

Володимир Андрощук: кіно і доля

Статті, наукові дослідження, рецензії та спогади

Київ
2019

УДК 791.63:929] (477)
В61

Володимир Андрощук: кіно і доля: збірник статей,
наукових досліджень, рецензій та спогадів.

До книги «Володимир Андрощук: кіно і доля» увійшли статті, рецензії та наукові дослідження про творчість відомого кінорежисера-документаліста, сценариста, автора-постановника 10-серійного художнього телефільму «Час збирати каміння» Володимира Андрощука, а також спогади про нього колег, друзів, близьких і рідних. В окремому розділі – публіцистичні статті та роздуми самого В.І. Андрощука: про свій час, перспективи європейського майбутнього України і завдання у цій святій справі національного кінематографа.

Автор-упорядник Галина Тарасюк-Андрощук

Рецензенти:

Надюкова І.Д. – журналіст-красзнавець, працівник Володимир-Волинської газети «Слово правди» (м. Володимир-Волинський).

Нечаєва П.М. – мистецтвознавець, журналіст, перший директор Чернівецького меморіального музею Володимира Івасюка, автор книги «Володимир Івасюк – наш камертон» (м. Київ).

Якубовська М.С. – доцент кафедри інформаційної, бібліотечної та книжкової справи Української академії друкарства, кандидат філологічних наук (м. Львів).

(С) Г.Т. Тарасюк-Андрощук – автор-упорядник, 2019

(С) Н.Ю. Сандига – дизайн та виготовлення оригінал-макету, 2019

**З ВІРОЮ В УКРАЇНУ, ЇЇ ЛЮДЕЙ І...
КІНО**

ПРИРЕЧЕНИЙ ТАЛАНТОМ І СУДЬБОЮ

ВИГНАННЯ З РАЮ...

Якось незадовго до відходу у кращі світи Володимир Іванович, не відриваючи погляду від стишеного телевізора, тихо вигукнув:

– Боже! Я ж народився в раю! Важко повірити, але я народився в раю!

Мабуть, тієї миті в його зболеній душі сплакнула туга за коротким, але щасливим дитинством у рідній, ще не спаленій хаті на хуторі Горичеві, що неподалік від села Зимне, який ховався, як пташине гніздечко, у зеленому раю густого і затишного волинського лісу, за ще молодими татом і мамою, за сестричкою Оленкою – його лялею і янголом-охоронцем, за срібним благовістом тисячолітнього Святогірського Успенського Зимненського монастиря, що супроводжував його усе життя – від народження в переддень Преображення Господнього – до останнього дня на білому Божому світі. І все життя він гордитиметься, що зростав у найчарівнішому куточку древньої Волинської землі – «Княжому граді» Володимирі-Волинському, славному своїм українотворчим минулим і знаменитому сакральними, історичними й культурними пам'ятками, де завжди, ще з літописних часів легендарного й містичного Волиня, витав дух солодкої і гіркої волі, дух руського лицарства, українського патріотизму і героїзму.

І хоч народився майбутній кінорежисер у тривожні часи політичних катаклізмів та переділу світу, який завершився найжорстокішою в історії людства Другою світовою війною, здавалося, сам Господь Бог беріг і захищав його, маленького, від тих потрясінь, які довелося пережити батькам: останні роки польської окупації, приєднання до СРСР у «вікопомному» 1939-му. І буквально через два роки, коли волиняни тільки-но стали зивкати до нових порядків, радіючи возз'єднанню з братами-українцями, як у червні 1941-го Волинь захопила гітлерівська орда, оголосивши війну Радянському Союзу. Але хлопчик цих змін не помічав, жив собі й далі в раю дитячих щасливих ілюзій під захистом Спаси... аж до літа 1943 року, коли

перед самим днем його народження рідний затишний рай раптом перетворився на пекло, а люди – на страшних нелюдів. Згодом це пекло історики назвуть першим польсько-українським протистоянням улітку 1943 року у селі Зимному, а люди – «волинською різаниною».

У горі діти рано дорослішають... Подорослішав у свої 5 рочків і Володимир Андрощук. У дитячій пам'яті майбутнього кінорежисера назавжди «закадрувалися» відчуття постійної тривоги і тьмяні, як старі фото, картинки: ось його, малого, мама садить на ганку їхньої хати, що стоїть на узгір'ї, на галявині лісу, дає в руки казанок і залізну ложку і наказує пильно стежити за польовою дорогою. І як тільки-но він побачить на ній людей з дрючками, лопатами й косами, щоби негайно стукав ложкою по казанку.

І малий Влодко, як старий, з великою відповідальністю виконував свою місію дозорного, не зводячи очей з дороги, що вела на Зимне... І лиш-но помічав юрбу людей, які бігли з криками, погрожуючи косами й вилами, що було сили бив у свій набат.

До речі, «звичка» бити тривогу, відчувши загрозу його переконанням чи духовним пріоритетам, зосталася в Андрощука на все життя, про що свідчить навіть тематика його документальних фільмів.

А тоді батьки, зачувши тривожний дзвін, притьмом хапали його і сестричку на оберемки і тікали з подвір'я в глибину лісу. І так було не раз і не два... А на третій раз, повернувшись додому, замість рідної хати побачили вони згарище, яке ще курилося гірким димом людської сліпої ненависті одне до одного.

Розпач і страх перед тим, що діялося із, здавалося б, нормальними людьми, були такі великі, що батьки, зоставшись голі-босі-простоволосі, навіть не заплакали, побачивши натомість обійстя пожарище. А, дякуючи Богові, що зосталися живими, кинулись назад у лісові хащі, щоб перебути біду. І тільки дочекавшись ночі, з дітьми на руках, потемки і скрадьки подалися через поля і городи до татового знайомого – дядька Михайла Леха, що жив у Володимирі.

Зморений тривогою, Влодко заснув у батька на горгошах, а прокинувся в незнайомій, освітленій ранковим сонцем хаті від тривожного шепоту: дорослі говорили, нібито вчора в Зимному було вбито поляками 14 українців! Заходили ті розбійники і в Горичів, та нікого не застали...

А далі – одна звістка чорніша іншої: то в одному селі забили сім'ю українського священника, то в іншому вирізали

родину українських вчителів-патріотів, то в полі перепинили двох українських студентів, які добиралися пішки до станції, аби втекти в Польщу. Говорили, ніби те, що твориться у них на Волині, – це страшна змова проти українців усіх окупантів: і поляків, і німців, і радянців... Тому треба рятуватися, або боротися, але як, коли сили не рівні?!

А наступної ночі десь подівся тато. З перешіптувань мами з тіткою дізнався, що пішли вони з дядьком Михайлом Лехом «у ліс до повстанців».

Хлопчик мало що розумів, зате відчував гнітючий страх перед тим, що почало коїтися і довкола, і в житті їхньої родини. І той страх страшний, холодний, волохатий, розростався в його душечці, заступаючи увесь білий світ. Особливо гірко ставало, коли мама бідкалась:

– Як далі жити? Чим дітей годувати? Всі ж запаси згоріли разом з хатою і погребом! Та й не знати, чи виросло щось на городі... Пішла б на хутір напорпати бульби, так боюся, щоб не вбили нелюди...

Мабуть, через цю скруту матеріальну наважився повернутися з лісу тато. Прийшов уночі. Влодко прокинувся від тихої розмови: батьки радилися, що далі робити, щоб німці нічого не запідозрили. Тож тато вирішив прикинутись, ніби не в лісі був з повстанцями, а шукав роботи по селах, а не знайшовши, повернувся назад у Володимир пошукати підробітку у якогось тутешнього пана чи заможного господаря.

Тож вранці, взявши для конспірації п'ятирічного сина, пішов Іван Микитович шукати наймів, а заодно, на прохання лісових побратимів, розвідати, чи багато у місті німців, де вони кубляться і що витворяють?

І треба ж було, щоб саме в цей день у місті фашисти влаштували облаву для ловитви «партизан», як вони називали загони української самооборони, що вже почали активно нагадувати про себе окупантам.

ОБЛАВА

Той ранок, золотий від сонця і сяйва церковних бань, зостанеться в пам'яті Андрощука на все життя так і незнятим трагічним кіносюжетом: ось він, щасливий і гордий, тримаючись міцно за татову руку, бадьоро крокує вулицею і раптом тишу ранкову нагло роздирає гавкіт собак і, схожі на гавкіт, крики чужою мовою! І враз ніби все погасло і потемніло... Але Влодко чітко бачить як кудись біжать перелякані люди, а батько...

чомусь щосили намагається відірвати його долоньку від своєї руки! Йому боляче, страшно, та він не хоче відпускати татову руку, бо ще більше, ніж собак, боїться знову його втратити! Натомість батько злиться, щось кричить, наказує, і, врешті штовхає його у рів при дорозі, порослий кропивою! І він летить у ту прірву, скам'янівши від жаху!

Через роки Іван Микитович опише цей епізод в «Автобіографії», а точніше – у «пояснювальній записці» для органів державної безпеки: «...Злякавшись, що німці мене розстріляють як партизана разом з пацаном, штовхнув сина у порослий травною рів, гукнув услід людям, що тікали від фашистів із собаками, щоб передали дружині, аби забрала хлопчика, а сам здався у полон».

За спогадами Володимира Івановича, він, захлинаючись беззвучним плачем, пролежить у тому рівчаку, в жалючій кропиві, весь день, аж доки якісь добрі люди, отямившись від облоги, знайдуть маму, перелякану насмерть, та розкажуть, що сталося з її чоловіком і де шукати сина. І Лідія Семенівна, ридаючи, поночі знайде нарешті свого сина на дні рову, в жаливі, де він, наморений пережитим, спатиме тривожним гірким сном, пригорнувши до грудей прибудне кошеня.

За два місяці до своєї смерті таке точнісінько сіреньке нещасне, змерзле кошенятко Володимир Іванович підбере у під'їзді, принесе в дім, пригріє і згадає ті далекі сумні дні свого дитинства, коли німці схопили батька, а вони з мамою, сестричкою і сірим котиком поневірялися по чужих хатах.

Згадуватиме і своє раннє наймитування у місцевих багачів, яким непогано жилося «за німців». Якось мама, в якій на руках була ще маленька Оленка, наважилася віддати старшенького Володю пасти гусей до заможних сусідів. За харчі. Хазяї обіцяли в обід і ввечері годувати пастуха.

Ті найми, як і прізвище Моняки, Андрощук часто згадуватиме, дивуючись, чому нібито нормальні люди, в яких теж були діти, поводитися з ним, немов... із собакам?! Навіть їсти давали на ганку разом з домашніми собаками й котами, покрикуючи та поштурхуючи... Отаке було паньство безжалісне, хай їм гикнеться, де б не були!

Мамі не жалівся, бо... жалів її. Тим паче, що вже було йому майже 6 років: якраз найвища пора заробляти собі на хліб! Проте мама сама забрала його з наймів. Одного вечора, не дочекавшись сина додому, пішла до тих «панів Моняків» і... знайшла дитину під хатою: спав, скрутившись калачиком, на якійсь ганчірці біля ганку, поряд із собаками!

Тож Лідія Семенівна, хоч і була жінкою лагідною, стриманою і терплячою, побачивши таку наругу над сином, не втрималась і так «висповідала» підпанків, що аж позасвічувалися вікна у сусідніх будинках. Нагадала «шляхті задрипаній», що вона – хоч і незаможного, але чесного і трудящого роду Голотюків, який ніколи не давав себе на поталу жодним зайдам.

Зрозуміло, що після цього інциденту вже й мамі вслід стали сичати: «бандьора». Зате Володя отримав гарний урок на все життя: зрозумів, що за себе треба боротися, і ніколи, за жодних обставин не терпіти наругу й приниження ради шматка хліба!

От і вся відповідь на всі натяки Володимиру Андрощуку, ніби він надто гостро реагував на несправедливість і зарозумілість чиновників, від яких залежала його робота і кар'єра. Та це не зовсім так. Як людина мудра, комунікабельна, він умів домовлятися, але, як-то кажуть, тільки «на рівних», ба! навіть уступати чужим амбіціям, але – не вислужуватися, поступаючись гідністю.

«Служив би з радістю – прислужуватись бридко», – любив повторювати відому фразу Чацького з комедії О. Грибоедова «Горе от ума».

ДЕНЬ ПЕРЕМОГИ

Однак найбільше горе ще лиш чатувало на їхню осиротілу без батька родину. І треба ж було, щоб ця трагедія сталася саме 9 травня 1945 року – у найщасливіший день для стомлених, вимучених війною володимирців. Із самого ранку блага вість про закінчення війни голубом миру облетіла місто і весь довколишній світ. Люди вибігали на вулицю, викликали сусідів, обнімалися, сміялись і плакали водночас, сподіючись, що з війною закінчатись нарешті усі їхні біди!

Вибігли з хати вслід за мамою і Влодко з трирічною Оленкою. Мама – за ворота – людей розпитати, що й до чого, а діти – видряпались на ворота, щоб ліпше бачити те, що діється у світі. І наразі побачили, як вулицею просто до них біжать озброєні люди, як розповідала згодом мама, воєнні з військової комендатури. Біжать і щось кричать. Коли ж добігли до їхніх воріт, де зібралось багато людей, один з військовиків, вихопивши револьвер, голосно вистрілив кілька разів у високе погоже небо з радісним криком:

– Ура! Пабеда! Гітлеру капут!!!

І раптом Влодко побачив, як його сестричка, побілівши на личку, падає на землю... Злякана мама підхопила Оленку і

понесла в хату. А за мить вибігла, тримаючи на руках зів'ялу донечку, ридаючи та благаючи допомоги...

Що було далі, Володимир майже не пам'ятав, хіба лиш те, як його кудись відводили, а потім приводили, щоб... попрощався із сестричкою, яка лежала у домовинці на столі, в білому платтячку і віночку, схожа на гарну біленьку лялечку... Потім Оленку кудись понесли чужі люди. І він пішов слідом за мамою і людьми. Пам'ятав цвинтар і глибоку яму, біля якої всі зупинилися... І все. Як ховали сестричку, не пам'ятав. Пригадував лиш, як повернувшись із цвинтаря додому без Оленки, мама гірко плакала, місця собі не знаходячи. А він, не вірячи в те, що сталося, почав шукати сестричку. Але Оленки ніде не було: ні в хаті, ні в садку, ні в цілому білому світі...

Згодом чув, як мама розповідала сусідам, що померла сестричка... від «розриву серця» тої ж миті, коли почав стріляти в небо воєнний дядько. І тоді в нього, семирічного, вперше заболіло серце. Від страшної несправедливості. Людської? Божої? І болітиме усе життя, реагуючи на кожную найменшу несправедливість, і обірве несподівано його життя черговим мікроінфарктом у ніч на 17 лютого 2004 року...

...А наприкінці жовтня 1945 року неждано, як і зник, повернувся додому «пропалий безвісті» батько, худий, виснажений: плакав за Оленкою, розказував про свої гіркі поневіряння по фашистських концтаборах Австрії, де з ним німці поводитися, як з «партизаном», тобто дуже погано, так погано, що він не витримав знущань і з відчаю втік з катівні і побіг, куди очі бачили. Сам один, адже боявся, щоб не видали, бо всіляке бувало... Потому довго переховувався у лісах, аж доки не пристав добровільно до радянських солдатів, таких, як і він, простих сільських чоловіків, українців, з якими і до Відня дійшов, і до Перемоги. І от – повернувся додому вже солдатом Радянської армії і – перемітцем!

Малий Володя слухав розповіді батька про війну, і здавалося йому, що всі ці події пропливають перед очима, наче кіно, яке іноді показували у Клубі залізничників радянські визволителі. І хтозна, можливо, як згадуватиме згодом, якраз тоді й зародилася в його душі мрія самому зняти правдивий фільм не просто про Велику Вітчизняну війну, а війну світову, яку довелося виносити на своїх плечах і завершувати перемогою українцям, роз'єднаним кордонами, щоб виживши в потрібній м'ясорубці, нарешті об'єднатися в єдиний великий і вільний народ!

І, звичайно ж, мріяв розповісти всьому світу про ті страшні випробування, які випали на долю волинян, зокрема і його

батька, який, пройшовши горнило УПА, концтабори фашистські, врешті, останні жорстокі бої за перемогу в рядах Радянської армії, змушений був у мирний час терпіти підозри й переслідування від спецслужб. Так, скільки пам'ятав Володимир, усі повоєнні роки батька продовжували викликати «куди треба», часто доводили до нервового зриву... Відтак він став випивати, рідко бував вдома, боявся ночувати в хаті і бозна-де переховувався. Звісно, його шукали, викликали, допитували маму, нарешті тато з'являвся, знову йшов «куди треба», і знову повертався пригнічений, часто в синцях... Мама плакала, підшивала під підкладку піджака чи пальта товстий шар вати, щоб чоловікові на «профілактичних бесідах» не «відбили печінок». І тато знову зникав, а мама на розпитування сусідів, де це її чоловік, відповідала, що нема, пристав до якоїсь удовиці з далекого села.

Володі було обидно чути таке про тата від мами, але що мав робити? Та все ж згодом батько частіше почав бувати вдома, навіть влаштувався регентом церковного хору, а на ніч – сторожем у Будинку культури Володимира-Волинського. Останнє – на радість синові, бо тепер той міг іноді «по блату» дивитись кіно.

Ото стільки й добра було від тата. Бо чим старшим ставав Володя, тим частіше відчував ярмо несправедливості і на своїх плечах. Тому, хто ніколи не був сином чи дочкою «ворога народу», важко це збагнути... Та й сам Володимир не здогадувався, що все життя за ним тягнутиметься шлейф націоналіста-бандерівця. Він вперто вірив у свою щасливу долю у фантастичному світі молодого радянського кіно.

Хоча, за великим рахунком, у ті далекі повоєнні роки в Радянському Союзі не один Володимир Андрощук мріяв про кіно. Цим чарівником-ілюзіоністом, який, здавалося, легко міг казку про Попелюшку «сделать былью», марили тисячі юнаків і дівчат, особливо з робітничих і селянських родин, вигранюючи свій талант в аматорських драмгуртках.

Пробував свої сили в характерних ролях і старшокласник Володимир-Волинських середніх шкіл №2 та №1 Володя Андрощук – в драмгуртках міського Будинку культури та Клубу залізничників. Підігривали амбіції обдарованого юнака, вселяючи віру у власні можливості, й оптимістичні радянські фільми про щасливих радянських людей, які співали й танцювали по дорозі на колгоспне поле, в шахту чи на «стройку коммунизма» десь у тайзі сибірській.

Тож нічого дивного в тому, що як один з кращих акторів самодіяльних театрів Володимира-Волинського, Володимир

Андрошук після закінчення «на відмінно» десятирічки №1 у 1956 році відважно кинувся підкорювати ВДІК – знаменитий тоді московський Всесоюзний державний інститут кінематографії. «За компанію» підбив на авантюру свою ровесницю і партнерку по самодіяльній сцені Тетяну Ярмолюк. Але, за словами пані Тетяни, тоді з ними, дітлахами з далекої української провінції на кордоні з Польщею, які не мали дворічного стажу роботи ні в кіно, ні «біля нього», ніхто й говорити не став.

Насправді, як одразу запідозрив кмітливий юнак, у нього все було набагато складнішим. Щоб витримати шалений конкурс у єдиний на всю «широку страну мою родную» прославлений ВДІК (ВГИК), окрім таланту, численних рекомендацій від багатьох організацій, треба було мати ще й «чисту й незаплямовану» радянську біографію.

На жаль, у цьому волиняку Володимирові Андрошуку якраз і не поталанило. Бо ж, бачите, в очах радянських спецслужб його батькові, хоч він на фронті і «пройшов контррозвідку», так і не вдалося «змити кров'ю» свою участь в Українській Повстанській Армії. Незважаючи на те, що була вона створена мирними людьми для самозахисту від різних ворожих провокацій на тоді ще окупованій фашистами Волині. Радянська влада ніби забула, що саме ці прості волинські селяни першими відкрили «другий фронт» проти гітлерівців. Але, мабуть, мораль у всіх окупантів – одна і та ж: «Скачи, враже, як пан скаже».

Та все ж Володимир після «провалу» у ВДІК не «склав крила», а повернувшись додому, як написано в одній із довідок, «поступив на посаду характерного героя» у Володимир-Волинський обласний пересувний театр. Звідти його і в армію призвали. В 1957-1959 роках служив на Далекому Сході. Звісно, брав участь у армійському самодіяльному театрі, про що теж мав довідку, а після «дембеля» просто з військової частини знову (!) поїхав у Москву і знову поступати у ВДІК!

На жаль, його знову чекала невдача. Ще в приймальній комісії один з «реєстраторів документів» – чоловік з військовою виправкою і жорстким поглядом чекіста, прочитавши, що «бравий салдатик» родом із Західної України, та ще й з Волині – «самого серця бандерівщини», без зайвих церемоній і преамбул порадив «служивому по добру – по здорову возвращаться в свою Западную».

Цієї образи Андрошук не забув навіть через десять років, коли у тій же Москві його визнають одним з найкращих кінодокументалістів України. І визнають тільки тому, що не так то

просто було зламати цілеспрямованого й впертого волиняка, який, повертаючи в потязі додому після «провалу» у ВДІК, бадьоро наспівував пісню, яку приніс батько з УПА:

*Краще раз злітати соколом в Карпати,
ніж весь вік стогнати у ярмі...*

Саме ці слова з улюбленої пісні звучатимуть не раз у художньому фільмі Володимира Андрощука «Час збирати каміння», знятому 30 років потому у вже незалежній Україні.

ТРИУМФ

Недаремно кажуть, що вершини підкорюються тим, хто їх долає, а доля усміхається впертим і цілеспрямованим. Повернувшись власне ні з чим після «дембеля» у рідне місто, Володимир не полишає мрії про кіно і їде в Луцьк вивчати акторську й режисерську майстерність у студії Волинського обласного українського драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка. Водночас грає у виставах Володимир-Волинського пересувного театру, бере участь у масовці обласного і весь свій вільний час проводить на репетиціях поряд з режисерами. Його мета: стати режисером будь-якою ціною.

Аж раптом – о благословенний дарунок Долі і Небес! Від колег-артистів дізнається, що у Київському державному інституті театрального мистецтва імені Карпенка-Карого... так! Відкривається кінофакультет! Так! Цілий кінофакультет, з акторським і режисерським відділеннями, на які уже оголошено конкурс!

Тож не роздумуючи, оновлює документи, характеристики-рекомендації, впевнений, що за третім разом, уже в Києві, його заповітна мрія про кіно здійсниться! Серцем відчував: попереду – перемога!

Але знову на шляху до мрії стали дрібниці: не було грошей на квиток до столиці.

Та, слава Богу, біля їхньої крихітної квартирки на Сільській вулиці, яку їм, бездомним, нарешті виділили, рясно зародив вишневий садок.

Зі слезами на очах Володимир згадував, як вони з мамою, нарвавши до схід сонця кілька кошиків вишень, продавали їх на базарі, копійку до копійки складаючи на квитки – до столиці і назад.

Отож довелося Володимирові проходити творчі конкурси і складати вступні іспити майже впроголодь.

– Може, тому, – жартував, – таким вогнем палким горіли мої очі і дзвенів голос, зачаровуючи строгих екзаменаторів столичного вузу?!

Підтримували віру в себе і материнські молитви... Дуже вже благала Лідія Семенівна Господа, щоб допоміг її єдиному синові вибитися в люди. І Бог поміг! Заповітна мрія Володимира Андрощука здійснилася: він, витримавши величезний конкурс, несподівано для себе таки вступає і таки – на кінорежисерське відділення! Крім того, його, хлопця з Волині, в числі десяти найкращих вступників бере у свій клас відомий майстер радянського кіно Віктор Івченко!

Хоча чому несподівано? Адже і в радянські часи були люди, які думали про майбутнє культури і мистецтва рідної України. І розуміли, що для розвитку цих духовних сфер потрібні свої, національні кадри. І одним з цих людей був народний артист УРСР, відомий кінорежисер, педагог, постановник таких популярних серед молоді, можна сказати, «культових» стрічок, як знаменита «Іванна», чи «Доля Марини», – Віктор Івченко. Саме він, Івченко, і відібрав у свій кінорежисерський клас талановитого і харизматичного красеня-волинянина разом з Борисом Івченком, Юрієм Чорним, Валентином Фещенком та іншими добровольцями першого українського кінопризову.

БАТЬКІВ «АУСВАЙС»...

Та все ж тріумфальний вступ Володимира Андрощука на кінофакультет затьмарила одна дрібничка: в парткомі інституту попросили привезти... біографію батька. Мовляв, такий порядок.

Зрозуміло, почувши таке, Володимир блискавично згадав приймальну ВДІКу, пронизливий погляд «ответственного работника» і його пораду «езжать по добру – по здорову в свою Западную». І сплотнів, чекаючи чогось подібного, але інститутський партійний вождь делікатно повторив прохання:

– Тож не забудьте привезти першого вересня автобіографію батька. Такий порядок.

На жаль, «такий порядок» був тільки для волинянина Володимира Андрощука. А може хлопці-однокурсники не признавалися? Тож повертався Володимир Андрощук у рідний Володимир хоч і на крилах удачі, але з тривогою на серці і... з досадою на батька. Чесно кажучи, у Володимира з татом були не прості стосунки. З одного боку, син співчував татові, жалів, адже знав, яка нелегка доля судилася тому з колиски. А з іншого... Коротше кажучи, хто ніколи не був сином чи дочкою «ворога народу», тому важко зрозуміти це складне почуття обиди, жалю, розпуки і розгубленості, разом з тим – щемливої гордості за батька...

У домашньому архіві Андрощука збереглися два поживклі аркуші з учнівського зошита в клітинку з «Автобіографією» батька, написаною його рукою, при тім російською мовою, себто так, як «було треба». Цей своєрідний «аусвайс», як жартував Володимир Іванович, тобто перепустка для нього, провінційного хлопчика, в жаданий, майже фантастичний світ молодого українського кіномистецтва, він зберігав усе своє життя. Та, власне, батькова сповідь хоч мало допомогла йому в кар'єрі, зате відкрила чимало невідомих таємниць з життя їхнього роду, яких Володимир, з огляду на складні часи, не знав. А може не хотілося Іванові Микитовичу посвячувати сина у своє нелегке, сирітське минуле?

Народився Іван Микитович у 1906 році в сім'ї селянина в невеликому селі Горичеві Володимир-Волинського району. У трирічному віці zostався сиротою – померла мати, а в 1914 році, в кінці Першої світової війни, був разом з батьком евакуйований російськими військами аж у Курську губернію, в місто Мирополля, де три роки мучилися обидва «без кола і двора» на «чорних роботах», зате малий встиг закінчити дворічну церковно-приходську школу. Але тільки у ворохобному 1917-му «вітри революції» повернули Микиту Андрощука з малим сином «на кола свої» – себто на рідну Волинь: спочатку у Луцьк, де старший працював на лісорозробці, а менший наймитував у панів.

Коли ж остогидли найми, Андрощуки повернулися додому – в Горичів. Але й тут щастя не було малому Іванові: у 1921 році спостигло велике горе – несподівано помер батько, і він, сирота, знову змушений був наймитувати, аж доки у 1927 році не забрали у польське військо. Повернувшись із війська 1929 року, Іван Андрощук, як він пише в автобіографії, «одружився з батрачкою і робив коло землі».

Тою батрачкою була найкраща в селі дівчина Лідія – старша дочка небагатих, але порядних і працюючих горичівських селян Семена та Наталки Голотюків. Оскільки у сім'ї росло ще двійко молодших дітей – Марійка й Миколка, оселилися молодята у хаті діда й баби. Жили дружно, працювали коло землі, заробляли на свою оселю.

18 серпня 1938 року, напередодні великого свята Преображення Господнього, в подружжя народився первісток – довгожданий син, якого назвали на честь рівноапостольного князя Володимира – Хрестителя Русі, засновника княжого граду свого імені і монастиря православного на берегах річки Луги, на західному кордоні руських земель.

«А коли», пише в автобіографії Іван Микитович, «в 1939 году пришла Красная армия и освободила нашу западную Украину, работал суператорщиком в селе Горичеве, а потом регентом в районном клубе города Владимира. Когда в 1941 году немецкие фашисты нагло напали на нашу страну, я в армию не успел, потому что сразу ж на другой день у нас уже были немцы».

А ще тому, що в лютому 1942-го, в Андрощуків народилася друга дитина, дочка Оленка. Тим часом в 1943-му, як щиро зізнається Іван Микитович, «в июле у нас начали образовываться большие бандеровские банды, и мне начали приносить картки, чтобы я явился где-то там в лесу в долине на их сборы, угрожали, если я не приду, убьют...».

Дивує те, що батько ні словом не згадує про польсько-українське протистояння, про спалену, але не «бандерами», а сусідами-поляками хату. Точніше, це свідчить, що на Волині знали, *кто* за тими кривавими подіями стоїть. Як і за гоніннями на українську інтелігенцію та духовенство, за депортаціями в Сибір.

Тому у своїй «Автобіографії» Іван Микитович і пише напівправду-напівлегенду: «Тогда я взял одного ребенка, а жена – другого, и все бросил хату и что в хате печеное-вареное, как говорят, и корову только успел захватить и убежал в город Владимир до Михаила Леха. Потом 15 июня или июля немцы сделали облаву на весь украинский народ по целому городу Владимиру и в то время меня поймали с пацаном моим, и я должен был пацана оставить на улице на произвол судьбы, только людей просил, чтобы передали жене, потому что я думал, что нас немцы убивать будут. Но они забрали нас всех в лагерь, и того же дня на транспорте увезли под строгим конвоем как партизан в Австрию. И там нас встречали как партизан и обращались с нами очень скверно».

Далі батько описує свої митарства полоненого то в концтаборі, то на примусових роботах в містах Лінц і Вельс, звідки 22 липня 1944 року, не витримавши знущань, він утік в напрямку Чехословаччини, і там, у лісах між Братиславою і Віднем, переховувався до «пришествія Красной армии 10 апреля 1945 года. Потом я прошел контрразведку и вступил в ряды Красной Армии, с которой в конце октября 1945 года демобилизовался. И вернулся домой, но дом мой бандеры спалили и жена была принуждена жить в город во Владимире. И я пришел к жене в город и работал в городе в организации Д.С.К. в качестве контролера, а потом сторожем, а потом

уволитися по причині скорочення штатів. Андрощук Іван Никитович».

Не всю правду пише Іван Микитович і про криваві польсько-українські протистояння 1943 року, які змусили українців мобілізуватися в загони Української повстанської армії...

Саме ця напівправда, ця вимушена «таємниця» не давала спокою його синові. І в студентські роки, і в зрілому віці, коли виношував задум зняти правдивий художній фільм і про війну, і про Волинську трагедію, і про УПА, і, звісно, про свого батька, і сотень таких, як він, «без вини винних» синів і дочок України.

А поки що єдиний вихід зі складної ситуації – працювати, не чекаючи ні від кого нагород. Крім одної-єдиної – можливості знімати кіно, правдиве і чесне.

ПРАЦЮВАТИ, ПРАЦЮВАТИ І ЩЕ РАЗ ПРАЦЮВАТИ!!!

І хоч Андрощукові було поки що заборонено навіть мріяти про чесне художнє кіно, він вірить, що доля на його боці, і ще прийде його час. З цим передчуттям Володимир, щасливий, що нарешті таки вступив у мистецький виш, не гірший за ВДІК, з головою поринає у навчання, спрагло пізнає секрети не лиш режисерської та акторської, а й операторської майстерності, пише сценарії, бере участь у студентській самодіяльності, редагує інститутську стінгазету, крім того стає лектором Бюро пропаганди радянського кіномистецтва та Республіканського товариства «Знання», а вивчивши самотужки історію й архітектуру Києва, водить екскурсії столицею...

За спогадами однокурсників, Володимир завжди фонтанував творчою енергією та ідеями, завжди був лідером, обирався не раз і одноголосно до факультетського бюро комсомолу, секретарем комсомольської організації курсу, при тому завжди залишався «своїм хлопцем», хорошим товаришем і вірним другом. Зрозумівши, що без партквитка, як «без води, ані туди, ані сюди», і попереду жде його творча пустеля, вирішує вступити в партію... І от тоді йому знову знадобилася татова біографія. Та ще більше підтримка Віктора Іларіоновича Івченка. Викладачі теж високо оцінили його пристрасне бажання оволодіти досконально секретами кіно.

Тим часом не забарилася і перша слава. Про талановитого студента КДІТМ ім. І. Карпенка-Карого згадує популярний тоді часопис «Новини кіноекрану». Кореспондент журналу С. Федулов у статті «Вони будуть кінорежисерами» захоплено

писав, що подивившись курсову роботу третьокурсника Володимира Андрощука – «надзвичайно вдалу екранізацію оповідання К. Паустовського «Молитва мадам Бове», «...і професор І.І. Чабаненко, і декан кінофакультету В.О. Смородін, і старші викладачі В.К. Пархоменко, А.А. Народицький та В.С. Пелешук, піддавшись емоційному впливу фільму, на якийсь час навіть забули про свою аналітичну місію! Значить, зворушливо передав студент благородну, патріотичну ідею оповідання, значить зберіг у своєму коротенькому фільмі властивий Паустовському м'який ліризм!».

Вірогідно, якраз завдяки цій статті у солідному кіножурналі, Володимир Андрощук один з перших серед старшокурсників факультету кінематографістики отримав солідне замовлення від Міністерства внутрішніх справ УРСР: зняти фільм про знамениту Куряжську трудову колонію для неповнолітніх. Атож! Якраз ту дитячу трудову колонію ім. Максима Горького, яку свого часу очолював уславлений радянський педагог Антон Макаренко, автор відомої «Педагогічної поеми».

І студент Володимир Андрощук, який сам добре знав, як то бути сиротою при живому батькові, настільки палко перейнявся долею кількох сотень малолітніх порушників, що відмінно справився з першою своєю кінороботою та ще за держзамовленням – зняв щирий, чесний, до болю пронизливий фільм про знедолених дітей-сиріт і їхню недитячу боротьбу «За право зватися людиною» – так називався фільм.

Ця перша документальна стрічка молодого кінорежисера була високо оцінена і відзначена «подяками» як республіканського, так і всесоюзного Міністерства внутрішніх справ.

Так Володимир Андрощук спізнав уперше і славу, і заздрість... Адже усім його однокурсникам здавалося, що попереду його чекає успішна кар'єра знаменитого кінорежисера. До речі, він теж сподівався, що нарешті доля поверне йому борги і він зможе створити усі ті заповітні фільми, сценарії яких написані його недитячим болем...

Але, як виявилось, тема Другої світової війни, надто на теренах рідної Волині, була йому заказана... Та все ж таки він «прийде» до неї, коли після невдалих спроб влаштуватися режисером на кіностудію ім. О. Довженка, почне працювати на студії «Укркінохроніка» над кіножурналом для закордону, а згодом – на Львівському обласному телебаченні.

Однак повернеться не до забороненої теми польсько-українських протистоянь у 1943 році, в яких тоді чомусь звинувачували ненависних радянській владі «бандерівців», а до

теми фашистських злодіянь в Галичині у тому ж таки зловісному 1943 році, коли у лісі під Львовом були розстріляні німцями тисячі італійських солдатів, які відмовилися служити рейху після виходу Італії з Другої світової. І повернеться у статусі співавтора документального фільму «Это не должно повториться. История не прощает», а згодом уже в ролі режисера кінострічок «Завжди напоготові» та «Стратегія пошуку», яка була відзначена диплом Одеського кінофестивалю.

«ВИ З НАМИ, АЛЕ НЕ НАШ»...

На жаль, ранні успіхи в документалістиці не сприятимуть здійсненню головної мрії всього його життя – знімати кіно художнє, ігрове і не де-небудь, а на знаменитій уже тоді кіностудії імені О. Довженка. Не допоможе навіть батькова автобіографічна сповідь, цей своєрідний «аусвайс», який мав стати Володимирові перепусткою у велике кіно.

Більше: шлейф сина вояка ОУН-УПА тягнувся за ним все життя! Навіть у часи Незалежності не могли йому простити патріотичних поглядів ті пристосуванці-комунанти, які у 90-ті спішно адаптувалися до нових політичних умов, оголосивши себе патріотами України.

Але повернімося у далекі 1960-ті роки, коли сповнений світлих надій на майбутнє Андрощук після успішного закінчення кінофакультету, вступає до аспірантури при КДІТМ ім. І. Карпенка-Карого, а згодом переходить на стаціонарне навчання за спеціальністю «режисура», паралельно підробляючи позаштатним лектором товариства «Знання» та екскурсоводом визначними місцями столиці.

На жаль, через цю активну зайнятість, не завжди Володимирові вдавалося відвідати батьків навіть на свята. Збереглася вітальна листівка тих років, в якій Андрощук писав Лідії Семенівні та Івану Микитовичу: «Дорогі мої! Сердечно поздоровляю Вас з Новим 1970-м роком! Бажаю щастя, здоров'я, многі літа! Будьте найщасливіші у цей прекрасний день! І нічого, що мене не буде поруч, серцем я з Вами! Обіймаю і цілую Вас! Ваш Володя».

А в іншому листі він обіцяє рідним, що скоро, дуже скоро стане відомим кінорежисером, забере їх до себе в Київ, у власну квартиру, адже недавно вступив у житловий кооператив, і вони не лише ним гордитимуться, а й заживуть, як у Бога за пазухою.

Тож після аспірантури, у всеозброєнні, заручившись рекомендаціями своїх вчителів, зокрема і Віктора Івченка, йде

влаштуватися на Довженківську кіностудію, цю своєрідну українську «фабрику мрій».

Тогочасний директор кіностудії, фронтовик і чесний комуніст із великим партійним стажем, родом з індустріального Запоріжжя, а отже, потомствений козак, щоправда, із зросійщеним прізвиськом, хоч і далекий від творчості й мистецтва, зате «покликаний партією і урядом піднімати кіностудію і українське радянське кіно»... ознайомившись спочатку з автобіографією Володимира, взяв у руки життєпис його батька Івана Микитовича, написаний дрібним почерком учнівською ручкою, мовчки прочитав, мовчки відклав і сухо сказав, що порадиться і дасть відповідь.

Із ким директор мав радитись, невідомо, але відповіддю для Володимира Андрощука стало повідомлення одного із середнячків-щасливчиків, які без проблем і без «аусвайсів» пройшли кастинг на «кінофабрику мрій», що нібито її керівник, той самий чесний фронтовик, поїхав у Москву, у ВДІК, шукати для студії «кадри» серед тамтешніх випускників, звісно, проігнорувавши кращих випускників першого українського кінопризову...

От тоді до Андрощука і дійшла вся правда: хто і звідки керує українським «кіном» і... добирає для нього кадри! Хто ж, як не ті самі «кадровики», які двічі «відфутболили» його із ВДІКу!

І хоч батькова автобіографія не допомогла Володимирові пробити ідеологічну обсаду Довженківської кіностудії, зате допомогли роздуми про нелегке, часом не просто подвижницьке – мученицьке кінематографічне життя свого кумира – геніального Олександра Довженка, раніше засекречені моменти якого у 60-ті переповідалися у колах кіношного студентства, особливо – про дружбу-ворожбу зі Сталіним, і про те, як один з партійних бонз, відкрито погрожуючи Довженку, сказав:

– Ви хоч і з нами, але не наш...

Було прикро. Але від розчарувань Володимира рятувала весела вдача, молодечий оптимізм, наполегливість, віра у щасливу свою кінодолю і, звісно, надія на «хрущовську відлигу», яка торжествувала на ту пору у провінційному Києві духом свободи та ідеями «шістдесятництва».

Тож простивши усі гріхи усім обережним начальникам від кіно, Андрощук влаштується спочатку помічником, а далі й режисером на студію «Кінохроніки» (благо, скрізь потрібні були завзяті й талановиті працівники), і з ентузіазмом знімає сюжети про квітуче життя в Радянській Україні для кіножурналів, які тоді демонструвалися перед показом художніх фільмів у

кінотеатрах. Згодом талановитому і старанному молодому режисеру навіть доручають відповідальну роботу – знімати кіносюжети для «кіножурналів на закордон».

Тим часом серед його друзів і колег поширюються чутки, ніби Андрощукові не дозволяють знімати ігрове кіно, а коли він через пів року їде до Львова, подейкують, ніби «емігрує» через гоніння в столиці. І це була правда! За великим рахунком, Володимир Андрощук не тільки рятувався від задушливої атмосфери зросійщеної столиці в україномовному Львові, а й сподівався влаштуватися режисером на майбутній кіностудії під назвою «Галичина», на яку, за чутками, нібито вже й гроші були виділені з республіканського бюджету. Тому й обмінює спішно київську скромну квартиру в кооперативі на кам'яницю у центрі Львова разом з дачею за містом, і, як обіцяв, забирає до себе з Володимира-Волинського батьків, радий, що нарешті вони заживуть однією дружною сім'єю, як у Бога за пазухою.

Здавалося, життя налагоджується... Однак... знову його спіткало розчарування: радянська влада побоялася створювати потужну кіностудію у такому «неблагонадійному», проукраїнському місті, як Львів. Тож замість омріяної творчої праці над художніми кіношедеврами, доведеться Володимирові Андрощукові 7 років відпрацювати на Львівському обласному телебаченні, знімаючи сюжети про історію і життя радянської Львівщини. На щастя, ці знання про Галичину і Гуцульщину пізніше пригодяться йому в роботі над телесеріалом «Час збирати каміння»!

Хтозна, може й далі жив би собі й працював Андрощук у Львові, тішився б спілкуванням з батьками, якби не сталося горе: влітку 1985 року відходить у позасвіття його великий друг і ангел-охоронець – мама, Лідія Семенівна, до якої Володимир Іванович зберіг трепетні синівські почуття до самої своєї смерті. Завжди згадував матір з якимсь священним трепетом, зі сльозами то смутку, то щастя на очах...

Тому, повернувшись після похорону улюбленої матері, яка знайшла вічний спокій поряд зі своїми батьками на цвинтарі в рідному Зимному, Володимир раптом відчув, як незатишно стало йому у Львові без мами, її лагідного слова, порад, тихих розмов вечорами... Тим більше, що після маминої смерті ще мовчазнішим і похмурішим став тато... До всього, не складалося сімейне щастя імпульсивного волиняка з гоноровими галичанками...

Коротше кажучи, зрозумівши, що не прижився він у славному Львові, що затісним стало місто для нього, точніше,

безперспективним для його заповітної мрії – знімати художнє кіно, Андрощук у 1978 році, залишивши батька у львівській «кам'яниці», подає заявку в бюро обміну квартир, повертається в Київ і влаштовується кінорежисером на студію «Укртелефільм». Але спочатку їде в Москву – «вдосконалюватися» у Всесоюзному інституті підвищення кваліфікації працівників радіо і телебачення, а потім – на курсах у знаменитого «зубра» ігрового кіно Сергія Герасимова.

...А небавом і обмін підоспів, а з ним і новий етап у творчості кінорежисера Володимира Андрощука – столичний.

ВИПРОБУВАННЯ РАДЯНСЬКИМ ПАТРІОТИЗМОМ

1979-1987 роки. Саме на цей період припадає розквіт творчості В. Андрощука як режисера-документаліста. І саме на «Укртелефільмі» були зняті ним десятки першокласних документальних фільмів, кращі з яких: «Моршин», «Миргород» (1979), «Місто полум'яних зірок», «Діалоги на кордоні» (1980), «Місто біля Карпат», «Ужгород» (1981), «Де Прут і Тиса», «Ліс рубають, тріски... не летять» (1982), «Жива вода Карпат» (1983), «Природи дар безцінний» (1984), «Журавлиний клич» (1985), «Львівський університет» (1986), «Прорив», «Чотири дні у травні» (1987), а також музичні: «Де Черемоша хвилі плинуть», «Верховино, світку ти наш» (1970-1990 рр.), які знайшли свого глядача-шанувальника і були відзначені нагородами й дипломами всесоюзних кінофестивалів і конкурсів.

Згодом захоплення цією своєрідною «українізацією» радянського глядача переходить в іншу якість: під час Перебудови Андрощук починає знімати серйозні документальні фільми, в яких порушуються табуйовані раніше проблеми захисту довкілля, безжалної експлуатації природних і людських ресурсів: «Ліс рубають... тріски летять», «Жива вода Карпат», «Природи дар безцінний», «Карпати – SOS!».

А в кінці 80-х стає на захист природних та духовних пам'яток рідної Волині: його документальні кінострічки «Волинський ліс», «Світязь», особливо «Княжий град Володимир-Волинський» – воістину високі зразки пристрасної громадянської кіно- і телепубліцистики, пронизаної гострим відчуттям історії і сьогодення, сповнені любов'ю, гордістю і вболіваннями за свою малу Батьківщину і велику Батьківщину – Україну, які й досі актуальні, з огляду на глобальність порушених у них морально-етичних, соціальних і економічних проблем.

Під час «горбачовської перебудови», коли знову повіяло вітрами свободи, Андрощук одним з перших документалістів звертається до білих плям української історії, зокрема, злодіян радянської влади проти свого народу в роки Другої світової війни на щойно приєднаних територіях Західної України – у телефільмі «Минуле нагадує» («Дем'янів лаз») (1988).

«І ВДАРИТЬ ГРІМ» – ПРОВІСНИК НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Та все ж попри вагомий успіх у документальному кіно, не давала Володимирі Івановичу спокою виплекана з самого дитинства мрія: знімати нове українське національне художнє кіно, в якому міг би виповісти всю ту правду про долю України, яку знав і яка боліла йому. Але... Доводилося тільки сподіватися і чекати, що колись-таки прийде та найвища пора, коли розправить крила не одна закріпачена патріотична творча душа!

І дочекався! Буремних 90-х! Тож не дивно, що Андрощук з таким шаленством і одержимістю кидається з головою у вир української Оксамитової революції. Він бере найактивнішу участь у всіх подіях і акціях, мітингах і «ланцюгах злуки», у створенні Товариства української мови, згодом – «Просвіти», вступає в Народний Рух України, балотується до Верховної Ради першого скликання. Але йому, кінодокументалісту, участі в епохальних подіях замало. Він горить бажанням ці довгождані, століттями вимріяні події фіксувати, увічнювати на кіноплівці для прийдешніх поколінь! І не розуміє, чому цього не треба іншим, тим демократам, які прийшли до влади? Особливо тяжко переживає з усіма чесними творчими людьми раптове зменшення бюджетного фінансування закладів культури і мистецтва, зокрема і «Укртелефільму».

А коли, втративши надію на підтримку держави, меценатів-спонсорів (нові слова, які з'явилися в лексиконі українських митців у буремні 90-ті), вирішує знімати кіно власним коштом, його чекає ще один удар: усі гроші, відкладені про чорний день на ощадкнижку... пропали!

Отже, виходить, що у той час, коли він «з'їдався» занепадом українського кінематографа, його заощадження, на які можна було зняти бодай одну документальну стрічку, зжерла інфляція?!

Це був удар!!! Але навіть у неймовірно важких умовах Володимир Андрощук доклав усіх зусиль, щоб створити один з перших в українському кінематографі епохи Незалежності фільм, пронизаний ідеєю національного відродження, який мав називатися спочатку «І гряне грім!». Вже сама назва свідчила, що це

мало бути не пресловуте «поетичне кіно», не модна в ті часи латиноамериканська «мильна опера» чи примітивний бойовик на перебрехану історичну тему, а правдиве кінополотно, «гостросюжетна ретроспектива з життя України на фоні людських пристрастей», як він згодом сам охарактеризує свій твір, переосмисливши його мету і назвавши по-біблійному просто і щиро, ніби звертаючись безпосередньо до кожного українського глядача: «Час збирати каміння»!

Хоча за логікою, це мав бути обіцяний батькові фільм про віковичну драматичну боротьбу волинян за свою долю і волю, починаючи із княжих віків і завершуючи змагами невинно звинуваченої у всіх гріхах ОУН-УПА...

Однак добрі люди з «вищого керівництва», які давали дозвіл на зйомки фільму, порадили Андрощуку взяти іншу тему, оскільки постколоніальне суспільство разом з розшарпаною ідейно інтелігенцією, нібито були ще не готові сприймати так довго до того фальшовану правду... Надто гіркою вона була.

Нарешті стає зрозумілим, чому кінорежисер звернувся до історії народної боротьби за свою незалежність і волю не на Волині, а на півдні України, на Гуцульщині майже 200-літньої давності... Але! Планує в майбутньому охопити в кіноепопеї найяскравіші моменти усіх визвольних змагів на всьому обширі України, зокрема і на рідній Волині.

Треба віддати Володимирові Андрощуку належне: тільки завдяки неймовірній енергії, наполегливості та його знаменитому красномовству, режисерові вдається переконати усіх «вищестоящих», що мусить зняти фільм, який би переконав українців проголосувати на майбутньому Референдумі 1 грудня 1991 року за Незалежність України від Москви, і добивається таки хоч і мізерного, але державного фінансування та підтримки спонсорів, збирає команду колег-відчайдухів, стужених за роботою в кіно, їде в Карпати і таки знімає фільм, якому дасть назву

«ЧАС ЗБИРАТИ КАМІННЯ»

Про 10-серійний телесеріал «Час збирати каміння», створений кінорежисером В. Андрощуком майже в екстремальних умовах, багато написано і сказано. Та все ж варто наголосити, що однією з незаперечних заслуг кінорежисера є те, що він чи не вперше в українському кінематографі виводить українців за межі питомо українського силового поля – на європейські обшири. І фізично, і ментально. І символічно, і буквально. А головне – в певній мірі таки порушує проблему,

яка йому боліла усе життя: віковічні стосунки українців і поляків, а надто криваве українсько-польське протистояння, пережите ним у 1943 році. Та все ж головною ідеєю серіалу є сьогочасне примирення слов'янських народів. Понад усе – примирення і прощення. Заради нового життя у новій вільній соборній і державній Україні.

Тому головними героями телестрічки «Час збирати каміння» і стають представники двох антагоністичних таборів: непокірні гуцули-верховинці на чолі з Дмитром Івасюком та родина й холопи польського пана Шиманського, а їхнє протистояння виходить за межі села – аж на європейські обшири. Так Андрощук чи не вперше в українському кіно робить західних українців учасниками не тільки Австрійсько-італійської війни, а й європейської революції середини XIX століття. Тим самим стверджуючи, що одвічна боротьба українців за свою незалежність – це усвідомлена потреба і воля цивілізованої європейської нації, яка має бути реалізована.

Це в «ідейному» плані. Що ж до творчих пошуків, то Андрощук намагається зробити (і не без успіху) фільм гранично природним, без притаманних тогочасному українському кіно містичних та етнографічних викрутасів, а ніби знятим прихованою камерою реальним життям реальних людей минулого століття. До честі режисера, у фільмі «Час збирати каміння» карпатські українці показані не розцяцькованими аборигенами, які танцюють, співають і курять люльки, а живими, реальними і, попри їхню етнографічну мальовничість, гордими людьми з високою національною свідомістю і розумінням світових суспільно-політичних процесів. Тому він і запрошував у масовку місцевих гуцулів, як відомо, не тільки неймовірно обдарованих людей, а людей з міцною і глибокою історичною пам'яттю, які часто підказували і показували йому, волинякові, усі тонкощі і нюанси у поведінці гуцулів, у їхньому побуті, звичаях... Тому часто вимагав природності сцен на сінокосі, чи під час зйомок легендарного прокладання нового русла для Черемоша, чи в циганському таборі, коли роми рятують від жандармів рекрута Дмитра Івасюка та його побратимів, котрі, прозрівши, з політичних мотивів дезертирують із австрійського війська.

Також до честі В. Андрощука, який сам написав сценарій фільму, він все-таки першим звернувся до ще непочатого в українському кінематографі історичного матеріалу: в Європі вирують визвольні рухи – повстання у Варшаві, революція у Франції, Австрійсько-італійська війна, яка перетворилась для італійського міста П'ємонт у визвольну під проводом Гарібальді...

А зовсім поряд – на Чорному морі йде Кримська війна, якою хочуть врятуватися від політичної й економічної кризи як Австрійська, так і Російська монархії, а між ними – роздерта на шматки Україна, яка ще не усвідомлює наскільки вона велика і потужна в своїй національній величі. Та й слів таких як нація і національність іще нема. Є тільки окремі прояви самоідентифікації українського населення на теренах Російської та Австро-Угорської імперій, які стимулює спочатку з'ява Тараса Шевченка і його «Кобзаря», а відтак і його апологетів на Західних кресах – «Руської трійці» і її «Русалки Дністрової». Саме в ідеях слов'янофільства прогресивна інтелігенція обох «Україн» бачить порятунок від кривавих міжусобиць, від поневолення сильнішими народами слабших, а головне – створення Федерації автономних самодостатніх слов'янських держав, серед яких першою і найбільшою буде Українська автономія...

Так, даремно режисер звертається до цих далеких подій ХІХ століття! Саме вони болісно нагадують Андрощукові українське сьогодення початку 90-х: розвал СРСР, національно-визвольні війни в країнах вже колишнього соцтабору, самотійницькі настрої в радянських республіках, а також у самій Україні. І він встигає не тільки зняти дві серії фільму «Час збирати каміння», а й показати їх по УТ-1 в переддень Всенародного референдуму 1 грудня 1991 року, на якому українці вирішили свою долю у власній, не залежній від Москви Українській державі.

Майже через 8 років, у 1996-му, десятисерійний історичний художній фільм В.І. Андрощука було завершено і показано на каналі «УТ-1» – під сакральною для християн назвою «Час збирати каміння».

Тогочасна преса, критика і публіка достойно оцінили весь ідейний спектр порушених в історичному фільмі проблем, які Володимир Андрощук екстраполював на політичну ситуацію в Україні. В рецензіях режисера-постановника хвалили за правдивість висвітлення історичних подій майже двохсотлітньої давності, за поєднання різних жанрових рішень, за динамічність фільму, який ніби переливався з притчі – в героїчну легенду, з історичної хроніки – в сімейну, з пригодницької кінострічки – в експресивний бойовик, з побутової драми – у ліричну кіномандрівку Карпатськими горами.

Довершеності телесеріалу, який планувався як «перший» 10-серійний фільм майбутньої історичної кінопопеї, сприяла і

професійна робота оператора Володимира Яременка, і прекрасна музика відомого композитора, лауреата Шевченківської премії Євгена Станковича, і, звісно, натхненна гра професійних акторів західно-українських драматичних театрів та самовіддана участь у масовках – жителів Верховинського та Косівського районів Івано-Франківщини, де проходили зйомки.

Та все ж найвищою державною і народною нагородою для автора-постановника фільму «Час збирати каміння» було те, що глядачі зрозуміли і прийняли його головну ідею, виношену автором з колиски: для незалежної держави України, для українців нарешті настав час великого порозуміння і примирення між собою і з білим світом, особливо тим, який був колись до нас ворожим. І про це найкраще свідчила демонстрація стрічки на головних телеканалах країни з нагоди усіх державних і національних свят, чи підписання важливих міжнародних угод, ба, навіть прийняття іноземних делегацій.

ПРОРОЦТВА ЗБУВАЮТЬСЯ

Успіх надихнув Андрощука на рішення продовжити роботу над кіноепопеєю «Час збирати каміння». Але потрібні були чималі кошти. Тому Володимир Іванович у своїх численних зверненнях до керівників держави, депутатів, меценатів, представників діаспори сприяти зйомкам «Другого», уже 20-серійного фільму про історичні події ближчих до нас днів, зокрема і на Волині в роки Другої світової, пророчо попереджав про небезпеку, яка чекає Україну в недалекому майбутньому, особливо від «східного сусіда». Адже був переконаний, що всі конаючі імперії, маючи на увазі передовсім «спочилий у Бозі» СРСР, намагаються від власної «кончини» врятуватися смертю тисяч, мільйонів своїх колишніх підданих, зтягнувши їх у вир кривавих воєн. Як то було у 90-ті на Кавказі, а нині маємо на теренах українських: на Донбасі, в Криму, в акваторіях Чорного й Азовського морів. Тим паче, що був упевнений, що врятувати від цього страшного реваншу проімперських сил, від постколоніальної зарази Україну і її народ зможе тільки високо патріотичне наймасовіше і найвпливовіше емоційно на свідомість людей мистецтво – КІНО. Як напочатку ХХ століття воно врятувало від великої депресії США, а в середині – від ганьби приниженої фашистами Францію.

Свої роздуми про надзвичайний вплив кіно на масову свідомість В.І. Андрощук виклав у статті «Чи родитиме сад

Олександра Довженка?» та у виступах на каналі «Культура» Українського радіо.

Та, на жаль, цього разу ані розуміння, ані підтримки бажаної кінорежисер так і не отримав. Хіба що єдину сатисфакцію – мій роман «Між пеклом і раєм», який я написала майже спонтанно, від болю і гніву, співпереживаючи, а часто й беручи активну участь у митарствах близької мені по духу і чину людини ради благородної мети. Тому роман «Між пеклом і раєм» присвячений не тільки Володимирі Андроську, а в його особі усім подвижникам українського Духа, митцям і творцям, починаючи з одного з перших наших святих державників Антонія Печерського.

POST POSITIS POSTPONENDIS. НЕДОЗБИРАНЕ КАМІННЯ ВОЛОДИМИРА АНДРОЩУКА

Озираючись на відстань двох десятиліть, на грань між 80-ми і 90-ми, коли з тріском розвалювалася стара система і рушився устояний звичний світ, дивуюся, як Володимирі Івановичу вдалося тоді зняти свій десятисерійний фільм. Адже те помежів'я було найглухішим в історії української культури. Це була тривожна тиша. Пригадую відчуття розгубленості... Особливо серед інтелігенції. Складалося враження, що от-от твердь розколеться і розійдеться берегами прірви, і ти не знаєш, на якому з них опинишся. Чесно кажучи, тоді я дивувалася суцільній творчій німоті, і не лише в літературі. Здавалося б, впали всі заборони і заборола, вітер свободи гуляє тодішньою країною, пиши, твори, знімай! Однак звикла до «ручного керівництва» творча інтелігенція не відає, що з цією свободою робити?! Тож «на всіх язиках» і в усіх жанрах літератури і мистецтва «все мовчить», або не знає, що казати!

Крім хіба що декількох сміливців, серед яких виявився і Володимир Андросьук, який на цьому розломі тектонічному, у цьому протистоянні ідей та ідеологій, в хаосі думок і почувань почне шалено знімати у Карпатах свій фільм – перший і, на жаль, останній художній телесеріал, ніби відчуваючи, що час його творчий лімітований...

Незадовго до відльоту в Ірїй, Володимир Іванович, уже перенісши на ногах інфаркт, вперто відмовлявся лягати в лікарню, обурювався: «Яка лікарня?! Треба працювати! Я стільки ще не зробив!». І сів знову писати звернення до народних депутатів, імовірних спонсорів, або черговий сценарій

для чергового фільму... А в останні дні життя взагалі майже не спав. Крізь ніч сидів за столом, заваленим історичними книгами, газетами, журналами, щось читав, щось писав...

Коли ж – нарешті! – погодився на слізні умовляння таки лягти в лікарню, наказав мені:

– Не чіпай нічого на столі! Я скоро повернусь.

На жаль, не повернувся. В акуратних течках залишилися кілька десятків написаних ним проектів сценаріїв, які так і не встиг реалізувати у кінофільми, телепрограми і передачі, при тому дуже потрібні громадянам молодшої Української Держави для пізнання власної непростой історії, усвідомлення своєї націстворчої мети, врешті, для очищення від гріхів, уявлень і помилок минулого, фальшивих ідеалів, нав'язаних понять і традицій, врешті, ради взаєморозуміння і громадянського примирення.

Саме такою планувалася телевізійна програма: «ОУН-УПА – вчора, сьогодні, завтра», яка б не тільки відкривала глядачам усю правду про боротьбу українців у рядах ОУН-УПА, а й вирішувала проблему пошанування її вояків нарівні з ветеранами Великої Вітчизняної війни.

На жаль, у планах Андрощука зосталася не лише не знята історично-патріотична кіноопея «Час збирати каміння», а й такі задумані ним і вкрай потрібні сьогодні нашому суспільству документальні фільми, як: «Коли меркнуть зорі» – про велике значення митрополита Андрея Шептицького для світового іміджу України;

«Немає більшої любові» – про непросту, вельми драматичну долю Василя Кука – останнього Головнокомандувача Українською Повстанською Армією і українським підпіллям, який останні роки проживав у Києві, і в якого часто бував режисер;

«Шляхом лицарів чину» – про ветеранів ОУН-УПА, зокрема і про першого гетьмана Поліської січі, з якої почалася ОУН-УПА, волинянина Тараса Бульбу-Боровця та його побратимів, розкиданих по всьому світу, з якими Андрощук листувався;

«А ми тую червону калину підіймемо...» – про легіон «усусів» – українських січових стрільців під командуванням Михайла Галушинського.

Та особливо шкодував Володимир Іванович, що не встиг зняти документальний фільм «Чорноморці» та художній – «Нащадки Сагайдачного», в яких мала би порушуватися надважлива тема: створення, розбудова і зміцнення Військово-

морських сил України» під гаслом: «Військово-морським силам України – бути! Бути, попри усі складнощі і перешкоди!».

Так палко писав Андрощук у листах до Президента України Леоніда Кучми, ніби передчуваючи, які загрози чекають на нас, довірливих беззбройних пацифістів, з боку північного агресивного сусіда-імперіаліста – Росії. Власне, передбачаючи те, що ми ось уже 5 років переживаємо – жорстоку, ганебну гібридну війну, яка забирає щодень наших найкращих синів і дочок, пасіонарну патріотичну молодь!

І не розумів, чому Президента і Головнокомандуючого разом з його адміністрацією і генштабом не цікавить така необхідна Україні для державного самоствердження історична патріотична кіноопея про славу морську: спочатку київських русичів, а згодом запорозьких козаків і українських чорноморців, представником яких був знаменитий герой оборони Севастополя матрос Кошка, і яка, за задумом Володимира Андрощука, мала завершуватись кіноновелою про підняття українського державного прапора над кораблями Чорноморського флоту у червні 1992 року? Чому?! Чому не цікавила, незважаючи на те, що групу сприяння зйомкам цих фільмів очолював голова Співки офіцерів України, перший командуючий ВМСУ, віцеадмірал і народний депутат Борис Кожин?!

На жаль, замість Кучми дав відповідь режисерові час, щоправда, печальну: російською анексією Криму і – війною на Донбасі!

А могло би бути по-іншому, якби держава не економила на культурі, літературі, мистецтві, особливо на такому популярному і дієвому мистецтві як КІНО.

Якраз такої думки про Всеможне і Переможне Кіно був чесний і талановитий режисер, публіцист, громадський діяч і просто щирий патріот України Володимир Андрощук.

Софія РОЖОК,
учениця 11 класу
ООЗ НВК «ЗОШ I-III ступенів-лицей», с. Зимне

Науковий керівник:
Олександр ГУДИМ,
вчитель образотворчого мистецтва та художньої культури
ООЗ НВК «ЗОШ I-III ступенів-лицей», с. Зимне
Володимир-Волинського р-ну Волинської області

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО КІНОЛІТОПІСУ НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ ВОЛОДИМИРА АНДРОЩУКА

ВСТУП

Актуальність теми. Документальне кіно України в контексті розвитку історії та мистецтва – явище особливе. У II половині XX століття хроніко-документальне кіно та телебачення стало популярним мистецьким джерелом інформації, формування світогляду, пізнання історичної дійсності, радянської пропаганди на засадах соцреалізму.

Процес становлення та розвитку українського документального кіно складний, а доробок кінорежисерів досліджений недостатньо. Чільне місце в золотому фонді кінодокументалістики відведено фільмам нашого земляка Володимира Андрощука. Вони вирізняються високим рівнем національної свідомості, візуальної культури, глибоким осмисленням історії та традицій українського народу.

В.І. Андрощук був одним із перших студентів нової Київської школи режисерів – єдиного профільного вищого навчального закладу в Україні. Серед його однокурсників легендарні постаті в українському кінематографі – Іван Миколайчук, Борис Івченко, Борислав Брондуков, Раїса Недашківська.

Наведені факти свідчать про неабиякий інтерес, який становить життя та творчість режисера, та актуальність обраної теми дослідження.

Тема. Становлення та розвиток українського кінолітопису на прикладі творчості Володимира Андрощука.

Об'єкт дослідження. Життєвий шлях, творчість та культурно-мистецька спадщина В.І. Андрощука.

Предмет дослідження. Формування та розвиток творчої особистості В. Андрощука, мистецькі особливості його фільмів, вплив творчості режисера на розвиток документального кіно.

Мета дослідження. Описати процес становлення та розвитку В. Андрощука як режисера в контексті історії української кінодокументалістики, з'ясувати мистецькі особливості його фільмів.

Щоб досягнути мети, було поставлено такі завдання:

Проаналізувати публікації з проблеми дослідження.

Дослідити становлення та розвиток В. Андрощука як кінорежисера.

З'ясувати взаємовпливи між творчістю режисера та історією українського документального кіно II половини XX століття.

Здійснити пошук, аналіз та систематизацію його фільмів.

З'ясувати значення його творчості в українському кінематографі.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань нами використано фотографічний метод для накопичення документальних світлин, опитування, метод історичного аналізу, каталогізацію, цілісний та жанрово-тематичний аналіз фільмів (за Н.А. Агафоновою та Майклом Рабігером), узагальнення, систематизацію.

Новизна роботи. Наша розвідка – перше наукове дослідження про режисера. Документальні кінофільми В. Андрощука раніше не аналізувалися та не систематизувалися. Вплив творчості режисера на розвиток українського документального кіно досліджується вперше.

Джерельною базою роботи є сімейний архів дружини режисера Галини Тарасюк-Андрощук, фонди Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г.С. Пшеничного, філії НСТУ «Львівська регіональна дирекція» (Національна суспільна телерадіокомпанія України, Львівська регіональна дирекція), розповіді інформаторів.

Практичне значення наукової роботи. Результати дослідження стануть науковим підґрунтям для створення в ООЗ НВК с. Зимного музею з експозицією, присвяченою В. Андрощуку, цифрові копії фільмів стануть необхідним репрезентативним джерелом української культури.

Теоретичне значення наукової роботи. Матеріали дослідження можуть використовуватися в навчальному процесі для студентів режисерських та мистецьких спеціальностей, на уроках історії та мистецтва.

Структура наукової роботи. Робота містить вступ, два розділи основного тексту, висновки, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ І. СТАНОВЛЕННЯ КІНОРЕЖИСЕРА ВОЛОДИМИРА АНДРОЩУКА В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КІНОДОКУМЕНТАЛІСТИКИ

1.1. Аналіз літературних джерел та публікацій із проблеми дослідження

Історію української кінодокументалістики досліджували Л. Госейко, Т. Ємельянова (архівознавчо-джерелознавчий аспект), К. Шершньова (проблеми жанрово-тематичної еволюції та специфіки), М. Міщенко (тематичне різноманіття та національна ідентичність документалістики України епохи незалежності), І. Зубавіна, Л. Брюховецька, Л. Хмельницька. Біографія В. Андрощука, творчий портрет, спогади акторів та друзів висвітлювалися в публікаціях Г. Тарасюк, М. Вишневської. Мистецькі та авторські особливості, акторський склад фільму «Час збирати каміння» аналізують О. Саква, О. Жирко-Козинкевич. Краєзнавчий аспект створення фільму «Княжий град» – І. Надюкова. С. Федулов аналізує творчий процес створення фільмів на кінофакультеті Київського державного інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого. У публікації автор виділяє студента В. Андрощука, висловлює надію на хороші перспективи перших українських режисерів.

В авторській статті В. Андрощука «Чи родитиме сад Олександра Довженка?» аналізуються причини занепаду колись найпотужнішої кіностудії України ім. О. Довженка. У публікації Андрощук підкреслює важливість Указу Президента України «Про розвиток національного кіно», який був виданий 1998 р. і який дає надію на майбутнє українського кінематографа. Автор акцентує увагу на своєму критичному ставленні до радянської системи, проте позитивно оцінює кіновиробництво того часу, яке, на відміну від українського кіно 1990-2000 рр., він називає «потужним». В. Андрощук вважає, що попри ідеологічну складову, радянські фільми «пропагували ідеї добра, людяності, врешті, те, чого нам сьогодні бракує, – віри у завтрашній день». Автор аргументовано доводить слабкість тогочасної державної політики з підтримки національного кіновиробництва, аналізуючи тогочасний контент на телебаченні (засилля зарубіжних фільмів, зокрема російських). Описане явище він називає «антиукраїнською політикою», що може спричинити важкі наслідки: «Може статися невинна біда, аж до втрати незалежності».

Важливість пам'яті про свого знаного земляка, відкриття меморіальної дошки на фасаді школи, у якій навчався режисер В. Андрощук, висвітлює І. Надюкова.

Ми вважаємо, що попри наявність публікацій, які висвітлюють життя й творчість В. Андрощука, існують певні проблемні питання. Зокрема, ми припускаємо, що перелік його фільмів, згадуваних у публікаціях, є неповним. Також вважаємо доречним з'ясувати прогалини й обставини творчого становлення та розвитку В. Андрощука в хронологічному порядку. Цілісний мистецький аналіз фільмів режисера в публікаціях не здійснювався (виняток – мистецький аналіз фільму «Час збирати каміння», який потребує глибшого опрацювання).

1.2. Основні етапи життєвого та творчого становлення кінорежисера Володимира Андрощука

Володимир Іванович Андрощук народився 18 серпня 1938 року (село Горичів поблизу села Зимного Володимир-Волинського району Волинської області) у національно свідомій сім'ї. Його батьки – Андрощук Іван Микитович (1906-1992 рр.) та Андрощук Лідія Семенівна (1911-1972 рр.). Батько був свідком зародження ОУН-УПА, а згодом і активним учасником національно-визвольної боротьби за Україну. Іван Микитович мав музичні здібності та керував самодіяльним хором у с. Горичеві.

У 1943 році В. Андрощук став свідком польсько-українського протистояння, спровокованого радянським НКВД в с. Зимному (трагедія вплинула на світогляд та професійне становлення майбутнього кінорежисера, він тільки в часи перебудови звільнився від тягара, який несли на собі діти оунівців).

Після того, як поляки спалили батьківську хату, сім'я Андрощуків переїхала до м. Володимира-Волинського (жили в комірному, згодом – на вул. Сільській, 25). Початкову школу В. Андрощук закінчив у с. Зимному (1946-1950 рр.). Середню освіту здобував (1950-1956 рр.) у школах №3, №2, №1 – Володимира-Волинського. Навчання учневі давалося легко, він захоплювався літературою та художньою самодіяльністю, виявляв організаторські здібності. У старших класах – займався в драмгуртках Клубу залізничників (дир. Андрій Дутко) та Будинку культури м. Володимира-Волинського (дир. Петро Капінос, кер. Віра Сурміна).

У юному віці Андрощук мріяв стати режисером кіно, яке в ті часи користувалося популярністю (дівчата прагнули бути

актрисами, а хлопці – кінорежисерами). Саме тому 1956 р. він їде вступати до Всесоюзного державного інституту кінематографії – ВДІК (м. Москва) разом із своєю колегою по самодіяльному театру в Клубі залізничників Тетяною Ярмолюк (Малінською). Обоє не вступають через відсутність обов'язкового на той час для ВНЗ дворічного трудового стажу.

Становлення Володимира Андрощука продовжилося працею у Володимир-Волинському обласному пересувному театрі актором на ролях характерного героя (1957 р.), де він виявив неабиякі творчі здібності.

Не полишає свою мрію стати кінорежисером навіть під час служби в лавах Радянської армії на Далекому Сході (1957-1959 рр.), де був писарем, оскільки мав гарний, каліграфічний почерк. Проявив себе в армійській художній самодіяльності, де здобув потрібний стаж і високу оцінку свого акторського таланту. Демобілізувавшись, одразу з частини їде вдруге вступати до ВДІКу (1959 р.), проте цього разу у приймальній комісії один з її членів, почувши, що абітурієнт у солдатській формі родом з Волині, радить йому «возвращаться в свою «западную» і повертає документи.

У 1960 р. деякий час навчається в студії Волинського обласного українського драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка, де здобуває кваліфікацію актора та керівника художньої самодіяльності. Згодом працював у Володимир-Волинському пересувному театрі, стверджуючись у намірі таки стати кінорежисером.

1961 р. – поворотний у становленні майбутнього кінорежисера. У Київському державному інституті театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого (КДТІ) відкривається кінофакультет, і В. Андрощук стає одним із перших студентів кінорежисерського відділення (майстерня Віктора Івченка). Фактично в Україні було відновлено підготовку кадрів для кіновиробництва, яка була штучно припинена внаслідок ліквідації Інституту кінематографії у 1938 році. Це був перший «призов» українського національного кінематографа, у який увійшли 20 студентів (12 – на акторське і 8 – на режисерське відділення). Серед них були І. Миколайчук, Б. Брондуков, Б. Івченко, Р. Недашківська та інші в майбутньому знакові постаті українського кіно. Пізніше режисер познайомиться з М. Вінграновським.

Уже на третьому курсі Володимир Андрощук знімає свою першу курсову роботу – екранізацію оповідання К. Паустовського «Молитва мадам Бове» з актрисою Л. Комарецькою в головній ролі, а на четвертому – свій перший документальний

фільм про Куряжську (Харківська обл.) трудову колонію для неповнолітніх (у колонії працював видатний педагог А.С. Макаренко) під назвою «За право називатися людиною», за який отримує подяки й високу оцінку як зрілого документаліста. У студентські роки Андрощук був асистентом відомого кінорежисера Євгена Шерстобитова на зйомках пригодницького фільму «Акваланги на дні» (1965 р.).

20 грудня 1967 закінчив повний курс навчання в інституті і вступив до аспірантури КДТІ. Очолював факультетське відділення наукового товариства «Знання», читав лекції, працював екскурсоводом. Згідно зі свідченнями дружини режисера, після здобуття професії Андрощук прагнув створювати художні фільми. Тож намагався влаштуватися на кіностудію ім. О. Довженка, проте директор В. Цвіркунов вирішив «не дратувати вище партійне керівництво неблагонадійним працівником із шлейфом націоналіста» і відмовив В. Андрощуку. Не допоміг навіть лист його батька, в якому той пояснював свою нібито мимовільну участь в загонах УПА.

Розчарування В. Андрощука було великим. Але він відмовився від пропозицій працювати режисером художніх фільмів на республіканських кіностудіях (Молдови, Туркменії)... заради мрії колись-таки працювати на ниві українського художнього кіно.

У 1969-1971 рр., влаштувавшись на студію хроніко-документальних фільмів «Укркінохроніка», працює над спеціальним випуском кіножурналу для закордону «Україна сьогодні» та документальною стрічкою «Щедрий вечір, добрий вечір» за участю молодой ще тоді співачки Ніни Матвієнко.

Для молодого режисера перспективи створення художнього кіно на той час були досить примарними.

У 1969 р. В. Андрощук отримує однокімнатну квартиру в Києві (ЖБК «Механізатор-2», вул. Бучми, 5, кв. 142).

1971 року з'являється надія таки прорватися до творення художнього кіно. Так, у січні цього року Андрощук дізнається про наміри влади створити у Львові потужну кіностудію «Галичина» (за аналогією з Одеською і Ялтинською студіями). Він звільняється за власним бажанням із «Укркінохроніки», обмінює київську квартиру на помешкання у Львові (вул. Леніна, 20, кв. 7), забирає до себе батьків із Володимира-Волинського з надією нарешті реалізувати свою мрію. Першим його художнім фільмом мала стати розповідь про польсько-українське протистояння в Зимному під час Другої світової війни; проте фільм не вдалося зняти навіть у роки Незалежності.

На жаль, студію «Галичина» так і не було створено. Натомість В. Андрощук іде працювати режисером у Львівську обласну державну телерадіокомпанію (ЛОД), де за власними сценаріями знімає передачі про радянське сьогодення та минуле Галичини. Однак доля усміхається Володимирі: у 1971-1978 роки він активно працює над документальними фільмами «Історія звинувачує», «Завжди на чатах», «Стратегія пошуку».

Професійні стосунки з колегами складаються напружені через кар'єрні амбіції режисера й короткочасні романи (спочатку з артисткою театру ім. М. Заньковецької Катериною Хом'як, а згодом із колегою по кінорежисурі Даною Єльшук).

Починаючи з 1979 р., у житті В. Андрощука відбуваються події, які розширили його творчі можливості й остаточно закріпили за ним амплу українського радянського кінодокументаліста. Після проходження курсів підвищення кваліфікації працівників радіо й телебачення у ВДІКу він здобуває право на роботу в потужній на той час кіностудії «Укртелефільм». Саме тому, залишивши батьків у Львові, повертається у Київ, влаштовується кінорежисером на студію «Укртелефільм», де працює з 1979 до 2000 року.

Володимир Андрощук присвячує себе документальному кіно, акцентуючи увагу глядачів на українських традиціях, розбудові міст, природі Волині та Карпат, історії. За досягнуті успіхи в розвитку українського телевізійного кінематографа не раз нагороджувався грамотами студії «Укртелефільм» і отримувач подяки за чітку й оперативну роботу, за виконання плану. Його фотопортрет не раз прикрашав Дошку пошани студії.

За роки діяльності на кіностудії В. Андрощук створив кілька десятків талановитих документальних фільмів, які увійшли до фондів українського кінолітопису.

У 1985 р. померла мати. Володимир Іванович обмінює квартиру у Львові на помешкання в Броварах (вул. Гагаріна, 23, спочатку – кв. 86, згодом – 105), а батька забирає до себе. У 1992 р. Іван Микитович помер. Похований поряд з дружиною Лідією Семенівною на цвинтарі села Зимного.

У 90-х В. Андрощук бере активну участь у боротьбі за незалежність України, відродження козацького руху, стає членом Народного Руху, Товариства української мови ім. Т. Шевченка, згодом «Просвіти», двічі балотується в народні депутати України.

У 1990-1996 рр. знімає фільм «Час збирати каміння».

У 2000 році, в досить зрілому віці, В. Андрощук одружується з відомою українською письменницею Галиною Тарасюк, з якою познайомився на початку 90-х.

У 2001 р. – у зв'язку із занепадом «Укртелефільму», а також дізнавшись, що діаспора подарувала ВУТ «Просвіта» телестудію – йде туди працювати з надією створити документальний серіал про Революцію на граніті, становлення Збройних сил та Чорноморського флоту України. Пише сценарії для цих стрічок, шукає спонсорів серед української діаспори, керівництва держави, меценатів.

У цей же час, наштовхнувшись на байдужість деяких націонал-патріотів, створює Міжнародну незалежну телерадіокомпанію «Відродження» (м. Бровари). Планує розпочати зйомки фільму про український Рух опору, боротьбу за незалежність України до, під час і після Другої світової війни, а також продовжити знімати «Час збирати каміння – 2».

У кінці 2001 року за домовленістю з місцевою владою організовує в Броварах студію ефірно-кабельного телебачення «Наше місто», яку й очолює у 2002-2003 роках.

На жаль, у цей час молода Українська держава переживає свій перший «турбулентний» період: до влади повертаються «комуно-комсомольці», далекі від ідей національного відродження. У грудні 2003 р. через «конфлікт інтересів» «новообране» керівництво Броварів не продовжує угоду з В.І. Андрощуком як директором студії. Цікавим є факт, що спочатку В. Андрощук хотів переїхати жити у м. Володимир-Волинський та створити телестудію, проте влада м. Броварів першою виявила зацікавленість.

Також Андрощук мріяв зняти цикл документальних передач на каналі «УТ-1». Що знайшло підтримку відомих політичних, громадських і культурних діячів України: Слави Стецько, Василя Кука, Миколи Плав'юка, депутата Верховної Ради Левка Лук'яненка, меценатів Віталія Коржа, Григорія Череди, академіка Петра Кононенка...

Однак багато планів режисера залишилися нереалізованими через його раптову смерть.

Помер Володимир Іванович Андрощук на 65 році життя 17 лютого 2004 року. Похований на центральному цвинтарі у Броварах.

1 вересня 2018 року на фасаді ООЗ НВК «ЗОШ І-ІІІ ступенів-ліцей» с. Зимного за ініціативою дружини митця Галини Тарасюк-Андрощук відкрито меморіальну дошку на честь кінорежисера Володимира Андрощука.

1.3. Загальна характеристика розвитку українського документального кіно II половини XX століття

У своєму дослідженні ми дотримуємося найбільш повної історії розвитку українського кіно, висвітленої у книзі Л. Госейко. Періодизація кіно II половини XX століття заснована на відмінностях в ідеологічних підходах правлячої верхівки різних років, історичних проблемах, тематиці та мистецько-технічних особливостях режисури.

Етапами розвитку українського кіно вважають такі:

«Повоєнне кіно» (50-ті роки), «Відлига» (1956-1967 рр.), «Застій» (1968-1984 рр.), «Перебудова» та «Кіно Незалежності» (1985-1995 рр.). Перед тим, як окреслити основні особливості етапів, зазначимо, що основну частку документальних фільмів II половини XX століття в Україні виробляли три студії: 1) Українська студія хроніко-документальних фільмів («Укркінохроніка»); 2) Київська кіностудія науково-популярних фільмів («Київнаукфільм»); 3) Українська студія телевізійних фільмів («Укртелефільм»).

Повоєнне кіно нічим не вирізнялося, окрім героїзації теми війни. У період «Відлиги», попри встановлення партійним керівництвом єдиного методу – соцреалізму, були певні зрушення, які радше вважають «провінційним пробудженням», ніж відродженням. Важливими маркерами періоду є виникнення жанру романтизованої хроніки, створення кінофакультету при КДТІ (1961 р.), відкриття таланту І. Миколайчука та С. Параджанова. У документальному кіно цей етап позначився кращим матеріально-технічним забезпеченням режисерів, на відміну від художнього кіно (досконаліша техніка з потужнішою оптикою, об'єктиви з перемінним фокусуванням, мікрорадіо-передавачі, приховані камери).

Документальних фільмів у 60-х роках в Україні створюється більше, ніж ігрових (Україна посідає II місце після Росії у союзному кіновиробництві). Кіновиробництво було політично контрольованим, а українські фільми у переважній більшості створювали російські режисери, актори, сценаристи, які навчалися у ВДІКу (Є. Помещиков, В. Беляєв). Українське кіно в радянські часи зазнало найгірших наслідків спланованого культурного виродження (ідеологізована тематика, вибірковість та перекручування історичних подій, придушення національних проявів). Проте кінолітопис 60-х років дав потрібний матеріал, який використовували в ігровому кіно. Особливостями режисури того періоду були фронтальна постановка, мінімальна кількість близьких планів та ракурсів.

Період «Застою» характеризується жорстокою цензурою фільмів, несумісних із соцреалізмом. Кіно озвучується російською мовою, надається перевага дубляжу над субтитрами. Будь-який фільм, що не відповідає формату, отримує ярлик «незрозумілого народові».

У документальних фільмах 70-х років переважає колгоспна та промислова тематика, урбанізація, таврування «ворогів народу», націоналістів, антирелігійна кампанія проти католицької церкви, пропаганда соціалістичного будівництва та комуністичного способу життя, військова тематика. У галереї фільмів того часу головне місце посідає образ керівника (голови). Виникає явище «поетичного кіно», тематика якого зосереджується на «романтизації» історичної минувшини в стилі соцреалізму, а мистецькими особливостями його стало фокусування, сповільнені зйомки, злети камери. Одним з основних методів фільмотворення стає інтерв'ю, а жанром – портрет «героя нашого часу».

Режисери змушені у своїх фільмах героїзувати тогочасну дійсність через призму пропаганди. Перевагою для кінодокументалістів була можливість демонстрації своїх фільмів по центральному телебаченню, яке розвивалося бурхливими темпами (у 80-х роках телебаченням було охоплено понад 97% населення України).

З II половини 80-х років документальне кіно України переживає справжній бум, на відміну від ігрового (художнього), яке перебуває в пасивному стані. Цей період отримав ще й назву «Золотий вік» документального кіно. Йому властиві такі риси: розвиток проблемного жанру (зображення свавілля на тлі обмеженої свободи); соціальна тематика переважає естетичний аспект; викривальний пафос; пошук тематичної новизни з присмаком скандальності; свобода авторства; встановлення зв'язків із культурною історією; стирання межі між документальним та художнім кіно; використання кадрів із кіноархівів.

Кінематограф незалежної України повністю звільняється від ідеологічного тиску влади, водночас утрачає фінансування, що сприяє засиллю зарубіжних фільмів, та занурюється на довгі роки в занепад. Лише в кінці 90-х отримує законодавче підґрунтя для державного фінансування та розвитку, проте коштів замало, та й тогочасна матеріальна база кіностудій зруйнована.

1.4. Вплив історії українського кіно на творчість режисера В. Андросюка

Для з'ясування обставин становлення творчої особистості В. Андросюка ми провели опитування його дружини Г. Тарасюк, начальника кіновиробництва ЛОД Т. Брикайла, музичного редактора Л. Козак.

Найбільший вплив на становлення В. Андросюка в студентські роки мав знаменитий кінорежисер Віктор Івченко. Він навчав студентів патріотизму, вимогливості до себе, акцентував їхню увагу на психологічних аспектах поведінки людей. В. Івченко виховував режисерів і акторів, укладаючи в них душу, заражаючи своїм світосприйняттям. Його дуже поважали, адже він був таким митцем і наставником, який учив працювати з людьми й поважати їх. Прагнув, щоб у студентських кінофільмах відчувався авторський підхід, позитивний вплив на світогляд глядача через духовні цінності. Івченко вітав ініціативу та імпровізацію, ніколи не нав'язував свого рішення. Залучав студентів до відвідування театрів, знайомства з акторами. Завжди запрошував своїх студентів до зйомок та режисерування власних фільмів. У навчальному процесі використовував щоденники О. Довженка.

Також на В. Андросюка впливав сам Київ з його великими можливостями духовного розвитку, творчою аурую, яка панувала у стінах творчих вишів. Становлення режисера відбувалося в період «Відлиги», час неабиякого творчого піднесення й національного прозріння. Молоде покоління, уже сміливо озираючись на Європу, не тільки переймало у своїх закордонних ровесників волелюбні настрої й віяння «хіпі», а й демократичні ідеї свободи слова, творчості, самовираження... Дискусії на теми: яким має бути українське кіно і взагалі мистецтво – виходили за межі інститутських аудиторій і переходили в переповнені зали кіно- й драмтеатрів, художніх виставок, у книгарні й просто на площі... З'являються перші атрибути епохи шістдесятих: «самвідав» і... дисидентський рух.

В. Андросюк вважав, що студентські роки були найщасливішими в його житті, адже йому поталанило навчатися в товаристві талановитих акторів та режисерів українського кіно.

Мистецьким взірцем служіння своєму народові в кіно для В. Андросюка був Олександр Довженко, особливо його фільми «Земля», «Україна в огні». Згодом В. Андросюк навчався на прикладах італійського й французького кіно. З митців радянського кіно цінував режисерів Василя Шукшина й Леоніда Гайдая.

В. Андросчук був непересічним кінорежисером, адже працював на двох із трьох кіностудій того часу, які спеціалізувалися на документальному кіно («Укркінохроніка» та «Укртелефільм»).

Вплив драматичної історії України та радянської дійсності на його становлення й розвиток як митця прослідковується в неможливості вступу до ВДІКу та влаштування на кіностудію ім. О. Довженка як сина «неблагонадійного» націоналіста. Також він не отримував престижних державних премій та нагород (окрім ідеологічних дипломів на фестивалях за фільми «Завжди на чатах» (Одеса), «Фальшивий німб» (Львів, 1982), «Інженери» (Жданов, 1985).

Знявши свій «Щедрий вечір, добрий вечір» із співачкою Ніною Матвієнко в головній ролі, режисер знайшов свій жанр, і це була публіцистика.

Прослідковується потужний вплив періоду «Застою» на тематику та озвучку (російською мовою) кінофільмів В. Андросчука. Проте від буденних тем соцреалізму режисера рятувало вміння з нудної інформації про тваринництво чи буряківництво зробити цікавий проблемний кіносюжет, а з колгоспників – героїв «нашого часу». Використання легенд, пейзажні замальовки української природи, сюжети про народні промисли Карпатського регіону робили його фільми цікавими навіть для Москви. Тож, як правило, усі його документальні фільми «проходили» всі комітети й комісії і завжди транслювалися по Центральному телебаченню на весь СРСР. Сам Андросчук гордився, що він своїми документальними фільмами українізує Радянський Союз. Тому найбільшим визнанням та нагородою для нього були листи від телеглядачів з усього Радянського Союзу. Зберігся лист ленинградки Р.С. Кочневої, яка після перегляду телефільму «Четыре дня в мае», висловлює режисеру щире вдячність за епізод, де вона впізнала свого батька – ветерана Другої світової війни.

Творча манера В. Андросчука полягала в правдивості та чесності. Режисер вважав, що фільми повинні мобілізувати людей, просвітлювати пам'ять, пробуджувати сумління, патріотизм, найкращі риси й почуття, незалежно – документальні вони чи художні.

Висвітлення актуальних тем, вирішення нагальних проблем, створення історичних кінодокументів є його заслугою в кінематографі. Він завжди домагався в документалістиці здорової інтриги, експресивності, щирої поваги до героя чи героїв і – душевності.

Антирелігійна кампанія, яка була справжнім випробуванням для режисера, прослідковується в документальних фільмах «Історія звинувачує», «Фальшивий німб», які його, можна сказати, змусили зняти тогочасні обставини. У першому йдеться про знищення фашистами влітку 1943 року на околиці Львова 2 тисяч італійських офіцерів і солдатів, які відмовилися давати клятву Рейху. А головним «гріхом» фільму з погляду сучасних реалій, було те, що в ньому Володимир Беляєв звинувачує католицьких і греко-католицьких священників, зокрема брата Андрея Шептицького – Климента та архієпископа Йосипа Сліпого, які нібито в той час теж перебували у Львові, однак нічого не зробили для порятунку своїх братів по вірі, а в кінці 70-х відмовлялися свідчити про звірства фашистів. «Фальшивий німб» – пропагандистський фільм про діяльність уніатської церкви на території Західної України.

В. Андрощук на «Укртелефільмі» мав обмежений радянською системою набір тем, адже інші творчі «ніші» були зайняті іншими, можливо, благонадійнішими, толерантнішими режисерами, сценаристами, операторами. Однак Володимир Іванович завжди з теплотою згадував ті роки, коли йому пощастило працювати з Михайлом Ткачуком, Олегом Біймою, Леонідом Мужуком, Володимиром Колодяжним та іншими.

«Перебудова» позитивно вплинула на розвиток творчості В. Андрощука, адже фільмами, які було знято в цей період, режисер гордився.

Ми вважаємо, що фільми В. Андрощука II половини 80-х – середини 90-х є якісним мистецьким продуктом і відносяться до «золотого фонду» українського документального кіно («Княжий град», «Дем'янів лаз», «Світязь», «Верховино, світку ти наш...», «Верховина», «Львівський університет», «Волинський ліс» та ін.).

«Княжий град», «Волинський ліс», «Минуле нагадує» – проблемні фільми, у яких використано виражальні та композиційні засоби художніх фільмів. Озвучування окремих фільмів відбувалося українською мовою, а їхнє призначення – повернути українцям правду про трагічне минуле, перекручене радянською пропагандою.

Особливо гостро в період «золотого віку» документального кіно В. Андрощук порушує питання злочинів НКВД («Дем'янів лаз»).

Період незалежності позначився постійним пошуком спонсорів, нереалізованими планами з випуску історичних фільмів про Київську Русь, Запорізьку Січ, Гетьманщину, національно-визвольну боротьбу УПА. Потужним фільмом Володимира

Андрощука став художній телесеріал «Час збирати каміння», документальні «Світязь», «Верховино, світку ти наш...».

РОЗДІЛ II. ТЕМАТИКА ТА МИСТЕЦЬКІ ОСОБЛИВОСТІ КІНОФІЛЬМІВ В. АНДРОЩУКА

2.1. Систематизація та жанрово-тематичний аналіз фільмів режисера

Для пошуку фільмів В. Андрощука ми надіслали інформаційні запити на державні кіностудії, де він працював («Укркінохроніка», «Укртелефільм», «Львівське обласне Держкомтелерадіо»), а також за сприяння Г. Тарасюк – до ЦДКФФА України ім. Г. Пшеничного.

Ми відшукали й систематизували 41 фільм режисера, встановили хронологію створення та студію виробництва, з'ясували місцезнаходження оригіналів, створили найповніший на сьогодні анований каталог фільмів В. Андрощука.

У творчому доробку режисера переважають хроніко-документальні фільми – 37 робіт, художні – 10-серійна телестрічка «Час збирати каміння», «Молитва мадам Бове», музичні – «Верховино, світку ти наш...», «Де Черемоша хвилі плинуть».

В. Андрощук звертався до різних жанрів, зокрема пропаганди: «Це не має повторитися», «Завжди на чатах», «Стратегія пошуку» та ін.;

колгоспної тематики: «Бродівські мільйони», «Солодкі гектари ямпільців», «...І корів по осені рахують», «Ліс рубають... тріски не летять», «Щедра нива «Весни»», «На шефів надійся...» та ін.;

теми індустріалізації та побудови соціалізму: «Діалоги на кордоні», «Арсенальська традиція», «АСУ, ЕВМ і стрілочник», «Інженери» та ін.;

історичного: «Історія звинувачує», «Фальшивий німб», «Прорив», «Чотири дні у травні», «Минуле нагадує» («Дем'янів лаз»), «Княжий град», «Час збирати каміння», «Верховино, світку ти наш...» та ін.;

міської симфонії: «Миргород», «Моршин», «Місто полум'яних зірок», «Місто біля Карпат», «Ужгород», «Жива вода Карпат»;

поточних подій: кіножурнал «Україна сьогодні»;

природи та екології: «Де Прут і Тиса», «Карпати – любов моя», «Природи дар безцінний», «Волинський ліс», «Світязь», «Де Черемоша хвилі плинуть»;

мистецтвознавства, культури: «Щедрий вечір, добрий вечір», «Верховина».

Документальні фільми В. Андрощука еволюціонують від роз'яснювального до діалогового та рефлексивного (за класифікацією Біла Ніколса). Кінолітописи кінця 80-х – поч. 90-х років («Дем'янів лаз», «Княжий град», «Волинський ліс», «Світязь», «Верховина») є перформативними.

Особливої уваги заслуговують історичні фільми та епізоди про народні промисли Карпат, звичаї, обряди українців. Це свідчить про неабияку повагу режисера до мистецтва України, її унікальних традицій та символів, прагнення культурного відродження («Щедрий вечір, добрий вечір» – використання щедрівок у виконанні тоді ще заслуженої артистки України Н. Матвієнко, «Місто біля Карпат» – процес виготовлення художніх виробів в Івано-Франківську, «Ужгород» – історичні та архітектурні пам'ятки Закарпаття, «Карпати – любов моя» – роботи майстрів різьблення та художньої вишивки регіону, «Природи дар безцінний» – висвітлюється діяльність сім'ї Корпанюків – українських майстрів різьблення по дереву, «Княжий град» – порушує актуальну проблему збереження пам'яток сакральної архітектури м. Володимира-Волинського.

Аналіз доробку режисера засвідчив, що становлення його творчості відбувалося на студіях «Укркінохроніка» та «ЛОД» (1963-1978 рр.), а визнання прийшло на студії «Укртелефільм» у 1978-1996 роки. Розквіт творчості припадає на кінець 80-х – початок 90-х років, що співпадає із «золотим віком» української кінодокументалістики.

Вершиною творчості й своєрідним єдиним експериментом режисера у повнометражному художньому кіно став фільм «Час збирати каміння».

Одним із найсильніших документальних фільмів у творчому доробку режисера є «Дем'янів лаз» – про масові розстріли українців у лісі під Івано-Франківськом (червень 1941 р.). Під час розкопок братської могили, які проводилися вже в часи незалежності, було знайдено останки... 539 людей. Проте на сьогодні у фондах ЦДКФФА України ім. Г.С. Пшеничного цей фільм не числиться.

«Дем'янів лаз» – своєрідна спокута за політично замовні фільми, які змушували знімати режисера в радянський час із акцентом на перекручуванні історії релігії, пошуку «ворогів народу».

2.2. Цілісний аналіз фільмів В. Андрощука періоду «золотого віку» української кінодокументалістики

Для розуміння художньо-технічних особливостей розвитку творчості В. Андрощука звернемося до цілісного аналізу його фільмів (за Н. Агафоновою). Ми вважаємо, що оптимальними для такого аналізу є фільми «Княжий град», «Верховино, світку ти наш», «Світязь», які входять до «золотого фонду» української кінодокументалістики.

У документальному фільмі «Княжий град» розповідається про культурно-мистецьке життя м. Володимира-Волинського. Увага режисера акцентується на історичній значущості міста як центру Галицько-Волинського князівства. У фільмі розкривається два види конфлікту. Зокрема, прийомом закадрового монологу автор спонукає глядача до вирішення внутрішнього конфлікту – проблеми національної пам'яті нащадків, збереження сакральної архітектури міста. Зовнішній конфлікт розгортається в площині «культура міста – історичні загрози на шляху тисячолітнього розвитку».

Кінорозповідь подається лінійно й має класичну чотириактну композицію. Заставка до фільму є типовою для студії «Укртелефільм»: у ній використано шрифт (старослов'янський) на хроматичному фоні.

Домінуюча подача матеріалу відбувається від автора й має лірико-епічний характер. Стиль озвучки авторський, близький до розмовної мови. Сюжет поєднує ознаки історичного жанру, докудрами й міської симфонії.

Експозиція виконана у формі цитати з літопису, яка є лейтмотивом усього фільму, – «...во славу предков и потомков память велью я град здесь заложить...». У зав'язці автор використовує факти, які пояснюють унікальність сакральних пам'яток міста (Успенського собору, Василівської церкви, Зимненського монастиря, костелу Іоакима та Анни), згадує відомих жителів міста (А.Ю. Кримський), скульпторів та художників (І. Сакуляк). Також апелює до радянської влади: «Важко уявити собі, що твори майстрів минулого могли бути знищеними... і ми, вдячні тим, хто з ризиком для себе не поспішав рапортувати про виконання антирелігійної кампанії».

Кульмінація досягається сюжетами про зруйновані сакральні споруди: Петро-Павлівську церкву (с. Новосілки), храм у с. Хворостові з куполом, на якому замість хреста – п'ятикутна зірка (у церкві планувався музей атеїзму).

Сцени напівзруйнованих інтер'єрів церков, динамічна зміна епізодів з найздами та від'їздами камери, панорамування зліва

направо, чергування планів кадру підсилюють експресію. Додає емоційної напруги кульмінаційному епізоду музична композиція «Нехай воскресне Бог» у виконанні академічного хору.

Для цілісної композиції художнього образу фільму режисер використовує монтажні прийоми стискання часу, зміни планів і позицій камери, застосовує шуми для переходів між епізодами та заповнення пауз, прихованих зйомок пейзажів міста і його жителів. Для посилення історичності фільму режисер використовує кадри графічних репродукцій картин батального жанру. Ефект перенесення між теперішнім та минулим, акцентування уваги на важливих напружених сценах автор реалізує фокусуванням крупним планом купола Успенського собору на тлі неба й напливу пришвидшених хмар у поєднанні із звуками труби.

Світло й тінь виступають виражальними засобами у творенні художнього образу, зокрема Зимненський монастир знято особливо урочисто – осяяним сонцем. Автор порівнює архітектурну споруду із «відкритою книгою, яка веде у глибину століть», називає її «Зимнівським кремлем».

Розв'язка документального фільму нагадує жителям, як тісно пов'язане святкування 1000-ліття їхнього міста із важливою державною датою Хрещення Київської Русі. Композиція сцени вибудовується навколо Успенського собору, а Хресна хода прихожан символізує циклічність історії. Завершується фільм «Княжий град» інтерв'ю автора з наймолодшими володимирцями – дітьми, в якому повторюється перефразована цитата, яка пояснює символічно-метафоричний контекст всього кінодійства: «Княжий град вступає в нове тисячоліття – у славу предків та нащадків пам'ять».

Наступний фільм В. Андрощука «Світязь» є документальною кінострічкою про екологічний стан та перспективи розвитку озера Світязь (Волинська обл.) на початку 90-х років ХХ ст. У ньому чи не вперше порушуються проблеми обміління водойми, збереження її флори і фауни. Для створення у фільмі вражаючого художнього образу знаменитого озера режисер використав живописні загальні плани. Одухотворив мету і завдання фільму влучним порівнянням образу озера Світязь із... благородним Витязем. Тим самим загостривши зовнішній конфлікт між художнім образом головного «героя» й колективною безгосподарністю людини.

Сюжетна структура фільму – класична, характер оповіді – лірико-епічний. Жанр – «природа». Вдалим художнім вирішенням є емоційно напружена експозиція фільму у формі

легенди про походження озера. Режисер використовує образ дощових хмар, які стрімко насуваються на глядача, і шумові ефекти грому в поєднанні з посиленням музики. У зав'язці фільму окреслюється ряд екологічних та антропогенних проблем Світязя, важливість яких у кульмінації підсилюється мінорною музикою, що своєю чергою підкреслює сумні наслідки меліорації.

Заслугує на увагу епізод із екскаватором, який дисонує на фоні художнього образу природи. Логічний ряд природи, виснаженої впливом людини, продовжено сценами з обмілілими річками, посохлою рослинністю, вирубанним лісом.

Аналогічно до експозиції, у розв'язці В. Андрощук використовує текстову метафору щодо озера: «Як гордий Витязь, Світязь не просить допомоги, а самотужки продовжує нерівну боротьбу за своє існування».

Фільм насичений прийомами динамічної зміни планів, ефектами тревелінгу (закріплена камера створює враження подорожі на гелікоптері, човні), панорамування. Символічне значення має фінальний набат у дзвони, який закликає глядача до порятунку головного героя. Такий прийом українські режисери часто використовують у фільмах («Земля» О. Довженка). Виразальна функція музики фільму «Світязь» за стилістикою нагадує фільм «Земля» О. Довженка.

Заставка до фільму є типовою для студії «Укртелефільм», а озвучка характеризується авторським закадровим текстом українською мовою. Колористичне вирішення кінострічки хроматичне, присутні окремі монохромні сцени для підсилення художнього образу.

Проблема національної ідентичності українців, культурно-мистецького багатства Карпат розкривається у фільмі В. Андрощука «Верховино, світку ти наш...», названого так за мотивами народної пісні. Карпатський край живив В. Андрощука як режисера, митця – красою української народної пісні, силою запальних гуцульських танців, оригінальним декоративно-прикладним мистецтвом.

Взагалі Карпатами захоплювалось багато українських режисерів, зокрема В. Івченко, Б. Івченко, І. Миколайчук, Ю. Ілленко, С. Параджанов. Екранізація культури та мистецтва Карпат у радянські роки – один із небагатьох способів доносити національну ідею українцям.

У фільмі Андрощука «Верховино, світку ти наш...» теж прослідковується зовнішній конфлікт між українським народом та силами, які перекручували його історію. Сюжет розпочинається тривалою експозицією (3 хв.). Головними дійовими

особами виступають колоритні гуцули. Кіно побудоване як хроніка, але сприймається як драма. Сюжет розкривається ліро-епічно та має ознаки жанрів природи, історичного, мистецтвознавчого. Композиція фільму логічно взаємозв'язана із сюжетом, має класичну лінійну схему побудови (експозиція, зав'язка, кульмінація, розв'язка). Озвучка характерна для багатьох документальних фільмів В. Андрощука: це – авторський закадровий голосом. Музика виступає основним виражальним засобом художнього образу, створюючи піднесений настрій, ритмічно розкриває сюжет, заповнює ліричні паузи та переходить між епізодами. Режисер також використав можливості трембіти, скрипки, цимбалів, сопілки. Панорамування під час зйомок пейзажів Карпат, зміна планів, наїзди та від'їзди, злети камери, фокусування – є основними прийомами побудови композиції кадру. Також у фільмі використано ефект тревелінгу для демонстрації туристичної привабливості регіону (камера закріплена на байдарці під час спуску гірською річкою). Колорит стрічки яскравий, виступає основним виражальним засобом. Загальний акцент кінострічки – на архаїчності гуцульської культури та її виразному етнічному малюнку – є характерним для режисерів українського поетичного кіно.

2.3. Мистецькі особливості художнього фільму «Час збирати каміння»

Художній фільм «Час збирати каміння» (Андрощук спочатку назвав фільм «І вдарить грім») – єдина повнометражна багатосерійна робота у творчому доробку В. Андрощука. Провідною темою фільму є національна єдність українців – як єдино правильний шлях у боротьбі за рівноправ'я, свободу та незалежність.

У сюжеті режисер використав різні види конфліктів. Зовнішній та соціальний конфлікт розгортається між горянами (сім'я Олексюків та Івасюків) та польським паном Шиманським. Внутрішній конфлікт представлений головними героями – Петром Олексюком (вступає у змову з Шиманським і отримує неправомірну винагороду, але згодом усвідомлює свою помилку) та Стасем Шиманським (вступає у конфлікт між внутрішньою мотивацією, моральними співпереживаннями селянам, справедливим правосуддям та комерційними інтересами, традиціями власної шляхетної родини). Антагоністичний конфлікт представлений двома синами пана – Яном та Стасем Шиманськими.

Сюжет опирається на напівлегендарну історію кінця XIX ст. Тип оповіді – лірико-драматичний. Події розгортаються в Карпатах (с. Жаб'є) періоду Австро-Угорської імперії. У мальовничому селі кордон земельних володінь польського пана проходить по Черемоші, проте в результаті буревію скеля обвалилась та перегородила русло. У результаті річка змінила природне русло й приєднала до панських земель сінокоси селян. Винахідливий пан через суд намагається привласнити нові території, проте обурені місцеві жителі повстають проти несправедливості. Вони повертають свої землі, розібравши загату, і відновлюють природне русло річки.

Композиція фільму класична із лінійною структурою. В експозиції режисер екранізує життя гуцулів, зміну русла річки, знайомить глядача з головними героями (запрошення на весілля Аннички та Дмитра). В. Андрощук використовує характерний для його творчої манери образ дощових хмар, які стрімко віддаляються від глядача, і шумо-світлові ефекти грому й блискавки в поєднанні з посиленням музики (В. Івченко, «Доля Марини»). Освітлення виконує формотворчу функцію композиції кадру. Зав'язка динамічна, структурно відділена (церковний дзвін, напружена музика). Сільський староста скликає людей і повідомляє про косіння сіна людьми Шиманського на угіддях, які належать селянам. Зав'язка завершується озвученими претензіями пана на нові угіддя та наміром Івасюка відстоювати права селян у суді. Протяжний розвиток подій урізноманітнений додатковими героями та розгалуженням сюжетної лінії (підкуп Петра Олексюка паном, висвітлення судової справи журналістом Ігнатовичем, залученням до захисту селян адвоката – сина Шиманського, конфлікт Дмитра з Василем та Янеком Шиманським). Кульмінація – під час весілля Дмитра й Аннички Степану Івасюку повідомляють про програш справи в суді, засідання якого відбулося без відома селян. Гуцули не погоджуються з вирокom і одразу починають розбирати завали, відновлюючи природне русло р. Черемош. У розв'язці Шиманський привозить секретаря суду до річки, і той змушений засвідчити відновлення колишнього кордону панських угідь і перемогу селян.

У фільмі порушується проблема взаєморозуміння між людьми різних національностей, зведених разом кривавими й несправедливими історичними подіями, як це сталося під час польсько-українського протистояння 1943-1944 років, свідком яких був п'ятирічний В. Андрощук. Події, пережиті в дитинстві, вплинули на режисерське рішення – «перед тим, як засіяти

рідну землю зерном волі, правди і добра, треба зібрати на ній каміння історичного болю, кривди і образ».

Заслугою В. Андручука є те, що у фільмі він чи не вперше в українському кінематографі виводить карпатських українців за межі українського силового поля на європейські простори, робить їх учасниками Австро-італійської війни 1860-х років, де вони усвідомлюють: боротьба за незалежність – потреба цивілізованої європейської нації.

Фільм задумувався режисером як послання до українців напередодні референдуму 1991 р. і вийшов на екрани до цієї події. Сценарій фільму «зріс» від 25 запланованих хвилин – спочатку до двох, а потім – десяти серій. В. Андручуку вдалося створити настільки правдивий художній образ українських Карпат позаминулого століття, життя гуцулів, їхні звичаї, пристрасті, що здається, ніби події фіксувалися прихованою камерою.

Акторський склад теж підбирався всупереч існуючій традиції запрошувати на ролі в українському кіно російських акторів. У фільмі «Час збирати каміння» було навпаки – усі ролі зіграли українці: актори Львівського, Івано-Франківського, Чернівецького, Тернопільського, Луцького й Коломийського театрів. У масовках брали участь мешканці сіл Верховинського та Косівського районів Івано-Франківської області.

Саме завдяки зіграним у цьому серіалі ролям стали популярними актори Львівського театру ім. М. Заньковецької Т. Жирко, Р. Барияк, О. Гарда, Л. Остринська. А відомий нині актор і шоумен Ю. Горбунов пережив свій вдалий дебют в ролі... розбійника.

Драматургія стосунків, талановитий акторський склад, виплеканий в традиціях театральної-психологічної школи – головні чинники художньої виразності фільму.

У стрічці поєднуються різні школи й манери гри: від наївних дебютних ролей (безпосередніх, щирих) до професійних. Вражає неабияк індивідуальна майстерність народних артистів України С. Романюка, В. Хім'яка, І. Бернацького, В. Хім'яка, якого Андручук побачив в одній із найкращих його вистав «Моя професія – сеньйор з вищого світу» і запросив у свій фільм. Після цього фільму В. Хім'як ще зіграв зв'язкового у «Вишневих ночах». Акторська гра більшості героїв характеризується відкритою формою почуттів, на відміну від пана Шиманського (вишукана нюансно-психологічна).

Екранний простір композиційно формується кадрами з панорамуванням пейзажів Карпат, традиційними танцями, етно-

костюмами героїв. Тексти діалогів та монологів акторів детально продумані (яскравий епізод діалогу Стася Шиманського з батьком та братом), досягають відповідного емоційно-психологічного впливу на глядача.

Музичне оформлення фільму (композитори Ю. Щелковський (1-2 серії) та Є. Станкович (3-8)) виконує ряд завдань: створення настрою, напруги, заповнення пауз. Ритм підтримується динамічними сценами з чергуванням планів, використанням цезури перед важливими кадрами. Підйоми і спади драматичного напруження чітко акцентовані виражальними засобами (грою світла й тіні, музикою, кольором, крупним планом портретів головних героїв, звуковими шумами (церковний дзвін, бій годинника)).

Художньою новинкою режисера є синтез жанрів легендаризованої бувальщини, сімейної хроніки, пригодницького бойовика. Побудова фільму має нерівномірний розподіл дійової насиченості, проте є універсальною в розгортанні та можливостях зміни сюжету.

Художній фільм «Час збирати каміння» є одним із перших кращих повнометражних фільмів епохи Незалежності. Недаремно його збиралися висувати на Державну премію України ім. О. Довженка і Національну премію України ім. Т.Г. Шевченка.

ВИСНОВКИ

1. Ми з'ясували, що проблеми розвитку українського кіно досліджували Л. Госейко, С. Федулов, Т. Ємельянова, К. Шершньова, М. Міщенко, І. Зубавіна, Л. Брюховецька, Л. Хмельницька. Біографію та творчість В. Андрощука аналізували Г. Тарасюк, М. Вишневська, І. Надюкова, О. Саква, О. Жирко-Козинкевич, О.Сандига.

Ми виявили відсутність обліку, систематизації, цілісного мистецького аналізу фільмів В. Андрощука, прогалини й обставини творчого становлення та розвитку кінорежисера, зв'язку його творчості з розвитком українського кінолітопису.

2. Ми вважаємо, що як митець В. Андрощук почав формуватися в драмгуртках м. Володимира-Волинського. У юному віці на його світогляд та здібності до творчості мали вагомий вплив батько, політична ситуація і драматичні події, зокрема польсько-українське протистояння у с. Зимному, а також участь у художній самодіяльності. Мотивом для вибору професії стала її

престижність у ті часи серед молоді. Відсутність стажу та ідеологічний тягар сина оунівця були перешкодою на шляху до вступу у ВДІК (1956 р. та 1959 р.) та в працевлаштуванні на кіностудію ім. О. Довженка.

Ми встановили, що подальше професійне становлення В. Андрощука відбувалося у Володимир-Волинському обласному пересувному театрі та студії Волинського обласного українського драмтеатру ім. Т.Г. Шевченка.

Результати дослідження засвідчили, що В. Андрощук став одним із перших студентів на кінофакультеті КДІТМ ім. І. Карпенка-Карого (1961 р.). Першими студентськими фільмами режисера стали «Молитва мадам Бове» та «За право називатися людиною».

Ми з'ясували, що професійну діяльність Андрощук розпочав режисером на кіностудії «Укркінохроніка» та Львівському обласному державному телерадіокомітеті, а зрілим кінодокументалістом став на кіностудії «Укртелефільм». У 1990-х роках вів активну громадську діяльність (Товариство української мови, ВУТ «Просвіта» та ін.), двічі балотувався в народні депутати України.

У зв'язку із занепадом «Укртелефільму» у 2000-х роках Володимир Іванович створив Міжнародну незалежну телерадіокомпанію «Відродження» та студію кабельного телебачення «Наше місто» (м. Бровари). Намагався зняти фільми про український Рух опору, боротьбу за незалежність України, продовжити знімати телесеріал «Час збирати каміння – 2». Творчі плани і наміри режисера підтримували С. Стецько, В. Кук, М. Плав'юк, Л. Лук'яненко, меценати.

3. Ми з'ясували, що творчість В. Андрощука розвивалася в контексті історичних етапів українського кінематографа – «Відлиги» (1956-1967 рр.), «Застою» (1968-1984 рр.), «Перебудови та Незалежності» (1985-1995 рр.). Фільми створювалися методом соцреалізму, а кіновиробництво було політично контрольованим.

Ми встановили, що становлення режисера відбувалося в період «Відлиги» і пов'язане з покращанням матеріально-технічного забезпечення режисерів-документалістів, розвитком телебачення, державною підтримкою документального кіно. Найбільший вплив на В. Андрощука в студентські роки мав відомий кінорежисер, викладач В. Івченко та творча аура Києва. Мистецьким взірцем для нього був О. Довженко та його фільми.

Період «Застою» позначився на творчості В. Андрощука впливом на тематику, жорстокою цензурою фільмів, озвучкою їх

російською мовою, неможливістю отримувати високі державні премії та нагороди (відзначалися лише поодинокі митці, переважно – лояльні до влади).

Режисер був змушений зняти фільми антирелігійної тематики: «Історія звинувачує», «Фальшивий німб». Перевагами «Застою» була можливість режисера показати у фільмах, які переважно демонструвалися по центральному телебаченню, радянську дійсність, простих трудівників того часу.

«Перебудова» позитивно вплинула на розвиток документального кіно, на відміну від художнього. Період отримав назву «золотий вік» документального кіно й характеризується розвитком проблемного жанру, соціальною тематикою, викривальним пафосом, пошуком тематичної новизни і свободою авторства, зв'язками з історією, стиранням межі між документальним та художнім кіно, використанням архівних матеріалів.

Нами встановлено, що фільми В. Андрощука періоду «Перебудови» є важливим мистецьким надбанням, вирізняються проблемною тематикою. Особистою гордістю режисера були документальні фільми «Княжий град», «Волинський ліс», «Верховина», «Світязь». Основним завданням цих кінострічок є повернення історичної правди про трагічне минуле. Особливо гостро режисер порушує питання злочинів НКВД у стрічці «Минуле нагадує».

Кінематограф «Незалежності» повністю звільняється від ідеологічного тиску влади, проте втрачає фінансування та поступово занепадає. Тому на творчості В. Андрощука він позначився постійним пошуком спонсорів та нереалізованими планами з випуску історичних фільмів (винятком є фільми «Світязь», «Верховино, світку ти наш...», «Час збирати каміння»).

4. Ми виявили, що більшість фільмів режисера створено на студії «Укртелефільм» (1978-1996 рр.).

Ми відшукали, систематизували й створили найповніший на сьогодні анований каталог фільмів В. Андрощука, до якого увійшов 41 фільм. У творчому доробку переважають хроніко-документальні фільми – 37 робіт, художні – 2 («Час збирати каміння», «Молитва мадам Бове»), музично-документальні – 2 («Верховино, світку ти наш...», «Де Черемоша хвилі плинуть»).

Нами встановлено, що В. Андрощук працював у жанрах: історичному, пропаганди, колгоспної тематики, міської симфонії, поточних подій, природи, мистецтвознавства. Його фільми еволюціонують від роз'яснювального до діалогового та рефлексивного. Кінострічки «золотого віку» є перформативними.

Прослідковується включення до фільмів епізодів про народні промисли, звичаї, обряди українців, що свідчить про прагнення культурного відродження.

Ми виявили, що документальні фільми В. Андручука «золотого періоду» є високохудожнім мистецьким надбанням українського кінематографа («Княжий град», «Світязь», «Верховино, світку ти наш...», «Минуле нагадує», «Верховина», «Волинський ліс»). Їх особливостями є лінійність кінорозповіді, класична чотириактна структура, авторський сценарій. Домінуючими конфліктами драматургії є зовнішній та внутрішній. Озвучка виконана закадровим голосом автора, а подача матеріалу має лірико-епічний характер. Істотними ознаками фільмів є використання літературних цитат, легенд, символів, історичних фактів. Характерний жанровий синтез, проте провідне місце належить історичному жанру.

Виразність композиції сцен досягається художньо-технічними прийомами: динамічністю епізодів, рухом та зміною позицій камери, панорамуванням пейзажів, чергуванням планів, стисканням часу, використанням шумів, цезурою, вставлянням репродукцій та документальних фотографій, уособлення, ефектами тревелінгу. Режисер звертався до виражальних можливостей світла й тіні, яскравості кольору. Музика у фільмах виступає формотворчим елементом сюжету. Художній образ грозових хмар, які віддаляються чи наближаються до глядача, у поєднанні із шумо-світловими ефектами і музичною експресією є типовою рисою фільмів режисера. Ми встановили наслідування В. Андручуком стилістики режисури О. Довженка («Земля»), В. Івченка «Доля Марини». Акцент на українських традиціях, мистецтві Карпат робить близькими фільми режисера до творчості митців поетичного кіно (В. Івченка, Б. Івченка, І. Миколайчука, Ю. Ілленка, С. Параджанова).

Художній фільм «Час збирати каміння» є вершиною творчості і єдиною повнометражною роботою режисера. Особливостями фільму є ускладнена драматургія конфліктів (зовнішній, внутрішній, соціальний, антагоністичний), авторський сценарій з опорою на напівлегендарний сюжет, класична лінійна композиція з виділенням структурних елементів, ритм.

Режисер використав виражальні засоби та художньо-технічні прийоми, аналогічні документальним фільмам, винятком є акторська гра. Завдяки участі у фільмі «Час збирати каміння» здобули популярність Т. Жирко, Р. Бариляк, О. Гарда, Л. Остринська, а індивідуальна майстерність відомих акторів театральньо-психологічної школи (С. Романюк, В. Хім'як,

І. Бернацький), народність, драматизм і експресивність музичного оформлення (Ю. Щелковський, Є. Станкович) лягли в основу змістового навантаження серіалу.

Нами встановлено, що сценарій фільму неодноразово змінювався, і це спричинило нерівномірний розподіл дійової насиченості серій та універсальність трансформації сюжету.

5. Новаторством В. Андрощука у художньому кінематографі є запрошення на головні та епізодичні ролі акторів з українських театрів Львова, Тернополя, Івано-Франківська, Чернівців, Луцька, Коломиї, а також у масовку – місцевого населення.

Режисер дозволяв акторам імпровізувати у грі та репліках.

Ми припускаємо, що фільм «Час збирати каміння» вплинув на думки українців під час голосування на Референдумі за незалежність України, а також став мистецьким засобом формування світогляду нації.

В. Андрощук зумів екранізувати українців як європейський народ, горду і волелюбну націю зі своєю унікальною культурою, складним історичним шляхом і правом на кращу долю, чим уникнув недоліків «поетичного кіно». У фільмах керувався принципом природності та історичної достовірності.

Досягненнями режисера в українській кінодокументалістиці є високохудожні об'єктивні фільми про природу, мистецько-історичні пам'ятки України, портрети простих людей. Він один з перших українських кіномитців вивів на екрани проблеми історії, екології, руйнування архітектурних пам'яток, розвитку осередків народних ремесел та природи Карпат. Режисеру вдалося донести до глядача історичну правду, українські традиції, які він у різні історичні періоди був змушений подавати приховано, часто в руслі ідеологічної пропаганди.

Людмила МАКАРЕНКО,
Ірина КРАВЧУК,
Юлія ГАВРИЛЮК,
Володимир-Волинська ЗОШ №2

ВЗІРЕЦЬ МИСТЕЦЬКОГО СЛУЖІННЯ БАТЬКІВЩИНІ

Володимир Андрощук... Він народився в передень Преображення Господнього, або яблучного Спаса, в мальовничому селі з гіркою назвою Горичів, що недалеко від історичного граду Володимира-Волинського і в межу із селом Зимним, славним своїм ставропігійним монастирем, які були засновані 1031 рік тому Київським князем Володимиром.

Однак сам Володимир Іванович згадував своє дитинство з боєм, особливо, як його, п'ятирічного, мама Лідія Семенівна садовила на ганку, давала в руки казанок і залізну ложку, і наказувала бити на сполох, тільки-но побачить людей із вилами і косами на дорозі, що вела до знаменитого своїм монастирем села Зимного. Жили вони тоді далеченько від дороги, майже в лісі, на хуторі. І часто доводилося йому бити на сполох, а потім тікати в ліс разом з мамою та сестричкою, рятуючись у хащах від помсти поляків-сусідів... А одного разу, повернувшись додому, замість хати знайшли попелище... Довелося матері з дрібними дітьми перебиратися у комірне до Володимира-Волинського, де й проминули Володині отроцтво і юність.

Другим тяжким спомином дитинства було його вимушене напівсирітство. Його батько, Іван Микитович, який мимоволі, радше з відчаю, був «замішаний» у польсько-українському протистоянні 1943 року, спровокованому, з одного боку, німецькими окупантами, з іншого – радянськими розвідками, певний час брав участь у бойових діях загонів самооборони Української повстанської армії, спрямованих на захист мирного українського населення. І хоч батько спокутував кров'ю свою «вину», приставши до Радянської армії і дійшовши в її лавах з боями аж до Відня, зловісна тінь неблагоннадійності тяглася за ним, а згодом і його сином довго... Тож батько, повернувшись з війни, вдома бував рідко – змушений був переховуватися від переслідування НКВС. Зі сльозами на очах розповідав Володимир Іванович, як мама спеціально підшивала кілька шарів вати під

підкладку татового піджака, щоб йому, коли покличуть на черговий допит, «не відбили печінок»...

Але кому розкажеш про все те, що пережила його сім'я і він сам – дитиною? Хто повірить цій правді-кривді?

Після війни, залишившись без даху над головою, сім'я Андрощуків переїздить до міста Володимира-Волинського. Спочатку живе-поневіряється в комірному, а згодом оселяється в будинку №25 на вулиці Сільській.

У перший клас Володя пішов у Зимнівську школу, адже там – все рідне і знайоме, і всі його друзі. Вчився на «4» і «5».

Але кожен день добиратися до сільської школи було далекувато і важкувато, особливо взимку, тому Володя пішов у 4-й клас Володимир-Волинської чоловічої семирічки (про що свідчить наказ по школі №46 від 17 травня 1950 року «Про допущення до перевідних екзаменів учнів 4-го класу»). У червні 1953 році – відмінно її закінчив та отримав свідоцтво і грамоту.

А у вересні цього ж, 1953, року Володимир був зарахований учнем 8-В класу Володимир-Волинської середньої чоловічої школи №2 (Наказ №67 «Про укомплектування класів учнями» та особова справа учня Володимира Андрощука).

Переглядаючи старі «книги наказів» в архіві своєї школи, ми дізналися багато цікавого про життя педагогічного і шкільного колективів того часу. А перечитуючи накази майже сімдесятирічної давності, над одними дивувалися, над іншими по-доброму сміялися, а деякі радили б керівництву школи запозичити та використовувати сьогодні.

Про шкільне життя Володимира з цих книг та особової справи дізнались, що навчався він майже на «відмінно», брав активну участь у суспільному та культурному житті школи, за що неодноразово йому оголошувались подяки.

Після війни у Володимир-Волинських школах ще зберігалася стара традиція: хлопці навчалися окремо від дівчат. І тільки в 1954 році, у зв'язку з реформою середньої школи, за однією партою вже могли сидіти хлопчик і дівчинка. Тож Володя 9-10 класи закінчував у середній школі №1 змішаного типу, де й отримав атестат.

Як свідчить особова справа старшокласника Володимира Андрощука, вчився він теж добре, був активним, брав участь у шкільній самодіяльності, відвідував драматичний гурток у Клубі прикордонників, особливо пристрасно любив кіно, не пропускав жодного фільму, які тоді демонструвалися у кількох міських закладах культури. Його ровесниці й «колеги» по драмгуртку – тепер бухгалтер на пенсії Тетяна Малінська (тоді Ярмолюк) та

столична професорка імунології Віра Казмірчук добре пам'ятають цього розсудливого, принципового і завзятого у своєму захопленні мистецтвом хлопця. Тому й не дивно, що відразу після школи, у 1956 році, Володимир разом з Тетяною Ярмолюк поїхали в Москву вступати у Всесоюзний інститут кінематографії.

Однак відважні і наївні абітурієнти із далекого від «зоряної столиці» прикордонного українського містечка повернулися додому з Москви ні з чим. Адже за тогочасними законами для вступу до вищого навчального закладу мало було знань і талантів. Вимагали ще й дворічного стажу роботи, бажано в близькій до майбутньої професії галузі народного господарства, культури чи мистецтва. Тому, навчений гірким досвідом, Володимир одразу ж влаштувався у Володимир-Волинський пересувний театр на посаду «характерного» актора. Про що свідчить «Довідка», видана 25.06.57 р. зав. райвідділом культури Дидинським, «для пред'явлення у ВУЗ».

1957 року Володимира призвали до лав Радянської Армії. Служив на Далекому Сході. І звичайно ж, і тут він бере найактивнішу участь в армійській художній самодіяльності, «заробляючи» необхідний трудовий стаж для вступу у мистецький навчальний заклад.

У 1959 році, демобілізувавшись, Андрощук просто з військової частини їде вдруге вступати до Всесоюзного державного інституту кінематографії (ВДІК). Однак і цього разу зазнає фіаско. Не допомогли ні військова форма, ані рекомендації військового начальства: в приймальній інституту суворі і пильні реєстратори документів, почувши, що солдатик, який мріє стати радянським кінорежисером, родом із Волині, із самого серця «бандерівщини», радять йому «возвращаться по добру-по здорову в свою «западную».

Важко уявити розчарування Володимира Андрощука, який майже три роки віддав чесному служінню Батьківщині, далеко від рідного дому, аж на другому кінці СРСР! Але, як справжній воляняк, українець, не занепав духом.

Повернувшись у рідне місто, Володимир деякий час навчається у студії Волинського обласного українського драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка, але мрія про кіно не полишає його.

І Бог почув молитви здібного юнака. Саме в цей, 1961-й, рік проводився перший набір на щойно створений кінофакультет Київського інституту театрального мистецтва (тепер Київського національного університету театру, кіно і телебачення) імені

І. Карпенка-Карого. Щасливий Андрощук збирає потрібні документи і без особливих труднощів вступає на режисерське відділення. Більше того, його помітив і відібрав у свою режисерсько-акторську майстерню засновник кінофакультету, відомий режисер, лауреат державної Шевченківської премії Віктор Іларіонович Івченко.

Кликав Володимир Андрощук не раз до цього вишу і землячку Віру Казмірчук, але вона, також зазнавши чимало невдач, обрала медицину.

Найщасливіший період його непростого й нелегкого життя – студентські роки. Пристрасна любов до кіно, працьовитість, активність і креативність талановитого студента одразу помітили викладачі і керівництво вишу. На четвертому курсі Володимир доручають виконати серйозне державне замовлення – на прохання МВС УРСР зняти фільм про знамениту Курязьку трудову колонію для неповнолітніх. Андрощук з честю виконує важливе завдання: його перший документальний фільм «За право називатися людиною» було високо оцінено не лише у відповідному міністерстві в Києві, а й в Москві, за що автор отримує подяки від замовника.

Як бачимо, успіх кінорежисера-документаліста Андрощука був забезпечений зі студентської лави. Але Володимир мріяв знімати художні фільми, що, як виявилось згодом, йому... «не світило». У деяких «комітетах» знову пригадали біографію його батька, зокрема участь у загонах ОУН-УПА...

Звичайно, Андрощук міг зробити успішну кар'єру на котрійсь із республіканських кіностудій, наприклад, «Молдовафільм», куди його запрошували. Але не міг жити і творити без України... Не міг відректися від мрії знімати українські фільми на студії ім. Довженка!

Тому, з вірою у своє світле кіношне майбутнє, вступає в аспірантуру при Київському інституті театрального мистецтва та влаштовується помічником режисера на студії «Укркінохроніка», де йому доручають роботу над спеціальним випуском кіножурналу для закордону «Україна сьогодні» та документальною стрічкою «Це не повинно повторитися».

Отже, йому залишилось кіно документальне. І Андрощук щиро полюбив його і чесно віддав йому всі свої сили і вміння, спочатку на «Укркінохроніці», потім на Львівській обласній телестудії, а відтак впродовж 20-ти років – на «Укртелефільмі», де зняв майже сотню добротних документальних фільмів на злобу дня, на захист природи, кілька музичних, зокрема добре відомий – «Де Черемоша хвилі плинуть», пізнавально-історичні

про свій рідний край – «Град Володимир-Волинський – Княжий град», «Світязь», «Волинський ліс» та ін.

У часи Перебудови одним із перших документалістів звертається, так би мовити, до «білих плям» української історії, зокрема злодіянь радянської влади проти свого народу в роки Другої світової війни на територіях Західної України, знімає телефільм «Минуле нагадує, або Дем'янів лаз».

Володимир Андрощук – як чесний документаліст залишив нащадкам чесний літопис минулої епохи, головними героями якого були звичайні люди: від ямпільських колгоспниць («Солодкі гектари ямпільців»), робітників київського заводу «Арсенал» – до народних артистів і народних колективів («Верховино, світку ти наш»). Особливо його надихало усвідомлення, що він творить позитивний, колоритний і світлий образ України і українців, тиражуючи його на весь Радянський Союз, оскільки фільми його йшли по центральному телебаченню.

У 90-х Андрощук бере активну участь у боротьбі за незалежність України, за відродження козацького і Народного руху України, двічі балотується в народні депутати... і мріє створити кінолітопис цього грандіозного всенародного духовного пробудження і піднесення.

Одним із ключових моментів майбутньої документальної епопеї боротьби українців за свою державу мала стати розповідь про подвиг командира сторожового корабля Чорноморського флоту Сергія Настенка, який у червні 1992 року першим підняв над своїм стареньким СКС-112 синьо-жовтий прапор Незалежної України.

Однак Володимир Івановичу не дали зняти цей сюжет. І він здогадувався чому і не знаходив собі місця від поганих передчуттів, які підтвердяться згодом, коли Чорноморський флот перейде під юрисдикцію Росії... Та все ж не розлучатиметься з надією колись-таки зняти фільм про цей, на жаль, майже не згадуваний у пресі подвиг чорноморських моряків на чолі з С. Настенком. Тільки один раз, уже після смерті Володимира Андрощука, цю героїчну подію зворушливо опише журналіст Євген Хорунжий у статті «Хтось повинен був це зробити», надрукованій у «Вечірньому Києві» за 29 червня 2005 року.

Сам Володимир Іванович, розуміючи значення подвигу чорноморців для розбудови демократичної вільної Української держави, навіть звертався по допомогу до Президента України того часу – Леоніда Даниловича Кучми. Та, на жаль, підтримки так і не отримав.

Та все ж головна мрія і мета всього творчого життя В. Андрощука таки здійснилася: у буремні 1990-ті він устиг зняти художній 10-серійний фільм «Час збирати каміння» – про події у Карпатах на зламі XIX-XX століть. Серіал, якому судилося стати одним з перших фільмів епохи української незалежності.

«Час збирати каміння», знятий наперекір обставинам, ось уже два десятиліття залишається одним з найзатребуваніших глядачами. Його часто показують спеціально до визначних дат і подій.

І сьогодні, завдяки добрим людям, героїчну кінорозповідь В.І. Андрощука «Час збирати каміння» можна знайти й подивитися в інтернеті. Те, що фільмом цікавиться молодь, – велика заслуга його творця і всіх тих патріотичних митців (акторів, операторів, композиторів, художників), простих людей і справді відданих державі чесних чиновників та бізнесменів, які брали посильну участь у всенародній кінотолоці, як називав Володимир Андрощук зйомки свого фільму у горах Карпатах. Витримав випробування байдужістю, ба! навіть ворожістю, телесеріал і сьогодні своєю енергетикою, пристрасністю, людяністю нагадує нам, українцям, хто ми такі і задля чого насяні на цій землі, і що збирати каміння на рідній землі – наш тяжкий хрест і щасливий обов'язок.

Натхненний успіхами кінострічки, Володимир Іванович працює над сценаріями нових як художніх, так і документальних фільмів, в яких хотів показати боротьбу українців за незалежність і державність від 1918 року – до наших днів. Він багато читає, особливо раніше недоступні праці з історії України, які в роки Незалежності почали масово виходити в Україні. Зустрічається з учасниками визвольних змагів: Василем Куком, Славою Стецько, Миколою Плав'юком... Багато спілкується з істориками та науковцями. Робить нотатки. І шукає спонсорів.

Мріяв нарешті сказати свою правду і про Волинську трагедію, свідком якої був. І про Чорнобиль, де не раз бував, і про Перебудову, і про Оксамитову українську революцію 90-х... Але знову ж таки: його проекти не знайшли підтримки ні в розбагатілих чиновників, ні в збіднілої діаспори, ні серед тих інтелігентів, які сподіваються, що сьогодні про Україну і її історію може сказати всю правду тільки... Єжи Гофман.

Можливо, щоб до решти не розчаруватися, свої невдачі та й узагалі складну ситуацію з українським кіно Володимир Андрощук виправдовував його специфікою «колективної творчості», яка вимагала великих фінансових затрат і людського

ресурсу, і заздрих письменникам та іншим митцям, які можуть реалізовувати всі свої творчі амбіції в гордій самотині...

У 2001 році Володимир Іванович вирішив зняти документальний серіал про становлення Збройних Сил та Чорноморського флоту незалежної України, написав сценарії цих стрічок, шукав спонсорів. Навіть створив і очолив у Броварах, куди переїхав жити, студію ефірно-кабельного телебачення «Наше місто». Однак у режисера, втомленого не стільки виснажливою творчою працею, як чиновницькою байдужістю, навіть спротивом його творчим намірам, починає здавати серце. Впродовж 2003 року він кілька разів потрапляв до лікарні...

17 лютого 2004 року митця не стало. Невблаганна хвороба обірвала його життя на вершині творчої зрілості, переповненій грандіозними планами і проектами. За день до відходу за земний небокрай він признався рідним, що не так передчуття кінця смутить його, як усвідомлення того, що багато не встиг зробити сам, а ще більше не дали йому зробити... Він і межу вічності переступив з цим гірким жалем...

Володимир Андрощук – великий патріот, активний учасник визвольних змагів за Незалежність України, талановитий журналіст, кінорежисер-документаліст, автор-постановник багатосерійного художнього історичного фільму «Час збирати каміння» – усім своїм життям і творчістю закликав український народ боротися повсякчас за своє національне визволення, за право жити господарем на рідній землі, у власній державі, а не підданим чужих імперій, не «меншим братом» і не бидлом, не хохлом і не холопом, а вільним нащадком славних предків – незборених русичів і нескорених козаків, пишатися своїм минулим, гордитися своїми героями, будувати своє майбутнє за Законом Божим і поконом предків.

Таким було життєве і творче кредо Володимира Івановича. Як митець-патріот він мріяв, щоб так мислили всі українці. Щоб ми цим жили.

Його фільми не тільки назавжди залишаться у скарбниці української духовності, вони залишаться назавжди актуальними, як і кожен твір, освячений безграничною любов'ю до України, до її народу.

Як взірець мистецького служіння Батьківщині.

Марія ВИШНЕВСЬКА,
театрознавець,
газета «Україна молода», серпень, 2018 р.

ЧАС ЗБИРАТИ КАМІННЯ НЕ СПЛИНУВ: ХРЕСНА ДОРОГА В КІНО ВОЛОДИМИРА АНДРОЩУКА

Мені в житті щастило на зустрічі з цікавими людьми. До кола таких належить і кінорежисер, сценарист, журналіст і справжній українець, патріот за духом, людина з оголеним нервом і відкритою душею – Володимир Андрощук, з яким я познайомилась у далекому 1998 році.

Саме тоді його майбутню дружину – громадську діячку, лідера жіночого руху на Буковині, письменницю, журналістку Галину Тарасюк переслідувала військова прокуратура за чесний і правдивий матеріал на захист хворого хлопчини, єдиного годувальника сім'ї, якого незаконно взяли до війська.

І мене тоді вразила людська вдача Володимира Івановича перейматися чужим болем і готовність без усіяких застережень кинутись на допомогу людині.

18 серпня виповнюється 80 років з дня народження відомого кінорежисера-документаліста, сценариста, автора-постановника 10-серійного історичного художнього фільму «Час збирати каміння» Володимира Андрощука.

ХРЕСНА ДОРОГА

Хресна дорога в українське кіно Володимира Андрощука почалася з перших днів його життя, що збіглися з Другою світовою війною, з польсько-українським протистоянням, спровокованим німецькими фашистами та радянськими енкаведистами, а також із зародженням на Волині, де він народився і зріс, Української повстанської армії. Можливо, саме бажання зняти правдивий фільм про ті трагічні події і привели «фактурного» і талановитого волиняка спочатку після середньої школи, а відтак після військової служби на Далекому Сході до Всесоюзного державного інституту кінематографії (ВДІК). Але у приймальній комісії, дізнавшись, що він із самого серця

«бандерівщини», не взяли навіть документів, одверто порадивши «єжжать в свою Западную Україну».

Однак доля була прихильна до його мрії про кіно. Саме в цей, 1961-й, рік проводився перший набір на щойно створений кінофакультет Київського театрального інституту імені Карпенка-Карого. І Володимир Андрощук вступає на режисерське відділення. Серед того першого призову українського кінематографа були й Іван Миколайчук та Борислав Брондуков.

Ось як згадує про ті далекі студентські роки Богдан Братко, актор Чернівецького академічного музично-драматичного театру імені Ольги Кобилянської, заслужений артист України: «Моя перша зустріч із Володимиром Андрощуком відбулася у червні 1965 року. Після служби в армії я приїхав вступати до Київського державного інституту театрального мистецтва імені Карпенка-Карого. А оскільки ми приїхали на два тижні раніше, то нам порадили поїхати до Лаври, на кінофакультет, щоби знайти якесь пристанище. Коли ми туди дісталися, то нас зустріли студенти Юра Чорний, Валя Фещенко та Володимир Андрощук. Ми, абітурієнти, відразу подружилися з цими хлопцями. А я відтоді затоваришував із Володею.

Вони, студенти, оточили нас такою увагою та опікою! Саме вони зайнялися нами і не тільки підготували нас до здачі іспитів, а й проконтролювали наш вступ. Коли були відомі всі наші оцінки, то Володя мені сказав: «Ну, салага, вважай, що ти вже студент!». І він не помилився. Я вступив до інституту, і всі роки навчання ми з ним товаришували, і він був справжнім другом.

Якось уже на другому чи третьому курсі прийшов до нас під час заняття з майстерності. Коли я поцікавився: чого він прийшов, сказав: «Хочу подивитися, як ти працюєш!». Володя був надзвичайно цікавим співрозмовником, цікавим до всього, що відбувалося. Він завжди знав коли, що і де проводилося, показувалося чи з'являлося на полицях книгарень. І примчавши в інститут, казав: «Богдане, у «Сяйві» з'явилося унікальне видання «Кобзаря» Шевченка! Піді купи!».

А головне – він скрізь устигав. Його можна було побачити на кінофестивалях, імпрезах. Ще студентом читав лекції від товариства «Знання», вивчив історію та архітектуру Києва і проводив екскурсії для туристів».

НЕ ЗМІНИВ ПРИЗВИЩЕ, НЕ ВІДРІКСЯ ВІД БАТЬКА

Зі студентських років Володя був чесним і порядним українцем. Непримируваним до несправедливості, мав якусь класову ненависть до чиновників-держжиморд. Певно, через це Володі і не давали знімати.

Справді, щастя студентське скоро затьмарилось, адже Володимир Андрощук належав до тих шістдесятників, за якими тягнувся шлейф ідеологічних гріхів їхніх батьків. У сімейному архіві збереглася автобіографія його батька – Івана Микитовича, своєрідна покайнна сповідь, написана на вимогу певних служб у роки, коли Володимир Андрощук після закінчення кінофакультету театрального інституту імені Карпенка-Карого палко бажав самоствердитися в українському кіно. На той час по «хрущовській відлизі» вдарили «брежнєвські морози». Вже на початку 70-х Андрощуку пригадають і причетність батька до боротьби ОУН-УПА, і власні його переконання, за які мало не відправили із солдатської казарми у тюремні каземати.

«Після закінчення інституту навчався в аспірантурі, працював режисером на студії кінохроніки, а потім був у нього тяжкий період, – згадує Богдан Братко. – Ми всі знали, що щось у нього не так. Але він нікого не хотів наражати на небезпеку і поїхав до Львова режисером на новостворену обласну телестудію. Мені було тільки сказано: «Він мусив перебути деякий час у Львові».

Тягар «батьківських гріхів» поглиблювався його власними, надто радикальними поглядами на тогочасну соціально-політичну ситуацію. Адже Володимир Андрощук був із коліски національно віруючим, і цього не можна було завуалювати, воно проривалося навіть у його студентських пафосних етюдах про радянську дійсність. Цей «націоналістичний» шлейф тягнувся за Володимиром Андрощуком усе його життя. Заважав кар'єрі в українському молодому кінематографі, де всі місця були розхапані наперед більш підприємливим «народом», і надто пристрасний, вибуховий і незалежний характер.

Та й узагалі, про яку кінематографічну кар'єру можна говорити, якщо Андрощук не відрікся батька, не поміняв прізвище із закінченням на «-ук» на якогось Андроннікова чи Андрєєва, як-то робили інші; не став зятем ані комуніста-підпільника, ані знаменитого «мистецького татуса». Його запрошували на кіностудії союзних республік, але він не міг уявити себе поза Україною. Принаймні зрозумів це на другий

день після того, як його було затверджено режисером кіностудії «Молдова-фільм». Отже, залишалося кіно документальне, і Андрощук чесно віддав йому всі свої сили, особливо в останні 20 років праці на «Укртелефільмі».

ЧЕСНИЙ І ПРИСТРАСНИЙ ЛІТОПИСЕЦЬ ЕПОХИ

Із притаманною його вдачі пристрасцю Володимир Андрощук творив кінолітопис тогочасної України, намагаючись зробити фактом історії кожен подій, кожне явище, а героєм – кожен людину: від ямпільської колгоспниці («Солодкі гектари ямпільців») та робітника київського заводу «Арсенал» – до народного артиста («Верховино, світку ти наш»). Його надихає ще й те, що він може розказати про Україну і українців на весь Радянський Союз, оскільки фільми йшли по центральному телебаченню.

Із часом захоплення своєрідною «українізацією» СРСР минуло, натомість з'явилися серйозні документальні фільми, в яких порушувалися табуйовані тоді проблеми захисту довкілля, розбазарювання природних багатств, безжалюї експлуатації природних і людських ресурсів: «Ліс рубають... тріски летять», «Жива вода Карпат», «Природи дар безцінний», «Верховина», «Карпати – SOS».

Наприкінці 80-х Володимир Андрощук стає на захист природних та духовних пам'яток рідної Волині, зазнаваних бездумною експлуатацією і безпам'ятством, у своїх гостро публіцистичних телефільмах «Волинський ліс», «Світязь», «Княжий град».

Одним із перших документалістів звертається до білих плям української історії, зокрема злодіянь радянської влади проти свого народу в роки Другої світової війни на недавно приєднаних територіях Західної України, у телефільмі «Минуле нагадує, або Дем'янів лаз».

Важка економічна і моральна ситуація, що склалася наприкінці 90-х на «Укртелефільмі», а головне – боротьба «за владу», яка врешті остаточно розвалила цю колись могутню кінофабрику, змусила Володимира Андрощука, як і інших високопрофесійних режисерів, зокрема Валентина Соколовського, Віктора Живолупа та інших, піти зі студії.

На жаль, не відгукнулася і в серцях українолюбів на рідній землі і поза межами суцільної ідея Володимира Андрощука зняти правдивий, а не «ура-патріотичний» фільм про найближчі

визвольні змагання 90-х років. Незадовго до смерті у статті «Чи родитиме сад Олександра Довженка», надрукованій 2003 р. в газеті «Українське слово» Володимир Андросчук із розпачем писав: «Уявляю, в яке становище потраплять майбутні автори документального фільму про наше з вами сьогодні так через років 30, і не уявляю, де вони візьмуть правдиві кінодокументи на підтвердження подій і фактів, які для них уже будуть історією...».

Найбільшою трагедією для Володимира Андросчука було вимушене призупинення роботи над другим телесеріалом художнього фільму «Час збирати каміння». І це тоді, коли успіх перших 10 серій, які демонстрували по «УТ-1», довів, що саме такий фільм потрібен розчарованому реальним життям і втомленому американським кіноблефом народові. Слава Богу, Володимир Андросчуку героїчними зусиллями все-таки вдалося створити широке історичне полотно – телесеріал «Час збирати каміння».

Починав знімати його режисер у 1990 році як художній фільм за власним сценарієм під робочою назвою «І вдарить грім», як кажуть, на злобу дня, а точніше – про подібну ситуацію столітньої давності, коли визвольні потуги українців печально задихнулися у братніх обіймах двох двоголавих орлів: австро-угорського і російського, а високі національно-державницькі пориви просто «забалакалися» «поводирями нації» – інтелігентами-конформістами і в Києві, і у Львові. Фільм задумувався як попередження українцям напередодні референдуму 1991 року, на якому мала вирішуватися доля української незалежності і державності. І неймовірними зусиллями таки вийшов на українські телеекрани перед цією датою, але у форматі двосерійної кінострічки «Час збирати каміння».

ТЕЛЕСЕРІАЛ, ПРОНИЗАНИЙ ІДЕЄЮ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Сценарій фільму, як і всіх попередніх документальних стрічок, написав сам режисер-постановник, взявши за основу правдиву історію про те, як гуцули одного села перемогли польського пана винахідливістю, розумом, а головне – дружністю й однотайністю. Під час страшної бурі обвалилася скеля і змінила русло річки, приєднавши таким чином до панських угідь вільні селянські землі. Пан (у фільмі Шиманський) поспішив закріпити «дарунок природи» рішенням

суду. Але в той день, коли в Коломиї відбувався несправедливий суд, здружена бідною селянською громадою розірвала загалом, повернула собі землі, а пана і суд посила, як-то кажуть, у дурні.

Фільм «Час збирати каміння» був на часі. Адже люди у ті буремні 90-ті переживали, аби ні нас, ані ми самі себе не послали в дурні-невільники.

Перемога національної свідомості українців на референдумі надихнула Володимира Андрощука на продовження роботи над фільмом. Але у майже фронтних умовах, при символічному фінансуванні, коли самому режисеру-постановнику доводилося вишукувати можливості, аби забезпечити групу бодай мінімальним. «На сьогодні такі зйомки, — зізнавався режисер в інтерв'ю газеті «Високий замок», — суцільне горе, сльози та нерви».

Утім, і в таких умовах Володимир Андрощук доклав усіх зусиль, щоб створити перший в українському кінематографі телесеріал, пронизаний ідеєю національного відродження. Не «мильну оперу» на перебрехану історичну тему, а правдиве кінополотно, «гостросюжетну ретроспективу з життя України на фоні людських пристрастей», як автор сам охарактеризував свій твір у згаданому інтерв'ю львівській газеті.

Уперше в українському кінематографі Володимир Андрощук вивів українців за межі українського силового поля на європейські обшири і фізично, і ментально. І символічно, і буквально. Зробив представників двох антагоністичних таборів — молодих гуцулів на чолі з Дмитром Івасюком та синів їхнього пана Шиманського... учасниками італійсько-австрійської війни у складі австрійської армії. Тим самим стверджуючи, що одвічна боротьба українців за свою незалежність — ознака моральної вишості самодостатнього народу і воля цивілізованої європейської нації, яка має бути реалізована. Це в «ідейному» плані.

Що ж до творчих пошуків, то Володимир Андрощук не без успіху намагався вирватися із зачарованого полону символіки українського поетичного кіно, відійти від замилювання етнографізмом як щойно відкритою дикою екзотикою загубленого в горах племені гуцулів, зробити фільм гранично природним, ніби знятим прихованою камерою. Як писала тогочасна критика, фільм вражав поєднанням різних жанрових рішень. Із фільму-притчі переливався то в героїчну легенду, то в сімейну хроніку, то в пригодницьку кінострічку, то в експресивний бойовик, а то в ліричну кіномандрівку Карпатськими горами.

УВАЖНИЙ ДО ІНШИХ

До честі Володимира Андрощука, у фільмі «Час збирати каміння» карпатські українці, попри їхню етнографічну мальовничість, показані людьми гордими, самодостатніми, з високою національною свідомістю і розумінням світових суспільно-політичних процесів. До певної міри це заслуга й артистів Львівського, Івано-Франківського, Чернівецького, Луцького, Тернопільського та Коломийського театрів, яких Володимир Андрощук спеціально запросив до співпраці як людей, кому близькі не тільки заявлені у фільмі проблеми, а й той ґрунт, на якому вони проросли.

Такий підхід до вибору акторів теж був своєрідним запереченням традиції, що панувала на кіностудіях України – запрошувати навіть на епізодичні ролі відомих акторів Москви та Ленінграда, залишаючи непоміченими талановитих українських майстрів. Так, із легкої руки Володимира Андрощука заявили себе на екрані актори Львівського музично-драматичного театру імені Марії Заньковецької Тарас Жирко (Станіслав Шиманський), Орест Гарда (Янек Шиманський), Роман Бариляк (Дмитро Івасюк), Аничка (Лідія Остринська), а також Юрій Суржа з Івано-Франківська, весь творчий склад Чернівецького муздрамтеатру імені Ольги Кобилянської, який зіграв романтичну роль циганського табору...

– Наша перша зустріч із кінорежисером Володимиром Андрощуком відбулася в Івано-Франківську, – згадує актор Чернівецького академічного музично-драматичного театру імені Ольги Кобилянської, заслужений артист України Андрій Піддубний. – Чернівецький театр якраз гастролював на Прикарпатті. Й одного разу після вистави «Циганка Аза» він зайшов за куліси й у захваті сказав: «Я вас усіх та й беру!».

Уже потім з'ясувалося, пан Володимир готувався до зйомок багатосерійного фільму «Час збирати каміння» і йому конче потрібний був циганський табір. І він справді запросив майже увесь колектив на зйомки.

У ході зйомок Андрощук як автор сценарію вносив чимало змін, переписував деякі сцени, діалоги. Але ні творча група, ні актори не відчувала дискомфорту в роботі. Якщо хтось і страждав, то це він сам, бо йому доводилося, оберігаючи людей, самому працювати більше, мобільніше, аби інші могли без перешкод творити».

Теплі спогади про зйомки фільму «Час збирати каміння» zostалися і в актора Чернівецького академічного музично-

драматичного театру імені Ольги Кобилянської, заслуженого артиста України Омеляна Савки: «Я би відзначив, у першу чергу, суто людські якості режисера Володимира Андрощука. Бо сьогодні ми розгубили такі риси, як відповідальність керівника перед людьми, як турбота за людей. Із ним було цікаво працювати на знімальному майданчику. Володимир Іванович відпрацьовував з актором найменший епізод так, щоб той не тільки знав, що йому робити в кадрі, а й розумів, чому він це робить! А це вже справжня його педагогічна робота як режисера. Адже здебільшого режисери ставлять перед актором завдання, а далі він має виборсуватися сам.

Володимир Андрощук бачив фільм не тільки в цілому, а й кожену роль у ньому кожного головного чи епізодичного персонажа. Можливо, тому «Час збирати каміння» став правдивим фільмом».

Безперечно, довершеності сприяла і наснажена музика відомого композитора, лауреата Шевченківської премії Євгена Станковича, і та самовідданість, з якою працювали над стрічкою і оператори, і актори, і масовка — жителі сіл, де відбувалися зйомки.

«ТРЕБА МАТИ ПІДХІД...»

Про те, скільки крові коштувало Андрощуку створення фільму «Час збирати каміння» – розповідає Богдан Братко:

– Після виходу фільму на екрани я поцікавився: «Володю, як тобі вдалося знайти кошти і все-таки зняти цей фільм? Адже нікому не пощастило, а тобі вдалося?». А він відказав: «Треба мати до них (чиновників і «крутих») підхід... А для цього багато не треба...».

І тоді я збагнув ще одну неоціненну рису характеру Володі. Він заради справи поступився своїми амбіціями і вписав у свої співавтори цю людину. Але їй цього видалося замало, і вона зажадала, аби її прізвище у титрах фільму йшло першим. І заради того, аби фільм зняти, Андрощук поставив своє прізвище другим, хоча сценарій Володя писав сам. Хіба це не вчинок справжнього патріота?! Тому дуже шкода, що саме такі люди залишають нас».

Чесно кажучи, сам Андрощук поблажливо ставився до такої «співтворчості» з начальством, яка, до речі, була, якоюсь мірою, гарантією, що твір побачить світ.

На жаль, ні ідейні, ні творчі здобутки режисера-постановника телесеріалу «Час збирати каміння» поки що належно не поціновані. Однак демонстрація кінострічки під час акцій

українсько-польського примирення по «УТ-1» тільки підтвердила думку глядачів, що «Час збирати каміння» в контексті минулого десятиліття незалежності і на тлі всіх злигоднів українського кінематографа і потуг виборсатися з них — зостається вагомою роботою, світлим проривом у тумані пошуків і нереалізованих кіномрій. І (люби, Боже, правду!) одним з перших художніх фільмів епохи Незалежності поряд з фільмами тої пори Б. Нібієрідзе, О. Бійми, В. Живолупа та ін.

«На жаль, важка робота над фільмом та гірський клімат підірвали козацьке здоров'я Володимира Андрощука, — каже Галина Тарасюк, дружина режисера, письменниці. — А добила його байдужість панів демократів до долі українського кінематографа. Надто швидко вони збагнули, що незалежну Україну треба починати будувати... для себе. У буквальному розумінні цього слова.

Я вже не раз писала про трагічно нереалізовану кінематографічну долю Володимира Андрощука і всіх кіномитців-шістдесятників, виплеканих під крилом Віктора Івченка, відбулися яким не дала не тільки система, а й псевдодемократія. Страшно і гірко навіть думати, яким щільним частоколом перепинили рух української культури до вершин... «національно свідомі».

Тим більше важко уявити, що вони не тільки не допомогли Володимирові Івановичу продовжити роботу над художнім історичним багатосерійним фільмом «Час збирати каміння» про боротьбу українців за свою свободу і незалежність, а й не дали коштів зняти його фінал, який мав бути документальним! Адже задумана Андрощуком епопея мала завершуватись кіноновелою про підняття Українського державного прапора над кораблями Чорноморського флоту! Кінорежисер не розумів: чому? Звідки така байдужість державотворців?!».

«Час збирати каміння» знятий наперекір обставинам, він ось уже друге десятиліття залишається одним з найзатребуваніших українських фільмів епохи Незалежності. Його показують часто спеціально до визначних дат і подій. А сьогодні завдяки добрим людям перший фільм епохи Незалежності можна знайти й подивитися в інтернеті. Те, що фільмом цікавиться молодь, — велика похвала його творцеві Володимирі Андрощуку і свідчення того, що фільм витримав випробування байдужістю і витримує випробування нинішнім засиллям несмаку, аполітичності, аморальності. І сьогодні своєю енергетикою, пристрасністю, людяністю він нагадує нам, українцям, хто ми такі, заради чого живемо на цій землі, будить честь і совість, нагадує, що час збирати каміння не сплинув...

ЛИЦАР УКРАЇНСЬКОЇ КІНОДОКУМЕНТАЛІСТИКИ

Володимирщина завжди народжувала і вабила до себе натури неординарні, естетично й духовно багаті. Про це свідчить і нещодавнє присвоєння звання «народних колективів» театру-студії «Різнобарв'я», створеному двома донецькими режисерками у культурно-мистецькому центрі, та аматорському театру «Відродження» районного Будинку культури, який також недавно отримав право носити ім'я свого першого керівника Богдана Берези, який довгі роки очолював Луцький драмтеатр. Мимоволі згадується ще один відомий представник мистецького цеху – кінорежисер Володимир Андрощук, дитинство і юність якого пройшли на Володимирщині та у самому Володимирі-Волинському. Тим більше, що Володимирі Івановичу Андрощуку незабаром, 18 серпня, виповнилося б 80 років. На жаль, видатний український кінорежисер відійшов у кращі світи 15 років тому, пів року не доживши до свого 66-річчя.

Кілька останніх місяців володимирчани активно поширюють у соціальній мережі Фейсбук 17-хвилинний фільм «Княжий град», який зняв наш земляк, уродженець Горичева, 30 років тому, напередодні тисячоліття міста. Звісно, за ці роки у місті відбулося чимало змін...

Хто ж упізнав себе на цій короткометражці?

«Моя подруга Галя годує дитину», – написала користувачка ФБ Леся Ігнатюк.

Впізнали тодішнього директора історичного музею Петра Заклекту, який у фільмі разом із співробітницею облаштовує експозицію. Ігор Мацюк упізнав колег – художників Івана Сакуляка й Миколу Черняка.

До речі, саме завідуючий художньою майстернею Іван Сакуляк, як виявилось, майже тиждень супроводжував режисера та оператора Олександра Бузилевича під час зйомок у місті та на околицях. Згадує Володимира Андрощука як надзвичайно простого у спілкуванні, щирого, відкритого чоловіка, людину широкої натури. Він вирізнявся особливою, якоюсь лицарською шляхетністю, але без жодної зарозумілості й, Боже борони,

зверхності. До прикладу, почувши, що гуцул за походженням Сакуляк, проживаючи на Волині, ніколи не бачив Світязя, заявив, що це нонсенс і повіз його з дружиною й дітьми до озера.

Із цікавістю, інтересом і готовністю пристав Андрощук на пропозицію проїхатися навколишніми селами, аби побачити стан церковних споруд, адже дуже вболівав за збереження історичних пам'яток сакральної культури, які тоді, наприкінці 80-х, ще не починали відновлювати. Тому у фільмі зафіксовано невідбудовані Петро-Павлівська церква у Новосілках, храми Зимного, а у Хворостові – навіть із п'ятикутною зіркою на куполі: у ній збиралися влаштувати сільський музей атеїзму. Цю церкву тайкома показав Володимирі Івановичу Сакуляк під час обідньої перерви, коли був відсутній прикріплений до групи інструктор ідеологічного відділу райкому партії. А, повернувшись із поїздки пізніше, «виправдовувалися», мовляв, відїхали перекусити, а тут колесо спустило...

Зате згодом, розповідає Іван Степанович, не було меж радості, коли Андрощук зателефонував і повідомив, що фільм «Княжий град» пройшов цензуру ЦК, що його закупили для прокату Німеччині, Канаді, Австрії, Болгарії, Чехословаччині! На жаль, на показ фільму у володимирському кінотеатрі ім. Шевченка тоді вдалося потрапити не всім. А перший секретар Ростислав Чап'юк, подекували, викликав «на килим» інструктора, котрого звинуватили за кадр церковного купола із зіркою.

Спеціаліст ЦНАПу Олена Макаренко упізнала у фільмі себе саму, п'ятирічну вихованку дитсадка «Казка». Однак, признається, майже нічого не може згадати про ті зйомки, так швидко все відбулося. Її мама Валентина Лихолетова, пригадує, чула, що фрагментарні зйомки відбувалися тоді у педучилищі, де викладає, але що оператор піде у дитсадок – не знала. Власне, і про сам фільм і про те, що у нім зняли її наймолодшу доньку, почула значно пізніше. Із далекого міста Оленегорська Мурманської області зателефонувала найстарша дочка: «Мамо, по телебаченню показують фільм про Володимир і в кінці там наша Оленка!».

– Я отетеріла! Тоді й не знала про цей фільм, а його, виявляється, по всесоюзних каналах показували. Уже пізніше прокрутили й на українському телебаченні і ми нарешті його побачили. Заздалегідь ми, батьки, нічого не знали про ці зйомки. Тоді, напередодні святкування, усі говорили про тисячоліття міста, то і дітям у дитсадку про князів розповідали. Працюючи зі студентами-практикантами, ми, викладачі, також на це їх

націлювали, тим паче, що у «Казку», приходили журналісти із газети «Слово правди», і з радіо, що ще тоді у нас працювало. Тому діти могли відповісти на одне-два елементарні запитання. Це був звичайний день, малечу вивели на прогулянку після сну, діти гралися, спускалися з гірки. Ніхто спеціально до зйомок їх не готував, оператор зняв швидко, та й у фільмі це триває кілька миттєвостей. Якби я знала, то хоча б бантики дочці зав'язала, платтячко святкове одягла в садочок, а так моя дитина стоїть у повсякденному сарафанчику. На запитання як звати відповідає: «Оленка», дівчинка поряд: «Наталочка». І всі хором називають місто «Володимир-Волинський!».

Яким ще пам'ятають Андрощука у рідному місті? Цікаву інформацію розшукала в архіві бібліотекар міської ЗОШ №2 Людмила Макаренко. У книзі наказів є запис про те, що «за відмінну успішність і зразкову поведінку у день 36-х роковин Великої Жовтневої соціалістичної революції оголошується особиста подяка відмінникам школи», серед них – і Володимир Андрощук із 8-В. Така ж подяка йому оголошена у наказі до Восьмого березня та Першого травня 1954 року. Є у шкільному архіві й документ про те, що 8-й клас Володимир Андрощук закінчив на «відмінно». Та у списку дев'ятикласників цього прізвища уже немає. Як виявилось, саме тоді об'єднували чоловічі й жіночі школи, й Володя Андрощук 9-й і 10-й класи закінчував у школі №1.

Його друзі по драматичному гуртку у Клубі прикордонників – колишній бухгалтер Тетяна Малінська (тоді Ярмолук) та столична професорка імунології Віра Казмірчук (котра часто буває у Володимирі) добре пам'ятають цього розсудливого, принципового і завзятого у своєму захопленні мистецтвом хлопця. Із Тетяною Ярмолук відразу після школи, в 1956 році Володимир їздив вступати до Всесоюзного інституту кінематографії. Однак наївні володимирські абітурієнти повернулися з Москви з поразкою. Рік Андрощук грав характерні ролі в обласному драмтеатрі, а через три роки, демобілізувавшись зі строкової служби, просто з військової частини вдруге подався до Москви. І вдруге московські «професори» від кіно, почувши, що він з Волині, радять йому «возвращаться... в свою «западную»...

Повернувшись додому, Володя йде вчитися у студію Волинського обласного українського драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка, а в 1961 році вступає на щойно відкритий кінофакультет Київського державного інституту театрального мистецтва ім. Карпенка-Карого, на спеціальність – режисер кіно.

Кликав не раз до цього вишу і землячку Віру Казмірчук, але вона, також зазнавши чимало невдач, обрала медицину.

Наставником Андрощука був відомий майстер радянського кіно Віктор Івченко, а однокурсниками – Іван Миколайчук, Броніслав Брондуков, Раїса Недашківська... Та попри успішне навчання, синові вояка УПА дорога на українські кіностудії виявилася закритою. Він міг реалізувати себе на республіканських кіностудіях Молдови чи Туркменії, де шукали талановитих молодих випускників, але відмовився заради українського кіно, адже понад усе мріяв колись таки працювати на студії ім. О. Довженка. Тому вступив до аспірантури, очолив факультетське відділення Ради наукового товариства і одночасно почав працювати на студії «Укркінохроніка». За фільм про Куряжську трудову колонію для неповнолітніх «За право називатися людиною» отримав подяки від міністерств внутрішніх справ України та Союзу. Володимир Іванович працював над спеціальним випуском кіножурналу для закордону «Україна сьогодні» та документальною стрічкою «Це не повинно повторитися».

Незважаючи на те, що із створенням Львівської кіностудії не склалося, Володимир Андрощук плідно працює на тамтешній обласній телестудії, знімає кілька документальних фільмів, відзначених дипломами республіканських кінофестивалів. Повернувшись у столицю, йде працювати на «Укртелефільм», де зняв десятки першокласних документальних фільмів. Серед яких не тільки актуальні стрічки про збереження природних багатств – «Верховина», «Волинський ліс», «Світязь», музичні «Де Черемоша хвилі плинуть», «Верховино, світку ти наш», а й перший документальний фільм про злочини радянської системи – «Минуле нагадує» («Дем'янів лаз»).

У 1990 році взявся за історичний серіал «Час збирати каміння» – про події у Карпатах на зламі XIX-XX століть, який став одним з перших фільмів епохи української Незалежності. І вперше в історії українського кінематографа порушує тему визвольної боротьби жителів Західної України в контексті європейських революцій і на тлі Австро-італійської війни.

До речі, у цьому фільмі, який справедливо вважають одним із перших художніх фільмів нашої Незалежності, знімався і актор Волинського муздрамтеатру ім. Т. Шевченка, нині заслужений артист України Валерій Мороз. Ось як відгукувався про його гру Володимир Андрощук:

«Заслугує на увагу і робота актора Луцького драмтеатру Валерія Мороза. Його завдання у телесеріалі ускладнилося тим, що він змушений був одночасно виконувати дві ролі – Миколи і

його двійника, з чим актор справився блискуче. Обидва його герої цікаві кожен по-своєму, їм віриш, а це найважливіше».

Якось у передачі «Сніданок з 1+1» про свою першу роль у кіно розповів відомий телеведучий, шоумен, актор, заслужений артист України Юрій Горбунов. Як виявилось, це була роль розбійника у телесеріалі В. Андрощука «Час збирати каміння». Тоді Юра Горбунов був молодим актором Луцького обласного драмтеатру ім. Т.Г. Шевченка, тож радів і такій, не зовсім привабливій, зате цікавій – в плані перевтілення – ролі. Тим більше, що події у фільмі відбувалися в Карпатах за часів панування Австро-Угорської імперії, які чимось нагадували шалене українське життя у буремні 90-ті.

– І хоч ми грали поганців, які нападають на батька з дочкою, і забирають гроші, вторговані за корову на базарі, мені було легко вживатися в роль, – зізнався Ю. Горбунов. – Та й старався, адже це був мій перший досвід у кіно.

«Буремні дев'яності» надихнули на громадянські подвиги і Володимира Андрощука. Він стає членом Народного Руху України, Товариства української мови ім. Т. Шевченка. Його пристрасна душа сповнена творчих планів і пошуків коштів для зйомок фільмів про білі плями української історії, зокрема й боротьбу ОУН-УПА, мимовільним свідком якої був у дитинстві. Тим паче, що його ідеї підтримував народний депутат Левко Лук'яненко, інші відомі політичні діячі...

У 2001 році у зв'язку із занепадом «Укртелефільму», йде працювати у ВУТ «Просвіта» з метою зняти документальний серіал про «Оксамитову революцію», становлення Збройних Сил та Чорноморського флоту незалежної України, пише сценарії цих стрічок, шукає спонсорів. На жаль, ці задуми йому не судилося реалізувати через внутрішньокорпоративні та й політичні причини. Тоді Володимир Андрощук створює і очолює у Броварах студію ефірно-кабельного телебачення «Наше місто» з намірами створити серію документальних фільмів про цей багатий історією і традиціями край, за який вели суперечки київські й чернігівські князі, де бував не раз у своїх приятелів Тарас Шевченко, де нині живуть і творять чимало талановитих наших сучасників. Однак, не склалося... Після того, як міська влада без вагомих на те причин розірвала з ним контракт, в режисера починає здавати серце. Продовж 2003 року він кілька разів потрапляє до лікарні. 17 лютого 2004-го після чергового мікроінфаркту Володимир Андрощук помер. Похований на центральному кладовищі у Броварах, де прожив свої останні роки.

Про його пам'ять дбає дружина, письменниця Галина Тарасюк. Адже творча спадщина режисера – це гідний посібник для підготовки майбутніх кіномитців. У його В. Андрощука – десятки документальних, кілька музичних фільмів, перша українська 10-серійна художня стрічка «Час збирати каміння».

Пані Галина, котра час від часу проводить на зимнівському цвинтарі могили батьків свого чоловіка, надала особисті речі режисера для створення його куточка у музеї Зимнівської школи-ліцею.

А володимирці тим часом знову замислюються про створення чергового кінолітопису про свій древній княжий град.

«ВЕРХОВИНО, СВІТКУ ТИ МІЙ!»

Здається, не було на світі землі, яку б Володимир Андросчук так любив, як любив Карпати, а надто їхній рай піднебесний – містечко Верховину! Хіба що свою родиму Волинь, та історичний Володимир-Волинський, село Зимне, біля якого, на хуторі Горичів, народився. Але то були різні любові: вдячна синівська і подячна любов митця до землі, до людей, з якими пережив найвищі хвилини натхнення і творчості.

Якось Володимир Іванович зізнався, що, коли (нарешті!) в 1989 році добився дозволу від Міністерства культури і керівництва студії «Укртелефільм» на зйомки давно задуманого історичного патріотичного(!) фільму про боротьбу західних українців та інтелігенції за свою волю і незалежність у «стінах» Австро-Угорської імперії, одразу ж кинувся у Верховину – цей природний Голівуд для українських кінематографістів. Та й не тільки тому, що верховинці – одвіку знали ціну мистецтву, а після фільму Параджанова «Тіні забутих нащадків» – ще й кінематографічному. А й дякуючи їхньому одвічному, так би мовити, традиційному патріотизму і генетичній любові до волі і незалежності. І саме це було вельми важливим для кінорежисера, адже фільм, який він планував зняти до Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року, на якому мала вирішуватися доля якраз української незалежності і державності, мав нести в собі найвищу патріотичну напругу. І рефреном цього посилу до народу, зазомбованого радянською пропагандою інтернаціоналізму і «сім'ї братніх народів», мали стати слова пісні:

*Краще раз злетіти
Соколом в Карпати,
Ніж стогнати
Цілий вік в ярмі!*

І у своєму виборі місця зйомок Андросчук не помилився! Ба! Він і сам, як той сокіл, розправив плечі і злетів у Карпати на крилах свого 10-серійного фільму «Час збирати каміння».

– Ніде! Ніде я не зміг би при такому безгрошів'ї організувати своєрідну кіно-толоку – лиш у Верховині! – згадував Володимир Іванович добрим словом тогочасних керівників Верховинського району і міста – Михайла Пониполяка та Олександра Лебеда, керівників підприємств і приватних підприємців, які, як могли, підсобляли йому в роботі і технікою, і продуктами, і організацією для масовки місцевих жителів.

– Не повіриш, – згадував, – почувши від керівників про зйомки нового фільму про них, гуцулів, люди самі приходили на майданчик знімальний. А коли треба було зняти сцену на Черемоші, не шкодуючи святкових строїв, заходили в річку, розбирали кам'яну загату.

За сценарієм: між гуцулами і їхнім паном Шиманським йде непримиренна тиха боротьба за землю, ліси й сіножаті, межею між якими є річка. І от під час хмаролому, напередодні весілля головних героїв фільму, стрімка вода з гір підточила скелю і скинула її в річку, перепинивши течію, що була межею між громадськими і панськими землями, тим самим приєднавши людські сіножаті до панських. Уздрівши такий «дарунок» негоди, пан Шиманський поспішив до суду в Коломию, щоб узаконити «манну небесну». Але селяни пана перехитрили. Почувши про його затію, просто з весілля громадою цілою кинулись до річки, розібрали запруду і повернули річку у старе русло – межу.

До речі, ця легенда стала головною темою фільму: тільки громадою, всім миром можна здобути собі і волю, і правду, і землю.

Мушу сказати, що саме така готовність верховинців підтримати зйомки фільму надихнула кінорежисера на ще одне новаторство: Андрощук вирішив зробити фільм силами тільки українських акторів, поламавши радянську, як він вважав, «меншовартісну» традицію українських кіностудій запрошувати навіть на маленьку роль російських акторів. І цю ініціативу Андрощука з радістю підтримали актори Львівського, Івано-Франківського, Луцького, Тернопільського і Чернівецького муздрамтеатрів, вклавши у кінострічку не лиш талант, силу, а й душу. Особливо відзначав режисер природну й майстерну гру акторів-західняків, зокрема Івано-Франківського драмтеатру Терези Перети, Любові Ніколаєнко, Миколи Гуріна, Дмитра Благушина, Юрія Горбунова, Юрія Суржі, Сергія Романюка – виконавця однієї з головних ролей – Степана Івасюка.

Яскраві характери у фільмі створили «заньківчани»: Роман Бариляк – головного героя Дмитра Івасюка, Лідія Остринська – його коханої Анички, Тарас Жирко – Стася Шиманського,

н. а. України Богдан Козак – майора Краункофа, Орест Гарда – Янека Шиманського, а тернополянин В'ячеслав Хім'як – самого пана Юзефа Шиманського...

Незабутній романтичний, хоч і традиційний образ циганського табору залишила творча трупа Чернівецького драмтеатру ім. Ольги Кобилянської, задіяна у виставі «Циганка Аза», на чолі з колоритним бароном – з. а. України Андрієм Піддубним...

Дякуючи саме творчій жертвості десятків, сотень подвижників, зокрема, натхненного гуцулами знаменитого композитора Євгена Станковича, який писав музику, операторів Олександра Найди, Володимира Тимченка, Володимира Єременка (всіх і не перелічиш) – 10-серійний телефільм Володимира Андрощука «Час збирати каміння» посів почесне місце серед таких перших фільмів епохи Незалежності, як «Роксолана», «Пастка», «Украдене щастя», «Злочин з багатьма невідомими».

У своїй ширій вдячності коханій Верховині Володимир Андрощук признався чисто по-режисерськи: у 1990 році зняв на «Укртелефільмі» разом з оператором І. Яровенком два музичні фільми: «Де Черемоша хвилі плінуть», а також «Верховино, світку ти наш!» – про дивовижну народну творчість та неймовірно розкішну художню самодіяльність жителів Карпатського регіону, яку продемонстрували ансамблі «Усмішка», «Легінь», «Росинка» Івано-Франківського педінституту ім. В. Стефаніка та інші колективи художньої самодіяльності Івано-франківщини.

А в 1995 році ще раз поклонився верховинцям – зняв «другу серію» під назвою «Верховина», яка навіть починається однаково: з «тримбітання трембіт», тільки вже не із засніжених кичер, а весняних.

Фільм – хоч і стисла, але дуже емоційна й подієво насичена документальна кіноновела, яка оповідає, як за 5 років незалежності змінилися цей прекрасний, милий його серцю, край, місто, його люди, як розквітли традиції давні й сьогочасні, зокрема такі, як фестиваль народного мистецтва, і народилися нові – як-то зустрічі верховинців з моряками Чорноморського флоту та Всесвітній конгрес гуцулів.

Так Володимир Андрощук навіки прославив творчу і трудову звитягу верховинців, а з ними – усіх карпатських, прикарпатських, підкарпатських і карпато-центриських українців!

ЗБИРАЮЧИ КАМІННЯ ІСТОРИЧНОГО БОЛЮ

18 серпня ц.р. виповнилося б 80 років відомому українському кінорежисеру Володимирі АНДРОЩУКУ. На жаль, вже минає 14-й рік, відколи його нема серед нас. Та, на щастя, zostалися зняті ним десятки документальних стрічок про життя України, її проблеми, а головне – її людей. А також знаковий його твір – 10-серійний художній телефільм «Час збирати каміння», який справедливо вважають одним з першим українських національних фільмів епохи Незалежності.

Роботу над цією кінострічкою Володимир Андрощук розпочав на зорі української визвольної революції у 1990-х, у якій брав безпосередню участь. Хоча, правду кажучи, почав над ним «працювати» ще студентом режисерського відділення кінофакультету Київського інституту театрального мистецтва ім. Івана Карпенка-Карого, згодом на посаді режисера Студії хронікально-документальних фільмів, відтак Львівської обласної телестудії та у стінах столичного «Укртелефільму». Себто, і за «хрущовської відлиги», і в нелегкі роки так званого «брежнєвського застою», і в оптимістичні часи «горбачовської перебудови» – терпляче наближаючи ту найвищу пору, коли можна буде мовою художнього кіно розповісти історичну правду про звияги рідного народу за волю, незалежність і власну державність. Власне, про те, що його боліло з коліски.

Особливо болісні спогади zostалися в кінорежисера про гірке своє дитинство, затьмарене Другою світовою війною, польсько-українським протистоянням на його батьківщині – Володимирщині, а пізніше – недолугою радянською ідеологією: ділити громадян на своїх і чужих, вірнопідданих і «ворогів народу». І цей біль не просто жив у ньому. Цей біль вибрав його, хлопчину з хутору з промовистою назвою – Горичів і привів у кінематограф, «вимагаючи» розповісти всю правду про одну з найтрагічніших сторінок української історії.

І хоча довелося довго чекати, та все ж вона прийшла, ця найвища пора: буремні 90-ті! Оксамитова революція. Прийнятий Верховною Радою Акт про Незалежність України (це словосполучення Володимир Іванович завжди писав з великої букви!), і,

врешті, призначений на 1 грудня 1991 року загальнонаціональний референдум, на якому усі українці мали відповісти на єдине запитання: «Чи підтверджуєте ви Акт проголошення незалежності України?».

І тоді Володимир Андрощук зрозумів, що першою позитивною відповіддю на це доленосне запитання має стати його художній телефільм історичних аналогій під біблійною назвою «Час збирати каміння», ідею якого кінорежисер давно виношував у своїх мріях. Тому доклав усіх, почасти неймовірних, зусиль, щоби дві перші серії вийшли на українські телеекрани напередодні Референдуму.

Коли ж 1 грудня 1991 року українці майже одностайно (90,32 %) проголосували за свою Незалежну Державу, щастю кінорежисера не було меж: його фільм історичних аналогій велінням долі і моменту став фільмом історичних шансів! Українці, нарешті, оцінили ситуацію, повірили в себе і використали свій шанс стати державним народом. І ця велика перемога національної ідеї стала для кінорежисера Володимира Андрощука могутнім посилом і мотивацією до нового витка творчості. А неочікуваний «вибух» національної свідомості українців надихнув кінорежисера продовжити роботу над фільмом, успіх якого був очевидним. Тим більше, що його ідею знімати українське кіно тільки силами і талантами українських акторів палко підтримала театральні-кіношна спільнота, особливо колективи Львівського, Тернопільського, Луцького, Коломийського, Чернівецького театрів. Також готові були продовжувати зйомки його друзі – київські оператори Олександр Найда, Володимир Тимченко, Володимир Єременко, художник Ігор Біляк. Не відмовлявся писати музику до фільму і видатний композитор сучасності Євген Станкович.

Тож зібравши усіх бажаючих творити нове національне кіно і заручившись підтримкою керівників Верховинського та Косівського районів Івано-Франківської області, В. Андрощук продовжує знімати кінопопею «Час збирати каміння», не підозрюючи, що ця своєрідна національна кіно-толока розтягнеться аж на 6 років. Щасливих, але неймовірно складних через постійну нестачу коштів.

Але навіть в таких нелегких умовах Андрощук доклав усіх зусиль, щоб створити перший в українському кінематографі телесеріал, пронизаний ідеєю національного відродження, «гостросюжетну ретроспективу з життя України на фоні людських пристрастей», як він сам охарактеризував свій твір в інтерв'ю одній з львівській газет.

Отож, навіть не відпочивши після монтажу двох перших серій, втішений тим, що йому дали «добро» на продовження роботи, Андрощук «знову оголошує мобілізацію патріотів-добровольців» під гаслом: «Час збирати каміння!» – і їде збирати їх по театрах Західної України, по дорозі допрацьовуючи сценарій.

Приїздив Володимир Іванович і в Чернівці, які дуже полюбив, навіть хотів тут оселитися: уподобав відзігорний, ще австрійський особнячок на затишній вулиці Федьковича, що біля міського парку ім. Т. Шевченка... Захоплювався архітектурою міста, надто будівлею театру ім. О. Кобилянської, зменшеною копією Віденської опери. Радів кожній зустрічі з артистами, серед яких було багато його друзів, і не тільки давніх – інститутських, як Богдан Братко, а й нових: Ольга Ільїна, Микола Наталушко, Андрій Піддубний, Омелян Савка, Едуард Цісельський, Алла Загинайко, Григорій Григорійчук, Дарина Андрусак, Галина Сабодах... Та, власне, увесь колектив, який так колоритно прикрасить його фільм своїм «циганським табором» із спектаклю «Циганка Аза» (у фільмі циганський табір переходить, рятує від жандармів, гуцульських опришків).

– Досі згадую нашу першу зустріч з кінорежисером Володимиром Андрощуком, яка відбулася, коли наш театр гастролював на Прикарпатті. Якось після вистави «Циганка Аза» за куліси зайшов високий, ставний чоловік, дуже схвильований, і випалив: «Прек-рас-но! Просто геніально! От я вас усіх та й беру!» – згадує актор Чернівецького академічного музично-драматичного театру ім. Ольги Кобилянської Андрій Піддубний. – Так майже весь творчий склад нашого драмтеатру потрапив... у кіно!

Доповнює колегу актор Богдан Братко, друг В. Андрощука ще з театрального інституту:

– Так! Саме таким був Андрощук – щирим, вмів захоплюватися і шанувати чужий талант! Бо й сам був і талановитим режисером, і чудовим організатором, і просто гарною людиною. Взагалі, згадую зйомки фільму «Час збирати каміння» з приємністю, вдячністю і легким смутком, що ці, сповнені творчості роки... уже позаду...

Сам Володимир Іванович теж із вдячністю згадував чернівчан:

– Це була не просто участь акторів Чернівецького драмтеатру у зйомках фільму! Це було справжнє українське мистецтво! До речі, одного разу керівництво театру пішло на нелегкий крок – заради одного епізоду у фільмі відмінило усі

вистави й гастролі! Для театру, який сам собі заробляє на хліб, це – подвиг! Низький уклін за це і акторам, і керівникам!

Можливо, якраз завдяки участі у зйомках, так би мовити, «місцевих» акторів, знайомих з народними традиціями, історією, фольклором Карпатського регіону, Гуцульщини, ба! навіть із західно-українськими діалектами, 10-серійний телефільм «Час збирати каміння» вийшов цікавим, свіжим, а головне – історично-правдивим. Хоча запорука цієї самої життєвої правдивості лежала у самому сценарії, за основу якого Володимир Андрощук взяв історичний факт із життя верховинських гуцулів, який з роками став легендою... про те, як жителі одного карпатського села перемогли свого пана не просто хитрістю, винахідливістю, а – згуртованою і мудрою однастайністю. Власне, чого у ті доленосні 90-ті потребувала від свого народу наша ненька Україна.

Ще однією незаперечною заслугою кінорежисера В.І. Андрощука було те, що він вчасно нагадав українцям, особливо, західних областей, що вони живуть не на загірках розваленого СРСР, а в центрі Європи, і споконвіків були учасниками доленосних подій світового значення. Спочатку – як вояки Австро-Угорської імперії, що вела загарбницьку війну проти волелюбної, але роздертої внутрішніми усобицями, як і Україна, Італії, а відтак – як свідомі учасники знаменитої Європейської революції середини XIX століття. У фільмі чітко простежується саме ідея пробудження національної самосвідомості серед рядових вояків австрійської армії – вчорашніх гуцулів, приборканих «лагідною рукою» цісаря Франца Йозефа. А також усвідомлення офіцерами слов'янського походження своєї вини перед «хлопами», в результаті чого один із синів пана Шиманського – Станіслав не тільки переходить на бік гарібальдійців, які воюють за свободу і об'єднання Італії, а й стає побратимом учора ще чужих і зневажених ним гуцульських юнаків.

До речі, український глядач 90-х теж побачив у сюжетних лініях історичного фільму «Час збирати каміння» символічні паралелі з нашими реаліями, зокрема, війною, яку вела тоді пострадянська Росія на Кавказі, у маленькій волелюбній Чечні. Однак, вітаючи всім серцем «парад суверенітетів» європейських країн, як в минулому, так і в наш час, автор-постановник не боїться порушувати в телесеріалі такі одвічно дражливі й важливі проблеми, як, наприклад, взаєморозуміння між людьми різних національностей, зведених до купи кривавими і несправедливими історичними подіями, як це сталося під час польсько-

українського протистояння 1943-1944 років, свідком яких був малолітній Володимир Андрощук.

Недаремно кажуть, що ми всі – родом із дитинства. Чомусь впевнена, що саме пережите в дитинстві надихнуло кінорежисера згадати Божу пораду із Святого письма, що перед тим, як засівати рідну землю зерном волі, правди і добра, треба зібрати на ній каміння історичного болю, кривд і образ.

...Минуло більш як 20 років з дня виходу на телеекрани України 10-серійного художнього історичного фільму Володимира Андрощука «Час збирати каміння», а він і досі не лиш актуальний, а й цікавий молодому поколінню українців, яке виросло і сформувалося у своїй незалежній Українській державі. Сьогодні перший фільм епохи Незалежності можна переглянути в YouTube, на сайтах Пінакотека, «Домашня церква» тощо.

Про таку популярність фільму «Час збирати каміння» його творець Володимир Андрощук навіть не мріяв, хоча й знав, що справедливість має властивість бодай раз у житті таки восторжествувати.

З ПОГЛЯДУ ВІЧНОСТІ

ВОНИ БУДУТЬ РЕЖИСЕРАМИ

До редакції надходять листи. Їх автори просять розповісти про зйомки якогось фільму, про творчість того чи іншого актора, режисера, діляться враженнями про нові українські кінокартини. Ці листи завжди бажані, і редакція охоче відповідає на них.

Але є читачі (здебільшого юні), які запитують: «Як стати кіноактрисою?», «Як вступити до театрального інституту?», «Пришліть фото чи адресу артиста такого-то...».

Однак редакція не займається виготовленням фото акторів, не має їхніх адрес, а про правила прийому до інституту краще дізнатися в самому інституті.

Що ж до листів на тему «Як стати кіноактрисою?», то майже всі вони дуже несерйозні. Наприклад, Люба Я. із Борислава пише: «Коли я мала п'ять років, я рішила стати артисткою кіно». Надійка Ш. з села Переволочного на Чернігівщині повідомляє, що «вибрала собі професію артистки з першого класу», і просить поради. Порада наша, дівчатка, і вам і вашим подругам така: вчіться добре, закінчуйте школу, а там видно буде. Якщо маєш талант і закінчила середню школу, то приймуть тебе до театрального інституту чи училища і вчитимешся далі. Не маєш таланту акторського — не біда, шукай в собі іншого, бо кожна людина має свій хист, здібності, любов до якоїсь справи.

Надходять до редакції і листи від юнаків та дівчат, які закінчують або вже закінчили середню школу, працюють, беруть участь у художній самодіяльності. Вони пишуть: ми знаємо, як довго треба готуватися, щоб бодай байку пристойно прочитати зі сцени. А як же готують режисерів, акторів кіно?

Готують їх у Всесоюзному державному інституті кінематографії в Москві і на кінофакультеті Київського інституту театрального мистецтва імені Івана Карпенка-Карого.

Напевно, багатьом нашим читачам цікаво буде прочитати репортаж про те, як учаться майбутні українські майстри кіно.

Київський театральный інститут знаходиться на Хрещатику. Але студентів кінофакультету тут не зустрінете; цей факультет розмістився окремо, на території музейного містечка «Киево-Печерська лавра».

...Давня, але надзвичайно міцна, видовжена будівля на два поверхи. Вгорі і внизу предовгий, галерейного типу коридор. Арки-склепіння ділять його на своєрідні відсіки з дверима обабіч. За ними колись ченці майстрували в тиші «святі моці» і лічили при свічках принесені прочанами мідяки. Тепер тут гримить оркестр, у студіях з табличками «Звукозапис», «Операторська», «Кінопроекційна», «Гримерна», «Кабінет режисури» опановують основи кіномистецтва нащадки Олександра Довженка, Ігоря Савченка, Амвросія Бучми, Юрія Шумського, Данила Демуцького.

– Наш кінофакультет, – розповідає ректор інституту заслужений діяч мистецтв УРСР професор І.І. Чабаненко, – єдиний на Україні заклад, де готують акторів і режисерів кіно. На акторське відділення приймають і випускників середніх шкіл, а на режисерське – людей старшого віку, з певним життєвим і мистецьким досвідом. Щоліта перед приймальною комісією проходять сотні юнаків і дівчат, що бажають присвятити себе кіномистецтву. У 1961 році вісім чоловік стали студентами режисерського відділення і дванадцять – кіноакторського, 1963 року прийнято чотирнадцять чоловік на відділення режисерів хронікально-документальних фільмів, а торік почали навчання шістнадцять майбутніх режисерів науково-популярного кіно.

Сотні вступаючих і півтора десятка прийнятих – досить красномовне співвідношення для того, щоб уявити напруження конкурсних екзаменів. Та ось, нарешті, вони закінчилися. Прийняті щасливчики легенько зітхають, гадаючи, що все найважче позаду. Але це далеко не так. Уже з першими лекціями починається тривалий іспит навчанням, який безпомилково визначає, чи досить у студента наполегливості і здібностей, щоб опанувати величезну суму знань, чи досить творчості для буденних студентських буднів? А кому ввижається таке собі веселеньке навчання в інституті, а потім лазурне життя на кримських берегах, ті неспроможні скласти вступні іспити, і навіть склавши їх, згодом залишають інститут під тиском труднощів, для них непереборних.

Режисура і українська мова, операторська майстерність і вокал, основи кінодраматургії і танець, історія радянського кіномистецтва і майстерність актора, декламація і фехтування... Близько тридцяти предметів мають опанувати студенти кінофакультету. Може, це забагато? Може, є в програмі предмети, яких не треба знати режисерові?

– Немає таких предметів ні в програмі, ні взагалі, – так відповідає на це завідуючий кафедрою історії і теорії кіно

кандидат мистецтвознавства І.С. Корнієнко. – Жодний режисер не назве вам жодного предмету, якого йому не треба знати, який би був «зайвим». Кіно – це мистецтво синтетичне, і створення фільму неможливе без знання елементів живопису, архітектури, музики. Кінорежисер мусить бути всебічно освіченою людиною. З цього погляду наша програма є програма-мінімум. А максимумом випускник оволодіває потім, після закінчення інституту – глибоко вивчаючи життя і беручи активну участь в усьому, що відбувається перед зйомками фільму, під час зйомок і після них. Нарешті, у кожного свій максимум. І чим він більший, тим досконаліша творчість режисера.

Творчість режисера... Для студентів кінофакультету вона починається з монтажу, з кіноетюдів, виконаних під керівництвом викладачів. Під керівництвом, але не під наглядом. Ні народний артист УРСР В.І. Івченко, який веде групу з восьми майбутніх режисерів і тринадцяти акторів IV курсу, ні заслужений діяч мистецтв УРСР Т.В. Левчук – художній керівник чотирнадцяти третьокурсників, не коментують роботу своїх вихованців у ході зйомок. Вони лише контролюють сценарій і оцінюють готову стрічку. Ця оцінка, щоправда, іноді не задовольняє ні студента, ні викладача. Ну що ж, без виховного ризику тут не обійдешся. Надмірна опіка може і стала б запорукою тільки вдалим кіноетюдів, але позбавила б можливості визначити, чия ж це заслуга: здібностей студента чи досвіду викладача.

Зате справжня радість для всього факультету, коли студентська курсова робота добре знята і цілком самостійна. Недавно Валентин Фещенко з третього курсу поставив кульмінаційний епізод із сценарію «Летять журавлі». Відомий епізод з відомого фільму. Але студентові вдалося передати експресію сцени і внести певну своєрідність в її інтерпретацію. Втілити задум В. Фещенку допомогла студентка театрального факультету Тамара Королюк, що знялася в ролі Вероніки.

Студент кінорежисерського відділення Володимир Андрощук показав свою курсову роботу – екранізацію оповідання К. Паустовського «Молитва мадам Бове». Переглядаючи її, і професор І.І. Чабаненко, і декан кінофакультету В.О. Смородін, і старші викладачі В.К. Пархоменко, А.А. Народицький та В. Пелешук, піддавшись емоційному впливу фільму, на якийсь час навіть забули про свою аналітичну місію. Значить, зворушливо передав студент благородну, патріотичну ідею оповідання, значить зберіг у своєму коротенькому фільмі властивий Паустовському м'який ліризм.

А зняти його було нелегко. Справжня проблема для студентів – знайти оператора. Розв'язується вона тільки завдяки співдружності з заочниками ВДІКу – операторами Олександром Яновським, Борисом М'ясником та іншими. Вони доброзичливо йдуть на спільну практику з студентами Київського театрального інституту. Тож можна тільки побажати, щоб ця плідна співтворчість дедалі ширшала.

Факультетській матеріальній базі ще багато чого бракує. Отож і доводиться компенсувати це студентським ентузіазмом і винахідливістю, щоб створити – павільйонні умови; щоб знайти акторів, які б погодилися на істинно громадських засадах зніматися вечорами, а то й уночі; щоб обробити і озвучити плівку та ін.

Коли В. Андрощук зняв третину фільму, виявилось, що виконавиця «не тягне» роль мадам Бове. Довелося знімати спочатку, запросивши колишню артистку театру імені Франка Л. В. Комарецьку. Над нею тяжіло амплуа літньої селянської жінки. Спільними зусиллями подолавши це «тяжіння», молодий режисер і артистка створили привабливий образ старої, відірваної від батьківщини француженки, яка тяжко переживає поневолення рідної Нормандії гітлерівцями і щиро радіє визволенню її.

– Коли ж додати, – каже Володимир Андрощук, – що в ролі партнера Л.В. Комарецької я умовив знятися просто незнайомого громадянина, з яким випадково розговорився на тролейбусній зупинці, то стане ясно, що створити навіть короткий фільм нелегко. Хотілося б передати мою глибоку, щирю подяку Любові Василівні Комарецькій за самовідданість і безмежну любов до мистецтва, з якою вона знялась у моїй курсовій роботі.

Ми приділили стільки місця фільмові В. Андрощука не тому, що він краший, чи винятковий, а тому, що робота над ним є типовою в умовах інституту. Непогані курсові роботи в таких же складних умовах зняли Юрій Тупицький, Євген Ульшин, Юлій Слупський. Цікаві сценарні розробки та етюди студенти виконали за мотивами уривків з «Тронки» Олеса Гончара, відомого вірша Павла Тичини «На майдані» та ін.

Професіоналізму вихованці кінофакультету набувають у виробничих умовах. Юрій Хоменко був помічником, а Володимир Горпенко – асистентом режисера В. Довганя під час зйомок «Загибелі ескадри», Борис Івченко і Віталій Кондратов – асистентами постановника фільму «Хай завжди буде сонце!» П. Тодоровського (Одеська кіностудія). На студіях, в контактах з

різними режисерами студенти вчать бути організаторами, розширюють свій фаховий діапазон і, порівнюючи різні творчі манери, шукають свою, «самовизначаються».

Вихованці народного артиста УРСР В.І. Івченка – художнього керівника першого набору кінофакультету, створеного чотири роки тому, вступають у переддипломний період. Через рік відбудеться перший випуск українських кінорежисерів. Хочеться сподіватися, що скоро ми з гордістю будемо читати схвальні кінорецензії, які закінчуватимуться або й починатимуться фразою: «Поставив цей хороший фільм випускник кінофакультету Київського інституту театрального мистецтва ім. Карпенка-Карого...».

А що ж робиться на акторському відділенні, де вчать вже тепер відомі глядачам артисти Іван Николайчук*, Раїса Недашківська, Валерій Бесараб та інші?

Про це ми розповімо в одному з наступних номерів журналу.

** Прізвище знаменитого актора, буковинця Івана Миколайчука спочатку (за паспортом) було Николайчук – від імені Николай, як на Буковині кажуть на Миколу.*

ЧАС ЗБИРАТИ КАМІННЯ

(Українські кіносеріали народжуються на сходах)

Схоже на те, що в Україні скоро появиться своя «Дорога у дюнах», але різниця полягатиме в тому, що події перших чотирьох серій фільму «Час збирати каміння» відбуваються в останні роки XIX століття і пов'язані з війною між Австрійською імперією та Італією. Нещодавно у кінотеатрі «Дніпро» відбулася презентація цієї кінострічки. Першими глядачами двох останніх серій стали солдати з військової частини у «Долині». Саме вони брали активну участь у «австро-італійських» баталіях і саме їм треба буде «вирішувати «долю» цієї війни у майбутньому. Річ у тім, що режисер та сценарист фільму «Час збирати каміння» Володимир Андрущук уже цього літа продовжить зйомки свого серіалу. А якщо держава не відмовить у фінансуванні, то у фільмі події розгортатимуться аж до наших часів.

– А Вам не набридає працювати з одними і тими ж персонажами? – запитала я.

– Ні. Я хотів би показати історію західноукраїнського краю і водночас розвинути характери моїх героїв. Крім того, події розгортатимуться у часі, і персонажі просто поволі старітимуть... Скільки їм зараз? Дмитру Івасюку (його роль виконував Роман Барил'як) за сценарієм двадцять два, а його дружині Аниччі (Лідія Остринська) – двадцять. Але у найближчих серіях нікого з них ховати не збираюся...

– А що станеться, коли виконавець однієї з головних ролей не зможе співпрацювати з Вами до закінчення? Ви заміните актора чи влаштуєте його героєві «трагічний випадок»?

– Не думаю, що так станеться. Актори й самі дуже зацікавлені у зйомках. Але певні труднощі є. Адже ж у стрічці беруть участь представники тернопільського, чернівецького, івано-франківського та львівських театрів, особливо багато там «заньківчан». Ось чому ми намагаємося зробити так, щоб основні зйомки кінокартини співпадали з відпустками акторів. Одного разу чернівецькому театрові ім. Ольги Кобилянської довелося навіть відмінити декілька вистав, бо «збирав каміння» увесь його склад.

– **Як Ви придумете сюжетні колізії?**

– Цей фільм живе у моїй підсвідомості постійно. Я можу їхати у трамваї і раптом віднайти те, що давно шукав. А можу сидіти у затишку за великим столом – і нічого не написати. А якщо чесно, пишу як і де доведеться: фактично на сходах.

– **Це Ваша перша велика художня робота. Що у ній Вас приваблює?**

– Нічого! На сьогодні такі зйомки – суцільне горе, і сльози, і нерви. Отож залюбки не працював би взагалі. Що робив би? Банки грабував, – сміється режисер. – А якщо серйозно, то, як на мене, саме такий фільм і потрібний зараз українському кіно – історично-побутова розповідь з героїчним запалом, героїчна ретроспектива з життя України на фоні людських пристрастей.

– **Але врешті-решт Ваші герої знайдуть своє щастя?**

– Як на мене, насправді щасливими можуть бути тільки ті, що страждають. Життя є життям. Отож на моїх героїв чекають і радість, і горе.

ЧАС ЗБИРАТИ КАМІННЯ

Назва фільму винесена в заголовок не випадково, як і те, що біблійний афоризм стягнув до себе глибину і навантаження для творців фільму повною мірою. Чого тільки не було за шість років тяжкої, виснажливої, часом небезпечної праці!.. Одна з десяти серій художнього телесеріалу «Час збирати каміння» закінчується словами пісні:

*Краще один раз злітати соколом в Карпати,
аніж весь вік стогнати у ярмі.*

Ще один афоризм, скажете ви і не помилитесь. Цей рядок з народної пісні — ніби рядок з підручника української історії. Старої, нової, новітньої. На жаль. І таких афоризмів у фільмі розкидано буде багато, як і запитань. А відповіді? Відповіді знаємо ми з вами. І серіал для тих, хто знає, бо, чесно кажучи, у ньому ніби й нема майже нічого історичного — українсько-історичного. За тим винятком, що він увесь є таким.

Заповідався «Час...» як двадцятихвилинна притча, але зусиллями режисера Володимира Андрущука і людей, не байдужих до того, що завтра напишуть у підручниках з сучасної нам з вами історії, виріс до двох повнометражних серій, що їх знімальна група з усіх сил намагалася встигнути змонтувати, озвучити і випустити до грудня 91-го. До Референдуму. І хтозна, чи це лише мрійливі рефлексії митців на політику і сподівання змінити щось на краще. Та й не нам знати — нам робити. І у фільмі зроблено багато для того, щоб силою образів переконати нас, учасників референдуму 1991року, за що віддавати голоси... Бо з ситуацій, розіграних у декораціях Австро-Угорщини, кризь «орла» Габсбургів явно прозирає такий самий, тільки з роздвоєнням особистості, рідний романовський «двуглавий» мутант. І у гострих дискусіях в домі панів Шиманських дуже прозоро читаються ці ремінісценції. Поляки пишалися своєю обраністю, були господарями на західних теренах і гнобили українців, у квазідержавницьких амбіціях не помічаючи, що й самі вже є пригнобленими. У фільмі присутній цей психологічний зсув, що проектує «Україну нашу радянську» на

Польщу ХІХ ст. і робить цей посыл до паралелізму не любовим, а опосередкованим, а відтак – загальнолюдським. Таких тем у фільмі багато і, як правило, вони вибудовують архітектоніку фільму на різновагах.

Суспільний уклад і поривання особистості, любов і обов'язок, любов і війна, любов і любов. Військова рушниця і військо як інструмент знищення, а головне те, що кожен дивиться фільм на своєму рівні сприйняття і може взяти те, що йому потрібно. І це виникає не з бажання творців фільму потрафити усім верствам населення, а тому, що коли йде дощ – під нього потрапляють і трава, люди, міста і море, з якого випаровується новий дощ.

Збирати все те, що створило таку складну конструкцію, якою є десятисерійний фільм, – тільки акторська обсада сягає сотки виконавців, вже не говорячи про сотні людей, котрі взяли участь у масовках і просто сприяли роботі, – видається справою вельми потужною і надзвичайно важливою, особливо на тлі, на жаль, занепаду національного кінематографа. Тим приємніше зазначити, що у фільмі не побачиш жодного «варязького» обличчя, а нові, свіжі й у переважній більшості високопрофесійні національні сили. Певною мірою це був експеримент, і тепер можна сказати, що себе він виправдав: усі ролі у телесеріалі зіграні акторами Львівського, Івано-Франківського, Чернівецького, Тернопільського, Луцького і Коломийського театрів. Це правильне рішення. Кожному з акторів близькі і зрозумілі не лише заявлені у фільмі проблеми, а й той фунт, на якому вони проростали і проростають.

У цьому зв'язку виникає ще одна думка. Донедавна українські кінематографісти навіть на епізодичну роль здебільшого запрошували акторів із Москви чи Ленінграда, про ролі ж головні не йшлося взагалі, хіба що за незначним винятком. І це тоді, коли в українських театрах працювала і працює сьогодні велика когорта посправжньому талановитих майстрів, яких свідомо не помічали, замовчували, ігнорували. Наслідком такої недолугої, недалекоглядної, чи якраз навпаки – далекоглядної та підступної політики є те, що сьогодні в Україні, з її великою театральною та кінокультурою, можна перелічити відомих кіноакторів на пальцях однієї руки...

Саме через те поява таких телесеріалів на студії «Укртелефільм», як «Пастка», «Злочин з багатьма невідомими», «Украдене щастя» і «Час збирати каміння», де в основному зайняті актори українських театрів, переконливо засвідчує, що керівництву студії в особі її директора Леоніда Мужука, усім,

хто причетний до створення фільмів, не байдужа доля української культури, і вони роблять можливе й неможливе, щоб підтримати її у цей скрутний час і з допомогою телекіно заявити про Україну всьому світові...

Неабияке місце у телесеріалі належить масовим сценам, де найактивнішу участь брали безпосередньо горяни – мешканці сіл Верховинського та Косівського районів Івано-Франківської області.

...Окрім творчої праці, уявити собі координацію зйомок з репертуарним планом театрів з різних областей, рухом поїздів, зайнятістю акторів, хворобами, погодними примхами, сімейними обставинами... видається просто фантастичним. А вдалося це лише тому, що рухала усім ідея, котра змушувала часто жертвувати і сном, і здоров'ям, та й матеріальною користю. Ідея проста і вічна – любов. А власний момент вічності у фільмі вже є: у кращий світ пішли високі професіонали і чудові люди – метр заньківчанської сцени, заслужений артист України Богдан Кох і ще зовсім молодий, талановитий актор Чернівецького театру іменні О. Кобилянської Едуард Цісельський...

Трупа тяжко пережила ці втрати, але з Кохом встигли зійти ще його учні, і хтосьна, може, перейняли його секрети, яких він ніколи не приховував. А от роль Едіка Цісельського у фільмі – одна з найяскравіших. Шкода, що так мало їм обом було відведено долею часу...

...Відходять майстри, а зафіксувати це немає можливості – кіно вмирає. Нехай живе кіно!

У серіалі можна побачити різні акторські школи і манери гри. Від наївних дебютних ролей, що вражають безпосередністю, щирістю, до викристалізованих, вивірених, професійних.

Роль Степана Івасюка, без перебільшення, блискуче виконав актор Івано-Франківського театру Сергій Романюк.

Виконавець ролі Петра Олексюка – народний артист України, актор Львівського академічного драматичного театру ім. М. Заньковецької Іван Бернацький вклав набуту за довгі роки роботи в театрі акторську майстерність, серце і душу, аби розкрити перед глядачами безмежно складну гаму людських почуттів свого героя, його намагання знайти самого себе і у хвилину падіння, і в складну, найважливішу хвилину вибору – повернення до людей, серед яких він народився, виріс і жив.

Багатогранний характер, що буде знову й знову дивувати нас своєю неординарністю, втілив на екрані актор Тернопільського драматичного театру В'ячеслав Хім'як, а Ірина Складай просто врятувала трупу, замінивши одну з головних героїнь.

Станіслав Шиманський у виконанні актора Львівського академічного драматичного театру імені М. Заньковецької Тараса Жирка заслуговує на особливу повагу. Ми бачимо, як від серії до серії він мужніє, стає все більше переконливим у тому, що він щиро робить. Епізоди, де Стась веде гостру полеміку з батьком і братом, засвідчують, що це актор, для котрого кожна фраза, яку він проголошує, не є байдужою.... Тарас Жирко з ніжного і привітного юнака у початкових серіях виростає у непримиренного борця за справедливість, і ми віримо у це перетворення, бо воно йде від глибокого розуміння актором поставленого перед ним завдання, бо воно сповнене віри і щирості акторської, громадянської, людської...

Не менш напруженою і відповідальною виявилась і роль брата Станіслава Шиманського – Янека. Молодий, впевнений у собі офіцер австрійської армії є продовжувачем імперських амбіцій, які чітко поділяють людей на тих, хто служить, і тих, кому служать. Усі ці, часом відкриті, а іноді потаємні риси характеру молодого шляхтича чітко витворюються Орестом Гардою – виконавцем ролі Янека Шиманського – актором Львівського театру імені Марії Заньковецької.

Роль сина Степана Івасюка – Дмитра – виконує Роман Бариляк, теж актор Львівського театру імені М. Заньковецької. Спочатку це простий і щирий гуцульський легінь, але з перших сцен нашого з ним знайомства ми переконуємося, що йому, окрім ніжності і віри у людське добро, притаманні й почуття власної гідності та готовності боронити цю гідність. Таким запам'ятовується Роман Бариляк на тлі більшості серій фільму, і це незаперечний успіх молодого актора. Кохану дівчину Дмитра, Аничку, зіграла Ліда Остринська, теж актриса Львівського театру ім. М. Заньковецької.

Хотілося б з особливою теплотою відзначити Богдана Козака – народного артиста України, актора Львівського театру імені М. Заньковецької. Його майор, а згодом полковник Кранцкопф запам'ятовується своїм вишуканим солдафонством, хитрістю, езуїтською жорстокістю, особливо в епізодах розмови зі Станіславом Шиманським, а пізніше – з намісником Галичини графом Потоцьким – виразним носієм імперської політики...

Не можна не згадати ще один образ у цьому фільмі, і згадати так само з почуттям вдячності авторам, і особливо виконавцеві ролі поштаря, акторові Івано-Франківського театру, народному артисту України Юрію Суржі. Його герой – узагальнений образ народу, горян... Це – самі Карпати.

По-справжньому хвилюють сцени у виконанні Любові Боровської, котра грає роль дружини пана Шиманського. Її суперечки з чоловіком проєктуються в день сьогоднішній і примушують нас задуматися над тим, що, на превеликий жаль, історія повторюється, а ще більше, що вона нас учить того, ...що нічого нас не вчить....

Продемонстрували свою високу професійність і виконавці епізодичних ролей, які, як відомо, найважче зіграти яскраво і талановито.

А їх у фільмі чимало, як гуцулів у Карпатах, і кожна варта великого таланту і професіоналізму. Що й продемонстрували такі знамениті і досвідчені актори як Олександр Гринько, Назар Стригун, Борис Мірус, Наталя Лань, Любов Боровська, Михайло Барнич, Володимир Голосняк, Григорій Григорійчук, Тереза Перета, Іван Бернацький, Алла Загинайко, Галина Сабадаш, Андрій Піддубний, Валерій Мороз, Едуард Цісельський, Григорій Григорійчук... та власне і весь творчий склад Чернівецького музично-драматичного імені О. Кобилянської, актори якого прекрасно відтворили романтичне життя циганського табору, що мандрував собі Карпатами...

Сказати людям правду – чи не є це сьогодні найбільшим здобутком творців фільму: автора сценарію та режисера-постановника Володимира Андрощука, операторів, акторів, композитора Євгена Станковича, музика якого збагатила фільм глибокою народністю, драматизмом і навіть трагедійністю, що значно підсилило змістове навантаження багатьох епізодів, а відтак і телесеріалу.

З великою любов'ю і високою професійною майстерністю знайомлять нас із красою карпатського краю оператори Олександр Найда, Володимир Тимченко і Володимир Єременко.

Є у режисера В. Андрощука ідеї щодо єдиного фіналу, який підіб'є підсумки (багаторічної праці, й мистецького наміру, і патріотичного пориву). А поки що ось уже два роки група, сформована і випробувана часом (1-й фільм знято 1990-го) не працює.

Та все ж хочеться вірити, що, незважаючи на труднощі, студія «Укртелефільм» продовжить роботу над телесеріалом «Час збирати каміння», адже його, цього українського каміння, розкиданого по білому світу, не зібраного, ще так багато. Зібрати ці неоціненні духовні скарби народу – наше завдання: обов'язкове, нагальне. Ми можемо це зробити, можемо, якщо усвідомимо, що «краще раз злітати соколом в Карпати, аніж весь вік стогнати у ярмі».

АБЕТКА ЗЛАГОДИ

Представляємо телефільм «Час збирати каміння...»

У 70-ті роки минулого століття великий росіянин Лев Толстой, усвідомивши, що «все попереверталось і тільки укладається», до того ж невідомо ще, як уляжеться, звернув свій погляд на селянських дітей — «маленьких мужичків». Знову відкривши яснополянську школу, сприяючи організації подібних шкіл довкола, він на додаток здійснив свою «горду мрію»: написав низку оповідань, бувальщин і байок під загальною назвою «Азбука». Надалі задум був розвинений і в результаті створена ціла література для дитячого читання, вироблено художні принципи і стиль «народних оповідань».

Мабуть, кожному відома байка Л. Толстого з цього циклу — «Батько і сини», в якій глава сімейства за допомогою віника вчить дітей жити в злагоді та єдності. Розрізнені лозинки — беззахисно хрусткі, ув'язаний віник — пружний і «незламний». Наочність байки — вражаюча, вона надовго западає в дитячу уяву.

Великі приклади якщо й не завжди надихають, то неодмінно приходять на пам'ять в аналогічних ситуаціях уже нашого культурного життя. Кінорежисера Володимира Андрощука вже давно бентежив випадок, що стався в далекому гірському селі в часи, що співпадають з толстовським освітянством. Той сюжет передається як легенда, хоч люди вірять — так воно й було...

...Страшний бурелом тривав кілька днів і змінив русло ріки. Людські вільні землі стихія відтяла у селян і «приєднала» до панських. Той поспішив скористатися з дарунку природи і судом та підкупом закріпив за собою землі по руслу ріки. Але люди не змирилися. У день, коли в Коломиї почався процес, вони всім миром вийшли на зведення загати. Працювали день і ніч, а коли секретар суду приїхав, щоб на місці оприлюднити його рішення, пан був вражений — ріка знову несла свої води старим руслом.

Сценарій був написаний швидко і чекав свого часу недовго. У дні підготовки до Всенародного референдуму про Незалежність України почалася робота над телефільмом «Час збирати каміння...», що мав спочатку бути двосерійним. Потім, як водиться, герої повели за собою творців. В результаті знято десятисерійну стрічку, сім серій вже демонструвалися по

Українському телебаченню. На часі – зустріч із заключними частинами картини.

Спосіб роботи над фільмом цілком визначив його особливості: і вади, і перемоги. Протягом серій змінювався і жанровий ключ. Зачинався «Час...» як злегендаризована бувальщина з присмаком притчі, далі перейшов на сімейну хроніку, згодом набрав рис фільму пригод, а то й фільму-дороги, подекуди впадаючи то в бойовик, то в «клуб кіномандрівок». Всяке траплялося за десять серій: у тривалому фільмі – як у довгому житті. В останніх двох серіях уже проступили родинні плями будь-яких «тропіканок»: була замінена виконавиця головної жіночої ролі, що для нашого дитинного «кіноменталітету» майже катастрофічно. А загалом, що стосується побудови фільму, то після його перегляду склалося враження, що Володимир Андрощук створив такий собі «кубик Рубіка», де кожна наступна серія могла повернути куди завгодно: і сюжетно, і жанрово. Вдалили винахід, якщо вправно ним користуватися...

В орбіту активних перипетій фільму втягнуто, власне, лише три сім'ї: польського пана Шиманського і родини двох селян-побратимів: Степана Івасюка та Петра Олексюка, поєднаних коханням своїх дітей Дмитра та Анички. Це створило передумови для камерної кінооповіді. В подібному випадку справу вирішують два чинники – драматургія стосунків і акторський склад. На щастя, фільм стоїть на хорошому ґрунті театральної психологічної школи. Коли спадає напруга – актори «тримають кадр» владою індивідуальної виразності, якщо ж кульгає мотивація – своєю вірою переконують у ймовірності подій. Юрій Суржа, В'ячеслав Хім'як, Сергій Романюк, Олександр Гринько, Іван Бернацький, Богдан Козак, Тарас Жирко, Орест Гарда, Любов Боровська – ці імена говорять самі за себе. Серед такого представницького ряду все ж вирізняється В'ячеслав Хім'як – лінія Шиманського і розроблена благодатно, і послуговується матеріалом актор до ладу. Коли в цілому для стрічки характерна відкрита форма почуттів, то В. Хім'як працює в манері вишуканого нюансування.

А відкриттям фільму стала Лідія Остринська в головній жіночій ролі Анички, навколо якої обертається декілька фабульних орбіт. Складність її становища в тому, що маючи значний екранний час, драматургічно образ передбачає обмежену кількість емоційних станів, проте актрисі вдається не тільки уникнути одноманітності, а й подати характер розвинений, динамічний, художньо питомий. Саме тому заміна виконавиці наприкінці стрічки сприймається з посиленням розчаруванням.

А втім, є своя принада в довготривалому фільмі. Маю на увазі не ті випадки, коли події на екрані відбуваються повільніше, ніж у житті: часом камера просто «подорожує» за персонажем, немов «прихована». Зате радісно спостерігати, як від серії до серії акторськи виростає Орест Гарда (Янек, син Шиманського), відчувати, як душею приростаєш до постаті листоноші (у ґрунтовному, бездоганному втіленні Юрія Суржі), слухати неквапливі загадкові коломийки, милуватися верховинними краєвидами.

Але ці світлі зони картини, на жаль, не затуляють прорахунків. Дуже вже не рівномірно розподілена по серіях подієва насиченість стрічки, італійські батальні сутички розтягнуті, жанрові замальовки (цигани, поєдинок на Скалі) хоч і самодостатні, але надмірно екзотичні. Тоді й згадуєш першу серію – безперечний камертон і таємну норму телефільму. Тут все виважене: і операторський прозорий стиль, і майстерне музичне тло, і чистота акторських рішень. Ефект першої серії полягає в тому, що схвильованість режисера ідеєю твору знайшла собі такі «щирі» засоби виразу, що набули на цій основі естетичного завершення, гармонійної єдності змісту і форми.

Гідний подиву ще один аспект роботи над фільмом. За сюжетом, зведення загати на річці поселяни розпочинають, перервавши весілля. Масовку, природно, складали жителі села, в якому проходила зйомка. На неї місцеві охочі прийшли в аутентичному святковому одязі, в ньому ж пішли і на «штурм» ріки. Така самовідданість в ім'я кіномистецтва не тільки глибоко зворушила професіоналів, але й спонукала їх до підвищеної вимогливості до себе. Цей єдиний порив передався в кадр, емоційно вивершив епізод на Черемоші.

...А знайомство читачів-глядачів із фільмом «Час збирати каміння...» хотілося б закінчити на ноті захоочення творчій групі картини. Робота над стрічкою, вочевидь, їх багато чому навчила, підвела до порога нових завдань. Окреслились певні фабульні можливості, визріла потреба несподіваних поворотів, вмотивованих ускладнень у стосунках героїв. Доволі потенційно цікавих, значущих мотивів ще тільки намічено, власне, знято лише перший «урожай» з цього ще мало освоєного тематичного поля. Недаремно, насампочатку ми згадали «Абетку» Л. Толстого. На черзі – морфологія і синтаксис.

ДОКИ ГРІМ НЕ ВДАРИВ – ТЕКЛА СОБІ РІЧКА

Часто про талановитих починають говорити тоді, коли вже нічого не можна виправити. Коли людині вже нічого не треба (а, може, не так багато вона потребувала за життя?) від нас, а навпаки, ми тією чи іншою мірою прагнемо щось надолужити, спокутувати свої чи чужі гріхи перед нею?

Здається, що зустріч з режисером Володимиром Андрощуком, яка відбулася в середу в кінотеатрі ім. І. Миколайчука – перша, яка вийшла за межі традиційних зустрічей в цьому ж закладі: обов'язково перед днем народження, раз на рік.

Зібралися чернівчани, аби почути людину, яка добре знала геніального митця (вони були однокурсниками), а вийшли, почерпнувши багато цікавого та змістовного про сучасний стан українського кінематографа. Дехто із песимістичним настроєм. Бо якщо мова йде про кіно, яке не живе, а існує (і режисери без роботи, і оператори, які втрачають навики, і письменники, які ніби й можуть писати в шухляду, ставати філантропами, але не мають для цього маленької дрібнички – грошей, які б допомогли їм займатися цією самою філантропією), то кінорежисер ставить запитання: хто може краще написати, зняти, зіграти сучасність і сучасника, як не, даруйте за тавтологію, сучасники? Але вони такої можливості не мають. І це неприпустимо. Адже через 200 років ніхто не зможе відтворити правдиво наше життя, так само, як ми – добу проминулу. Тим часом нішу заповнюють низькопробні зарубіжні фільми, заборонені у себе на батьківщині. Ті ж американці не допустять, аби юне покоління виховувалося на фільмах, які пропагують насильство. Менталітет же наших наступників формує телебачення, де практично на кожному каналі демонструється переважно закордонний непотріб, з болем говорив на зустрічі Володимир Андрощук...

Після зустрічі глядачі мали змогу переглянути 3 і 4 серії 10-серійного фільму «Час збирати каміння». Не випадково саме їх вирішив привезти в Чернівці режисер Володимир Андрощук. Колись, виявляється, українським акторам не доручали грати в

українському кіно ролі українців. Для створення образів буковинців чи гуцулів запрошували московських чи тодішніх ленінградських акторів. Компенсували їм усі витрати, платили гонорари... А тут якось поталанило: відмовившись від загрозової, на думку чиновників, назви «І вдарить грім!», режисер Андрощук отримав дозвіл на зйомки фільму за участю акторів українських театрів. Тобто людей, які розуміють і відчувають українську мову і – основне – те, що вони грають. Тому до зйомок у фільмі режисер запросив акторів з Чернівецького, Львівського, Тернопільського, Івано-Франківського, тобто театрів західних областей України, де ситуація була не така, як от у столичному театрі імені Івана Франка: вийшла артистка на сцену, сказала репліку українською, аби гроші заплатили і – за куліси, до загальноприйнятого і «общедоступного язика».

Саме у демонстрованих сценах знімався актор Чернівецького муздрамтеатру ім. О. Кобилянської Едуард Цісельський, життя якого обірвалося незадовго після того, як загинув його герой – непокірний борець, вчорашній студент Віденського університету Василь. Трагічний збіг? Можливо... Можливо, збіг долі актора і долі його героя – це тема для досліджень...

За словами режисера, грошей на зйомки «Час збирати каміння» виділили аж на... 40-хвилинний фільм! Тобто на дві телесерії. І він взяв за основу документально засвідчену історію із життя карпатських українців минулого століття: гуцули кількох сіл програли в Коломиї суд панові. Оскільки межа між землями панськими і людськими визначалася по річці, то коли після повені вона змінила русло, всі родючі землі перейшли на панський бік, що, зрозуміло, підтвердив ласий на хабарі суд. А що зробили люди? Зібралися селами і повернули річку в старе русло...

В. Андрощук спішив зі зйомками: хотів відзняти і показати фільм до 1 грудня 1991 року, коли мав відбутися перший український референдум. Показати – як наочний посібник перемоги єдності над, здавалось би, незборимим.

Проте єдність, яка передбачалася для голосування за незалежну Україну, проявилася з перших днів зйомок фільму: горяни безкоштовно брали участь у масовках і вийшли дружно «повертати» річку, як колись їхні півдавстрійські предки. Завдяки народному подвижництву виділених коштів вистачило аж на дві серії, які встигли відзняти до референдуму.

Повчальна і, впевнена, що не безнадійно повчальна історія.
Бо випадки єдності українців не поодинокі, як у нашому
минулому, так і в сьогоденні.

ЧАС ЗБИРАТИ КАМІННЯ

Десятисерійний телесеріал режисера кіностудії «Укртелефільм» Володимира Андрощука забезпечив собі довге існування. І не тільки афористичною фразою з Екклезіяста, що стала назвою фільму. А, передовсім, зверненням до теми становлення української національної ідеї.

Недавня творча зустріч із відомим режисером, яка відбулася в кінотеатрі ім. І. Миколайчука, «читалася» принаймні в кількох контекстах. Зініційована музеєм В. Івасюка (директор П. Нечаєва) і кінотеатром імені І. Миколайчука (директор В. Павлик), ця зустріч стала чи не першою в низці заходів з нагоди святкування 60-річчя від дня народження Івана Миколайчука, яке відзначатимемо влітку наступного року. Володимир Андрощук був інститутським однокурсником нашого славного земляка, їхню духовну спорідненість можна простежити, зокрема, на прикладі згаданого серіалу. В Чернівці Володимир Андрощук привіз третю і четверту серії фільму, в яких знімалися актори Чернівецького музично-драматичного театру імені Ольги Кобилянської. Факт приємний і сумний водночас...

Приємний глибшим знайомством з кінороботами буковинських митців, зокрема, заслуженого артиста України Едуарда Цісельського (нині покійного) в ролі Василя Плав'юка. А сумний тому, що показати усі серії одночасно неможливо, хоч і бажано. Адже фільм порушує багато тем, які спроектовані на сьогоднішній день. Логічно тому виникло прохання до гостя – зробити кіноверсію для масового прокату фільму в повному обсязі – усіх десяти серій, і продемонструвати цей фільм у Чернівцях, причому в «ланцюгові» послідовності в усіх кінотеатрах міста. Оскільки за основу фільму, як відомо, взято історію Карпатського регіону України, факти і події донедавна замовчувані. Володимир Андрощук сам же і створював сценарій цього фільму. Тому під час днів літератури рідного краю, з якими співпав його приїзд у Чернівці, кіномитець був буквально нарозхват: з ним зустрічалися молодь, школярі багатьох чернівецьких шкіл, інтелігенція міста.

ДОСТУКАТИСЬ ДО СОБОРУ КОЖНОЇ ДУШІ...

Літературна премія імені Олеся Гончара, заснована Кабінетом міністрів України та НСПУ, присуджується за кращий прозовий твір року і вручається 3 квітня, в день народження класика української літератури. Цьогорічним лауреатом премії Олеся Гончара стала Галина Тарасюк за роман «Між пеклом і раєм».

– Прихильники Вашого таланту втішені тим, що роман «Між пеклом і раєм», який був номінований на цьогорічну премію ім. Тараса Шевченка, усе-таки гідно поцінований, як на мене, дуже престижною премією імені Олеся Гончара. Більше того, в цьому є певна символіка, адже Ваш роман написаний в дусі роману Олеся Гончара «Собор», вихід якого у сумнозвісні часи застою був рівнозначний вибухові бомби: та ж сама тема понівеченої людської душі, понищеної духовності, святе бажання розворушити нашу совість, повернути народу його гідність, його святині...

– Дякую за високе порівняння. Чесно кажучи, тільки зараз я усвідомила, що справді мій роман дуже суголосний з романом незабутнього Олеся Гончара «Собор». На жаль. Бо владі незалежної України давно треба було вирішити усі перераховані Вами проблеми... Тоді б, може, не було потреби моральної писати про це романи. Та все ж – це справді велика честь – бути лауреатом премії не тільки геніального, а й улюбленого українського письменника.

– У романі «Між пеклом і раєм» немає таких характерних для новітньої української прози олігархів, елітарних і просто повій, сексу, немає копірвання в тому, що так любить сучасний пересічний читач, – в людському бруді. Зізнайтесь, для кого Ви писали такий патріотичний твір?

– Якраз для того пересічного читача я й писала. Тобто – для людей, які ще мислять себе народом. Не електоратом, якого можна користати усіляко на виборах, не бидлом, яке можна

зневажливо забути після, не лохами з локшиною на вухах, а народом. Я писала свій патріотичний, як Ви справедливо кажете, твір для молоді, яку нині добре оплачувані і розкручені дядьки і тітки намагаються дезорієнтувати, перетворити в те саме бидло з недопитою пляшкою пива в руках і матюком на вустах. Я наводила історичні паралелі між сучасним нескореним лицарем духу, інтелігентом, митцем Мироном Волинцем і великим подвижником духовності на Русі, засновником Києво-Печерської лаври святим Антонієм ради того, щоб показати спадкоємність і незнищенність високої ідеї служіння державі, народові, яка споконвіків тримала небо над Україною. Довести, що українці – народ державний, що земля наша багата і щедра героями, трудівниками і святыми. Я хотіла цим твором достукатись до собору кожної душі, до людської гідності кожного, до національної гордості кожного українця... Я знала, що його чекають, і не помилилася. Жоден мій твір не користувався такою популярністю в читача, як цей роман, здавалось би, надто серйозний, надто одухотворений як на наш скабресний, цинічний, здешевлений час.

– Може тому, що Ви перший письменник, який незважаючи на поголовну нині в літературні моді усе опаскуджувати і дрібнити, дав нарешті українському читачеві позитивного героя, отакого собі сучасного Кармелюка, Довбуша – Мирона Волиня?

– І тим більше – інтелігента, людину творчу і патріотичну! Сучасного героїчного героя, за яким, чесно кажучи, давно стужився читач. А в житті буденному – тужать люди, розчаровані нашою нечесною, бруднувато-хитруватою політикою, тужить розгублена література разом з мистецтвом. Врешті, тужить молода держава... Разом з тим я вивела у романі десятки персонажів, народжених новим часом, епохою нашої Незалежності, яких давно чекала Україна. І це не голосні слова і тим паче не самохвальство. Як журналіст з багаторічним стажем, який знає наше життя ворохобне з гори до самісінького дна, я знаю про цю тугу...

– Мирон Волинець теж гине, не поцінований достойно, але не нагородами, а можливістю працювати на повну потугу свого таланту. Скажіть, Ваш герой писаний з конкретної людини? Чи могли б Ви розказати про цю людину детальніше?

– Точніше буде сказати, що Мирон Волинець писався не лише з конкретної людини, а людини і мені, і навіть Вам, добре відомої і знайомої – світлої пам'яті кінорежисера Володимира Андрущука, мого покійного чоловіка, і його пристрасної мрії

творити високопатріотичне мистецтво для нової України, тобто виконувати свій громадянський обов'язок митця, свою націєтворчу і державотворчу місію. Цією мрією, наскільки я знаю, одержимі багато чесних і талановитих митців. Але, на жаль, їх не чують ті, хто при кермі... Принаймні, так було досі. Сподіваюся, крига скресає. І Указ Президента України «Про деякі заходи з розвитку книговидавничої справи в Україні», підписаний напередодні виборів, і деякі зрушення у царині вітчизняної кінематографії теж вселяють надію.

Що ж до Володимира Андрощука... то ми можемо тільки гірко пожаліти, що такі світлі і одержимі люди покидають Україну, згорівши у щоденній, щохвилинній боротьбі з конформістською нечистю, що опосіла її... Образом Мирона Волинця, українського чесного митця-патріота, цього «вічного революціонера», якими справді були і Шевченко, і Франко, цього непідкупного нонконформіста, я хотіла воздати шану усім великим синам і дочкам України і минулого, і теперішнього: і Григору Тютюннику, і Володимирі Івасюку, і Роману Андріяшику, і Миколі Гірнику, іменною премією якого сьогодні нагороджують один одного ті, що «теж спалювали себе», як писалося в одній з газет, але в кабінетах ЦеКа і в доносках, перепрошую, у «ЧеКа» на того самого Гірника...

Мій роман «Між пеклом і раєм» – проти подібного цинізму, яким нині намагаються звести нанівець такі сакральні поняття, як совість, честь, мораль, навіть Божі заповіді. А мій Мирон Волинець і з того світу, як я вже переконалась, не дає спуску і спокою подібним «полум'яним борцям». Навіть із свого вічного «притвору» він утверджує спаплюжені нині Шевченківські ідеали служіння народу мистецтвом в ім'я торжества його незнищенності у часі і просторі.

– Це правда, що Ваша зустріч із кінорежисером Володимиром Андрощуком була просто-таки фантастичною? І доленосною?

– Наша зустріч із Володимиром Андрощуком навіть сьогодні здається усім майже неправдоподібною, фантастичною, або вигаданою мною. Тим більше, що я її описала, правда відсторонено-романтично, як того вимагав жанр, у романі «Між пеклом і раєм», який не просто присвячений Володимирові Андрощуку, а й спровокований ним, його життєвим і творчим шляхом. Признаюся, мені давно хотілося написати роман про долю «шістдесятника», який не вписувався у цей, по-різному трактований «бренд», точніше, у справді феноменальне мистецьке і політичне явище, але дуже багатогранне, тим більше,

що нині до нього «приписуються» не тільки ті, що були жертвами комуністичного терору, а й прихвостні його: «стукачі» і «підписанти». Останнім часом потяглися в лави «шістдесятництва» і «вірні лєнінці», і комсомольські «вожді», і тихі «службісти» і навіть «цєкісти». Не кажучи вже про колись успішних в умовах тоталітарного режиму «творців».

Але оскільки українське «шістдесятництво» було в певній мірі спричинене загально планетарним підйомом соціальної і національної активності, то головну силу і потугу його склали інтелігенти з народу, які намагалися чесно робити свою справу, не продавшись спецслужбам, і дивним чином прорвавшись крізь інші «спокуси».

Власне, на таких людях і трималася тогочасна духовність, і поступ до свободи. Але у 90-х їх знову випередили «голосні і бунтівні», повернувшись до народництва хто із кабінетів, а хто з казематів. Воз'єднання конформістів з нонконформістами й породило ту покруч демократії з охлократією, від якої ми нині не знаємо як рятуватися. Але найстрашніше те, що під його натиском відійшли за вічні межі і справжні представники «шістдесятництва» – його світло, його раціональне, правдиве зерно. Такі, як Володимир Андрощук – люди з не розтраченим ані на парадний галас, ані на каторжанські муки, творчим потенціалом. Він міг і хотів багато зробити, але йому не дали ті, про яких я сказала: успішні пристосуванці в нових умовах демократії...

– Ви вперше вводите в українську прозу образ Антонія Печерського. Це, здається, також ризиковано – як подивиться церква на те, що Ви насмілюєтесь оживлювати Антонієві думки – такі проукраїнські?

– Як людина глибоко віруюча, я пережила великі сумніви з приводу того, чи мала я взагалі право торкатися образу Антонія Печерського. Тим паче, імпровізувати, хоч уся діяльність цієї знакової справді постаті, усе життя святого Антонія принесене на вітвар не тільки утвердженню християнства на Русі, а й зміцненню її державності уже на відчутних засадах щойно народжуваної юної нації, якою б самоназвою вона себе на той час не йменувала. І цього мені ніхто не заперечить. Тим паче я дуже серйозно вивчала це питання і ту епоху, тобто суспільно-політичне життя Київської Русі на зламі X-XI століть, і знайшла дивовижні аналогії зі своїм часом: та ж сама виснажлива боротьба за владу, ті ж безконечні внутрішні міжусобиці під пильним оком зацікавлених сусідів і світового лідера, правда, в образі величної Візантії. А питання інтеграції в Європу, точніше

питання вибору між Європою і Азією, як виявилось, для русичів на чолі з князем Володимиром було не менш актуальним, ніж для нинішніх очільників незалежної України. Врешті, прийняття християнства і стало тим вибором. Признатися, ця своєрідна реінкарнація історії у подіях і дійових особах сьогодення мене просто шокувала! Однак я намагалася не лиш порушувати проблему нашого, питома українського ходіння по колу, а й шукати відповіді на одвічне сакраментальне національне питання: як з цього стану вийти взагалі?

– І знайшли відповіді?

– Так. Разом з героями роману: тисячолітнім першим державником Русі-України, засновником Києво-Печерської лаври і, за деякими даними, і Зимненського ставропігійного монастиря, і Чернігівського, а також родоначальником українського чернецтва – святим Антонієм, і моїм сучасником – кінорежисером Миронем Волинцем, великим трудівником, творцем і мислителем, образ якого я писала зі свого великого друга і сучасника, в житті – кінорежисера-постановника 10-серійного телефільму «Час збирати каміння» Володимира Андрощука.

Головна ідея роману: Україні треба ставати і бути Державою. Бо тільки у могутній вільній гуманній патріотичній державі – майбутнє українців як нації і людської популяції. Головна вимога і умова: цю державу мають очолювати патріоти, для яких державність України – найвища цінність. Тобто люди, яких, здавалося б, не існує в природі. Насправді вони є, і тільки література, мистецтво може їх виховати і мотивувати на героїчних прикладах, пробудивши в генетичній та історичній пам'яті спогади про світлі образи героїв минулого, харизматичні постаті подвижників, гідні наслідування. Серед них – і князь Володимир, і лицар Ілля Муромець, і митрополит Іларіон, і засновник перших форпостів християнства на теренах Русі-України – святий Антоній. І наш сучасник Мирон Волинець – сиріч кінорежисер Володимир Андрощук.

ЗІ СЦЕНИ НАРОДНОГО ТЕАТРУ...

Тетяну Малінську її ровесники пам'ятають за дівочим прізвищем Ярмолук. Минулого четверга ця привітна жінка зайшла до редакції газети «Слово правди» із примірником нашого часопису, в якому надруковано матеріал про відзначення Дня театру й історичні розвідки з цього приводу режисера Людмили Похожалової.

– Якщо це вас зацікавить, – запропонувала з порога, – то я пам'ятаю народний театр Клубу залізничників. Він був поблизу 42-ї школи й керував ним Андрій Дудко. Водночас зі мною там займалися Володимир Андрощук, Іван Зінкевич, Олексій Марчанчин, Юрій Мокрецький, Надія Турчин... У виставі «За трьома зайцями» я грала роль старшої жінки, сам Андрій Іванович виконував кілька ролей – майстерно перевтілювався і швиденько перевдягався за кулісами. Виступали у Володимирі та у приміських селах.

За словами пані Тетяни, це був не єдиний осередок культури у тодішньому Володимирі. У повоєнний час у паспортах його жителів стояла особлива відмітка «2», чим «завдячували» прикордонному розташуванню – так позначали другу прикордонну смугу. Сім'ї офіцерів-прикордонників проживали на початку вулиці Устилузької, у двоповерховому будинку, що між капличкою волинських святих і профтехучилищем. А їхній клуб, який очолював Петро Капінос, розміщувався у будинку, де потім була організація ДТСААФ. Там також діяв драмгурток. Керівником його була Віра Сурміна, вона до того грала у Нововолинському театрі. Там займалися Володимир Андрощук, Євген Дідун, Віра Казмірчук та інші.

Окрилені успіхами на володимирській сцені, розповідає пані Тетяна, вони удвох із Володимиром Андрощуком після закінчення школи поїхали у Москву, вступати до ВДІКу. Однак, зустрівши там значно доросліших та іменитіших абітурієнтів, які уже працювали в театрах і знімалися в кіно, вчорашні десятикласники зрозуміли, що приїхали дарма. І справді, після творчого конкурсу довелося повертатися додому, влаштуватися на роботу. Взяли телетайпівкою у редакцію газети «Червоний прапор», іноді допомагала коректору, інколи доручали написати

замітку до газети. Згодом здобула бухгалтерську спеціальність і працювала за цією освітою, але театр любила все життя.

Іван Зінкевич згодом став директором швейної фабрики. Олексій Марчанчин залишився у Володимирі, Надія Турчин була знаною швачкою, шила навіть весільні сукні, Юрій Мокрецький жив у Заріччі, через хвороби рано помер. Про те, як склалося життя Віри Казмірчук, тепер доктора медичних наук, директора столичного Інституту імунології, алергології та реабілітації, нещодавно розповідала наша газета.

І тільки один із колишніх самодіяльних артистів – Володимир Андрощук, відслуживши строкову службу в армії, таки вступив до Київського театального інституту і став, як і мріяв, кінорежисером. Зняв кілька десятків документальних фільмів та першу українську десятисерійну історичну стрічку «Час збирати каміння». Жителі Володимира пам'ятають його фільм, присвячений 1000-літтю нашого міста – її час від часу демонструє місцеве телебачення. Жив у Києві. Працював на «Укртелефільмі».

Помер і похований режисер у Броварах. У школі села Зимного Володимир-Волинського району, де він навчався в початковій школі, є куточок, присвячений його пам'яті. Подбала про це його дружина, письменниця Галина Тарасюк.

Галина ТАРАСЮК,
«Живий журнал» Г. Тарасюк;
«Хвиля Десни», 18 серпня, 2018 р.

«НЕ ДО КІНА НАМ СЬОГОДНІ! УКРАЇНА В НЕБЕЗПЕЦІ!»

Сьогодні – день народження талановитого українського кінорежисера Володимира Андрощука. Народився Володимир Іванович 18 серпня 1938 року на хуторі Горичеві, що недалеко від знаменитого Зимненського монастиря, Володимир-Волинського району Волинської області у національно свідомій родині. В дитинстві став мимовільним свідком зародження ОУН-УПА. Під час т.зв. «волинської різни» хату їхню спалили, батько пішов до «лісових хлопців», а мати, рятуючись від смерті, втекла з малими дітьми у Володимир-Волинський, де В.І. Андрощук по війні закінчив середню школу.

В 1961 році, відслуживши в армії, вступив на щойно відкритий кінофакультет Київського інституту театрального мистецтва ім. Карпенка-Карого, на курс його засновника – знаменитого режисера кіно і театру Віктора Івченка. Це був перший призов українського національного кіно, з якого вийшли чимало яскравих «зірок»-шістдесятників: Іван Миколайчук, Броніслав Брондуков, Раїса Недашківська, Борис Івченко та ін.

Після закінчення кінофакультету Володимир Андрощук майже 10 років працював режисером на студії «Укркінохроніка», відтак Львівської телестудії, а решту життя – на студії «Укртелефільм». У його доробку близько сотні документальних фільмів та сюжетів на актуальні теми того часу, зокрема, захисту природи Карпат, озера Світязь, збереження історичних пам'яток, народних традицій, розвою української національної культури. Багато з них увійшли до золотого фонду українського кінолітопису, а деякі досі актуальні і такими залишаться надовго. А все тому, що Андрощук, як писали про нього газети, «ніколи не знімав документальні фільми на злобу дня минушого, а ради дня грядущого».

Його короткометражні стрічки, пронизані пристрасною любов'ю до України, досі вражають масштабністю режисерського мислення, сміливістю і новаторством. Однак, досягнувши успіхів у документалістиці, Андрощук мріяв про художнє кіно. Точніше,

мріяв зняти історичну кіноепопею про боротьбу українського народу за свою Державність і Незалежність.

Взагалі, тема воєнних конфліктів і безкарних військових злочинів проти безвинних людей завжди хвилювала Андрощука. Тож не дивно, що першими документальними роботами, над якими він працював як співавтор і режисер, були стрічки про жакливі злочини німецьких фашистів у Західній Україні під час Другої світової, зокрема, розстріл у лісі під Львовом тисяч італійських солдатів, які відмовилися служити рейху: «Це не повинно повторитися», «Історія попереджає», «Завжди напоготові» («Укркінохроніка», Львівська обласна студія ТБ, 1971-1978 рр.).

Володимир Андрощук був серед тих митців, хто з радістю зустрів Перебудову і кинувся в боротьбу за незалежну Україну. Робота над документальним фільмом «Минуле нагадує», або «Дем'янів лаз» (1988 р.), в якому вперше йшлося про розсекречені звірства НКВС – розстріл на початку війни, в червні 1941 року, в урочищі біля Івано-Франківська тисяч недавно «визволених» «совітами» свідомих українців Прикарпаття, стала для Андрощука сатисфакцією за всі митарства, примуси і заборони в радянські часи.

Звичайно, оживали в пам'яті болючі спогади про т.зв. «волинську різню», неправдиво трактовану радянськими істориками, ті криваві і безглуздо жакливі події, що з коліски осколком засіли в його серці, а згодом змусили дізнатися всю правду про їх причини, спонуки, винуватців і, звичайно, жертви, однією з яких був сам. Але не тільки це боліло Володимирові, а й невизнання героїзму повстанців ОУН-УПА і їх незаперечної ролі в боротьбі за національну незалежність і державність України.

Але в кінці 1980-х ще рано було говорити про героїзм ОУН-УПА. Тому Андрощук вирішує почати здалеку – з 1850-1880-х років, коли українці західних земель: Галичини, Буковини, Прикарпаття і Закарпаття – мимоволі опинились у епіцентрі європейських визвольних революцій. Спричинилася до цього війна Австро-Угорської імперії з волелюбною Італією, в якій вимушено брали участь і жителі західних, на той час підавстрійських, але з правіку українських земель. Саме ці рядові рекрути-гуцули і підневільні офіцери-шляхтичі з Галіції, Буковини і Гуцульщини, змушені проливати свою і чужу кров за імперські амбіції австрійського цісаря, поволі прозрівали, задумуючись над власною долею, і все частіше згадували слова популярного на західних кресах Русі-України народного поета

Тараса Шевченка про те, що треба *«миром, громадою обух
сталить, та добре вигострить сокиру, та заходиться вже
будить... хиренну волю»...*

Між іншим, вперше вірші Тараса Шевченка – тоді «рекрута» російського царя – австрійський офіцер і буковинський поет Юрій Федькович почув якраз під час згаданої війни в Італії від галичан – теж офіцерів війська цісаря Франца Йозефа. І саме тоді відчув свою кровну і духовну єдність із сином далекої і незнані Наддніпрянської України.

Пробуджений Словом русича-наддніпрянця Тараса Шевченка спольщений рутенець Осип Гординський, назвавшись Юрієм Федьковичем, поклянеться вперше рідною українською мовою:

*Зорю свою Буковину,
Як наш Тарас, як мій тато
Научив мене орати,
І віру, любов і надію
Буковинов скрізь посію!*

Тож недаремно, відчувши через століття, на межі 1980-1990-х, свіжий вітер свободи, волиняк Володимир Андрощук, добившись дозволу «вищестоящих інстанцій», заручившись підтримкою керівництва «Укртелефільму» і навіть отримавши невеликі кошти з бюджету, так пристрасно починає роботу над першими серіями художнього історичного телефільму – «Час збирати каміння» – якраз на тему пробудження національної свідомості у західних українців, відірваних віками від материкової України. І приурочує їх Всенародному референдуму 1991 року, на якому мала вирішуватися споконвічна мрія усіх українців про свою єдину соборну незалежну державу.

От про що фільм В. Андрощука «Час збирати каміння»: про те, що тільки громадою, всім народом можна перемогти і панів, і царів, і визволити рідну землю від окупантів.

Несподіваний успіх двох серій серед телеглядачів і перемога на референдумі національної ідеї надихає режисера продовжити роботу над фільмом. Його підтримує група однодумців, акторів, патріотичних керівників, підприємців і взагалі простих людей західних областей України. В результаті у 1996 р. на екрани телевізорів виходить десятисерійний фільм про боротьбу українського народу за своє визволення на зорі XIX століття – «Час збирати каміння».

Тож закономірно, що окрилений творчою удачею, Андрощук планує продовжити роботу над кіноепопеєю. А коли у 90-ті

нарешті зустрічається у Києві з легендарними героями свого дитинства – командирами і очільників ОУН–УПА, імена яких чув від батька, тими, хто вцілів, дивом вижив у радянських тюрмах чи повернувся з еміграції, вирішує мовою кіно розповісти усю правду про «Волинську трагедію». Особисте знайомство з головою проводу ОУН(б) Ярославом Стецько, останнім президентом УНР в екзилі Миколою Плав'юком та Головним командиром УПА Василем Куком тільки утвердило його у творчих намірах.

На жаль, створити кінолітопис всенародної і довголітньої боротьби за незалежну державу Україну Володимиру Андрощуку не вдалося. Надто різко призупинилося фінансування усіх кіностудій, зокрема й «Укртелефільму», де він тоді працював.

Зосталася нездійсненою і мрія нині вже покійного кінорежисера зняти фільм про подвиг командира сторожового корабля Чорноморського флоту Сергія Настенка, який у червні 1992 р. першим підняв над своїм стареньким СКС-112 синьожовтий прапор Незалежної України. Канули в Лету й інші не реалізовані сценарні задуми...

Прикро, але до кого б із владоможних і заможних патріотів не звертався тоді Володимир Андрощук, чув одну й ту ж лукаву відповідь:

– Не до кіна нам зараз! Україна в небезпеці!

Мабуть, тих т.зв. націонал-патріотів, які прийшли до влади на хвилі всенародного піднесення і які добре розуміли роль кіномистецтва в переломні моменти історії, ще міцно тримала в узді колишня радянська традиція, коли про українське можна було говорити або жартома, або ж погано. Виплеканим колоніальним режимом, вихованим «великою російською літературою», як сказав недавно в телепередачі один з цих мастодонтів, і ще «більшим кінематографом» (!), їм раптом забракло патріотичної масштабності бачення майбутнього України.

Точніше, оговтавшись від власних «подвигів» депутатських, вони енергійно захопилися власним збагаченням, хто, сівши на грошові потоки з бюджету, хто – з діаспори української, яка в ті роки віддавала останній доляр на розбудову незалежної суверенної України, не відаючи, що розбудовує мастки колишньої компартійної і творчої еліти, перефарбованої в жовтосині кольори. І, що найганебніше, усі ці «моральні авторитети «по разнарядке с Кремля» не соромилися дружно гупати себе в груди і щиро стогнати: «Не до кіна нам сьогодні! Україна в небезпеці!».

Воістину мав рацію один з ідейних вождів Індії часів її визволення з-під впливів Британської корони, сказавши, що «нема більшого ворога рідного народу, як інтелігенція, вихована колоніальною системою».

Ці слова часто повторював Володимир Андрощук, спостерігаючи за переродженням «націонал-патріотів», нардепів-«демократів» у нинішній олігархат і його прислужників, а надто за вакханалією дерибану народного добра, яка буквально захлеснула українську молоду державу, боляче вдаривши по культурі і духовності, а отже, і по мріях і надіях чесних митців України.

Цього року Україна вже відсвяткувала 27-річчя своєї Незалежності! Вік зрілого покоління, а «нам», на жаль, і досі «не до кіна». І, як завжди, бідна ньєнка Україна в небезпеці: 5-й рік іде підступна кровопролитна російсько-українська війна!..

А могло бути зовсім по-іншому, якби українці змогли побачити, наприклад, чесний художній фільм про звитязну й чесну боротьбу Української повстанської армії за життя і свободу рідного народу, до якої змусили її загарбники усіх мастей та ідеологій. Або документальний фільм про епохальне рішення командування Чорноморським флотом перейти на бік Незалежної України...

Хтозна, може б і війни не було на зросійщеному Донбасі, тим паче – анексії Криму...

Але маємо те, що маємо.

І тільки одне розраджує і надихає: Україна живе, бореться, знімає нове кіно, часом дивиться 10-серійний телефільм кінорежисера Володимира Андрощука «Час збирати каміння» і не забуває, що цей девіз досі на часі, бо ворог – не дримає. І зовнішній, і внутрішній!

СТАТТІ ВОЛОДИМИРА АНДРОЩУКА

Володимир Андрущук відомий і як кінорежисер, автор-постановник телесеріалу «Час збирати каміння» та сотні документальних фільмів за власними сценаріями, і як журналіст, публіцист, який охоче послуговувався газетною «трибуною» і виступами на радіо.

Ця полемічна стаття, яка була надрукована у газеті «Українське слово» навесні 2003 року, стала згодом темою розмови Володимира Івановича з його колегою, кінорежисером Василем Ілляшенком на каналі «Радіо. Культура». А через півроку Володимира Андрущука не стало. 2014 року пішов у засвіти і Василь Ілляшенко. Зосталися лиш «неювілейні роздуми» з приводу ювілею кіностудії ім. О. Довженка. На жаль, актуальні й сьогодні.

ЧИ РОДИТИМЕ САД ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА?

Неювілейні роздуми з приводу майбутнього ювілею

«З метою виконання постанови Кабінету міністрів України від 5 червня 1998 року за №813 «Про затвердження Положення про державну підтримку національних фільмів у продюсерській системі»

Наказую:

Вести в дію «Положення про державну підтримку національних фільмів у продюсерській системі».

Управлінню кінематографії, фінансово-економічному управлінню: до 1 червня 1993 року провести усі видані раніше нормативні акти у відповідність з вище названим Положенням.

Міністр культури України Д. Остапенко».

Як бачимо, у Наказі чітко сказано: привести усі видані раніше нормативні акти у відповідність з Положенням про державну підтримку національних фільмів до 1 жовтня 1998 року.

Сьогодні на вулиці червень 2003 р. За цей час на підтримку життєдіяльності студії держава не виділила ні копійки. Як наслідок — у виробництво не було запущено жодного фільму.

Виникає закономірне запитання: як узгодити нинішній катастрофічний стан колись потужної кіностудії ім. О. Довженка, яка за сімдесят попередніх років свого існування створила майже 900 кінострічок, щороку випускаючи по 30-35 фільмів, з наведеним

вище документом про підтримку національного кіномистецтва? Я підкреслюю: національного.

І не випадково. Адже за статусом Студія художніх фільмів імені Олександра Довженка є національною, отож згідно з Указом президента повинна фінансуватися державою із бюджету. Тоді ж чому, коли є всі укази і положення, у павільйонах кіностудії не вирує кінематографічне життя? Чому не чути таких звичних і дорогих серцю кіношників команд: «Увага! Тиша у павільйоні! Мотор! Зйомка!»?

Чому у сонячні кінематографічні дні безлюдні знімальні майданчики, а кіномитці ходять спорожнілими коридорами кіностудії з надією, що колись їх знання і вміння будуть поціновані і, нарешті, задіяні?

З отим «чому» я і звернувся до директора студії ім. О. Довженка Миколи Машенка, нагадавши йому відповідь славнозвісного польського режисера Єжи Гофмана на запитання про стан справ у польському і українському кіно:

– У нас, у Польщі, справи з кіно недобрі, а у вас, в Україні, геть погані, – відповів постановник багатьох відомих фільмів, зокрема, «Вогнем і мечем».

– А як оцінюєте Ви, Миколо Павловичу, кінематографічну ситуацію в Україні з огляду на Указ Президента і на Постанову Кабміну про розвиток національного кіномистецтва?

– Скажу тільки одне: Указ Президента і Постанова Кабінету Міністрів України про розвиток національного кіномистецтва були радо сприйняті кінематографічною громадськістю, адже вони подавали надію, що, як тепер кажуть у рекламних роликах, вдасться змінити життя, наше кінематографічне життя, на краще.

– Але ж все залишилось, як було, точніше, стало ще гірше?!

– Гадаю, що Указ Президента і Постанова Кабінету Міністрів України про розвиток національного кіновиробництва є конче необхідними і відіграють свою позитивну роль. Важливо, що наявність цих двох документів створює ту законодавчу базу розвитку українського кіно, якої ще вчора не було. Прикро, але поки що закони не діють. Це характерно для всіх сфер нашого життя: закони приймаються і не виконуються. Навіть укази Президента...

І все ж, згадані нами і Указ Президента, і Постанова Кабміну про розвиток національного кіно є обнадійливими, хоча б з огляду на те, що держава нарешті, усвідомить: без її допомоги говорити про функціонування сучасного українського кіно, а тим більше про його успішний розвиток просто

неможливо. Мова йде не про кіно як самоціль, а про великий пласт культури, яка акумулює, у всякому випадку, повинна акумулювати духовну енергію української нації, особливо у такий складний і нелегкий для України час, як сьогодні. Вирвати людей із тенет відчаю і зневіри, дати їм бодай маленьку, але надію на краще, примусити повірити у самих себе, особливо тепер, коли поціновані не найвищі людські моральні якості – завдання справжньої культури, справжнього мистецтва і в першу чергу – мистецтва кіно...

З Миколою Машенком не можна не погодитись. Адже саме кіно, як ні жоден інший вид мистецтва, відіграє вирішальну роль у формуванні світосприйняття і унастроїв глядачів. Про це красномовно свідчить кінематографічний досвід Сполучених Штатів Америки. В один з найтяжчих періодів американської історії, в роки економічної кризи і загальної депресії, якраз американський кінематограф повернув розгубленому і розчарованому суспільству віру у власні сили і надію на завтрашній день. Щоправда, і американський уряд, розуміючи всю складність ситуації і вплив на неї мистецтва кіно, знайшов усе-таки можливість виділити шалені кошти, на які були зняті десятки, сотні фільмів, в яких позитивний герой боровся і виживав у складних умовах депресії, власним прикладом запалюючи мільйони простих американців на перемогу над скрутним становищем.

Це саме можна сказати і про кіно Франції. У важкі повоєнні роки одна із французенок звернулася до президента Де Голля з такими словами:

– Якщо ми хочемо, аби французи повірили в себе і швидше встали з колін, допоможіть французькій культурі, особливо мистецтву кіно, головними героями якого повинні стати найдорожчі цінності – мати, любов, вірність, Батьківщина...

Де Голль прислухався до поради своєї співвітчизниці і наслідки не примусили себе довго чекати...

Я далекий від того, аби ототожнювати причини американської кризи напочатку ХХ століття, і української – напочатку ХХІ. Але ознаки всіх криз однакові: зневіра, безнадія, відчай. З думкою, що сьогодні українцям конче потрібний фактор надії, потрібний позитивний приклад позитивних героїв, погоджується і Микола Машенко:

– Як казав відомий актор Гопкінс, ще у двадцятих роках у Штатах з кінематографістами був укладений контракт про те, що кожен американський фільм мав закінчуватися позитивно, а це означало, що кожен фільм давав глядачу надію на перемогу над,

здавалося б, безвихідним становищем. Треба, щоб кожна людина, казав Гопкінс, подивившись фільм, повірила в те, що вона здатна схопити жар-птицю надії якщо не за хвіст, то хоча б за одну пір'їну – золоту пір'їну надії. Американська громадськість до сьогодні вдячна своїм кіномитцям за те, що вони у скрутний для країни час не стояли осторонь і що їхні фільми в роки депресії були одним із ковчегів порятунку всієї нації від безнадії і відчаю.

А як же українське кіно? На якому ковчезі воно збирається перевезти українського глядача на далекий берег надії через рифи відсутності державного фінансування і підводне каміння розваленого кінопрокату?

Як би ми критично не ставились до радянської системи, але в ті часи кінопрокат був могутньою організацією, що доносила до народу фільми, які нині можна звинуватити у будь-чому, тільки не в тому, що вони не пропагували ідеї добра, людяності і, врешті, те, чого нам сьогодні бракує, – віри у завтрашній день.

Сьогодні ж розвал такої «імперії» як кінопрокат ставить українське кіно не просто у складне, а трагічне становище. Адже навіть ті кілька фільмів, що створюються щороку в неймовірно важких, навіть героїчних умовах, не можуть пробитися до глядача, заради якого вони створені, а лягають, як підтвердив головний редактор студії ім. О. Довженка, режисер і письменник Василь Ілляшенко, на полиці студійного складу. І таких «поличних» фільмів на кожній українській студії зібралось чимало.

І це вже не просто питання фінансове, а політичне, адже практично студіям закривають рота. Значить, комусь вигідно, щоб український фільм, створений в умовах безгрошів'я, героїчними зусиллями і жертовністю митців, не дійшов до українського глядача?.. Отож, як не прикро, а праця авторів тих небагатьох фільмів, що були створені в останнє десятиріччя в Україні, схожа на працю Сізіфа, бо вони, як колись і легендарний Сізіф, наодинці власними руками і грудьми штовхають перед собою важкий кіновиробничий валун і коли їм залишається один крок до вершини, себто глядача, камінь котиться вниз...

Цим каменем і є прокат, вірніше його відсутність. Знищивши кінопрокат, ми знищили гілку, на якій сиділи, адже не секрет, що по прибутковості кінопрокат поступався лише спиртовій промисловості. А це гарантувало не тільки повернення коштів, затрачених на виробництво фільмів, а й накопичення їх на фінансування нових постановок. Самоокупність фільмів була

самодостатньою настільки, що гарантувала фінансове забезпечення кіностудій.

Ще недавно в Україні було понад 25 тис. кінотеатрів. Сьогодні їх можна порахувати на пальцях. До прикладу, столичний кінопрокат мав понад півсотні кінотеатрів. Нині їх... аж шість. Але і в тих шести українські стрічки не демонструються. Їх просто витіснила іноземна кінопродукція, зокрема американська. 5-6 фільмів, знятих на кіностудії ім. О. Довженка, не можуть вистояти проти сотень, навіть тисяч іноземних.

На превеликий жаль, вся ця сурогатна повинь із великих кіно- і малих телеекранів щоденно, щохвилинно атакує українського глядача сценами насильства, жорстокості, відвертого цинізму і аморальності.

Це зовсім не означає, що продукція американської кіноіндустрії поспіль складається із фільмів низького гатунку. У цьому каламутному потоці є багато прекрасних високохудожніх творів, де панують ідеї добра, любові, вірності, готовності до самопожертви заради високих ідеалів.

Саме такі фільми, але створені на фактах і прикладах української історії потрібні сьогодні нашому глядачеві, а ми маємо про що розказувати і показувати. І чим гордитися маємо. Україна славна своїми синами і дочками часів княжої і козацької доби, героями селянських повстань і збройної боротьби за незалежність у XIX-XX століттях, багата талановитими митцями, письменниками, політиками, вченими, а головне – доброзичливими, працьовитими, як ми звикли казати, простими людьми. Всі вони мають незаперечне право бути героями кіно і відеофільмів, говорити з малих і великих екранів з усім світом, а найперше з тими, хто в Україні суцільний, щоб ще і ще раз нагадати їм, хто вони, чії сини, яких батьків діти...

Сьогодні ж, на жаль, відбувається все «з точністю до навпаки». Завдяки рідному голубому екрану, заповненому чужоземним кіно і телепродуктом, складається враження, що живемо ми в резервації якоїсь віртуальної супердержави, забуті навіть Господом Богом, переживаємо чужі проблеми, чуже життя, чужу історію. Люди без минулого і майбутнього...

Режисери, які все-таки не втрачають надію і намагаються розбудити відповідальність за долю українського кіно у тих, кому за посадою належало б відповідати за неї, чують відчипне:

– Шукайте кошти, шукайте спонсорів...

Однак, питання життя чи животіння українського кінематографа вирішиться тоді, коли ті, хто знаходиться на вершині

владного Олімпу, усвідомлять, що, по-перше, спонсорів ще треба виховати і то засобами кіно, яке держава на перших порах повинна профінансувати, створити нормальну законодавчу базу для його розвитку і для заохочення потенційних спонсорів, які не будуть боятися вкласти кошти у розвиток мистецтва і вважатимуть за честь (як це бачимо в Росії і Польщі) мати причетність до створення істинно національних фільмів – про Петра Сагайдачного, Івана Богуна, Симона Петлюру, Євгена Коновальця, Андрія Мельника, Олену Телігу... Тільки тоді з'являться на Довженківській кіностудії нові «Тіні забутих предків», «У бій ідуть одні «старики», «Вавілон», «Білий птах», «Мамай», «Молитва за гетьмана Мазепу»...

Завершуючи свої роздуми про стан справ в українському кіно, хочу нагадати: у США за один рік створюється понад 600 фільмів, в Індії – понад 500, у Туреччині – понад 400, у Росії – 80-90... В Україні за останні півтора року не запущено жодного фільму. Жодного! І не тільки на студії ім. О. Довженка. Подібна ситуація й на студії хронікально-документальних фільмів. Жахаюча тиша в порожніх коридорах і колись повнолюдних переглядових залах і монтажних, відключені телефони... І це де – на «хроніці»?!

– Чи ж може студія в такому жадливому стані бути літописцем життя?! – запитую головного редактора Олену Москаленко.

– Такий стан студії саме тому і є, що вона повинна бути літописцем часу... Бо, коли немає зйомок, себто літопису, – немає і проблем...

Уявляю, в яке становище потраплять автори документальних фільмів про наше сьогодні так років через 30-40. Вражаюча обмаль кіно-архівного матеріалу просто не дозволить їм використати необхідні кіно документи для підтвердження у своїх фільмах тих чи інших подій і фактів, а можливо і звинувачень для суду.

Так, суду – Божого і людського! Бо ж мусить бути суд над тими, хто сьогодні холоднокрівно гвалтує і перетворює в руїну не лише колись могутню кіноіндустрію України, а й все те, що зветься Україною – її мову, її книгу, її культуру, без розвитку яких говорити про національне відродження є неприхованим цинізмом і лицемірством. Не здивуюсь, якщо на мої звинувачення знайдеться опонент, котрий в оптимістичних тонах буде запевняти український загаль, що не варто сприймати теперішню реальність у чорних фарбах, що все чудово – сонце світить, трава зелена, птаство щебече...

Але перш, аніж заколисувати громадян України тим, як добре сьогодні і як ще ліпше буде завтра, нехай цей опонент скаже: скільки книг на одну людину видається в Україні за рік українською мовою і для порівняння згадає якусь іншу країну, хоча б Росію, котра одночасно з нами вступила у вир перетворень, нехай він відповість, чому такі глибоко національні творчі колективи, як хор ім. Г. Верьовки та ансамбль ім. П. Вірського практично безвиїзно перебувають за кордоном, а не в Києві і містах України, чому в кінотеатрах і по десятках телеканалів не демонструються фільми, створені українськими студіями, чому кінематограф лишив напризволяще такий великий і вразливий пласт нашої людності як українська молодь? Чому сьогоднішній школяр, або ж студент досконаліше знає, як живуть поліцейські, повії і наркомани Нью-Йорка, Майямі, Лос-Анжелеса, аніж про те, що діється на його рідній вулиці, у рідному місті, державі?

Відповідь лежить на поверхні – ось уже який рік українське кіно не створило на українському матеріалі жодного, адресованого дитячій чи молодіжній аудиторії, фільму. Жодного!!! Що це? Зневага до власного народу, до його найуразливішої частини – молоді? Або ж все разом – і до його народу, і до його культури...

Ми часто помиляємося, коли починаємо виправдовувати дії високих посадовців, дивуємося з того, що вони не розуміють очевидних істин, навіть співчуваємо їм. Даремно! Вони все дуже добре розуміють, і їхні дії – адекватні цьому розумінню. Кожному з них, як у Божий день, ясно, що ніщо так не удержавнює і українізує, або навпаки, широку глядацьку аудиторію, як кіно і телеекран, і тому ці так звані патріоти України намагаються монополізувати їх. От і котиться на українського глядача вал зарубіжної кіно- і відеопродукції...

Рекламуючи російські телесеріали, або окремі фільми, нас із телеекранів закликають не лише дивитися їхню продукцію, а ще й змінити громадянство, не більше-не менше... Бо як зрозуміти інакше те, коли українському глядачу пропонують переглянути «вітчизняний» кінофільм, створений у Москві або ж в Петербурзі?..

Не заперечую – вітчизняний, але чиєї Вітчизни?..

Здавалося б, нічого особливого, подумаєш, щось там сказали про Вітчизну, нічого не сталося, все нормально, все о'кей!.. Але це тільки на перший погляд. Насправді ж – сталося! Людині, особливо молодій, начебто між іншим, вбивають у голову думку про ту, другу Вітчизну, а не Україну. Це засвідчує лише одне:

порожнечі не буває, звільнений духовний простір негайно заповнюється конкуруючою ідеологією, перед якою, на жаль, наша ідеологія виявилася безсилою.

Будемо щирими, ніяка це не помилка чи забудькуватість окремих наших і не наших високих урядовців – це цілеспрямована антиукраїнська політика. І якщо не знайдуться сили, котрі стануть цій політиці наперекір, може статися невинна біда, аж до втрати незалежності, бо немає жодної ділянки ідеологічно-державницького фронту, де б ми наступали, або хоча б тримали оборону.

Поки що ми відступаємо, і ніякі пояснення про неможливість фінансування ще недавно найприбутковішої галузі не можуть слугувати виправданням діям, що призвели до руйнації одного з найважливіших і найвпливовіших мистецтв, яким є кіно.

Викликає подив те, що всі це бачать, розуміють і, мов зачаровані, мовчать. Вмостившись в одній із ніш державного вулика, вони, хто з неприхованою радістю, хто зі здивуванням, а хто зі страхом, визирають із своїх сот і мовчки, я ще раз наголошую – мовчки, спостерігають за тим, що творять з Україною «временщики».

– А де ж обранці і оборонці України? Де ті, кого ми послали на найвищі щаблі влади? Чому вони мовчать? Доки ми будемо у власній хаті ходити навшпінках, доки при найменшому подиху вітру будемо злякано втягувати голову в плечі? Чому мовчить Парламент, адже там багато людей від літератури і мистецтва? – запитав я головного редактора студії ім. О. Довженка Василя Ілляшенка і почув у відповідь:

– Ти багато чув у Парламенті розмов про кіно?

– Ні, не чув.

– І я не чув.

– А який же вихід і чи є він?

Довга-довга пауза, а за тим – тиха відповідь:

– Не знаю... Не знаю...

Я розумію стан душі головного редактора студії, режисера і письменника Василя Ілляшенка і повністю погоджуюся з великим Гоголем, котрий стверджував, що можна впасти у відчай, бачачи все, що відбувається вдома...

І ще один фактор, який міг відіграти в долі українського кіно роль спасителя, або ж гробівника – телебачення. На жаль, воно вибрало останній варіант...

На відміну від телебачення Сполучених Штатів Америки, Англії, Німеччини і, особливо, Франції, де на розвиток

вітчизняного кіно від телебачення ідуть великі відрахування, Україна ж знову пасе задніх. Не відрегульовано регламентацію показу по телеканалах українських та іноземних фільмів, що могло б стати серйозним фінансовим «вливанням» у вітчизняне кіновиробництво, а якщо і є якісь на цей рахунок інструкції, то вони нахабно порушуються...

Та повернімося знову до флагмана нашої кіноіндустрії – студії ім. О. Довженка. І знову надамо слово її директору Миколі Мащенку:

– Кіномистецтво завжди, а сучасне особливо, вимагає якісного технічного оснащення, аби бути технічно конкурентоздатним на міжнародному кіноринку. Про яку якісну технічну базу можна говорити, якщо за довгі роки студія ні разу не оновлювалася, а за останні дванадцять на капремонт цехів і корпусів не було виділено ні копійки. Правда, нарешті заплановано технічне переоснащення студії з допомогою англійців і японців. Завершити цю роботу плануємо до 2007 року. Покладаємо на це великі надії, як і на указ Президента і постанову Кабміну України про розвиток українського національного кіномистецтва...

Цього року студії виповнилось 75 років. У її доробку чимало високохудожніх фільмів, герої яких гідні наслідування і сьогодні. Не забуваймо, що автори цих героїчних фільмів були самі героями, бо тільки герої-сценаристи, герої-режисери, оператори, художники і герої-актори здатні були створити такі фільми як «Земля», «Райдуга», «Богдан Хмельницький», «Тарас Шевченко», «Тіні забутих предків», «Сон», «В бій ідуть одні «старики», «Криниця для спраглих», «Овід»...

Сьогодні ці герої-творці, хто ще залишився живим, стоять із простягнутою рукою, сподіваючись вимолити у сильних світу цього кошти на постановку фільмів і самі того не відчують, як поволеньки перетворюються на прохачів, що так не властиво, не припустимо і не природно для героїв...

Що ж – надія вмирає останньою... І дай Боже, аби з Указом Президента і Постановою Кабміну про розвиток українського національного кіномистецтва знову не вийшло так, як у тій приказці: «Казав пан: кожух дам, та й слово його тепле».

ГРАД ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ – КНЯЖИЙ ГРАД

*«На захист західних Русі кордонів, на славу предків і
нащадків пам'ять велю тут град я збудувати!».
Великий князь Київський Володимир. Літа 988...».*

Історія Володимира-Волинського, що знаходиться на північному заході України, у Волинській області, є справді явищем складним і своєрідним.

Колишня столиця Галицько-Волинського князівства – ВОЛОДИМИР – звідав і насолоду волі, і пережив іго татаро-монгольської навали, і владу польських королів та московських царів, котрі, кожен на свій лад, писали його історію...

Сьогодні, бажаючи заповнити ще в недалекому минулому неможливість її правдивого пізнання, ми все частіше звертаємося до наших витоків, до нашого коріння. Володимир-Волинський – яскравий тому приклад. Засноване у 988 році київським князем Володимиром і назване його іменем місто на самому краю держави Київської не лише постійно нагадувало, кому належать довколишні землі колись легендарного Волиня, а й боронило їх щитом і мечем.

Ще у 1231 році угорський князь Андрій, не зумівши оволодіти містом, з невимовним подивом і повагою сказав: «І в німецькій землі я такої фортеці не бачив. І фортеця ця – люди. Стояли озброєні воїни і щити їх, і самі вони сіяли, наче сонце...».

...Червень 1941 року. До Західного Бугу, до кордону – рукою подати... Про ці роки нагадує фігура в'язня, оповитого дротом, і статуя скорботної Батьківщини-матері з меморіального комплексу пам'яті жертвам Другої світової війни. Читаємо напис: «Тут знищено 56 тисяч чоловіків, жінок, дітей».

Вдумаймося: 56 тисяч...

І все-таки Володимир-Волинський вистояв... Вистояв і в нелегкій боротьбі з насаджуваним йому безпам'ятством зберіг себе. На щастя, тут збереглися такі безцінні пам'ятники минулого, які дозволяють дивитися на місто як на музей, як на відкриту книгу, знайомство з якою веде нас від сьогодення крізь сивину віків – у далеке минуле. З огляду на історію Володимиру-Волинському ціни немає. Одно те, що його заснував князь Володимир, що тут правив його син Всеволод, що у

Володимирі-Волинському князували внуки Ярослава Мудрого – Ігор, Всеволод, Ярополк, Давид, а згодом сини Володимира Мономаха – Роман і Андрій, говорить само за себе...

Усі ми пам'ятаємо «Сон князя Святослава» із стародавньої поеми «Слово о полку Ігоревім», але не всі знаємо, що йдеться саме про того князя Святослава, який перш, аніж стати князем у Києві, правив у Володимирі впродовж 1142-1144 років. А внук Володимира Мономаха – Ізяслав Мстиславович – прадід Данила Галицького – заснував династію, яка князувала на Волині майже два століття...

Особливо хочеться добрим словом згадати Романа Мстиславовича, який у 1199 році об'єднав землі галицькі і волинські у єдине Галицько-Волинське князівство, крім того, як говорили про нього «ліпші мужі володимирські, що той князь намагався обмежити боярське свавілля і звільнив їх, мужів, від усіх кривд...».

У ті далекі часи на тлі ще дикуватої Європи у нашому місті розвивалися писемність, будівництво, мистецтво. Як стверджує Галицько-Волинський літопис, князь Володимир Василькович «був книжник великий і філософ». Він подарував 36 розкішних фоліантів церквам у місті Володимирі, Любомлі та єпископіям інших князівств – Луцькій, Перемишлянській, Київській, Чернігівській...

Найвидатнішою і найціннішою пам'яткою писемності цього історичного періоду, як уже згадував, є Галицько-Волинський літопис – продовження «Повісті временних літ», а по суті, його друга частина. Зберегти ці пам'ятки – наш священний обов'язок, аби прийдешні покоління, наші нащадки, на відміну від нас, не відкривали для себе білі плями історії, а чітко знали, чиї вони сини, яких батьків діти?

Нагадую про це тому, що доля Володимира-Волинського – яскравий приклад того, як ми сьогодні порядкуємо з нашим безцінним історичним багатством. Ще не забулося святкування тисячоліття від дня заснування міста. Було б несправедливо стверджувати, що це свято не сколихнуло мешканців Володимира-Волинського, чи залишило їх байдужими. Ні, вони зробили все, аби цей захід був проведений на найвищому рівні. Однак все це здійснювалося самотужки. З боку тоді ще високих радянських установ не було прийнято жодних рішень щодо святкування 1000-ліття міста, а відтак не було виділено ніяких коштів на підготовку ювілею. Не на торжества, мова не про них, а на справжнє відновлення того, що ще залишилося від далеких

предків і могло б стати містком між ними і нами, нами і прийдешніми поколіннями.

Складалося враження, що робилося все, аби це свято пройшло непомітно і в області, і в республіці, а тим більше у тодішньому Радянському Союзі. І все ж ювілей відбувся. Були урочисті засідання, промови, вітання... І тільки нове на той час керівництво району і міста знало, яких зусиль це йому коштувало, адже за короткий час треба було зробити те, що мало би робитися роками. На щастя, зусилля не були марними. Люди гідно оцінили їх. Як і тих горе-керівників різних рівнів, котрі роками відсиджувалися у м'яких кріслах, палець об палець не вдарили, щоб допомогти місту з такою багатою, такою незвичайною історією, яку, на жаль, як і все, занедбано.

Аби не бути голосливим, наведу приклад: ось багатопверховий будинок, який знаходиться біля автобусної станції, майже у центрі міста. Та чи хто знає, що цей будинок стоїть на кістках, на звичайних людських кістках? Я не обмовився. Колись тут височів великий курган. Можливо, козацький, а можливо, ще давніший. Одразу ж після війни навіщось вчепилися в нього «строители новой жизни», рили, рили, розкопували, все чогось шукали, напевно, золото... Знайшли його чи ні, не знаю, але те, що ковш екскаватора вивернув сотні людських черепів і кісток – знаю твердо. Де тепер той курган? І з кого питати за наругу над пам'яттю тих, хто лежав у тому кургані? А його ж колись насипали не бульдозерами, не екскаваторами, а руками, шапками носили землю... Між іншим, як і княжі вали, вони теж насипані руками.

Сьогодні мало хто із містян знає, що тут було багато століть тому назад. А це був княжий град, так званий «Дитинець». Саме в Дитинці, оточеному по параметру високим валом і знаходився князь зі своїми дружинниками. Уздовж валів тягнулися дубові стіни і бойові башти. Троє в'їзних воріт у град називалися Київськими, П'ятницькими і Грдишними.

І хоч таких градів, як Володимир-Волинський, на всіх землях слов'янських – один-два, не більше, чого тут тільки не було в останні часи: і польські конюшні, і склади, і тюрма... Так! Замість частоколів верхи валів були обнесені колючим дротом...

Нарешті тюрми не стало, колючий дріт теж знесли...

Теперішня влада на чолі з Петром Саганюком робить усе, щоб і Дитинець, і весь колишній Княжий Град стали тим осередком, де ми всі будемо навчатися історії...

Сьогодні нам добре відомо, що означають слова: «духовний вакуум». Саме тому по праву нащадків ми гордимся творінням

наших предків і нам важливо уявити, що все це могло бути знищеним під час оголошеного більшовиками походу безбожників на храми і собори.

Навіть страшно уявити, що нині могло б не бути збудованого ще у XII столітті Успенського собору, типового зразка архітектури Київської Русі. Але, слава Богу, він вистояв і тепер постає перед нами у всій своїй первозданній величі. Поряд із собором вражає зодчою геніальністю предків Василівська церква-ротонда, збудована на рубежі XIII-XIV століть, яка не має аналогів у світовій архітектурі...

Прикладів багато, тому й хочеться подякувати тим землякам, хто, можливо, ризикуючи багато чим у своєму житті, не поспішав рапортувати про успішне проведення антирелігійної кампанії, розуміючи її, м'яко кажучи, неоднозначність...

Та все ж лиховісна тінь цього згубного процесу не обійшла і Волинський край, і колишній княжий град Володимир, де поки що для його спасіння зроблено трагічно мало. І хоч ця проблема виходить далеко за межі окремого міста чи краю, зупинити сучасний духовний геноцид щодо власної культури і духовності, мови, традицій нас зобов'язує наша приналежність до цивілізованого світу.

Це зовсім не означає, що місцева влада не докладає зусиль, аби зберегти історичні пам'ятки міста для прийдешніх поколінь. Так відреставровано зимову резиденцію київських князів – Зимнівський кремль, нещодавно відкрито краєзнавчий музей. Нагадують про історико-культурну вагомість Володимира-Волинського і скульптурно оформлені усі в'їзди у місто. Ремонтуються і реставруються церкви, костели, кірхи – свідчення багатоконфесійності і релігійної толерантності в краї.

Та все ж, враховуючи неабияку історичну цінність міста, місцевій владі необхідна допомога всеукраїнського, державного рівня, бо, як бачимо на прикладі Володимира-Волинського, коріння цивілізації нашого народу, його культура сягають глибини віків і бути байдужим до власної історії не маємо права. Особливо в переломні епохи.

Володимир-Волинський вступив у своє друге тисячоліття, тому так важливо, щоб досі актуальні слова князя Володимира: «на славу предків і нащадків пам'ять» – звучали для нас відлунням вічного, безперервного процесу нашої, української, історії...

Київ, 1998 р.

КАРПАТИ – SOS!

Ліс є єдиним відкритим для всіх джерелом благодіянь, куди по доброті своїй природа не почепила пудової колодки. Не маючи ні кулака, ні зубів, щоб захиститися від недругів, вона віряє цей скарб благорозумінню людини, нам усім, нашій совісті, справедливості, розуму, благородству....

І як же відповідаємо на ту велику довіру природи всі ми, ті, від кого залежить її доля, а відтак, і доля нас самих? Щоб відповісти на це запитання, не обов'язково згадувати знищення лісів у Амазонії, Екваторіальній Африці, Південній Азії, Сибіру. У нас, в Україні, є свої Амазонії, невеличкі, і зветься вони Карпатами і Поліссям. Знаменитий своєю чарівною красою гірський регіон на заході України охоплює чотири області: Львівську, Івано-Франківську, Закарпатську і Чернівецьку. Чотири області. Та недаремно кажуть: у семи няньок – дитя негодоване. Можливо, саме тому цей регіон ніколи не мав і не має сьогодні справжнього єдиного господаря, бо тут над еколого-географічним і соціально-економічним цілим завжди брало верх адміністративне розмежування. Спроби ж створити для всіх Карпат єдину еколого-географічну і соціально-економічну систему розбивалися об вузько обласні і відомчі перешкоди. Скажімо, якщо щось влаштовувало керівництво Львівської області, то здебільшого проти виступали закарпатці, або ж керівництво Івано-Франківської і Чернівецької областей. І навпаки...

Саме тому і народилася нова, спільна для областей регіону «Програма розвитку і збереження природи карпатського краю». Розробив її Львівський Інститут регіональних досліджень. Головне у цій програмі те, що вона є замовленням уряду, має державний характер і затверджена кабміном, тобто обов'язкова до виконання всіма областями.

Та все ж вирішення екологічних проблем регіону потребує коштів, великих коштів, щоб зберегти бодай те, що зосталося. Частина коштів виділяє держава, а де взяти решту? Відповідь дає сама Програма: заробити! І заробити їх повинні самі Карпати для власного ж спасіння. Але як? З допомогою лісокомбінатів? Занадто дорога ціна! Бо зрізати дерево – справа хвилинка, виростити ж його – потрібні десятки, а то й сотні років...

А як зробити так, щоб і дерево не зрізати, і гроші придбати? Тому нова програма на перше місце ставить розвиток оздоровчої індустрії – санаторіїв, туристичних і розважальних баз. Усе це повинно повернути в Карпати людей. А будуть люди – будуть і

гроші... Адже всім очевидно: краса Карпатського краю не поступається мальовничим горам Швейцарії, Австрії, Північної Італії, Франції...

Очевидне й те, що прибутки, або гроші, уже давно б могли текти на рахунок держави, а, отже, Карпат, як вода у швидкоплинних Пруті і Черемоші... На жаль, скільки ж води повинно було утекти, щоб у високих кабінетах зрозуміли: Карпатам потрібні не лише лісокомбінати!

Щоб не бути голослівним, скажу: за останні сорок років під сокиру пішли майже 40 тисяч гектарів лісу, висаджено ж – п'ятнадцять тисяч!

Здавалося б, прийшли нові часи. Здавалося б, страх бути знищеними повинен був полишити карпатські ліси. На жаль, не сталося... Сталінський девіз «Стране нужен лес» і досі витає над Карпатами. А це значить, що витає загроза їх подальшого облисіння. І як наслідок облисіння – паводкові затоплення навіть на невеликих річках, ерозія ґрунту, негативна зміна екосистеми.

Та ще більша загроза для лісу – тотальна прихвати́зація. У гори ринули не лиш свої «ділки», а й чужинці. Для прикладу: українсько-австрійський проект «Карпати-ленд». У розпорядження фірми, яка його реалізує, вже передається 200 тисяч га стиглого лісу! На 25 років!

А що ж люди, горяни? Що чекає їх і їхніх дітей? Безробіття, злидні... Думаю, що сьогодні вже всі переконалися, до чого призвело однобічне, споживацьке ставлення до Карпат. Це особливо відчутно при порівнянні з тією ж Австрією, що прибула за лісом у наші Карпати, а свої ліси береже... Так от, Австрія, як і Швейцарія, Італія, і Чехія, Словачія та ін., доки в наших лісах гуляла сокира і пила, будувала дороги, санаторії, турбази, кемпінги, зберігаючи кожне деревце, камінь, річку, потічок.

Це зовсім не означає, що у нас ніхто не розумів доцільності і прибутковості розвитку туризму. Інакше б не славився Карпатський регіон санаторіями, турбазами... Але очевидним є те, що їх у Карпатах має бути більше в рази, аніж сьогодні...

У всьому світі користуються попитом приватні пансіонати. З'являються вони і в Карпатах. Але мало... І не секрет, що в Україні, при всій її бідності, є чимало грошовитих людей, котрі відпочивають за межами України, залишаючи там неабиякі гроші. То чи не краще їм збудувати елітні санаторії і бази відпочинку з елітним обслуговуванням у нас, в Карпатах? В Криму, на Шацьких озерах...

На щастя, усе це передбачено новою Програмою відродження, збереження і розвитку Карпат, як і передбачено появу нових етнографічних музеїв, розвиток традиційних народних ремесел, популяризація таких природних перлин, як «Писаний камінь», «Скелі Довбуша»... А скільки у Карпатах є ще утаємничених казкових місць, оспіваних у народних казках, легендах, піснях?!

І все це: гроші, гроші, гроші, яких так не вистачає карпатським лісам, і їх насельникам споконвічним – горянам. І Програма підказує, де ці гроші взяти, щоб потім не бити себе кулаками в груди і не посипати голову попелом. Або ж, дивлячись на лисі гори, не ридати, згадуючи первинні, не спаплюжені людьми Карпатські гори:

*Уявіть собі ліс...
Білий гомін беріз
І ялин заповідних мовчання...
Крик сови з-за ріки,
Коли гаснуть зірки
За хвилину якусь до світання...
Уявіть собі ліс...*

Тож вдивіться і вслухайтесь у дивовижну, казкову красу, і почувте, як у симфонію лісу все виразніше влітається тривожне: Карпати – SOS! Карпати – SOS!!!

Уявіть собі ліс...

ВОЇН... ВИТЯЗЬ... СВІТЯЗЬ

Давно це було. На місці озера гомоніло пишне місто володаря Тугана, благородного і доброго правителя. І ось прокотилася тривога. На землі сусіднього князя Медоги рушило вороже військо. Просить він допомоги у славного Тугана, і князь, вірний бойовій присязі, спішить на виручку своєму побратиму, залишивши власне місто без оборони. А тим часом підступний ворог нападає не лише на князя Мендогу, а й на місто Тугана. Гримить таран, падають міські брами. Охоплені жахом, мешканці міста кидаються до замку, де залишилася дочка князя Тугана. Розуміючи неминучу загибель, беззахисна, але горда княжна, щоб місто не дісталось ворогу, звертає свій благородний погляд до неба і палко молить:

*Якщо не втекти нам від лютої кари,
Нас захисти перед нею!
Громом убий із високої хмари,
Чи заховай під землею!*

Не встигла княгиня закінчити останнє слово, як все навкруги здригнулося, захиталося і місто пішло під землю, а на його місці виникло озеро. Білими квітами-купавами зійшла на озері непорочна дівоча краса. Розпалене у битві вороже військо загорілося квітчати ними свої бойові доспіхи, та всяк, хто стрибав у воду за чарівною квіткою, падав, убитий невідомою страшною силою!

Заіржавіли і давно спопеліли в землі лати кривавих завойовників, а білосніжні купапи і сьогодні тягнуться до нас з імлі віків, із таємної озерної глибини, непідвладні ні часу, ні смерті...

Та це лише одна з багатьох легенд про виникнення озера з такою звучною назвою – Світязь. На цьому озері все незвичайне, починаючи від його назви, чистої джерельної води, ніжного і ласкавого подиху вітру до острова, що знаходиться у центрі Світязя. За легендою він зветься островом любові, і справедливо, бо і сьогодні острів манить до себе всіх тих, для кого царство поліського водянника, сховане від світу лісовими хащами, є місциною таємничою, загадковою, повною ніжної і задумливої поліської краси.

На початку нашої розповіді про озеро ми назвали його витязем, борцем, воїном. І це не випадково. Світязю і сьогодні

доводиться постійно бути на чатах, постійно боронитися, аби не загинути, не зникнути, не стати забутою легендою. І це не вдаваний страх, а невідпорна реальність.

Якщо забути про легенди і перейти на мову науки, то слід сказати, що Світязь є озером карстового походження, воно живиться артезіанськими підземними водами, саме тому вода в ньому дивовижно прозора і м'яка. Загальна площа озера рівняється двадцяти восьми квадратним кілометрам, найбільша глибина – понад шістдесят метрів. Перлина Полісся, а відтак і всієї України, сьогодні повністю залежить від нас, теперішніх, від того, хто ми є насправді – споживачі і тільки, чи, все-таки, господарі, хазяї, здатні зберегти цю перлину, цей справжній Божий дар. Колись грізний і непереможний Світязь сьогодні просить від нас допомоги. Заради майбутнього. Свого, а ще більше – нашого...

Це особливо відчувається з висоти пташиного польоту. Вертоліт пропливає над островом, що у центрі озера, над десятками корпусів баз відпочинку і багатолюдними пляжами. Невимовна краса не потребує слів. Зараховані хвилини, так звана, цивілізація залишається позаду, і ми пролітаємо над зовсім іншим Світязем, майже незайманим, напівдиким. На його берегах ростуть густі зарослі кущів і очерету, а на віддалених від людського галасу озерних плесах чітко видніються десятки, якщо не сотні лебединих сімей. Ще мить і перед нами, окрім Світязя, виникає друге озеро, за ним третє, четверте, п'яте... десяте. Їх розділяють лісові перешийки і зелені луки. Скільки сягає око – великі і малі озера, вони і справді нагадують розсипане по землі голубе намисто...

Вертоліт опускається на зелений берег, і пілот звертається до мене:

– Як гадаєте, де ми зараз стоїмо?

І сам відповідає:

– Ми стоїмо на дні колишнього озера. Старші люди добре пам'ятають часи, коли Світязь сягав ось цих виступів, а до них зараз метрів сто, не менше...

Те, що озеро відступає, красномовно засвідчує і церква. Ще недавно води Світязя омивали круті виступи, на яких вона була збудована, сьогодні тут зеленіє луг і шумлять дерева.

– Що ж сьогодні є головним у такому активному обмілнні Світязя та інших озер? – запитую директора Шацького природного національного парку Олександра Ткачука, – непередбачені природні катаклізми чи свідомо людська діяльність?

– Якщо відверто, – відповідає пан Олександр, – то саме від людей Світязь зазнав чи не найбільшої шкоди, особливо в останні півстоліття. Він просто не чекав від нас такої відвертої, такої неприхованої байдужості і навіть більше – наруги. Про що йдеться? В першу чергу про вирубку лісів. Сама по собі вона є нормальним явищем, але коли ця вирубка, я б сказав, нищівна вирубка, вершилася в зоні Шацьких озер, в зоні Світязя і вершилася протягом десятиліть, то це не можна назвати ніяк інакше, як злочинною безгосподарністю, адже добре відомо, що поліські ліси разом з озерами, ріками і болотами творять єдину екологічну систему, єдиний природний організм. Випадання з ланцюга цього організму хоча б одної ланки порушує всю систему.

Важко сказати, чим би закінчилося для Світязя та інших озер це безжальне знищення місцевих лісів, які є однією з найважливіших ланок екологічної системи, якби всі вони не були віднесені до не так давно створеного Шацького природного національного парку. Хоч і з запізненням, але держава усвідомила – Світязю, усьому заповідному поліському краю загрожує небезпека.

Чи це може означати, що з появою природного парку у його лісах перестали гуляти пила і сокира? Безумовно, рубка ведеться, але лише очисна і тільки... Сьогодні можна з певністю сказати: озерні ліси житимуть довго і будуть надійною домівкою для всього живого...

Хочеться вірити, що ще недавня звичка брати, брати якомога більше, а точніше – грабувати, грабувати, грабувати бездумно, безкарно, не посадивши на місце зрізаного дерева нове, що ця страшна ідея, як і час, в якому вона процвітала, ніколи не вернеться і не буде більше обпалювати наші ліси, а те, що вона, ця ідея, була і справді страшною, свідчать назви організацій, які були покликані до її виконання. Вслухайтесь: «Заготліс», «Заготзерно», «Заготскот». Так і вчувається: «Заготлюд», «Заготдуш»...

...Хто б міг подумати, що настане пора і над поліськими болотами будуть гуляти земляні бурі, що вони закриватимуть собою сонце, як це буває під час піщаних бур у Сахарі. Це ще одна з найбільшійших проблем Шацьких озер і Світязя зокрема. Загальна меліорація і осушення природних боліт, як і бездумна вирубка лісів, сьогодні обернулися для краю дорогою ціною, завтра ця ціна може зрости у багато разів. Осушені гектари, як і вирощування у північних районах кукурудзи, мали вирішити продовольчу проблему. А скільки їх, цих гектарів? Десятки, ну,

нехай сотні. І це в той час, коли пустували, або ж невміло використовувалися тисячі, саме так, тисячі гектарів справжні-сінького чорнозему. Високі посадовці не хотіли усвідомлювати, що болота такі ж безцінні, як і чорноземи, з тою лише різницею, що на чорноземах вирощують хліб, а болота є хлібом насущним для рік і озер... Вони живлять їх. Коли ріки і озера відчувають нестачу води, болота віддають їм збережену у своїх коморах вологу і, таким чином, не дають цим рікам і озерам загинути. І навпаки, коли води забагато, болота вбирають цей надлишок у свої, як я уже сказав, комори, щоб у потрібний час знову віддати його тим же рікам і озерам. Таке взаєморегулювання встановила сама природа, воно було гарантією, що ріки не пересохнуть, озера не обміліють, а над колишніми поліськими болотами не гулятимуть земляні бурі. Гарантією!

Сьогодні такої гарантії не може дати ніхто!.. Ще недавно вода через болота, через підземні ходи поступала в те чи інше озеро і за законом сполучених судин підтримувала всіх їх на належному рівні. Сьогодні болотяні води стягнуто в меліоративні канали, що без перебільшення нагадують страшні, невиліковні шрами на тілі землі. Наслідок — земляні бурі, зникнення характерних для краю флори і фауни — розмаїтих рослин, ягід, великих і малих звірів, птахів, всього живого, для кого Шацькі болота були рідною домівкою. Найважливіше ж — обміління Шацьких озер, обміління Світязя...

У водоймах західних областей України нараховується п'ятдесят один вид риб, з них тридцять — в Шацьких озерах. Зокрема, знаменитий світязький вугор!

Лише дбайливе, продумане і екологічно обґрунтоване ведення господарства на голубих поліських нивах може стати гарантією того, що ці види риб не стануть ще однією із легенд в історії Світязя, в історії всіх Шацьких озер... Варто пояснити, чому саме «Шацьких». Ця назва походить від селища Шацьк, яке розташоване в міжозер'ї і тлумачиться, як гарне, ошатне місце...

Колись це селище було райцентром, затим район розформували, тепер відновили знову. І це правильно, бо близькість влади до проблем Світязя та інших озер, її відповідальність щодо екологічного здоров'я Полісся повністю виправдає її відновлення й існування. А в тому, що керівництво району разом з керівництвом Шацького природного національного парку зацікавлені у збереженні дарованого Богом багатства краю, збереженні і його примноженні, сумніватися не приходиться. Навіть за умов вкрай обмеженого фінансового забезпечення...

...Нині над Світязем линуть сучасні мелодії та багатьох, хто хоч раз завітав на його береги, заворожує давня легенда про красиву і горду княжну, про місто, що пішло на дно озера, але не здалося ворогу. Дехто стверджує, що коли вслухатися, то і сьогодні можна почути:

*Поклики й грім під водою,
Стогін жіночий і брязкання зброї,
Вигуки дикого бою.
Гамір цей грізний вщуха за хвилину,
Бір прибережний шепоче,
Тільки молитва над озером лине,
Тужне благання дівоче...*

Хто знає, можливо легенда про походження Світязя, про горду і красиву княжну стала для всіх нас посланням, вічним нагадуванням про відповідальність перед нашими далекими пращурами і так само далекими нащадками...

СПОГАДИ

Богдан БРАТКО, актор Чернівецького музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської:

– Моя перша зустріч з Володимиром Андрощуком відбулася у червні 1965 року. Після служби в армії, я приїхав вступати до Київського державного інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого. А оскільки ми приїхали на два тижні раніше, то нам порадили поїхати до Лаври на кінофакультет, щоби знайти якийсь пристанище. Коли ми туди приїхали, то нас зустріли студенти Юра Чорний, Валя Фещенко та Володимир Андрощук. Ми, абітурієнти, відразу подружили з цими хлопцями. Вони, студенти, оточили нас такою увагою та опікою, що досі згадую із вдячністю. Саме ці хлопці не лише займалися нами, не тільки готували нас до іспитів, а й контролювали наш вступ до інституту.

Коли стали відомі всі наші оцінки, то Володя мені сказав: «Ну, салага, вважай, що ти вже студент!». І він не помилився. Я вступив до інституту, і всі роки навчання ми з ним товаришували. І він був справжнім, небайдужим другом. Якось, вже на другому чи третьому курсі, прийшов до нас під час заняття з майстерності. Коли я поцікавився, чого він прийшов, сказав: «Хочу подивитися, як ти працюєш!».

Володя був надзвичайно цікавим співрозмовником і, взагалі, цікавим до всього, що відбувалося довкола нас, і навіть у світі. Він завжди знав, коли, що й де проводилося, показувалося в театрах чи з'являлося на полицях книгарень. І завжди прибігав до інституту і казав: «Богдане, у книгарні «Сяйво» з'явилося унікальне видання «Кобзаря» Тараса Шевченка!». Або – «Неопалима купина»... І завжди радив – «піді купи».

Під кінець навчання у нього самого вже була чимала бібліотека.

А головне – Володя скрізь встигав. Його можна було побачити на кінофестивалях, конкурсах, святах. Він ще студентом почав читати лекції від товариства «Знання», навіть їздив з ними по Україні.

Зі студентських років Володя був чесним і порядним українцем. Непримиренним до несправедливості, не любив зарозумілих чиновників. Через що, очевидно, цим хлопцям: Юрі Чорному, Валі Фещенку і Володі – і не давали знімати.

Після закінчення інституту і аспірантури був у нього тяжкий період. Ми всі знали, що щось у нього не так. Але він ніколи і нікого не хотів наражати на небезпеку. І поїхав до Львова. І жив там. Мені було тільки сказано: «Він мусить перебути деякий час у Львові».

Під час зйомок фільму «Час збирати каміння» побачив Володю вже зрілим майстром, але з юнацькою настирливістю до роботи, неспокійним митцем, думка якого працювала, здавалося, безперервно. А ще: він проявився як чудовий митець-організатор. Увесь зйомочний процес і його забезпечення лежало на його плечах. Він все організовував: від усього творчого процесу на знімальному майданчику – до побутового забезпечення його учасників. Він переймався ночівлею і харчуванням акторів, транспортом і тим, щоб з людьми вчасно розрахувалися. Він цікавився: чи не було людям холодно вночі. Адже ночі в горах і влітку холодні, а ми ж знімалися восени, коли на вершинах гір уже лежав сніг. Але актори настільки були ошелешені його людяністю, увагою і повагою до праці кожного, що із задоволенням знімалися і працювали.

Одного разу я був свідком сцени, коли він вигнав свого директора картини. Коли я запитав його, чому так? Андрощук скупко відповів: «Усі хочуть тільки грошей. А працювати і сумлінно виконувати свою роботу за ці гроші – ні».

Тільки коли вийшов фільм на екрани, я поцікавився: «Володю, як тобі вдалося знайти кошти і все-таки зняти цей фільм? Адже нікому не пощастило, а тобі вдалося?». А він відказав: «Треба мати до чиновників і крутих підхід. На них, як кажуть, багато не треба...».

І тоді я збагнув ще одну неоціненну рису характеру Володі. Він заради справи поступився своїми амбіціями і вписав у свої співавтори кіношного чиновника. Але тому цього вдалося замало і він зажадав, аби його прізвище в титрах фільму йшло першим! І Володя погодився: тільки заради того, аби фільм побачив світ, він поставив своє прізвище другим, хоча і знімав сам, і сценарій писав сам. Хіба це не вчинок справжнього митця і патріота?! Тому дуже шкода, що такі люди покидають нас...

Володимир КОЛОДЯЖНИЙ, колишній головний редактор «Укртелефільму», м. Київ:

– Мені пощастило бути редактором кількох документальних фільмів Володимира Андрощука із серії «Міста України». Саме пощастило, бо працювати з таким талановитим і високо-професійним режисером одне задоволення. Андрощук прекрасно працював у різних жанрах і видах кіно: художньому, документальному, музичному. Змушений працювати в кінодокументалістиці, він справді створив літопис тодішньої, радянської України, але не офіційно-партійний, а об'єктивно-правдивий –

через розповіді про простих людей, відомих митців, історію міст і сіл...

Іван САКУЛЯК, художник, м. Володимир-Волинський:

– У 1987 році мав нагоду за дорученням місцевої влади бути своєрідним екскурсоводом для кіногрупи з Києва, яка приїхала знімати документальний фільм «Княжий град», присвячений 1000-літтю заснування Володимира-Волинського. Я, тоді завідуючий художньою майстернею, майже тиждень супроводжував кінорежисера Володимира Андрощука і його оператора Олександра Бузилевича містом, його околицями, показував архітектурні пам'ятки, на жаль, більшість з яких була в плачевному стані. Що дуже обурювало Володимира Андрощука як митця, патріота свого волинського краю і чесну людину. Ми багато говорили на цю болючу тему – збереження історичної національної пам'яті народу, хоча в ті, т.зв. часи «горбачовської перебудови», це було не дуже звично. Але Володимир Іванович не боявся говорити правду, висловлювався гостро й критично. Взагалі, був надзвичайно простий у спілкуванні, щирий, відкритий, водночас шляхетний, але без притаманної столичним гостям зверхності. Цінував думку іншого, прислухався до порад. Наприклад, не роздумуючи погодився на мою пропозицію проїхатися навколишніми селами, аби побачити стан церковних споруд, які тоді, наприкінці 80-х, ще й не думали реставрувати!

Але зробити ту екскурсію було не так вже й просто, адже, крім мене, знімальну групу супроводжував інструктор ідеологічного відділу райкому партії! І ми пішли на хитрість: дочекавшись обідньої перерви, відпустили інструктора обідати, обдуривши, що самі вже «перекусили», і майнули по селах довколишніх. І наші старання не були даремними. Принаймні, я був широко вражений, побачивши у фільмі «Княжий град», який широко демонструвався у дні святкування 1000-ліття Володимира-Волинського, невідбудовану Петро-Павлівську церкву у Новосілках, занедбані храми Зимного... Але найбільше вразила церква у Хворостові – з п'ятикутною зіркою на потемнілій бані замість хреста: у ній збиралися влаштувати сільський музей атеїзму!

Звичайно, ми затримались, тому знову схитрували, мовляв, спустило колесо, чи що... вже й не пам'ятаю... Зате добре пам'ятаю, як після зйомок фільму подзвонив із Києва Андрощук, і радісно повідомив, що фільм «Княжий град» пройшов цензуру ЦК, що його закупили для прокату у Німеччині, Канаді, Австрії,

Болгарії, Чехословаччині! Мабуть, у Києві раніше почалася демократична революція!

Фільм «Княжий град» мав величезний успіх на батьківщині Володимира Андрощука. Оскільки у фільмі було багато велелюдних кадрів, то кожен хотів побачити себе, знайомих... На показ у володимирському кінотеатрі імені Шевченка тоді вдалося потрапити не усім. Та й не всім усе у фільмі сподобалося. Чував, ніби перший секретар райкому партії викликав «на килим» бідного інструктора, котрого безневинно звинуватив за той кадр у фільмі, де замість хреста на церковному куполі – безбожна п'ятикутна зірка.

Андрій ПІДДУБНИЙ, заслужений артист України, м. Чернівці:

– Наша перша зустріч з кінорежисером Володимиром Андрощуком відбулася в Івано-Франківську. Чернівецький музично-драматичний театр ім. О. Кобилянської якраз гастролював на Прикарпатті. І одного разу після вистави «Циганка Аза» він зайшов за куліси і у захваті сказав: «Я вас усіх та й беру!».

Вже потім з'ясувалося, що пан Володимир готувався до зйомок багатосерійного фільму «Час збирати каміння», і йому конче потрібний був циганський табір. І він справді запросив майже увесь наш колектив на зйомки. Нас вразила його професійна, мобільна творча група. Під час роботи, а знімалися ми восени у селі Жаб'є, тепер Верховина, Володимир Іванович був дуже уважний до всіх, а надто до акторів. Аби створити їм у селі хоч мінімальний комфорт і зручності, облаштував справжню лазню, після якої пригощав усіх пивом. Це, на перший погляд, може, й не аби що, але тут важлива увага до людей і бажання створити належні умови для роботи.

У ході зйомок він як автор сценарію вносив чимало змін, переписував деякі сцени, діалоги. Але ні творча група, ні актори не відчували дискомфорту у роботі. Якщо хтось і страждав, то це він сам, бо йому доводилося, оберігаючи людей, самому працювати більше, мобільніше, аби митці могли без перешкод творити. Особливо переживав, коли треба було знімати ризиковані кадри, як-от в епізоді падіння героїв зі скелі під час бійки, чи сцену битви гарібальдійців із австрійськими солдатами. Були і курйозні випадки, наприклад, один з акторів навідріз відмовлявся грати свого героя... мертвим. Адже, як відомо, усі актори – люди дуже забобонні. Довелося йому вмовляти...

Заслужений артист України Омелян САВКА, м. Чернівці:

– Я б відзначив, у першу чергу, чисто людські якості режисера Володимира Андрощука. Бо сьогодні ми розгубили такі риси, як відповідальність керівника перед людьми, як турбота за людей. З ним було цікаво працювати на знімальному майданчику. Володимир Іванович відпрацьовував з актором найменший епізод так, щоб той не тільки знав, що йому робити в кадрі, а й розумів: чому він це робить! А це вже справжня його педагогічна робота як режисера. Адже здебільшого режисери ставлять перед актором завдання, а далі він має виборсуватися сам. Володимир Андрощук бачив фільм не тільки в цілому, а й кожную роль у ньому, байдуже, головна вона чи епізодичний персонаж. Можливо, тому так охоче погоджувалися на епізодичні ролі видатні майстри української сцени, народні і заслужені артисти, знаючи, що це високе мистецтво: створити з маленької ролі – цікавий образ, який врізається у пам'ять глядача. Володимир теж любив повторювати відому фразу, мовляв, нема малих ролей, є малі актори. Мабуть, тому фільм «Час збирати каміння» вийшов правдивим фільмом.

Безперечно, довершеності фільму сприяла і музика відомого композитора, лауреата Шевченківської премії Євгена Станковича, і та самовідданість, з якою працювали над стрічкою і оператори, і актори, і масовка – жителі гірських сіл, де відбувалися зйомки. І місцевої влади, яка всіляко сприяла роботі над фільмом.

Віктор СТЕЛЬМАХ, письменник, земляк, м. Одеса:

– Мій старший брат вчився разом з Володимиром Андрощуком в одному, дев'ятому, класі Володимир-Волинської середньої школи №2, коли вона була ще «чоловічою». А наступного року, коли у Володимирі-Волинському «чоловічу» й «жіночу» школи об'єднали в одну – середню школу №1, з ним вчилася вже й моя сестра. Оце вони обое, брат і сестра, знали Володимира, спілкувалися з ним і дружили.

Я ж прийшов до цієї школи вже після закінчення її Володимиром Андрощуком. Але, як мале ото бігає за старшими, так і я бігав за ними трьома, коли ще в школі вчилися, і після школи, то Андрощука добре знав.

Найбільше запам'яталось, як Володимир, який дуже любив кіно і мріяв про нього, водив нас вечорами у шкільний спортзал, де часто показували різні к/ф. Пам'ятаю, що ми інколи сиділи на підлозі, бо стільців не вистачало. Бувало, що не всі фільми нам, малим, були цікаві, тож ми норovali тихенько «змитися».

Але Володимир нас затримував до закінчення сеансу. Я ще вередував, то запотиличника часом діставав, звичайно, від свого старшого брата.

Напевно, Володимир з моїм братом тоді до культури мене тягли, коли ріс...

Оце росло, росло і виросло... письменником. Дякую їм усім, а то може бізнесменом (холера, тяжке слово!) став би...

В'ячеслав ХІМ'ЯК – виконавець ролі пана Шиманського у фільмі «Час збирати каміння», народний артист України, актор Тернопільського драмтеатру в інтерв'ю газеті «Вільне життя» (за 4 жовтня 2017 року) згадував, як у кінці 1980-х Володимир Андрощук у пошуках акторів для свого майбутнього фільму «Час збирати каміння» спеціально приїхав у Тернопільський драмтеатр, щоб подивитися виставу «Моя професія – синьйор з вищого світу». Звичайно, ніхто не знав про це. Коли ж у гримерну Хім'яка, який грав головну роль у спектаклі, зайшов невідомий чоловік, відрекомендувався кінорежисером з Києва і запросив у свій фільм, актор був приємно здивований. Тож Андрощук, не відкладаючи, дав йому прочитати сценарій і призначив зустріч наступного дня, в полудень.

«Я прийшов до нього в готель і почав говорити про недоліки сценарію, – розповідає В'ячеслав Антонович. – Я ж не знав, що він – один з його авторів. Але Андрощук виявився чоловіком демократичним, усе вислухав, проте роль мені дав».

Так В'ячеслав Хім'як зіграв одного з головних персонажів фільму, зарозумілого пана Юзефа Шиманського, який захотів забрати у селян землю. Бо, бачте, річка, яка визначала межу між громадськими і панськими землями, після повені змінила русло! І зіграв переконливо.

За спогадами акторів, така несподівана для звично авторитарних режисерів демократичність не тільки була визначальною рисою відкритої щирої вдачі Володимира Андрощука, а й ознакою його високого професіоналізму, зокрема в «підборі» акторів. У згаданому випадку кінорежисер розумів, що спесивого пана Шиманського міг зіграти тільки самопевнений актор.

Юлія СТЕПАНЮК, директор ООЗ НВК «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – ліцей», с. Зимне:

– Я була зовсім маленькою, коли до нас у Зимне приїздила кіногрупа з Києва на чолі з режисером Володимиром Івановичем Андрощуком. Здається, це був кінець 1980-х років,

коли знімався фільм «Княжий град». Пригадую, що були вони у нас вдома, на подвір'ї.

Батько мій тоді був заступником голови колгоспу ім. Ватутіна і допомагав знімальній групі.

Пригадую той час і кінорежисера Володимира Андрощука – привітного веселого дядю, який дивлячись, як я вистрибую по подвір'ю, все дивувався: «А чия це дівчинка бігає тут?».

Ніколи не думала, що пройдуть роки і я, разом з педколективом, учнями школи, односельцями і головою Зимнівської ОТГ В'ячеславом Артуровичем Католиком вшануємо пам'ять свого земляка кінорежисера Володимира Андрощука меморіальною дошкою на фасаді рідної школи.

Віра КАЗМІРЧУК, доктор медичних наук, професор, директор Інституту імунології, алергології та реабілітації, м. Київ:

– А могла стати актрисою! В юності писала вірші, грала у народному театрі Володимир-Волинського Будинку культури! До речі, моїм партнером по сцені був не хто інший, як Володимир Андрощук, котрий згодом став кінорежисером. «Тягнув» і мене до театрального інституту. А популярні тоді наші актори Духовичний і Слободський, котрі гастролювали по всьому Союзу, написали мені характеристику для вступу в театральний. Але була дуже самокритичною дівчиною, і вдома, оглянувши себе у дзеркалі, вирішила, що моя зовнішність не відповідає мистецьким стандартам. Хоч зараз, у свої «за сімдесят», переглядаючи колишні світлини, розумію, що не лиш у двадцять, а й після сорока мала вигляд тендітної моделі. Але не шкодую за театром, бо максимально реалізувалася в улюбленій медицині.

А от Володя Андрощук шкодував, що не пішла в театральний! А згодом, коли ми обоє вчилися в Києві, тільки в різних інститутах: я в медичному, а він, звичайно, в театральному, запросив до себе на дипломну виставу, посадив у першому ряду:

– Дивись, скажеш, як я граю! Тільки правду!

Після вистави підійшов, спитав:

– Ну як?

І я, на правах колишньої колеги із самодіяльного театру, відповідаю:

– Перегравав трохи...

– Та хто вона така, що ти питаєш її думку? – зашуміли навколо друзі-однокурсники та шанувальники-поклонники без п'яти хвилин столичного актора і режисера Володимира Андрощука.

– Моя партнерка по сцені, – відповів Володя спокійно, без образи чи пихи. Він завжди дослухався до думки своїх товаришів. Був хоч і самовпевненим, гордим, але й самокритичним. І ніколи – самозакоханим... Бо талановитим!

Григорій БУЛАХ, поет, член НСПУ, народний артист України:

– Ми дружили з Володею, можна сказати, ще зі студентської партії. Незважаючи на те, що народилися в різних краях України: я – на Полтавщині, він – на Волині, нас об'єднувало багато спільного: однолітки, однокурсники – разом поступали і навчалися (з 1961-го до 1965 року) у Київському інституті театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого, тільки я на акторському факультеті за спеціальністю актор драми, а він – на щойно відкритому кінофакультеті за спеціальністю режисер кіно. Хоча, можливо, саме це нас і об'єднувало – майбутнього актора й режисера? Ми багато говорили про завдання мистецтва, театру, кіно, дискутували... А як сперечалися?! І то не тільки на фахові теми. Нам було про що поговорити, наприклад, про життя, політику, історію...

За вдачею Володя був палким полемістом! Блискуче володів талантом переконання. Бувало, не переспориш... Як «западенця» і публіциста його цікавило, в яких звичаях і традиціях я виростав у своїй Лохвиці на Полтавщині, цікавила минушина далека і близька центральної і лівобережної України, розпитував, як жили полтавці за «совітів», як пережили голодомор. Признався, що мріє зняти історичну кіноопоєю про боротьбу українців за свою державність, почавши із західних областей України позаминулих століть і завершивши центральними і східними. Був певний, що жодна ідея не об'єднувала так сильно розділених сусідніми імперіями українців, як мрія про волю і власну державу.

А ще нас здружувала любов до літератури. Володя багато читав і сам непогано писав. І, може, став би гарним прозаїком, але літературний дар згодом йому пригодиться у роботі – майже всі його документальні фільми, та й художній телесеріал «Час збирати каміння» – зняті за власними сценаріями.

Звично зайняті роботою, творчістю, ми частіше стали зустрічатися на різних патріотичних заходах під час Оксамитової революції у 90-ті. Володя аж світився від щастя, що нарешті Україна стане незалежною державою. Це була заповітна мрія всього його життя, правда, мрія, про яку «дехто» здогадувався і шкодив йому в професійному зростанні. Тож тепер Володя ніби

ожив, як той птах, розправивши крила для польоту, сподівався, що прийшла його пора і він нарешті зніме те «кіно», про яке мріяв з дитинства у своєму Володимирі-Волинському. Шкода, що не все заплановане збулося, але навіть те, що він зробив, маю на увазі його документальні фільми і художній телесеріал «Час збирати каміння», – залишиться у духовній скарбниці рідного народу.

Галина ТАРАСЮК, дружина, письменниця:

ЧЕРВЕНЬ МОГО ГОРЯ І ЩАСТЯ...

Не відаю, з чиєї волі, але перший місяць літа – червень став для мене місяцем контрастних потрясінь: і трагічних, і щасливих. Саме в червні осиротіла наша родина – зовсім молодим покинув цей білий світ батько – Тимофій Омелянович, а через 8 років – теж у червні пішла слідом за татом і мама – Ксенія Кирилівна. І для мене почалися найважчі, здається, випробування: боротьба за життя власне і синове...

Але через роки місяць мого смутку і горя, ніби бажаючи реабілітувати себе, несподівано подарував мені несподіване щастя – поєднав мою долю з долею кінорежисера Володимира Андрощука, постановника знакового фільму «Час збирати каміння», людини незвичайної і надзвичайної у всьому: житті, творчості, вчинках... Навіть у своїй любові до України, до мене і до моїх дітей.

А до червня 2000 року ми з Андрощуком тільки пересікалися в українському медіа-просторі та на барикадах нашої визвольної-оптимістичної «Оксамитової» революції. Попри те, що робили ми спільну справу – боролися за нову незалежну соборну Україну, за її армію і флот, рідну мову, нову літературу і кіно нарізно: Андрощук – у Києві, я – в Чернівцях, як виявиться згодом, майже синхронно: одночасно балотувалися до першого українського парламенту, брали активну участь у створенні та діяльності Товариства української мови, а згодом ВУТ «Просвіта», Народного РУХу України...

Коли я відроджувала на Буковині Жіночу громаду і оунівську газету «Час», писала статті і романи в дусі незалежності, Володимир Андрощук знімав на студії «Укртелефільм» один з перших художніх фільмів епохи Незалежності – «Час збирати каміння»...

До речі, часто бував у нашому муздрямтеатрі імені Ольги Кобилянської у своїх кіношних справах, оскільки зйомки його

фільму «Час збирати каміння» відбувалися зовсім поряд – у Карпатах.

Але з невідомих причин ми тоді чомусь не зустрілися. Хоч я здогадуюся чому: були не готові до зустрічі. Ще надто норовисті, незалежні, волелюбні... І, може, ми ніколи б так і не зустрілися, якби не... Радіо «Свобода». Так! Бо саме «Свобода», дякуючи її кореспонденту Марії Вишневській, працівникам пані Ліні Гваті і пану Зиновію Фризу, розповіла на цілий світ, що «у Чернівцях військових прокурор судить відому письменницю, громадську діячку, голову Жіночої Громади Буковини, матір двох дітей Галину Тарасюк за те, що у статті «Дезертир», надрукованій у місцевій газеті «Доба» за листопад 1998 року, посміла виступити на захист незаконно призваного до війська хворого юнака, напівсироти з багатодітної сім'ї, якого звинуватила військова прокуратура у... дезертирстві, і вже другий рік тримає в СІЗО – без суду і слідства».

І, можливо, пристрасний слухач Радіо «Свобода» Володимир Андрощук і пропустив би цю інформацію, і мого інтерв'ю, якби це не були часи сумнозвісного вбивства журналіста Гонгадзе, наступу на свободу слова і молоду українську демократію, від чого потерпав і сам Володимир Андрощук. Так, у червні 1999 року керівництво «Укртелефільму» підписало наказ про дозвіл кінорежисеру Андрощуку В.І. розпочати підготовчу роботу над «другим», 20-серійним телефільмом «Час збирати каміння», а буквально через місяць іншим наказом призупинило роботу над фільмом через... «відсутність коштів»! Ба! Відхилена була і пропозиція Андрощука зняти документальний фільм про патріотизм моряків і керівництва Чорноморського флоту, які у 1992 році одностайно перейшли на бік Незалежної України!

Важко передати, в якому стані був Андрощук. Адже розумів, що з перемогою на чергових президентських виборах «червоного директора», ставленика Москви і «родоначальника української олігократії, над Україною нависала загроза повернення її, м'яко кажучи, «на кола свої». Власне, тоді, в кінці 90-х, ми всі відчували цю загрозу, і... колючий холод «Колими» на потилиці...

Тому й зрозуміло, чому, почувши про «подвижницю» з Чернівців, яка повстала за справедливість проти корумпованих проросійських генералів і прокурорів, правдоборець Володимир Андрощук, автор популярного телесеріалу «Час збирати каміння», який уже з успіхом транслювався на каналі УТ-1, кинувся мене рятувати, правда, попередивши по телефону, що приїздить «підтримати і захистити героїчну жінку».

Попри те, що тоді мене підтримувало багато громадських організацій, зокрема «Солдатські матері», «Союз українок», навіть «Спілка офіцерів України», рішучість незнайомого чоловіка мене знітила: по-перше, не бачила нічого героїчного у своєму вчинку. По-друге, робила свою роботу – як журналіст і як голова Жіночої Громади Буковини, яку я організувала ще 26 січня 1993 року на свій страх і ризик, і з якої, власне, почалася Жіноча Громада України, яка в супрязі із вище згаданими жіночими організаціями зробила чимало добрих духовно-просвітницьких справ на благо нашої молоді Держави.

Що ж до діяльності Жіночої Громади Буковини, то ми першими з громадських організацій взяли під своє крило місцевий сирітський інтернат, геріатричний пансіонат, опікувалися дітьми-інвалідами, талановитими дітьми з мало-забезпечених сімей, возили за кордон на лікування дітей «алопеційників» і чорнобильців, надавали посильну гуманітарну допомогу багатодітним та малозабезпеченим сім'ям.

Крім того, щиро займалися українізацією і гуманізацією молодого українського війська, про що свідчать мої статті у буковинській пресі, зокрема в газеті «Доба» за 1998-2000 роки: «Тут народжується армія майбутнього» (про кафедру військової підготовки при ЧНУ ім. Юрія Федьковича); «Чи стане військова кафедра ЧДУ факультетом?»; «Жебраки у солдатських шинелях»; інтерв'ю з головою Всеукраїнської організації солдатських матерів Оленою Івановою та ін., в яких порушувалися гострі проблеми відродження і становлення українського війська, яке, на жаль, важко позбувалося таких радянських гріхів, як «дідівщина», солдафонське хамство, корупція, безкарність офіцерів тощо.

Однак ми, активісти, і не здогадувалися, що в той час, коли ми так пристрасно українізуємо своє військо, зміцнюємо його дух, наближаючи до європейських стандартів, ті ж самі генерали, прокурори, яких ми вчили разом з вояками рядовими співати на плацу «Червону калину», тим часом з благословення керівництва країни і зрадливих нардепів, т.зв. пацифістів, не тільки радо «віддають» ядерну зброю, а й безкарно дерибанять збройні арсенали, підривають склади, продають танки, літаки, кораблі...

Мандруючи в ті часи Україною, можна було на власні очі побачити на подвір'ї степового села... танк або літак!!! На жаль, результат того вчорашнього злочину проти безпеки Української молоді держави пожинаємо нині. Тож, мабуть, справа не в міжнародних меморандумах і гарантіях, а в безвідповідальності усіх наших президентів, урядів і парламентів, приспаних Будапештським меморандумом!

Звичайно, мені було приємно, що майбутня доля українського війська цікавить не тільки активісток жіночих організацій, а й кінорежисера «Укртелефільму» Володимира Андрощука. Збереглися копії листа В. Андрощука до президента тих часів Леоніда Кучми, в якому він писав:

«Я – Володимир Андрощук, кінорежисер, автор сценарію і режисер-постановник 10-серійного фільму «Час збирати каміння», сьогодні працюю над сценарієм майбутнього фільму «Нащадки Сагайдачного». Назва умовна. Тема фільму – відродження, розбудова і зміцнення Військово-морських Сил України після проголошення її незалежності.

Ідея фільму – Військово-морським силам України – бути!

Ми напередодні святкування 10-ї річниці Військово-морських сил України. І фільм про них може стати справжнім дарунком цій даті».

Насправді Андрощук тоді дуже переживав через цілком можливі загрози з боку Російської Федерації, від яких молоду незалежну Українську державу могла врятувати тільки сильна, сучасна армія. Ще тоді, у 2000 році, серце його ніби передчувало події, які стануться через нашу «небоекздатність» у 2014: війна на Донбасі і анексія Криму.

Однак тоді, не дочекавшись відповіді від президента Кучми, Володимир Андрощук розсилає свої звернення по всіх державних установах, до всіх можливих спонсорів, депутатів, небайдужих підприємців та активістів, сподіваючись, що надруковане на бланку Верховної Ради і підписане народними депутатами ВР другого скликання (1996-2000 рр.): Л. Кравчуком, Л. Танюком, В. Дурдинцем, І. Плющем, а також «військово-морськими вищими чинами», зокрема і адміралами Є. Лупаковим та Б. Кожиним, вони матимуть підтримку. Тим паче, що якраз набувало сили рушення всенародне називати військові кораблі назвами обласних центрів, брати над ними шефство. Один з таких кораблів носив горде ім'я «Чернівці». Тому й не дивно, що я – кореспондент міської газети «Чернівці» – теж читала і підтримувала звернення режисера В. Андрощука:

«З перших днів здобуття незалежності народ України надавав і надає особливого значення забезпеченню її обороноздатності, розбудові сучасної армії, зокрема, Військово-морських сил, їх становленню і зміцненню. Саме через те намір студії «Укртелефільм» створити фільм «Нащадки Сагайдачного», у центрі уваги якого будуть доля людей, котрі зв'язали своє життя з Військово-морськими силами України, є своєчасним і конче

необхідним. Головне завдання фільму полягає у душі вірності Батьківщині, готовності стати на її захист...».

Однак, повторюю: навіть не уявляла собі, що небавом автор цього листа приїде в Чернівці захищати мене, як справжній лицар!

...Хоча, правду кажучи, несподіваний приїзд кінорежисера Володимира Андрощука в Чернівці перед самим Великоднем 2000 року з рятівною місією, не дуже сподобався мені. І річ не в тому, що мені як самодостатньому і бувалому в бувальцях журналістові, громадській діячці, не потрібна була підтримка. Навпаки! Була щаслива, що після трансляції мого інтерв'ю по Радіо «Свобода» і коментарів ведучого, на мій захист стала вся патріотична прогресивна громадськість України, а це означало, що наш народ зрозумів, що нема дороги назад – в СРСР!

Тож збадьорена цим, принципово і категорично відмовилася від адвоката, і на судових засіданнях сама себе захищала під оплески активістів усіх місцевих громадських організацій.

Та все ж вмовляла столичного гостя відмовитись від далекої дороги на Буковину. Не послухав! Таки приїхав, роздобувши мою адресу і номери телефонів, можливо, у спільних наших знайомих – акторів Чернівецького драматичного театру, серед яких були його колишні однокашники по Театральному інституту імені Карпенка-Карого. Крім того, не так давно той самий театр імені Ольги Кобилянської усім своїм складом був задіяний у зйомках телесеріалу «Час збирати каміння»!

Як виявилось, Володимир бував не раз у Чернівцях саме під час зйомок фільму, от тільки чомусь обминав газети, в яких я тоді працювала... Тим більше, я на правах кореспондента відділу культури зобов'язана була писати репортажі з усіх знімальних майданчиків, та робити інтерв'ю з усіма режисерами усіх студій Радянського Союзу, які полюбляли фільмувати і на Буковині, і в Чернівцях, багатих історичними пам'ятками і прекрасними ландшафтами.

Та, певно, на все воля Божа... Крім того, дуже скоро переконалася, що у несподіваній появі у Чернівцях і в моєму житті Володимира Андрощука – був для мене «добрий знак».

Тим часом, незважаючи на те, що небавом відбувся військовий трибунал, який звільнив мого підопічного «дезертира» від усіх звинувачень і випустив на волю, військовий прокурор... подав особисто на мене до суду позов «за образу його людської гідності і нанесення моральної шкоди»! Тобто, я вже сама перебувала під слідством, яке невідомо коли мало

закінчитися судом і вироком. Коротше кажучи, не найкращий час для романтичних побачень...

Однак ми таки зустрілися... А далі Володимир Іванович так вподобав Чернівці, мій затишний дім, коло друзів і колег, і навіть мої дорослі діти-студенти – інтелігентністю й інтелектуальним рівнем яких захоплювався, що почав приїздити з Києва до нас у гості щовихідних, навіть святив із нами паску на Великдень.

Чесно кажучи, скоро мене ці візити почали втомлювати: надто вже багато мала обов'язків – і журналістських, і родинних, і громадських, і творчих...

Та не так-то просто було відчепитися від «столичного захисника», та й... ніби не дуже й хотілося, тим паче, що всі подруги і соратниці з очолюваної мною Жіночої Громади Буковини свято вірили, що це «знак», що Андрощука послано мені Богом за мої страждання і «служіння народу і правді». А небавом і мене переконали в тому.

Тому нічого не залишалось, як після чергової пропозиції Володимира Івановича «поєднати наші долі», дати згоду. Правда, порадившись з дітьми і отримавши від них «добро».

А «знак» таки був! Бо хіба не чудо, що саме в той день, коли ми з Андрощуком таємно «розписувалися» в міському ЗАГСі, де за свідків нам були тільки його працівниці, військовий прокурор забрав із суду свій позов?! З чим мене й привітала телефоном суддя, мила жінка і чесна людина, яка, явно, мені співчувала, лиш-но ми з Володимиром переступили поріг уже нашого спільного дому.

Отак! Видно, ніде інде, лиш у Чернівцях народилася приказка: «Нема нічого таємного, що не стало б явним»!

На щастя, цей «збіг» подій і обставин я зрозуміла по-своєму: тобто, що прийшла найвища пора мені прощатися з Буковиною. Крім того, відчувала, що давно «виросла» з міста, яке в далекому 1968 році прихистило мене, юну політичну біженку, вигнанку з Московського літінституту за український буржуазний націоналізм, і подарувало фантастично цікаву і красиву юність, і неймовірно талановитих друзів: співаків, художників, композиторів, поетів, артистів, журналістів...

А ще – реалізовану зрілість, материнське щастя і літературне визнання... А тепер ось: посилає вірного друга і соратника. Тому, мабуть, пора і честь знати та прощатися з рідними Чернівцями ради Києва, про який мріяла з дитинства.

Отож з легким серцем закрила 33-річне томище свого життя на Буковині і поїхала у столицю, щоб сьогодні сказати: «Я

щаслива, що жила в Чернівцях. І я щаслива, що з них виїхала – і не одна, а з надійним, цікавим і талановитим попутником, який став найближчою, найдорожчою мені людиною: Володимиром Андрощуком».

І не помилилася. І не пошкодувала. Навпаки! Переїзд до Києва, нові враження, нові виклики, жорсткі умови конкуренції, а головне – життя біля кратера вулкану на ім'я Володимир Андрощук, який буквально фонтанував ідеями, надивовижу активізували мої творчі ресурси. Попри те, що мені довелося працювати одночасно в кількох столичних газетах, крім того, допомагати Володимирові у створенні Броварської міської телестудії «Наше місто», за 4 роки нашого спільного життя я написала десятки новел і роман «Між пеклом і раєм», присвячений йому...

Та не все так легко й гармонійно було спочатку в наших стосунках. І все через наші надто «самостійні» вдачі, «самостійницькі» погляди і звичку вирішувати все у своєму житті на власний розсуд і під власну відповідальність. Іноді моя спонтанна, радше за звичкою, незалежність виводила Андрощука з рівноваги. Він впадав у амбіції і бурхливо обурювався:

– Я – режисер! Як сказав, так і має бути!

На що я завжди весело парировала:

– Зате я – не актриса! Тим більше, погорілого театру! І сім'я, до речі, не знімальний майданчик, де мус виконувати всі вказівки... режисера-узурпатора!

Звісно, такі сутички були несерйозними: насправді, ми боялися втратити одне одного... Тому Бог дав розум вчитися радитись одне з одним, дослухатися одне до одного, що скоро стало і нормою, і правилом. Та все ж слово чоловіка завжди було і першим, і останнім, і вирішальним, власне, як і в кожній сім'ї, де голова – ЛЕВ за гороскопом.

...Володимир Іванович був справді людиною унікальною, з тих, про яких кажуть, що з ним не занудьгуєш. Неймовірно і всебічно обдарованим, ерудованим, пристрасним, при тому – у всьому. Емоції завжди «зашкалювали», ідеї – фонтанували, свято творчості тривало цілодобово. Одно слово, він був митцем від Бога. Сам жив у постійній енергетичній напрузі і змушував своїх ближніх до цього подвигу.

Та все ж, цей «ходячий», непередбачувано-вибуховий «вулкан» емоцій та ідей, був завжди, особливо, з жінками,

галантним, елегантним, як денді, завжди одягнений у вишуканий костюм, яких у нього було двадцять (!), сніжно-білу сорочку, при краватці і... у фантастичному ковбойському капелюсі! Отаке поєднання нібито не поєднуваного!

Не був ловеласом, але жінки йому подобались, чого він не приховував навіть від мене. Може, тому, що я, постійно занята роботою, творчістю, проблемами сина й дочки, яким, після закінчення Чернівецького університету, треба було вирішувати майбутню долю у столиці, не брала до голови те «парубкування», а часом і вважала нормальним, як для «богемного творчого чоловіка»? Тим паче, прекрасно знала, що Андрощук у полоні інших пристрастей – несамовитого бажання знімати кіно. Українське кіно! Байдуже, документальне чи художнє! Бувало, прокинувшись опівночі, бачила, як він при нічничковій пише як не листи до потенційних спонсорів, державних діячів, то начерки сценаріїв майбутніх фільмів...

А вранці, зазвичай, я їх передруковувала, співчуваючи Володі, бо знала, що навряд чи хто з нардепів-демократів, або новоспечених олігархів, чи борців за Україну з діаспори, яких вже встигли сто разів обібрати-обідрати, як липку, наші «патріотичні» спритники, розщедриться...

Але... не сипала солі на рану, навпаки підтримувала святі сподівання Володимира, водночас стримуючи те пристрасне цунамі, яке постійно вирувало в його душі, створюючи довкола потужне енергетичне поле, що не тільки, надихало, а передовсім лякало мене трагічними наслідками для його ж здоров'я, підірваного за роки зйомок фільму «Час збирати каміння» у не вельми сприятливому високогірному кліматі Карпат.

Хоч як дивно, але саме за це вулканічне горіння, палахкотіння ідеями, за цей «вічний неспокій» шанувала його. Тим більше, що цим були ми дуже подібні, а, по-друге, Володимир вдачею і любов'ю до мистецтва дуже нагадував мені мого батька – Тимофія Омеляновича... Тобто, як не крути, був дуже близьким до мого ідеалу чоловіка у всіх його земних іпостасях, плюсах і мінусах, чоловіка, який завжди стояв вище буденності, тихої і сірої – і в творчості, і в сімейному житті.

Та бувало, що й не сходилися наші духовні «пазли»... І тоді, зрозуміло, я... «повставала проти тиранії». І то так гнівно й буйно, що аж сама дивувалася власному, прости Господи, драматичному талантові. І що ж я бачила, «відбуянивши» на «весь голос і на весь дім»? А те бачила, що Андрощук, щойно охоплений полум'ям емоцій, сидить завмерши в кріслі, зачаровано дивиться на мене, захоплено повторюючи:

– Боже! Яка експресія! Яка драматургія! Скільки вогню! Не жінка – Шекспір! Кассандра! Ради Бога, продовжуй! Продовжуй! Це – прекрасно! Який образ! Потрясаюче! Ну чому ти не пішла в актриси?! Такий талант пропадає!

Звісно, я щоразу тетеріла від цих компліментів, але «зменшувала оберти», стихала, переводила «гнів на милість» і жарти та бралася за іншу, спокійнішу, роботу... Що вдієш?! Андрощук завжди був кінорежисером і залишався ним до останньої хвилини, через кінокамеру сприймаючи усе: і життя, і людей, і дійсність, і навіть наші з ним стосунки. І на те не було ради! Крім того, чого гріха таїти, його захоплення моїми артистичними даними мені навіть... імпонувало! Ще б пак! Адже я, як і він, майже виросла у сільському клубі, яким «завідував» мій тато Тимофій Омелянович! І зачарована спочатку виставами сільських самодіяльних артистів, якими «керував» тато, а потім «кіном», яке «показував» у клубі двічі на тиждень наш родич дядько Іван, з дитинства, як і Володимир, мріяла бути... авжеж: артисткою! І після школи навіть хотіла вступати на той самий кінорежисерський факультет Київського інституту театрального мистецтва ім. Карпенка-Карого, який нещодавно закінчив Андрощук!!!

Але палку любов до сцени перемогла ще більша любов до Слова. На той час я вже написала цілу «книжку новел», друкувалася в обласних газетах і мені сам відомий байкар Микита Годованець, з яким листувалася, радив вступати тільки (!) в Московський літературний інститут імені Горького!

Тож виходить, що ми з Володимиром навіть мріяли в унісон у дитинстві та юності! Ба! І навіть пережили схожі труднощі, пройшовши одні й ті ж випробування: його не прийняли у ВДІК, а мене «відрахували» з Літературного інституту... І не тільки за власні «націоналістичні погляди», а й за «гріхи» батька, чесного фронтовика-протестанта, життєвий шлях якого дуже нагадував долю Івана Микитовича Андрощука... Отож, ніхто так, як ми з Володимиром, не знав, як то бути дочкою чи сином «ворога народу»...

Що ж до надто імпульсивної емоційності Андрощука, яка врешті і спалила його передчасно, то... хоч і жаль великий, але нема на те ради, бо саме в цьому «горінні» – секрет і розгадка справжнього таланту, який завжди... егоїстичний, бо завжди вимагає самореалізації – навіть ціною власного життя!

Я сама не раз ловила себе на тому, що навіть у важку хвилину одна частина моєї душі гірко і невтішно страждає-переживає, а інша... прости Господи, фіксує сумні події, як...

сюжет майбутнього оповідання чи роману! І з цією безвинною «роздвоєністю» справді не годен нічого вдіяти!

Отже, мало сказати, що ми з Андрощуком були однодумцями. Ми синхронно думали, суголосно говорили, творили й переживали, як одне ціле.

Особливо це відчувалося, коли Володимир, втративши надію на відновлення нормального творчого процесу на «Укртелефільмі», вирішив спробувати кінематографічного щастя у Броварах: за домовленістю з мером відкрити у цьому затишному райцентрі під Києвом телестудію, і нарешті втамувати спрагу кіношну, знімаючи передачі як про сьогоднішня, так і про цікаву історію цього краю ще з часів Київської Русі, між іншим, увіковічену в назвах місцевих сіл, урочищ, в легендах і народних переданнях.

Попервах здавалося, що все сприяло добрій справі: йшли вибори до місцевих рад. Мерові, непоганому господарнику і людині, потрібна була перемога, а Володимирові Івановичу – улюблена робота. Навіть важко уявити, скільки він сили, енергії, врешті – життя вклав у цю затію з міською телестудією, яка, до всього, виявилася дуже відповідальною, марудною і специфічною справою, в якій йому, спеціалістові, не було помічників.

Зате було чимало заздрісників, надто серед місцевих... «творчих натур». Неспроможні влаштуватися у столиці, вони реалізувалися на її околицях, змагаючись у мистецтві гризні, доносів і брехні. Про цю сумну закономірність «прикоритної еліти» пристоличних містечок ми з Володимиром дізналися лише згодом, коли програв на виборах «старий» мер і прийшов новий, колишній військовий невисокого рангу, далекий від цивільного й цивілізованого життя, не кажучи про культуру, духовність, українську ідею... І прийшов не один, а зі «своєю молодіжною командою»... із собі подібних. І почалося те, чого ми, нібито чесні люди, патріоти, учасники визвольної революції 90-х, навіть не сподівалися! Тим паче, не десь у глухих гірських закутні, не в степах безкраїх чи багнах лісових, а під самим Києвом!

Коротше кажучи, в коридорах і кабінетах міськради оселився міцний дух радянської казарми і «базара ліхів дев'яностих». Було враження, ніби ми потрапили у середньовіччя! Більше: опинилися в полоні відомого героя народних легенд часів Київської Русі Соловія-розбійника та його челяді... Жах!!!

Пригадую, який скандал викликала одна з перших наших телепередач про броварчан – ветеранів Другої світової війни,

котрі брали участь у трагічно відомому форсуванні Дніпра 1943 року...

І то – незрозуміло – чому?! Тим більше, що ніхто нам до толку не міг пояснити причини «царського і боярського гніву»!

І так було з кожною передачею, байдуже, про що б у ній не йшлося: засідання міськради, роботу бібліотеки, пенсійного фонду...

Звісно, виник «конфлікт інтересів». І виробничих, і світоглядних. Ось як Володимир Андрощук писав про це у «пояснювальній записці» до «робочої групи Київської ОДА», яка займалася врегулюванням конфлікту: «Нове керівництво міста найбільше драгувало те, що «ми – не з його команди». Атаки йшли одна за другою: то ми показали на екрані людей, які теж не з команди мера, то, крім нього, ще й показали народ. Далі більше! Дійшло до того, що мене звинуватили в тому, начебто я разом з полковником Дубровським, керівником ветеранської організації міста, розповсюджував... у парку листівки проти Президента Л. Кучми!

Як-то кажуть, було б смішно, якби не було так сумно! Особливо, коли такими справами займаються люди, котрим, з огляду на їхні посади і статус, просто не можна творити щось подібне...».

А потім, як після смерті Володимира Івановича пояснять мені місцеві ескулапи, було... кілька мікроінфарктів (!), спровокованих цим непорядним, вигаданим у владних кабінетах, скандалом, мета якого була простіша, ніж «пареная репа»: усунути з посади директора міської телестудії – небажаного правдоруба – і поставити «свою людину». От і все! Нічого незвичного для нашого часу «вічних перемін» і країни, де боротьба за владу сприймається суспільством – як боротьба за державне корито!

На жаль, для Андрощука, який стільки сил і сподівань уклав у студію, до речі, як і в українську державність, ці примітивні, навіть буденні інтриги чиновних «коритників» та їхніх прислужників, були підступнішими, ніж удар ножем у спину.

Пригадую, як він у відчаї повторював, хапаючись то за серце, то за голову:

– Що ж це діється? Яку ми державу будуємо? І для кого?!

Кажуть, розчарування – гірше смерті. Точніше, пряма дорога до неї...

Даремно я намагалася переконати чоловіка, що наша боротьба зі ставлеником партії колишнього комуно-

комсомольського активу, озвірілого від тріумфального реваншу, поки що приречена на поразку, Володимир Іванович не хотів слухати, повторюючи:

– Так я ж з ним (тобто – мером!) був раніше в одній партії! Я ж їм вірив! Гімн склав партійний!

– Тоді відповім тобі словами, які давно колись сказав у подібній ситуації Олександр Довженку теж його... «одно-партієць», здається, Каганович: «Ви то з нами. Але – не наш!».

І переконалась у своїх здогадах дуже скоро...

...Завершився «конфлікт інтересів» лікарнею, до якої Володимир Іванович спочатку категорично відмовлявся їхати: не вірив, що хворий. Він і справді мало скидався на хворого, от тільки тиск тривожив... Але я наполягала, і він послухався, за умови, що ляже в лікарню буквально на кілька днів, щоб проконсультуватися, збити тиск, можливо... «прокапатись»...

Коли я відвідала його наступного дня перед роботою, Володя був веселий, тишився, що один у палаті, що його лікар оглянув і не знайшов нічого страшного, але призначив якісь уколи... для профілактики. А ще Володя просив, щоб написала статтю про головного лікаря. Для «Вечірнього Києва», де я тоді працювала.

Тож ніщо не звістувало біди. Непогано чоловік почувався і ввечері. Правда, був сумний, серйозний, попросив посидіти з ним, погомоніти, адже ми ніколи не мали часу на тиху щиру розмову... через ту кляту вічну роботу!

Гомоніли ми довго, радше говорив Володя. Згадував, як ми познайомились, за що дякував Богові, а найбільше за те, що «дякуючи мені і моїм дітям, Назарові й Олесі, пережив щастя батьківства»...

Це признання мене здивувало, але й вельми зворушило, хоч я бачила, як турботливо Володя ставився до моїх дорослих дітей, як переживав за них і намагався допомогти «стати на ноги». Особливо теплі стосунки в нього були із сином, яким захоплювався і гордився! Раділа, що й син відповідав Володимирові Івановичу вдячною повагою. Я теж навзаєм дякувала Володі за щиру батьківську турботу про дітей, про мене, але тривожило, що розмова виходить чомусь печальною, аж ніби прощальною... Тому спробувала перевести її у «виробниче русло»... Але Володя, глянувши на потемнілі вікна, перебив:

– Як швидко пролетів час... як життя... Прости мені, якщо... щось не так було... не те сказав... чи розчарував... не бажаючи того...

І враз я відчула, як «йокнуло» і обірвалося серце... загойдалася земля, і палата, і ніч за вікном...

– Володю, ти... що? – не знайшла слів, здогадуючись «про що» він...

– Тож прости мені, Галю, і хай Бог простить нам обом...

І, певно, злякавшись мого майже непритомного стану, перевів розмову на інше, веселіше:

– Це ж у Лесі завтра... чи післязавтра день народження?! Треба якийсь подарунок придумати... А я тут... Нічого, вижду – відсвяткуємо... Але подарунок здався б... До завтра щось придумаємо... з тобою, щоб Лесеньці було приємно...

З важким серцем, але усміхаючись, побажала Володі «добраніч!» і пішла, як... сліпа, тримаючись за стіни...

Ледве дочекавшись ранку, помчала на роботу, щоб домовитись про інтерв'ю з головним лікарем (Володя просив) і про «відпустку» на кілька днів, у зв'язку з хворобою чоловіка...

Я так переживала і поспішала, що нічого не пам'ятаю, лиш як після всього відчинила двері до його палати і... ледь не збожеволіла від побаченого: на підлозі тісної віп-палати лежав... на спині... на весь свій високий зріст Володя і щосили намагався підвестися... Виглядав розгубленим і... ніби здивованим... чи винуватим?

Я кинулася до нього, спробувала допомогти, але... марно, він був такий важкий, як бувають важкими лежачі хворі люди... Мовчав і тільки безсило водив руками, хапаючись за повітря...

І тоді я, впавши на коліна перед ним, заридала:

– Що сталося? Кажі! Ради Бога, кажи, що трапилось? Все ж було добре!

І Володя над силу мовив крізь стиснуті уста:

– Погано стало... після уколу...

– А де ж лікарі?! Де лікарі-і-і-і?

І я, мов божевільна, кинулась в коридор, бігла, волаючи про допомогу, шарпаючи дверні «ручки» зачинених кабінетів, але нікого в лікарні не було! І це після обіду?!

Нарешті на мій крик звідкись вискочила медсестра, заглянула у Володину палату і кудись поцокотіла каблуками... Минула вічність, доки вона знову з'явилася в прольоті коридору уже з двома мужиками, які тарахкотіли візком-«каталкою». Зайшли в тісну палату і довго намагалися піднімали Володю, ще довше вкладали його, безпомічного, на «транспорт»...

А потім я безкінечно довго бігла слідом за «каталкою» підземним коридором, побитою цементною підлогою у реанімаційне

відділення, благала «везти акуратніше» і благала-молила Господа врятувати Володимира...

Нарешті ліфтом піднялися на поверх, і кілька чоловіків у білих халатах, певно, лікарі-реаніматори, завезли «візок» з Володею у реанімаційний зал. Зачинили переді мною двері, пообіцявши з Божою поміччю врятувати його...

Не знаю, як пережила ніч... Лець дочекавшись ранку, разом з дітьми поїхали в реанімацію.

Пригадую, як проривалася до чоловіка крізь блокпост із спокійних, і, як мені здалося, байдужих реаніматорів, які вчора обіцяли врятувати Володю. Врешті, вони здалися, і я кинулась через поріг, і з жахом побачила посеред холоднючої (лютий місяць!) величезної білої палати одиноке операційне ліжко, на якому лежав лець прикритий простирадлом у чорних запечених плямах крові... мій коханий чоловік, моя опора і надія... Його, бідного, аж підкидало від холоду. Я кинулась до нього, ридуючи, стала вкривати своїм шарфом, гріти подихом його руки, втішати, що діти тут... за дверима! От зараз занесуть простирадла, ковдри, вкриємо його, вкутаємо... і повеземо додому! Ось зараз... повеземо додому...

Заспокоювала:

– Я книжок і рукописів не прибирала зі стола... так і лежать... тебе чекають... І недописаний сценарій... теж чекає, коли ти повернешся... Тож повертайся, прошу! Повертайся!!! Прощу!!! По-вер-тай-ся...

І раптом смертельно бліде, худе, як у святих на іконах, лице Володі ніби освітила квола усмішка. Мабуть, згадав, як залишивши на столі недописаний сценарій «другого» двадцятисерійного фільму задуманої історичної епопеї «Час збирати каміння», наказував: «Не прибирай... Я ненадовго...».

Посмішка на його лиці святого мученика як спалахнула, так і миттєво згасла... Володя підвів очі до стелі і тремтячим голосом по складах промовив:

– Я вже... ту-ди... пі-ду... до Бо-га...

Це були останні його слова... Від них... таких простих і таких... навіть не знаю, яких... я безпорадно й беззвучно забила в риданні, обнімаючи його тіло, що билося в конвульсіях, але мене грубо відірвали від нього реаніматори і вивели попід руки за двері... де чекали діти, Назар і Олеся, з простирадлами і одежею, а на вулиці – таксі.

Це було 16 лютого. Зранку... Під реанімацією я просиділа до вечора. А в ніч на 17 лютого 2004 року, о пів на п'яту ранку, о тій самій порі, коли народилася моя донька Олеся, мені

подзвонив з лікарні невідомий чоловічий голос і спокійно повідомив:

– Тільки що помер Володимир Андрощук. Після чергового мікроінфаркту...

А у вухах – різануло луною Володине:

– Погано стало... після уколу...

На жаль, щастя моє виявилось коротким... Зате горе – безкінечним. Ось уже 15 років, як нема на цій землі поряд зі мною Володимира Андрощука. Відлетів з вітрами чи янголами за обрій... Занадто рано і не з власної волі й бажання...

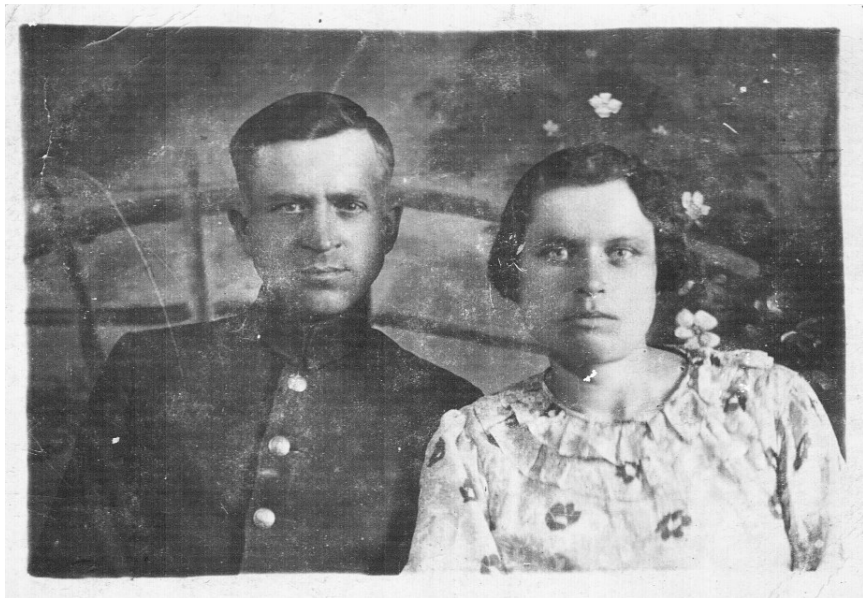
І хоч прожили ми з Володею в шлюбі неповні чотири роки, не нажившись, не наговорившись, я не перестаю дякувати Богові за те, що подарував мені ці чотири неймовірно вулканічні, водночас світлі і щасливі роки, коли поряд зі мною був не просто гарний, цікавий, порядний і талановитий чоловік, а чоловік ідеальний! Прекрасна людина, близька мені по духу, настроях, цілях.

І дякую долі, за те, що кожна мить його присутності в моєму житті досі живе в моєму серці і спогадах...

Так, ми були неймовірно схожими, майже ідентичними, з тією лиш різницею, що я була захищена інстинктом самозбереження, материнським імунітетом, врешті, почуттям гумору і чисто жіночим відчуттям мізерності минушого перед вічним, а Володимир Іванович цього щита не мав. Тому й пішов за межу, зламавши свій духовний меч об стіну звичайної буденної людської бездуховності.

ФОТОГАЛЕРЕЯ

ДИТИНСТВО

Батьки: Іван Микитович та Лідія Семенівна

АРМІЯ І СТУДЕНТСЬКІ РОКИ

В інститутській кінолабораторії. Народження першого документального фільму В. Андрощука про Куряжську трудову колонію для неповнолітніх «За право називатися людиною»

Актори та однокурсники, які знімалися в першому студентському фільмі В. Андрощука (справа) «Молитва Мадам Бове». Позаду – відомий кінорежисер і викладач кінофакультету Віктор Івченко

Вдома, у саду з мамою Лідією Семенівною

ДОКУМЕНТАЛІСТ

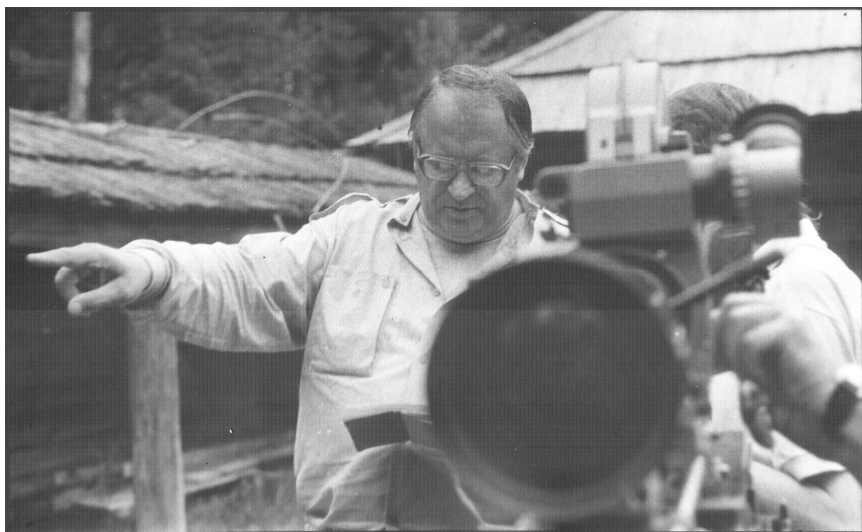

НА ЗЙОМКАХ «ЧАС ЗБИРАТИ КАМІННЯ»

Афіша. Кадри з телефільму «Час збирати каміння»

У БУДНІ І СВЯТА

Рідний Володимир-Волинський; у "саду О. Довженка"; по дорозі на "Укртелефільм"; з матір'ю; з Г.Тарасюк вдома, на Шевченківських святах та Всесвітньому Конгресі українців.

ВШАНУВАННЯ

Михайло БЕЛКОВ,
голова Національної Спілки кінематографістів,
Національний портал КІНО-КОЛО,
24.02.2004

**ПОМЕР РЕЖИСЕР
ВОЛОДИМИР АНДРОЩУК,
АВТОР-ПОСТАНОВНИК ФІЛЬМУ
«ЧАС ЗБИРАТИ КАМІННЯ»**

17 лютого на 65-му році життя обірвався земний шлях відомого кінорежисера, журналіста Володимира Івановича Андрощука, автора понад сотні документальних фільмів та десятисерійного художнього – «Час збирати каміння».

Народився Володимир Андрощук 18 серпня 1938 року в селі Горичеві на околиці стародавнього Володимира-Волинського. Волелюбний дух рідної Волині формував його характер і вроджений талант митця.

Після закінчення режисерського факультету КІТМ ім. Карпенка-Карого два роки переймав секрети кінематографічної майстерності на курсі знаменитого кінорежисера Сергея Герасімова у ВДІКу. Але так склалося, що майже все життя Володимир Андрощук присвятив документальному кіно. На студії «Укртелефільм», де працював, зняв понад сотню документальних фільмів, багато з яких залишаються актуальними і в наші демократичні часи, зокрема про збереження природних багатств Карпат, озера Світязь, Дніпра, духовної і культурної спадщини (телерозповіді про ансамбль імені Вірського, хор імені Верьовки, відомих діячів мистецтв України). Ці фільми, сповнені пристрасної любові до України і її народу, які йому вдавалося все-таки «пробити» на московському телебаченні, за словами його колег, українізували весь тодішній Радянський Союз.

З притаманною йому вдачі пристрастю Володимир Андрощук влився в буремні змаги за нову Україну. Його внеском у цю боротьбу була не тільки безпосередня активна участь у політичних баталіях і відродженні національної гідності в українців, а й у створенні перших документальних фільмів про злочини колишньої системи. Таким фільмом став «Дем'янів лаз» – про знищення енкаведистами тисяч безвинних українців у селі Івано-Франківської області.

Найбільшою творчою удачею режисера Володимира Андрощука була постановка десятисерійного телефільму «Час збирати каміння», знятого у 1992-1996 роках – про події на Західній Україні, які відбувалися на зламі XIX-XX століть. Показуючи боротьбу гуцулів за свою свободу, на історичних аналогіях він ніби хотів попередити про ті духовні проблеми, які чатують на українців через сто років, на сучасному зламі епох: фільм кличе до єдності, до взаємоповаги і національної гідності, врешті, до політичної волі не тільки збудувати незалежну державу, а й зберегти її.

Останні роки Володимир Андрощук працював у журналістиці, хоча душа його була сповнена планів і пошуків коштів для зйомок фільмів про білі плями української історії – боротьбу ОУН-УПА, великих подвижників українського національного руху, про роль українського козацтва в долі України колись і тепер. Над останньою темою він працював до останнього подиху, мріючи спочатку створити цикл передач на каналі «УТ-1». Ідеї та проекти Володимира Андрощука підтримали відомі меценати Віталій Корж, Григорій Черета, академік Петро Кононенко, народний депутат Левко Лук'яненко, керівники козацьких формувань. На жаль, неблаганна смерть обірвала життя Володимира Андрощука на злеті мрій і надій. Український національний кінематограф зазнав великої непоправної втрати. Пішов за вічну межу великий трудівник, пристрасний художник, чесна і добра людина. Але залишилися його фільми, такі ж чесні та пристрасні, яким був їхній творець. Світла пам'ять про кінорежисера Володимира Андрощука назавжди залишиться в наших серцях. Хай буде рідна земля йому пухом.

Ірина МИРОНЕНКО,
ведуча програми «Радіобачення»,
Українське радіо, Харків

КІНОРЕЖИСЕР-ВОЛИНЯНИН УЧИВСЯ РОБИТИ ФІЛЬМИ У СЛОБОЖАНИНА

Стислий сценарій передачі «Радіобачення: РЕЖИСЕР
ВОЛОДИМИР АНДРОЩУК». 27.09.2018 р.

ВЕДУЧА. Вас вітає Ірина Мироненко і запрошує на програму з Харкова «Радіобачення». Сьогодні нагадую собі кіномеханіка, перед яким – кілька коробок із розсипаними плівками старих документальних фільмів. Як не заплутатися, не зашкодити? Розказати про автора, який народився на велике православне свято Спаса, на Волині, знімав стрічки про слобожанський Куряж і гуцульську Верховину – старе Жаб'є, що пам'ятає харківця Гната Хоткевича. Отже – «шістдесятник» кінорежисер Володимир Андрощук. Дитинство його припало на Другу світову війну з її протистоянням потужних армій, але й кривавим ворогуванням учорашніх сусідів – українців і поляків. Від спаленої рідної хати пішов відлік інших, уже не таких зримих, але глибоких трагедій. Московська, тоді найвища в Союзі за рівнем, кіноосвіта стала для Володимира недоступною: пригадали у Всесоюзному інституті кінематографії походження і приналежність батька до УПА.

Навчався Володимир Андрощук у Києві, в інституті театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого на курсі нашого земляка, уродженця Богодухова на Харківщині Віктора Івченка (його фільми «Іванна», «Лісова пісня», «Гадюка» – тепер класика українського ігрового кіно). У «класі» Івченка тоді, в 1960-х, вчилися Іван Миколайчук, Раїса Недашківська, Броніслав Брондуков... і герой нашої розповіді Володимир Андрощук.

Телефоную на Волинь, малу батьківщину режисера, у село Зимне, де він навчався в початковій школі. На зв'язку – голова Зимнівської об'єднаної територіальної громади **В'ячеслав Католик**. Розмова про те, як згадують Андрощука на рідній землі: «Наша громада тішиться, що мали такого видатного кінорежисера. Залишилися нам його здобутки. Недавно відкрили меморіальну дошку на його честь у Зимнівській школі. Людей треба згадувати, щоб майбутні покоління знали, що будь-яка

робота, яка твориться на благо України, буде відзначена принаймні на рівні місцевому, а тоді й загальноукраїнському. Ми провели дні його пам'яті, школярі дивилися його кінофільми». (Коментує проект єдиного освітньо-культурно-спортивного проекту, що це передбачає). «Зимнівська школа-ліцей опорна, об'єднує ще чотири заклади освіти. Уже відремонтований і оформлений Центр культури і дозвілля, який координує діяльність усіх установ культури, активно співпрацює зі школами. Багато односельців працюють у Польщі, але діти їхні навчаються в Зимному – у креативній школі з новими методами навчання. Знання вони отримують якісні, є переможці різних конкурсів, турнірів на всеукраїнському рівні. Усе робимо, щоб молодь залишалася в селі, щоб була освічена і мала роботу, і добре оплачувану, і до душі»...

Далі розмова про вирішення проблеми заробітчанства, трудової міграції, яка поки що залишається актуальною для всіх прикордонних областей України, як на Заході – для Волині, так і на Сході – для Харківщини.

Розповідь голови Зимнівської ОТГ В'ячеслава Артуровича Католика доповнила директор тамтешньої школи Юлія Юріївна Степанюк.

Юлія Степанюк: «У Володимира Івановича Андрощука була складна родинна доля. Вони змушені були переїхати із села у Володимир, бо їм спалили будинок, коли було протистояння з поляками, тому він у нас недовго провчився, але свої фільми він знімав тут, у себе на батьківщині. «Княжий град» він присвятив рідному місту Володимиру-Волинському й рідному селу. У нашій школі є секція мистецтвознавства Малої Академії Наук. Зараз діти, які в ній займаються, під керівництвом вчителів готують наукову роботу саме про Володимира Андрощука, у якого була мрія підняти українське кіно, розказати цілому світу про нашу Україну... Також учні Зимнівської школи-ліцею займаються анімацією, створюють мультфільми. Так у минулому році на Всеукраїнському конкурсі відеофрагментів, який пройшов за підтримки Ради Європи, наша учениця посіла друге місце. Справді, «щось воно таке передається».

Ведуча вітає співрозмовницю з перемогою її учениці і розповідає про міжнародний конкурс «Дитятко», який проходить щороку в Харкові. Юлія Степанюк говорить, що у Зимному цим конкурсом вже зацікавилися і планують взяти участь із своїм фільмом про Володимира Андрощука.

«Також, – говорить **Ю. Степанюк**, – у школі є музейний куточок режисера Володимира Андрощука. Плануємо до ювілею

школи відкрити музейну кімнату, в якій учні дізнаватимуться і про інших відомих уродженців села».

(Файл «Верховина». Звучать трембіти, фрагмент пісні «Ой нема, нема-то краю...». Голос ведучого фільму: «Давно минув той час, коли мешканці Карпат не цікавилися, що діється за тою чи іншою горою»).

ВЕДУЧА. *(На фоні гуцульської музики і «голосу» трембіт):*

Так починається документальний фільм Володимира Андрощука «Верховина». 1995 рік. Колишне Жаб'є уже не глухий жаб'ячий закуток. Та й, власне, і на початку ХХ століття там був простір для створення першого Гуцульського театру, який очолив, уявіть собі, слобожанець! Про це немає у фільмі, але мені приємно нагадати, що отой перший гуцульський театр 1910 року на сцені у Жаб'єму грав під керівництвом харківця – музиканта і письменника Гната Хоткевича. Бо це він, фактично емігрант-нелегал, утікач від харківських жандармів, зацікавив неписьменних гуцулів драматичним театром, виставами.

Минуть роки і уродженець Західної України, а саме героїчної Волині, Володимир Андрощук, тоді студент КДІТМ ім. Карпенка-Карого, приїде на Харківщину знімати свій перший документальний фільм про Куряжську трудову колонію для неповнолітніх, описану знаменитим її директором, письменником Антоном Макаренком у «Педагогічній поемі». Кінострічка «За право називатися людиною» стане успішним дебютом молодого режисера і отримає «Подяки» від замовника – Міністерства внутрішніх справ СРСР і УРСР, і високу оцінку зрілого документаліста – від ректорату театрального інституту і свого наставника Віктора Івченка.

Переживаючи свій перший успіх у кінодокументалістиці, В. Андрощук, який готував себе до режисерської праці у художньому, ігровому кіно, навіть не здогадувався, що його заповітна мрія збудеться аж через 30 років. Дружина Володимира Андрощука письменниця Галина Тарасюк у меморіальній статті до 80-річчя митця написала: «Один з найперспективніших випускників першого призову (1961 р.) кінофакультету Київського державного театрального інституту ім. Карпенка-Карого і один із найдібніших учнів його засновника – знаменитого режисера кіно і театру Віктора Івченка – так і не зміг «пробитися» до жодної з тогочасних українських художніх кіностудій, зокрема і «Довженківської», а позаяк не мислив своє життя без України, то змушений був працювати в документалістиці».

Галина Тарасюк продовжує: «Не раз писала про трагічно нереалізовану кінематографічну долю Андрощука та й усіх кіномитців-шістдесятників, яким не дала сповна відбутися не тільки стара система, а й нова псевдодемократія. На жаль, задумана ним історична кіноопея про боротьбу українців за свою незалежність і державність «Час збирати каміння», так і залишилася «першим» 10-серійним телефільмом. На «другий», 20-серійний, який мав завершуватися кіноновелою про підняття українського державного прапора над кораблями Чорноморського флоту, не дали коштів».

(Відбивка)

ВЕДУЧА. Вкотре роздивляюся фото надмогильного пам'ятника Андрощуку в Броварах. Він помер після чергової чиновницької відмови взимку 2004 року. На пам'ятнику сіра лінія нагадала мені обріз гвинтівки, але його перекриває, затуляє хрест. Мовою символіки: намагався воювати за своє, часто вдаватися до слів «з-під поли», натяків, але вірив у те, що робить, і трішки в тих, кому зняте залишив.

За рік до смерті записував телепрограми на створеній ним у Броварах телестудії «Наше місто». Рідні поділилися однією з них – розмовою з ветеранами Другої світової напередодні 9 травня. Як делікатно вів розмову Володимир Іванович, ніби не хотів зайвий раз порушити дзенькіт бойових нагород на грудях фронтовиків... Талант слухати – це теж значуща режисерська риса. Війна під Харковом у 1943-у – очима тодішнього 20-річного бійця буде далі у передачі, але з інтонаціями, акцентами Володимира Андрощука.

Отже: Володимир Андрощук. Зустріч з ветеранами. Запис 2003 року.

Іван Єгорович Трошин, гвардії старшина, розповідає, як 17-річним пішов добровольцем на фронт: «Танки не так страшні нам були, ми – бронебойщики, а за ними піхота і з автоматів поливали, як ото лійкою по квітах. Коли закінчувалися снаряди, пропускали танки через окопи і закидали їх пляшками з бензином. Вибухи були такі, що башту викидало на 50 метрів. Я був поранений, потрапив після госпіталю до іншої частини, під Барвінкове на Харківщині».

Згадує Трошин і про переправу на Дінці влітку 1943 року: «Річка неширока, але глибока. Болотисті підходи до переправи. Літаки насідали. Які машини не встигли перейти, гинули. Були такі тупорилі трофейні машини румунські, як МАЗи. Жива сила перейшла, а техніку залишили частково, підготували оборону».

Згадує, як послали одного, потім другого для зв'язку, обоє загинули. Тоді викликали його, сказали: «Ти хльосткий, молодий, проскочиш». Низько пролітали німецькі літаки – аж було видно руде волосся льотчика без шолома. Трошин стрибнув убік, потрапив у вертикальний окопчик. Їх робили, як криниці, бо ґрунт запливав, обсипався. Стрибнув комусь на спину. Як глянув – погони підполковника. Хотів вилізти, а підполковник не пустив, навіть каску звелів узяти з бруствера. Осколки об неї видзенькували. Годинника не було, але здавалося, що з пів години просидів на плечах у командира.

Згадує, як перестрибував через діру в розбитій переправі. Вдалося зачепитися за крайню колоду. Металева скоба була посічена осколками, поранив об неї руку, але виліз і побіг, знайшов свою техніку. Налагодили переправу і всі вийшли на інший берег під вечір. За це нагороджений медаллю «За відвагу».

«Коли визволяли Харків, були великі бої, великі втрати. Ночами налітали літаки. Як сипоне вогнем! Але перемогли, визволили Харків!».

До розмови приєднався **Віталій Михайлович Лутак**, військовий комісар: «Тут, на берегах Дніпра, люди завжди жили, як на пороховій бочці, і знали, що таке найстрашніше слово «війна». Нам слід так виховувати молодь, щоб ми були завжди готові. Порох треба тримати сухим».

Володимир Андрощук: «Як колись козаки. Орав плугом, а шабля була при боці».

Лутак: «Тим паче сьогодні, коли бачимо, що в світі робиться».

Андрощук: «Скільки б часу не пройшло, а воно безперервно накочується, як морська хвиля. І нема тому ні краю, ні спочину».

(Відбивка, далі фоном)

ВЕДУЧА. «Для всього свій час і година своя кожній справі під небом. Час розкидати каміння, і час каміння громадити, час кохати і час ненавидіти». Це Біблія, і її філософську формулу «Час збирати каміння» Володимир Андрощук узяв за першоназву 10-серійного художнього фільму, знятого в горах Карпатах. Час любити зроблене до нас і поруч з нами в одному просторі. І краще не скажеш, як написала про це дружина Володимира Андрощука, поетеса і прозаїк Галина Тарасюк у своєму вірші-посвяті, озвученому нею спеціально для нашої програми.

Галина Тарасюк:

*«Люблю тебе так прощально,
Як одцвітають бузки,
Ніби в забутому храмі ставлю
Поминальні свічки
За душечку занапашену,
І запропащий вік...
В минулі бузкові пахощі
скрапує місячний віск
І тане, як свічі вінчальні,
Минуще терпке каяття...
Люблю тебе так прощально,
Наче прощаюсь з життям.*

ВЕДУЧА. Прозвучала програма з Харкова «Радіобачення», присвячена пам'яті українського кінорежисера Володимира Андрощука.

Режисер передачі – Галина Дуплінат.
Автор і ведуча – Ірина Мироненко.
Дякуємо за увагу.

Ірина НАДЮКОВА,
газета «Слово правди»,
м. Володимир-Волинський

ВІДКРИТТЯ МЕМОРІАЛЬНОЇ ДОШКИ У ЗИМНОМУ

3 вересня 2018 року у селі Зимне Володимир-Волинського району Волинської області на приміщенні місцевого ліцею було відкрито меморіальну дошку на честь уродженця цих місць, відомого кінорежисера-документаліста, автора-постановника 10-серійного художнього історичного фільму «Час збирати каміння» («Укртелефільм») Володимира Андрощука.

Відкрив урочистий мітинг голова Зимнівської ОТГ В'ячеслав Католик. Чин освячення меморіальної дошки здійснив священник Зимненського Успенського монастиря протоієрей Євгеній Стойка. Присутня на вшануванні вдова кінорежисера письменниця Галина Тарасюк щиро подякувала місцевій громаді, її керівництву, директору школи-ліцею Юлії Степанюк, всім присутнім за добру світлу пам'ять про В.І. Андрощука, який був настільки закоханий у рідну Волинь, Володимир-Волинський, рідне село, що зняв про малу свою батьківщину декілька документальних фільмів: «Княжий град», «Світязь» тощо, які й донині актуальні. І які й сьогодні можна переглянути в Інтернеті.

Урочистості продовжилися в актовому залі навчального закладу, де старшокласники, вчителі мали змогу ознайомитися з виставкою, приуроченою творчості кіномитця, а також переглянути документальний фільм В. Андрощука «Світязь» – про дорогий кожному волинянину чарівний куточок заповідника «Шацькі озера». На завершення вечора-пам'яті Галина Тарасюк поділилася з присутніми мрією щодо створення шкільного музею митця, а також заснування премії його імені для творчих вихованців Зимнівського НВК-ліцею.

Директор ліцею Юлія Степанюк подякувала письменниці за надані матеріали, особливо рушник, вишитий матір'ю кінорежисера, за змістовну зустріч і захоплюючі ідеї, пообіцявши все зробити для їхнього втілення в життя.

МАКСИМАЛЬНІ БАЛИ СОФІЇ ЗА ДОСЛІДЖЕННЯ КІНОЛІТОПISY

Успішною стала участь в обласному етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт Малої Академії Наук для одинадцятикласниці Зимнівської школи-ліцею Софії Рожок.

Школярка, котра подала роботу «Становлення і розвиток українського кінолітопису на прикладі творчості Володимира Андрощука» до секції «мистецтво» відділення фольклористики та літературознавства, виборола третє призове місце на Волині. Дещо поступившись напередодні суперникам при виконанні контрольного завдання з української мови, у неділю вона взяла реванш – здобула максимально високі бали за наукове дослідження та його захист. Допомагав Софії вивчати життєвий шлях і кінороботи нашого земляка, знаного українського кінодокументаліста викладач мистецтва Зимнівської школи-ліцею Олександр Богданович Гудим.

Також призове місце на конкурсі наукових робіт бібліотечних установ Волинської області зайняла робота «Кіно і доля Володимира Андрощука», автори якої – завідувач бібліотекою школи №2 Людмила Макаренко, бібліотекар Ірина Кравчук, учениця 9-Д класу Юлія Гаврилук. А ще у цій школі, де колись вчився В. Андрощук, за допомогою пані Людмили Макаренко та пані Ірини Кравчук студенти з Володимир-Волинського педагогічного коледжу провели з нагоди ювілеїв кінорежисера (з дня народження – 28.08.2018 та дня смерті – 17.02. 2019 р) виховні години по його творчості у трьох класах.

Це дослідження також прийнято і до участі у творчому конкурсі для шкільної молоді Володимирщини на премію імені Володимира Андрощука, оголошеного дружиною режисера, письменницею Галиною Тарасюк.

ВЕЧІР ПАМ'ЯТІ У КОЛІ ДРУЗІВ

Учора, 19 серпня 2018 року, у комунальному закладі Броварської районної ради «Броварська Центральна районна бібліотека», яку очолює Людмила Кошелєва, відбувся вечір пам'яті кінорежисера Володимира Андрощука. Пом'янути добрим словом митця прийшли броварці, працівники культури, літератори і просто усі, хто знав і пам'ятає Володимира Івановича як директора місцевої телестудії «Наше місто», яку він створив у Броварах в останні роки свого життя.

Про складний життєвий і творчий шлях кіномитця розповіла його вдова письменниця Галина Тарасюк. Поділилися споминами кінорежисер Сергій Лисенко, головний бібліотекар Софія Погорельська, бібліотекар Ольга Шаповал та ін.

Присутні на вечорі переглянули телефільми про культурне життя Броварів, зокрема районної центральної бібліотеки, зняті В. Андрощуком на студії «Наше місто», яку він і очолював у 2002-2004 рр.

Викликав жвавий інтерес відеозапис його виступу на власному творчому вечорі, де кінорежисер розповідає про роботу над 10-серійним художнім фільмом «Час збирати каміння» («Укртелефільм»).

У БРОВАРАХ ВШАНУВАЛИ ВІДОМОГО КІНОРЕЖИСЕРА

Цього серпня виповнилося б 80 років відомому українському кінорежисеру, сценаристу та автору-постановнику історичного багатосерійного художнього фільму «Час збирати каміння» Володимирі Андрощуку.

Днями в Броварській центральній районній бібліотеці вшановували пам'ять Володимира Івановича.

Кореспондент ІА «Погляд» поспілкувався з дружиною митця, поетесою Галиною Тарасюк: «Він був унікальною і глибокою людиною. Самовідданою та харизматичною. Все життя в нього було бажання зняти правдивий фільм про трагічні події, свідком яких він став, коли був ще дитиною. Це й польсько-українське протистояння і Друга світова війна, і зародження Української повстанської армії на Волині. І ось нарешті це стало можливим...».

«Час збирати каміння» – фільм про події на Західній Україні, про боротьбу гуцулів за свою свободу, про духовні проблеми, які слід чекати сучасникам на зламі епох. Фільм є закликом до єдності, взаємоповаги та національної гідності, до збудування та збереження незалежної держави.

Вийшовши у 90-х, фільм став найбільшим творчим досягненням режисера Володимира Андрощука і українського кінематографа епохи Незалежності.

«Він був справжнім українцем, патріотом за духом з великою відкритою душею», – говорить пані Галина.

КОМУ ПИСЬМЕННИЦЯ ГАЛИНА ТАРАСЮК ПРИВЕЗЛА ПРЕМІЇ І ЯК ЗУСТРІЛА... РОДИЧКУ

Нещодавно Володимирщину вкотре відвідала письменниця Галина Тарасюк. Приїздила, аби за підсумками роботи журі нагородити переможців заснованого нею Всеукраїнського науково-мистецького конкурсу імені Володимира Андрушка.

Розпочала київська гостя свій маршрут із відвідин свята останнього дзвоника у Зимнівській школі-ліцеї. Адже одна із цьогорічних випускниць, Софія Рожок, стала аж двічі лауреаткою цього творчого змагання. Один почесний диплом одинадятикласниця одержала за документальний фільм, знятий разом з оператором, студентом Східноєвропейського університету Назаром Сермашовим, – «Кінорежисер із Волині Володимир Андрушук» (цю стрічку можна переглянути на ют'юбі). А другий диплом – за науково-дослідницьку роботу «Становлення і розвиток українського кінолітопису на прикладі творчості Володимира Андрушка», яку вона захистила в обласному відділенні Малої Академії Наук (про цей успіх газета «Слово правди» уже повідомляла своїх читачів).

Окрему подяку висловила пані Галина науковому керівнику школярки, вчителю образотворчого мистецтва і художньої культури Олександрю Богдановичу Гудиму, який розшукав у архівах чимало не відомих раніше фактів та цікавої інформації, зокрема з львівського періоду творчості кінорежисера.

За сприяння увічненню пам'яті видатного земляка і підтримку творчих починань ліцеїстів Галина Тарасюк подякувала і директору освітнього закладу Юлії Степанюк.

У Володимир-Волинській ЗОШ №2, де також навчався майбутній кінорежисер і куди його вдова теж привезла нагороду, учні з «останнього дзвоника» вже розійшлися, тож нагороди переможцям було урочисто вручено на засіданні педради в актовій залі. Їх за дослідницьку роботу «Кіно і доля Володимира Андрушка» одержали завідувачка шкільною бібліотекою

Людмила Макаренко та бібліотекар Ірина Кравчук. Є у складі цього творчого колективу і школярка – учениця 9-го класу Юлія Гаврилюк.

Змістовною і надцікавою була бесіда письменниці з призерками-дослідницями за філіжанкою кави. Її розповіді про чоловіка, його творчість, про власний шлях у літературу, про відомих письменників, учених, співаків, музикантів, які стали знаковими постатями для української культури, слухали із захопленням. А розповідати письменниця не лиш уміє, а й має про що, адже не один рік працювала журналісткою в різних виданнях, активно займалася громадською, правозахисною діяльністю, у 90-ті відроджувала Жіночу Громаду України. Тож бібліотекарі замислюються про організацію окремої зустрічі письменниці із школярами, можливо, це вдасться в один із її майбутніх візитів. До речі, у шкільній бібліотеці ЗОШ №2 є книги Галини Тарасюк, серед них і видана в Луцьку – «Ковчег для метеликів». Зворушена письменниця подарувала читачам бібліотеки свій роман «Між пеклом і раєм», не тільки присвячений світлій пам'яті Володимира Андрощука, а й написаний на основі його життя і творчості.

Галина Тарасюк-Андрощук давно хотіла побачити і Володимир-Волинську школу №1, де її чоловік отримав атестат зрілості. Відвідавши її і познайомившись із директором Людмилою Самусевою, Галина Тимофіївна пообіцяла надіслати світлини з архіву кінорежисера. Вони знадобляться для оформлення стендів з історії школи, яка восени відзначатиме свій ювілей.

Завершилася ця володимирська подорож письменниці ще одним зворушливим епізодом. На Зимнівському цвинтарі, куди приїхала провідати могили батьків і дідів свого чоловіка, вона познайомилася ще з однією родичкою. Досі знала лише дружину покійного чоловікового дядька Миколи, пані Марію, яка проживає у місті на вулиці Олени Хохол. Та цього дня ще вранці, після урочистої лінійки у Зимнівській школі, підійшла до неї жителька Зимного Ніна Музичук і розповіла про свою тітку, яка дуже хоче поговорити з дружиною Володимира Андрощука. Тоді жінки лиш обмінялися номерами «мобільників», а вже по обіді зідзвонилися й домовилися про зустріч.

Коли під'їжджали до сільського кладовища, Ніна Никанорівна вже чекала нас зі своїм велосипедом, а незабаром, незважаючи на літа і втому, бо ж сапала городину, підійшла і Надія Прокопівна. Виявилося, її свекруха була рідною сестрою матері Володимира Андрощука – Лідії Семенівни.

– Приїжджаючи зі Львова і Києва, Володя завжди зупинявся у нас, – розповідає Надія Прокопівна, – ще довго залишалися в домі його краватки, кілька сорочок, він же був чепуруном, любив гарно одягатися. Коли привозив ховати матір, потім – батька, поминальний обід робили у нашій хаті. Дякував дуже за поміч, завжди родичався з нами, дружив з моїм чоловіком, називав його братом, а мене сестрою...

Дружини двоюрідних братів удвох обійшли могили покійних родичів. Пані Надія розпитувала про останні роки життя Володимира Андрощука, його дружина розповідала про творчі й професійні перипетії, що спровокували хворобу й раптову смерть чоловіка.

Такою насиченою вдалася для письменниці минула п'ятниця на володимирських теренах. На жаль, їй не вдалося зустрітися з усіма, з ким запланувала, та обіцяє приїхати у липні, на День міста. А наразі має на меті видати вже підготовлену книгу про свого чоловіка, до якої включені і роботи щойно нагороджених переможців першого науково-мистецького конкурсу імені Володимира Андрощука.

ДВІ ПОСВЯТИ

Галина Тарасюк

Пам'яті Володимира Андрощука

ЯК МЕНІ ТЕПЕР БЕЗ ТЕБЕ?

У високім синім небі
Янголів веселий щебет...
Поміж мною і тобою –
Міріад світів.

Сходить сонце вечорове...
А було неначе вчора:
Поміж мною і тобою
Любисток зацвів.

Урозовні літо й серпень,
Ах, як ніжно серце терпне...
Поміж мною і тобою –
Спасівські меди.

Чорна туча – чорні крила...
Снігом сивим землю вкрила...
Піді мною і тобою –
Урвище біди!

Стукає у двері лютий –
Не спинити... не минути...
Наді мною і тобою
сіє смерті змрок.

...Як мені тепер без тебе?
Як без тверді?! Як без неба?!
Поміж мною і тобою –
Лиш – за обрій крок...

СПАСА

Де ти був? Де ти барився, коли я вдосвіта рвала чебрець в Холоднім Яру і чорнобривці в городчику-зільнику твоєї мами, щоб поміняти їх на мед диких бджіл, що втекли колись із нашої вигаданої пасіки. І тепер живуть у дуплах старезних лип, що zostалися тільки в спогадах молоденьких дубків, між якими пасуться білі кози, пропахлі білим молоком і росою вранішнього ромену, над яким гудуть золоті бджоли наших незбутніх сподівань, співаючи мед золотого нектару. Я ходила до них по мед. Бо ж завтра Спаса! Свято, яке ти любив. А вертаючись, так поспішала додому, що розхлюпала по стежках і травах текучі меди неприручених бджіл. Боялась, що тебе не застану...

Але ти тут! Прохолодний вітерець колише золотаві штори, на столі бурштинова карафка... Я її виймаю щороку із серванта, старовинного, який ти любив, і ставлю на стіл. В надії, що цього Спаса ми нарешті її відкоркуємо! Адже нині День твого народження!

Але ТАМ, де ти ховаєшся від суєти і від моєї опіки, схоже, інші порядки. Там навіть спасівчаний мед від диких і вільних бджіл не в пошані. Бо ТАМ «живуть Божим духом». Так вважають ТУТ. Із початків віків.

Мабуть, я надто матеріалістка, щоб це уявити. Але не втручаюсь у твоє життя – дотримуюсь паритетних стосунків. Це нині модно. Тому наливаю у блюдця бурштиново-золотого меду: тобі і собі – Спаса ж завтра – і розмовляю подумки з вітерцем, що причаївся за золотавою шовковою шторою: ти любив, щоб у кімнаті тріпотіло золотисте марево.

Цікаво, чи є ТАМ кіно? Можливо, у формі марева, міражів, у форматі видінь? Ти жартував, коли не дали коштів на зйомки: «Кіно – єдине мистецтво, що живиться одним духом, тому й найдорожче».

І ще: чому ти ніколи не снишся? Невже я виконала усі твої бажання земні і до мене – жодних претензій? Хочеться вірити земним забобонам. Тож з надією сподіваюся...

Завтра вдосвіта, коли я піду до церкви святити мед, сюди злетяться дикі, а тому вільні й щасливі бджоли, покличуть ос і джмеля, того, що живе за твоїм портретом, і справлятимуть веселу солодку язичницьку тризну.

Приходь, доки я стоятиму в храмі із золотою свічечкою пахучого спасівчаного воску і повторюватиму твоє ім'я доти, доки його не запам'ятає ТОЙ, ХТО НА НЕБІ.

Завтра ж Спаса душ наших.

1 вересня 2018 р. Село Зимне, рідна школа В. Андрощука.
Відкриття на його честь меморіальної дошки та кімнати-музею,
зустріч його вдови Г. Тарасюк-Андрощук з педагогічно-
учнівським колективом.

24 травня 2019 р., с. Зимне, школа-ліцей. Свято останнього дзвоника.

Урочисте нагородження переможців Всеукраїнського науково-мистецького конкурсу і лауреатів премії ім. Володимира Андрощука. Особливо щира подяки за увічнення пам'яті про відомого земляка директора Зимнівської школи-ліцею Юлії Юріївни Степанюк.

Біля меморіальної дошки на честь кінорежисера: двічі переможець конкурсу і лауреат премії випускниця Зимнівської школи-лицею Софія Рожок у колі своїх вчителів і наставників (зліва направо) отець протоіерей Євген Стойка, Софійка, Галина Тарасюк-Андрощук, директор школи Юлія Степанюк, керівник наукової роботи Софії – вчитель мистецтвознавства Олександр Гудим.

Голова журі Всеукраїнського конкурсу ім. В. Андрощука Ірина Надюкова, Галина Тарасюк-Андрощук, родичка кінорежисера зимнівчанка Ніна Музичук із внучкою Олександрюю.

Перші лауреати Всеукраїнського науково-мистецького конкурсу імені Володимира Андрощука бібліотекарі Володимир-Волинської ЗОШ №2 Людмила Макаренко та Ірина Кравчук.

Володимир-Волинська ЗОШ №1, в якій отримав атестат зрілості В. Андрощук. З директором Людмилою Самусевою.

Зустріч із дружиною двоюрідного брата Володимира Андрощука –
Надією Прокопівною Зубач біля могили його батьків – Лідії
Семенівни та Івана Микитовича.

Вечір пам'яті у Броварській районній бібліотеці, куди любив заходити В. Андрощук, працюючи директором місцевої телестудії «Наше місто».

Останній земний прихисток...

ВОЛОДИМИР АНДРОЩУК, «ВЕРХОВИНО, СВІТКУ ТИМІЙ»

Уважно вивчаючи 90 років і два десятиліття життя, можна зрозуміти багато важких і легких моментів історії України та світу.

Володимир Андрошчук, народився 1924 року в селі Карпівці, що в той час належало до Румунії.

— Коли ви вийшли з Карпівки? — Коли вийшов з Карпівки, то був уже в Україні.

— Як ви переїхали до України? — Переїхав до України в 1945 році.

— Як ви переїхали до України? — Переїхав до України в 1945 році.

...уважно вивчаючи 90 років і два десятиліття життя, можна зрозуміти багато важких і легких моментів історії України та світу.

— Коли ви вийшли з Карпівки? — Коли вийшов з Карпівки, то був уже в Україні.

— Як ви переїхали до України? — Переїхав до України в 1945 році.

— Як ви переїхали до України? — Переїхав до України в 1945 році.

...уважно вивчаючи 90 років і два десятиліття життя, можна зрозуміти багато важких і легких моментів історії України та світу.

...уважно вивчаючи 90 років і два десятиліття життя, можна зрозуміти багато важких і легких моментів історії України та світу.

14.12.1944

...уважно вивчаючи 90 років і два десятиліття життя, можна зрозуміти багато важких і легких моментів історії України та світу.

...уважно вивчаючи 90 років і два десятиліття життя, можна зрозуміти багато важких і легких моментів історії України та світу.

...уважно вивчаючи 90 років і два десятиліття життя, можна зрозуміти багато важких і легких моментів історії України та світу.

...уважно вивчаючи 90 років і два десятиліття життя, можна зрозуміти багато важких і легких моментів історії України та світу.

...уважно вивчаючи 90 років і два десятиліття життя, можна зрозуміти багато важких і легких моментів історії України та світу.

...уважно вивчаючи 90 років і два десятиліття життя, можна зрозуміти багато важких і легких моментів історії України та світу.

...уважно вивчаючи 90 років і два десятиліття життя, можна зрозуміти багато важких і легких моментів історії України та світу.

...уважно вивчаючи 90 років і два десятиліття життя, можна зрозуміти багато важких і легких моментів історії України та світу.

...уважно вивчаючи 90 років і два десятиліття життя, можна зрозуміти багато важких і легких моментів історії України та світу.

ФІЛЬМОГРАФІЯ

Тематика та мистецькі особливості
кінофільмів В. Андрущука.
Анотований каталог фільмів В. Андрущука
зібрав і уклав О.Б. Гудим.

№	Артикул	Вид документа	Назва	Анотація	Дата	Нагороди, рекомендації щодо показу на ЦТ	Виробництво
1.		Курсова робота	Молитва мадам Бове	Екранізація оповідання К. Паустовського «Молитва мадам Бове». У фільмі зворушливо передано благородну, патріотичну ідею оповідання, збережено властивий Паустовському м'який ліризм. Головну роль виконала артистка театру ім. І. Франка Л.В. Комарецька. Вона створила привабливий образ відірваної від батьківщини французьки, яка тяжко переживає поневолення рідної Нормандії гітлерівцями і щиро радіє її визволенню.	1963		Київський державний інститут театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого
2.		Документальний фільм	За право називатися людиною (За право називатися человеком)	Фільм про Куряжську (Харківська область) виправну колонію для неповнолітніх, яку довгі роки очолював педагог А.С. Макаренко	1964	ЦТ	Укркінохроніка
3.		Документальний фільм	Кіножурнал на закордон «Україна сьогодні» (Кіножурнал на заграницу «Украина сегодня»)		1969-1970	ЦТ	Укркінохроніка
4.	5910	Телефільм, 4 ч.	Щедрий вечір, добрий	Про народні обряди святкування Нового року. Учасники Державного	1970	ЦТ	Укркінохроніка

№	Артикул	Вид документа	Назва	Анотація	Дата	Нагороди, рекомендації щодо показу на ЦТ	Виробництво
			вечір	заслуженого українського народного хору ім. Г.Г. Верьовки виконують щедрівки. Солістка Н.М. Матвієнко, народна артистка СРСР О.Я. Кусенко слухають привітання щедрівників. Показано Героя Соціалістичної Праці Г.Я. Царика.			
5.		Документальний фільм	Це не має повторитися («Это не должно повториться»)		1971		Львівське обласне Держкомтелерадіо
6.		Документальний фільм	Історія звинувачує (Історія обвиняє)	Фільм про знищення фашистами влітку 1943 року на околиці Львова у лесиницькому лісі 2 тисяч італійських інтернованих офіцерів і солдатів, які після того, як Італія вийшла з Другої світової війни, відмовилися давати клятву Рейху і надіялися повернутися додому. Німці їх роззброїли і колонами по Личаківській вулиці вивели за місто, де й розстріляли в лісових піщаних кар'єрах. Головним «гріхом» фільму було те, що в ньому звинувачують католицьких і греко-католицьких священників, зокрема, брата Андрея Шептицького – Климента та архієпископа Йосипа Сліпого, які нібито в той час теж перебували у Львові, однак нічого не зробили для порятунку своїх братів по вірі, а в кінці 70-х відмовлялися свідчити про звірства фашистів.	1971-1978	ЦТ, тираж	Львівське обласне Держкомтелерадіо

№	Артикул	Вид документа	Назва	Анотація	Дата	Нагороди, рекомендації щодо показу на ЦТ	Виробництво
7.		Документальний фільм	Завжди на чатах (Всегда на чеку)	Фільм про Прикарпатський прикордонний загін	1971-1978	ЦТ, тираж, Диплом республіканського фестивалю, м. Одеса	Львівське обласне Дерком-телерадіо
8.		Документальний фільм	Стратегія пошуку (Стратегия поиска)		1971-1978		Львівське обласне Дерком-телерадіо
9.	7401	Телефільм, 2 ч.	Миргород (Мыргород)	Красвиди одного з районних центрів Полтавської області – м. Миргорода. Показані завод мінеральних вод, літературно-меморіальний музей Д. Гурамшвілі, бальнеологічний курорт, іподром та ін.	1978-1979	ЦТ, тираж	Укртелефільм
10	7282	Телефільм	Моршин	Видовий фільм про смт Моршин Львівської області, який визнано Всесоюзним бальнеологічним курортом.	1978-1979	ЦТ, тираж	Укртелефільм
11	7390	Телефільм, 3 ч.	Бродівські мільйони (Бродовские миллионы)	Про досвід роботи трудівників колгоспу ім. В.І. Чапаєва Бродівського району Львівської області з інтенсифікації виробництва сільськогосподарської продукції. Відображено співробітництво колгоспу з сільськогосподарським комбінатом “Баболна” і фірмою “ІКР” з Угорщини. Голова колгоспу В.Г. Янюк і перший секретар Бродівського райкому КПУ А. П. Глазунов дають інтерв’ю (синхр.).	1978-1979	ЦТ, тираж	Укртелефільм
12	7684	Телефільм, 2 ч.	Солодкі гектари ямпільців (Сладкие гектары ямпольцев)	Про передовий досвід трудівників Ямпільського району Вінницької області з комплексного збирання, перевезення, зберігання і перероблення	1978-1980	ЦТ, тираж	Укртелефільм

№	Артикул	Вид документа	Назва	Анотація	Дата	Нагороди, рекомендації щодо показу на ЦТ	Виробництво
				цукрового буряку. Показані заслужений механізатор УРСР Д.І. Васильківський, перший секретар Вінницького обкому КП			
13	8163	Телефільм, 3 ч.	Місто полум'яних зірок (Город пламенных зорь)	Фільм про м. Дніпродзержинськ Дніпропетровської області. Показано Дніпровський металургійний завод ім. Ф.Е. Дзержинського, виробниче об'єднання "Азот", Дніпродзержинську ГЕС ім. 50-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції. Виступ В.В. Щерби	1978-1980	ЦТ, тираж	Укртелефільм
14	8610	Телефільм, 2 ч.	Діалоги на кордоні (Диалоги на границе)	На прикладі окремого контрольно-пропускного пункту "Чоп" на західному кордоні СРСР йдеться про співпрацю радянських, угорських і чехословацьких прикордонників. Інтерв'ю дає начальник ОКПП К.П. Свирид. У кадри – начальник військ Західного прикордонного округу, генерал-лейтенант М.В. Лавриненко.	1980	ЦТ, тираж	Укртелефільм
15			«Де Черемоша хвилі плінуть»		1970-1980 рр.		Укртелефільм
16			Арсенальська традиція (Арсенальская традиция)		1981	ЦТ, тираж	Укртелефільм
17	8894	Телефільм, 2 ч.	Місто біля Карпат (Город у Карпат)	Про сьогодення м. Івано-Франківська. Показано види міста, роботу наукових і навчальних установ, виробничі процеси на	1981	ЦТ, тираж	Укртелефільм

№	Артикул	Вид документа	Назва	Анотація	Дата	Нагороди, рекомендації щодо показу на ЦТ	Виробництво
				приладобудівному заводі, меблевій і кондитерській фабриках, фабриці художніх виробів.			
18	9173	Телефільм, 2 ч.	«...І корів по осені рахують» (...І коров по осені вважають)	Про передові методи ведення молочного тваринництва на прикладі господарств Львівської області. Говорять (синхр.) секретар Львівського обкому КПУ М.Г. Василів, начальник обласного управління сільського господарства Л.А. Дунець, голова колгоспу "Україна" Кам'янка-Бузького району М.Я. Бурлака. Показано осінню виставку-аукціон з продажу тварин в м. Кам'янка-Бузька.	1981	ЦТ, тираж	Укртелефільм
19	9163	Телефільм, 2 ч.	Ужгород	Про центр Закарпатської області – м. Ужгород і його жителів. Виробничі процеси на заводах "Ужгородприлад" та "Електродвигун". Перебування в місті закордонних туристів. Зустріч ветеранів Великої Вітчизняної війни на радянсько-чехословацькому кордоні. Види міста, архітектурні й історичні пам'ятки.	1981	ЦТ, тираж	Укртелефільм
20	9192	Телефільм, 3 ч.	Ліс рубають... тріски не летять (Лес рубят – щепки... не летят)	Про досвід роботи об'єднання "Прикарпатліс" (Івано-Франківська обл.) з використання, збереження та відновлення лісових ресурсів. Виробничі процеси на Надвірнянському та Вигодському лісокомбінатах. Нарada представників країн РЕВ з питань безвідходного	1982	ЦТ, тираж	Укртелефільм

№	Артикул	Вид документа	Назва	Анотація	Дата	Нагороди, рекомендації щодо показу на ЦТ	Виробництво
				використання деревини у виробництві. У кадрі – генеральний директор об'єднання В. Ф. Верес, перший секретар Івано-Франківського обкому КПУ І.І. Скиба.			
21	9429	Телефільм, 3 ч.	Фальшивий німб (Фальшивий німб)	Про діяльність уніатської церкви на території Західної України. Професор Львівського університету ім. І. Франка В.Й. Здорова, композитор А.Й. Кос-Анатольський дають інтерв'ю. Використані документи ЦДАКФФД УРСР, Державного архіву Львівської області та Львівського музею історії релігії та атеїзму.	1982	ЦТ, тираж, Диплом Весоюзного фестивалю, м. Львів	Укртелефільм
22	9116	Телефільм	Щедра нива «Весни» (Щедрая нива «Весны»)	Збирання врожаю помідорів та огірків в Ужгородському районному міжгосподарському підприємстві з виробництва овочів на закритому ґрунті «Весна». Показано директора підприємства Ю.О. Тарахонича.	1982	ЦТ, тираж	Укртелефільм
23			Де Прут і Тиса (Где Прут и Тиса)		1982	ЦТ, тираж	Укртелефільм
24	9451	Телефільм, 2 ч.	АСУ, ЕВМ і стрілочник (АСУ, ЭВМ и стрелочник)	Про організацію роботи Дарницького залізничного вузла Південно-Західної залізниці.	1983		Укртелефільм
25	9440	Телефільм	Карпати – любов моя (Карпаты – любовь моя)	Видовий фільм про Карпати. Показано види с. Звенячин Заставнівського району Чернівецької області, м. Яремче Надвірнянського району	1983		Укртелефільм

№	Артикул	Вид документа	Назва	Анотація	Дата	Нагороди, рекомендації щодо показу на ЦТ	Виробництво
				Івано-Франківської області, турбазу в горах, карпатські пейзажі. Народні майстри різьблення по дереву й художньої вишивки за роботою.			
26	9768	Телефільм, 2 ч.	Природи дар безцінний (Природы дар бесценный)	Про створення міжколгоспних лісових господарств у Верховинському районі Івано-Франківської області. Директор Верховинського лісгоспу М. Д. Данишук, перший секретар Верховинського райкому КПУ В.П. Лютич, голова колгоспу ім. М.М. Коцюбинського Я.І. Лелета розповідають про нові форми ведення лісового господарства. Вирубка та садіння лісу. Члени сім'ї українських майстрів різьблення по дереву Корпанюків за роботою.	1984	ЦТ, тираж	Укртелефільм
27	9760	Телефільм, 2 ч.	Жива вода Карпат (Живая вода Карпат)	Про використання з лікувальною метою мінеральних вод Карпат. Показано бальнеологічні курорти у Львівській області – Великий Любін (Городоцький район), Моршин, Трускавець, Немирів (Яворівський район). Голова Трускавецької міськради Б.Д. Петровський, головний лікар санаторію “Немирів” П.І. Бойчук, голова Львівської обласної ради профспілок Г.М. Пижик розповідають про необхідність розширення бази курортів.	1983-1984	ЦТ, тираж	Укртелефільм
28	9997	Телефільм, 3 ч.	Інженери (Инже-	Фільм на прикладі головного підприємства	1985	ЦТ, тираж, Диплом	Укртелефільм

№	Артикул	Вид документа	Назва	Анотація	Дата	Нагороди, рекомендації щодо показу на ЦТ	Виробництво
			неру)	Київського виробничого об'єднання "Червоний екскаватор" розповідає про роль інженера на виробництві. Показано головного інженера об'єднання М.Г. Щербакова.		республіканського фестивалю, м. Жданов (Маріуполь)	
29	10267	Телефільм, 2 ч.	На шефів надійся... (На шефов надейся...)	Фільм про надання організаціями та підприємствами міст допомоги колгоспам та радгоспам. Показано роботу жителів міст на збиранні врожаю в господарствах УРСР.	1985	ЦТ, тираж	Укртелефільм
30		Документальний фільм	Журавлинний клич (Журавлинний клич)		1985	ЦТ, тираж	Укртелефільм
31		Документальний фільм	Львівський університет (Львовский университет)		1986	ЦТ, тираж	Укртелефільм
32		Документальний фільм	Якщо тобі довірили (Если тебе доверили)		1986	ЦТ, тираж	Укртелефільм
33		Документальний фільм	Прорив (Прорыв)		1987	ЦТ, тираж	Укртелефільм
34		Документальний фільм	Чотири дні у травні (Четыре дня в мае)		1987	ЦТ, тираж	Укртелефільм
35	10337	Телефільм, 2 ч.	Верховина		1988		Укртелефільм
36		Документальний фільм	Минуле нагадує («Дем'янів лаз»)	Фільм про злочини НКВС. Кадри з розкопок братської могили розстріляних українців в урочищі «Дем'янів лаз» у лісі під Івано-Франків-	1988		Укртелефільм

№	Артикул	Вид документа	Назва	Анотація	Дата	Нагороди, рекомендації щодо показу на ЦТ	Виробництво
				ськом на початку Другої світової війни			
37		Документальний фільм	Княжий град (Княжий град)	Фільм про культурно-мистецьке життя м. Володимира-Волинського у кінці 80-х років, його важливе історичне значення. Показані міські вулиці, портрети людей, унікальні пам'ятки міста та району: вали княжого міста, Успенський собор, Василівська церква, Зимненський монастир, костел Іоакима та Анни. Розповідається про відомих людей (А.Ю. Кримського), митців-жителів міста (І. Сакуляка). Актуальний сюжет про зруйновані інтер'єри та екстер'єри сакральних споруд: Петро-Павлівська церква (с. Новосілки), церква у с. Хворостів показана в кадрі з куполом, на якому п'ятикутна зірка. Кадри святкового богослужіння в Успенському соборі на честь 1000-ліття міста. Знято інтерв'ю дітей у дошкільному закладі «Казка».	1988		Укртелефільм
38	12403	Документальний фільм	Волинський ліс		1989		Укртелефільм
39		Документальний фільм	Світязь	Кінострічка про екологічний стан та перспективи розвитку озера Світязь (Волинська обл.) на початку 90-их років ХХ ст. У ньому висвітлюються проблеми обміління, збереження флори й фауни водойми, окреслюються туристичні перспективи розвитку Шацького національного	1992		Укртелефільм

№	Артикул	Вид документа	Назва	Анотація	Дата	Нагороди, рекомендації щодо показу на ЦТ	Виробництво
				парку. Показано живописні пейзажі озера, зйомки острова з гелікоптера			
40		Документальний фільм	«Верховино, світку ти наш...»	Фільм про проблему національної ідентичності українців, культурно-мистецького багатства та відродження Карпат. Кінострічку названо за мотивами народної пісні. Головними дійовими особами фільму виступають колоритні гуцули. Показано сюжети святкування Великодня, приїзду моряків Чорноморського флоту України до м. Верховина, I Всесвітній конгрес гуцулів, хода ветеранів та покладання квітів до пам'ятника воїнам Другої світової війни, перепоховання та вшанування пам'яті борців за волю України. Розмову ведуть директор фірми «Інвест-Рамбурс» О. Кравченко, яка є інвестором у карпатський регіон, та керівники Верховинського району П. Понепольак, Р. Лелет. Продемонстровано туристичну привабливість регіону, інтерв'ю дають туристи-байдарочники. У фільмі значна кількість гуцульських мелодій, танців, жителів у національному одязі. Екранізовано традиційне свято ремесел, на якому представлені українські вишивки, різьблені вироби з деревини, шерстяні вироби. Показано відкриття та освячення нового дерев'яного храму у	1995 р.		ТВО Укртелефільм, Національна телекомпанія України

№	Артикул	Вид документа	Назва	Анотація	Дата	Нагороди, рекомендації щодо показу на ЦТ	Виробництво
				Верховині.			
41		Художній фільм, 10 серій	«Час збирати каміння»	Стрічка про національну єдність українців як єдино правильний шлях у боротьбі за рівноправ'я, свободу та незалежність. Сюжет опирається на напівлегендарну історію кінця XIX ст. Події розгортаються в Карпатах (с. Жаб'є (тепер м. Верховина)) періоду Австро-Угорської імперії. У мальовничому селі кордон земельних володінь польського пана проходить по р. Черемош, проте в результаті буревію скеля обвалилась та перегородила русло. Як наслідок – річка змінила природне русло й приєднала до панських земель сінокоси селян. Винахідливий пан через суд намагається привласнити нові території, проте обурені місцеві жителі повстають проти несправедливості. Вони повертають свої землі, розібравши загату й відновивши природне русло річки. У фільмі порушується проблема взаєморозуміння між людьми різних національностей, зведених разом кривавими й несправедливими історичними подіями. Усі ролі зіграли актори Львівського, Івано-Франківського, Чернівецького, Тернопільського, Луцького й Коломийського театрів. У масовках брали участь мешканці сіл Верховин-	1990-1996		Укртелефільм

№	Артикул	Вид документа	Назва	Анотація	Дата	Нагороди, рекомендації щодо показу на ЦТ	Виробництво
				<p>ського та Косівського районів Івано-Франківської області. У фільмі неабияку індивідуальну майстерність продемонстрували народні артисти України С. Романюк (Степан Івасюк), В. Хім'як (Пан Шиманський), І. Бернацький (Петро Олексюк). Актором дебютував Ю. Горбунов (7 серія). Екранний простір формується кадрами з панорамуванням пейзажів Карпат, традиційними танцями, етнокостюмами героїв. Музичне оформлення фільму виконали композитори Ю. Щелковський (1-2 серії) та Є. Станкович (3-8).</p>			

Електронні ресурси

Володимир Андрощук – Княжий град. [Електронний ресурс] // Youtube. –
<https://www.youtube.com/watch?v=nLdliWYY3S8>.

Володимир Андрощук – Верховина. [Електронний ресурс] // Youtube. – <https://www.youtube.com/watch?v=nVW8cTlITgc>.

Володимир Андрощук – Світязь. [Електронний ресурс] // Youtube. – <https://www.youtube.com/watch?v=9DdljXmBOZE>.

Володимир Андрощук – Творчий вечір. [Електронний ресурс] // Youtube. –
<https://www.youtube.com/watch?v=gztLMyrnjFI>.

Володимир Андрощук – Зустріч з ветеранами. [Електронний ресурс] // Youtube. –
<https://www.youtube.com/watch?v=dsZ3ltxr9Ys>.

Час збирати каміння 01. [Електронний ресурс] // Youtube. – https://www.youtube.com/watch?v=nLxgz3_PP30.

"Оцифрований Франківськ" – перший промо фільм міста "Город у Карпат" - ч. 1 (1981). [Електронний ресурс] // Youtube. – <https://www.youtube.com/watch?v=jSPp4EqG91U>.

ДОКУМЕНТИ

Волинське обласне управління культури
ОБЛАСНИЙ БУДИНОК НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Тов. Андрощук
Володимир Іванович

виявив такі знання з предметів:

№№	Назва предметів	Оцінка
1	Історія театру	5 (п'ять)
2	Майстерність актора	5 (п'ять)
3	Мовні засоби	5 (п'ять)
4	Хореографія	5 (п'ять)
5	Трим	5 (п'ять)
6	Оформлення вистави	5 (п'ять)
7	Режисура	5 (п'ять)

Пред'явник цього тов. Андрощук
Володимир Іванович
закінчив повний курс навчання
в театральній
школі-студії (театр. училище)
при Волинському обласному Управлінні культури
та мистецтв ім. М. П. Шевченка з 1961 по 1967 рр.
Рішенням комісії від 1967 рр.
тов. Андрощук Володимир Іванович
присвоєна кваліфікація актора і
керівника художньої сценографії
Головного режисера театру
Директор М. П. Шевченка
Секретар ОБНТ М. П. Шевченка

1967 р.

Волинська обл. друк. зам. 819 — 500

ДИПЛОМ

Ц № 937925

Цей диплом видано Андрощуку
Володимир Івановичу
в тому, що він в 1961 році вступив
до Київського Держ. інституту
театрального мистецтва
ім. Карпенка-Корого
і в 1967 році закінчив повний курс
названого інституту
по спеціальності режисер кіно

Рішенням Державної екзаменаційної комісії
від 16 грудня 1967 р.

присвоєно кваліфікацію
режисера кіно

М. П. М. П. Шевченка
Секретар
Місто Київ 20 грудня 1967 р.
Регістраційний № 181

ДИПЛОМ

Ц № 937925

Настоящий диплом выдан Андрощуку
Владимир Ивановичу
в том, что он в 1961 году поступил
в Киевский Гос. институт
театрального искусства
и в 1967 году окончил полный курс
названного института
по специальности режиссер кино

Решением Государственной экзаменационной
комиссии от 16 декабря 1967 г.

присвоены квалификация
режиссера кино

Председатель Государственной
экзаменационной комиссии
В. В. В. М. П. Шевченка
Секретарь М. П. Шевченка
Город Киев 20 декабря 1967 г.
Регистрационный № 181

Московская типография Гошка. 1956.

февраля

РЕКТОРУ КИЕВСКОГО ТЕАТРАЛЬНОГО
ИНСТИТУТА ИМ. КАРПЕНКО-КАРГО

ПАРТИЙНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ИНСТИТУТА

Министерство внутренних дел УССР обратилось на студию хроникально-документальных фильмов с просьбой создать фильм о Куряжской трудовой колонии для несовершеннолетних, которую долгие годы возглавлял А.С.Макаренко.

Целью создания фильма была мысль о роли исправительно-трудовых учреждений в перевоспитании малолетних правонарушителей и возвращения их в общество полноценными людьми.

Работа над фильмом была поручена режиссеру В.Андрощуку, который выступил и соавтором сценария.

Постановщик фильма отлично справился с порученным ему заданием. Фильм "За право называться человеком" высоко оценен руководством Министерства внутренних дел УССР и СССР.

Фильм был просмотрен руководящими работниками ЦК КПУ, Совета Министров и Президиума Верховного Совета УССР, получил одобрение и рекомендован не только для внутренних показов, но и для широкой демонстрации. В первых числах марта предполагается показ фильма по Центральному телевидению.

Министерство внутренних дел УССР с благодарностью сообщает об этом ректорату и партийной организации института, аспирантом которого является тов.Андрощук. Фильм, созданный им, послужит хорошим подспорьем для педагогов и воспитателей в их нелегкой борьбе за воспитание настоящего человека.

МИНИСТР ВНУТРЕННИХ ДЕЛ УКРАИНСКОЙ ССР

И.ГОЛОВЧЕНКО

З А Й М К А

на проєкт художнього фільму про Збройні Сили
України

У цей нелегкий і складний час становлення молодої української держави важливо бути не лише свідком цього історичного процесу, а його учасником, щоб вкласти і свій, якщо не камінь, то хоча б камінчик у загальну будову, ім'я якої – Україна.

Одним з наріжних каменів фундаменту, на якому стоїть кожна держава, а Україна особливо, – є армія.

Саме тому намагання створити художній фільм про становлення української армії і, зокрема, військово-морських сил є своєчасним і на сьогодні конче необхідним. Конче!..

Умовна назва фільму – "Нащадки Сагайдачного" – говорить сама за себе...

Цим проєктом зацікавилось і виявило підтримку у плані надання можливостей проведення майбутніх зйомок з використанням військових підрозділів і техніки Міністерство Оборони України.

Віriamo, що спільними силами цей проєкт може бути реалізованим і його побачить Україна, побачить світ.

Вартість ^{виробництва} ~~проекту~~ художнього фільму обсягом в 1 годину 30 хвилин становить ~~250 тис. гривень~~ 180-220 тис. гривень.

Автор проєкту і режисер

В. Андрощук

ліс є єдиним, відкритим для всіх територіям
біологіям, куди по доброті своєї природа не повисила
пудрою колодки. Не багато її кулака, кіт зурів, щоб
захистити від недругів, втра ввргне цей скарб
глобально значущо людина, на чейм, нашім совісті,
справедливості, розуму, бододрудейбу...

Карпати - SOS!

Як же відповідало на цю велику довіру природи
всі ми, її, від кого залежить її доля, а втім, і доля
нас самих? Щоб відповісти на це запитання, не обов'язково
згадувати знищення лісів в Алязонті, сибірійській Аррочі,
твіденній Авії, Сибіру. У нас, в Україні, є свої Алязонті,
невеличкі, але свої і зруйовані вони Карпатськими і Поліськими.
Знаменитий об'єкт чарівною красою гірський регіон на заході
України охоплює чотири області: Львівську, Волинську-Франківську,
Закарпатську і Тернопільську. Колись, у селі на околиці - Дітя
негородане. Чотири області... Мовчаво, саме таму цей регіон
ніколи не мав і не має своєї справжньої єдиної господаря,
бо тутий над еколо-географічним і соціально-економічним зміном
завжди хазяйнувало, завжди було верх адміністративне розмежу-
вання. Скороти те створити для всіх Карпат єдину еколо-
географічну і соціально-економічну систему наші вчувався і розвива-
лися об'єднані і відомі території. Скажімо, якщо цю

БІБЛІОГРАФІЯ

Федулов С. Вони будуть кінорежисерами. / С. Федулов. // Новини кіноекрану. – 1963. – С. 12.

Саква О. Абетка злагоди. Представляємо телефільм «Час збирати каміння»./О. Саква.// Культура і життя. – 1996. – 9 жовт. (№41). – С. 4.

Лань О. Інтерв'ю за кулісами. [«Час збирати каміння»] / О. Лань. // Високий замок. – 1996. – 30 жовтня . – С. 4.

Саква О. Абетка злагоди./О. Саква. //Культура і життя. – 1996. – 9 жовт. (№ 41). – С. 4.

Матвіїшин Г. Доки грім не вдарив – текла собі річка./ Г. Матвіїшин. // Час. – 2000. – 24 листоп. (№40). – С. 6.

Чайка О. Час збирати каміння./О. Чайка.//Буковинське віче. – 2000. – 2 груд. (№85). – С. 1.

Жирко-Козинкевич О. Час збирати каміння./ О. Жирко-Козинкевич. // Культура і життя. – 1999. – 26 жовтня. (№ 38). – С. 6.

Андрощук В. Чи родитиме сад О. Довженка? Кінопристрасті. / В. Андрощук // Українське слово. – 2003. – 26 черв.(№ 26). – С. 14.

Андрощук В. Кому сяє «Сяйво»?/В. Андрощук //Українське слово. – 2003. – 15 липня. – С. 4.

Беліков М. Помер режисер Володимир Андрощук, автор фільму «Час збирати каміння». / М. Беліков. // Національний портал. КІНО-КОЛО. – 2004. – 24 лютого.

Залишив фільми пристрасні і чесні: [Некролог] // Говорить і показує Україна. – 2004. – 26 лютого. – С. 11.

Кармазін Ю. Володимир Іванович Андрощук: кінорежисер, журналіст, 1938–2004: [Некролог]/ Ю. Кармазін, П. Кононенко, В. Корж. // Культура і життя. – 2004. – 25 лют. (№ 7–8). – С. 8.

Кармазін Ю. Володимир Іванович Андрощук: кінорежисер, журналіст, 1938–2004: [Некролог]/Ю. Кармазін, П. Кононенко, В. Корж. // Культура і життя. – 2004. – 25 лют. (№ 7–8). – С. 8.

Корж В. Пам'яті побратима./В. Корж. // Буржуй. – 2004. – №4. – С. 2.

Корж В. Пам'яті друга». / В. Корж. // Освіта. – 2004. – 3-10 берез. (№11). – С. 15.

Голотюк Л. Він залишиться у своїх фільмах.: [Про В. Андросука] / Л. Голотюк // Броварський кур'єр. – 2004.(№1). – С. 3.

Корж В. Обрив на злеті мрій. / В. Корж. // Газета українська. – 2004. – 4 берез. (№9). – С. 9.

Надюкова І. Недозбите каміння Володимира Андросука: [Інтерв'ю Галини Тарасюк] / І. Надюкова. // Слово правди – 2004. – 24 черв. (№ 49). – С. 7.

Тарасюк Г. На славу предків і нащадків пам'ять./Г. Тарасюк. // Літературна Україна». – 2004 . – 22 лип. (№28). – С. 6.

Вишневська М. Не встиг дозбирати каміння./М. Вишневська. // Вечірній Київ. – 2004. – 10 серпня. – С. 11.

Тарасюк Г. Недозбите каміння Володимира Андросука. / Г. Тарасюк. // Культура і життя. – 2004. – 18 серп. (№29). – С. 3.

Тарасюк Г. Кам'яний хрест Володимира Андросука./ Г. Тарасюк, М. Вишневська.//Буковинське віче. – 2004. – 8 верес. (№69). – С. 3

Надюкова І. Гості Волині: дружина кінорежисера, який знімав «Княжий град» (Галина Тарасюк)./ І. Надюкова.// Волинь. – 2004. – 30 верес. (№ 110). – С. 1.

Тарасюк Г. Митар печер Господніх: [Повість]./ Г. Тарасюк// Березіль. – 2004. (№11).– С. 13–69.

Лобовик І. Між пеклом і раєм: [Інтерв'ю Галини Тарасюк]/ І. Лобовик.//Демократична Україна. – 2005. – 8 грудня. – С. 4.

Надюкова І. Недозняті фільми, недописані сценарії./ І. Надюкова.// Слово правди. – 2005. – 17 лют. (№14). – С. 7.

Тарасюк Г. Між пеклом і раєм: [Роман]./Г. Тарасюк. – Чернівці: Вид-во «Місто» – 2006. – 184 с.

Тарасюк Г. Чи врятує Депардье українське кіно? / Г. Тарасюк. // Урядовий кур'єр. – 2006. – 17 берез. (№51). – С. 8–9.

Михальчук А. Будимири: [Про роман Галини Тарасюк, присвячений В. Андросуку]. / А. Михальчук. // Слово правди – 2006. – 12 січ. (№2). – С. 1, 3.

Нечаєва П. Достукатись до собору кожної душі. В. Андросук – прототип героїв роману «Між пеклом і раєм»: [Інтерв'ю Г. Тарасюк]. / П. Нечаєва. // Громадський захисник. – 2006. – березень (№13). – С. 2–3.

Нечаєва П. Достукатися до собору кожної душі. Перший героїчний герой нашого часу: [Інтерв'ю Галини Тарасюк] / П. Нечаєва. // Буковинське віче. – 2006. – 5 квіт. – С. 3.

Хім'як В. Спогад про зйомки фільму «Час збирати каміння». // Мельничук Б. Невідоме про відомих. – Тернопіль: Астон. – 2008. – С. 54.

Сандига О. Перший фільм епохи незалежності. / О. Сандига. // Буковина. – 2008. – 20 серпня. – С. 10.

Тарасюк-Андросук Г. Час збирати каміння. Час для осмислення пережитого і вибору напрямку шляху. / Г. Тарасюк. // Українська літературна газета. – 2010. – 20 серпня (№17). – С. 3.

Вишневська М. Не встиг дозбирати каміння. / М. Вишневська. // Вечірній Київ. – 2010. – 10 серп. – С. 11.

Тарасюк Г. Кіно і доля Володимира Андросука. / Г. Тарасюк. // Буковинське віче. – 2013. – 9 серп. (№32). – С. 2.

Лелик С. Буковець одружує всіх. / С. Лелик. [Електронний ресурс]. // Репортер. Портал новин Івано-Франківська. – 2013. – 19 вересня.

Тарасюк Г. Кіно і доля Володимира Андросука. / Г. Тарасюк. // Слово Просвіти. – 2013. – 15 серп. (№ 32). – С. 8–9.

Тарасюк Г. Кіно і доля Володимира Андросука. / Г. Тарасюк. // Слово правди. – 2013. – 22 серп. (№ 34). – С. 6.

Надюкова І. Професорка Віра зі славного холмщацького роду. / І. Надюкова. // Слово правди. – 2017. – 16 берез. (№11). – С. 5.

Надюкова І. Зі сцени народного театру клубу залізничників. / І. Надюкова // Слово правди. -2017.-17 травня. – С.5.

Садовська Г. Що не фільм, то ціле життя: [Інтерв'ю з актором В. Хім'яком] // Вільне життя. – 2017. – 4 жовт. – С. 3.

Надюкова І. Тридцятирічні 17 хвилин «Княжого граду». / І. Надюкова// Слово правди. – 2018. – (№30). – С. 5.

Тарасюк Г.: А нам «не до кіна» і досі. //Електронний ресурс: Новини Чернігівської області. – 2018. – 21 серпня. – «Хвиля Десни».

Вишневська М. Час збирати каміння не сплинув: хресна дорога з «націоналістичним» шлейфом Володимира Андросюка» / М. Вишневська // Україна молода. – 2018. – 14 серп. (№ 87). – С. 10–11.

Надюкова І. Наш земляк – лицар української документалістики. / І. Надюкова // Слово правди. – 2018. – 16 серп. (№33). – С. 6.

Сандига О. Збираючи каміння історичного болю/О. Сандига// Буковина. – 2018. – 17 серп. (№ 33). – С. 3.

Надюкова І. Дошка пам'яті кінорежисера у Зимнівській школі/ І. Надюкова // Слово правди. – 2018. – 7 верес. (№33). – С. 5.

Надюкова І. Зимне пам'ятає. На Волині вшанували кінорежисера Володимира Андросюка» / І. Надюкова // Україна молода. – 2018. – 7 верес. (№ 96). – С. 13

Тарасюк Г. Володимир Андросюк: Час збирати каміння./ Г. Тарасюк // «Німчич». – 2018. – С. 119–129.

Андросюк Г. «Верховино, світку ти мій!»/Г. Тарасюк//Гражда.-2018. – №1/43. – С. 58–59.

Максимальні бали Софії за дослідження кінолітопису.// Слово правди. – 2019 – 7 лют. (№ 5). – С. 1

Семенець Р. У Броварах вшанували пам'ять відомого кінорежисера: [Електронний ресурс] / Р. Семенець. – Моя Київщина. – 2018. – 22 серпня.

Семенець Р. В Броварах вшанували відомого режисера: [Електронний ресурс] / Р. Семенець. // Інформагенція Погляд. <https://www.poglyad.tv> > Новини > Бровари. – 2018. – 22 серпня.

Тарасюк Г. Червень горя і щастя: [Електронний ресурс] // Хвиля Десни. – 26 черв. – 2018. – hvilya.com > Суспільство.

Мироненко І. Кінорежисер-волинянин учився робити фільми у слобожанина //Стислий сценарій передачі «Радіобачення: режисер Володимир Андросчук». – Українське радіо Харків. – 27.09.2018.

Тарасюк Г. Сьогодні, 17 лютого минає 15 років, як пішов у позасвіття відомий кінорежисер Володимир Андросчук: [Електронний ресурс: ФБ. Сторінка Галини Тарасюк]. – 17.02.2019.; ЖЖ Галини Тарасюк. – 21.02.2019.

Тарасюк Г. Червень мого горя і щастя. Спогад про В. Андросчука. /Г. Тарасюк //Березіль. – 2019. – Квітень-червень. (№2). – С. 136–151.

Творчий конкурс імені автора «Княжого граду» (повідомлення і положення про Всеукраїнську науково-мистецьку премію імені Володимира Андросчука) // Слово правди. – 2019. – 21 березня. (№12). – С. 3.

Рожок С. Кінорежисер з Волині Володимир Андросчук: [Електронний ресурс] / С. Рожок // Youtube. – 7 травня – 2019. – https://www.youtube.com/watch?v=Fm_KvzO1CO4.

Надюкова І. Кому письменниця Галина Тарасюк привезла премії і як зустріла... родичку./ І. Надюкова // Слово правди. – 2019. – 30 травня (№22). – С. 4.

Надюкова І. Останній дзвоник із оберемком Софійних перемог. / І. Надюкова // Слово правди. – 2019. – 30 травня (№22). – С. 1.

ЗМІСТ

З ВІРОЮ В УКРАЇНУ, ЇЇ ЛЮДЕЙ І... КІНО.....	3
Приречений талантом і судьбою.....	4
Становлення та розвиток українського кінолітопису на прикладі творчості Володимира Андросюка.....	30
Взірець мистецького служіння Батьківщині.....	57
Час збирати каміння не сплинув: Хресна дорога в кіно Володимира Андросюка.....	64
Лицар української кінодокументалістики.....	73
«Верховино, світку ти мій!».....	79
Збираючи каміння історичного болю.....	82
З ПОГЛЯДУ ВІЧНОСТІ.....	87
Вони будуть режисерами.....	88
Час збирати каміння.....	93
Час збирати каміння.....	95
Абетка злагоди.....	100
Доки грім не вдарив – текла собі річка.....	103
Час збирати каміння.....	106
Достукатись до собору кожної душі... ..	107
Зі сцени народного театру.....	112
«Не до кіна нам сьогодні! Україна в небезпеці!».....	114
СТАТТІ ВОЛОДИМИРА АНДРОЩУКА.....	119
Чи родитиме сад Олександра Довженка?.....	120
Град Володимир-Волинський – княжий град.....	129
Карпати – SOS!.....	133
Воїн... Витязь... Світязь.....	136
СПОГАДИ.....	141
ФОТОГАЛЕРЕЯ.....	165
Дитинство.....	166
Армія і студентські роки.....	168
Документаліст.....	174
На зйомках «Час збирати каміння».....	180
У будні і свята.....	189
ВШАНУВАННЯ.....	195
Помер режисер Володимир Андросюк, автор-постановник фільму «Час збирати каміння».....	196
Кінорежисер-волинянин учився робити фільми у слобожанина.....	198
Відкриття меморіальної дошки у Зимному.....	204
Максимальні бали Софії за дослідження кінолітопису.....	205
Вечір пам'яті у колі друзів.....	206
У Броварах вшанували відомого кінорежисера.....	207
Кому письменниця Галина Тарасюк привезла премії і як зустріла... родичку.....	208
ДВІ ПОСВЯТИ.....	211
ФІЛЬМОГРАФІЯ.....	225
ДОКУМЕНТИ.....	238
БІБЛІОГРАФІЯ.....	243